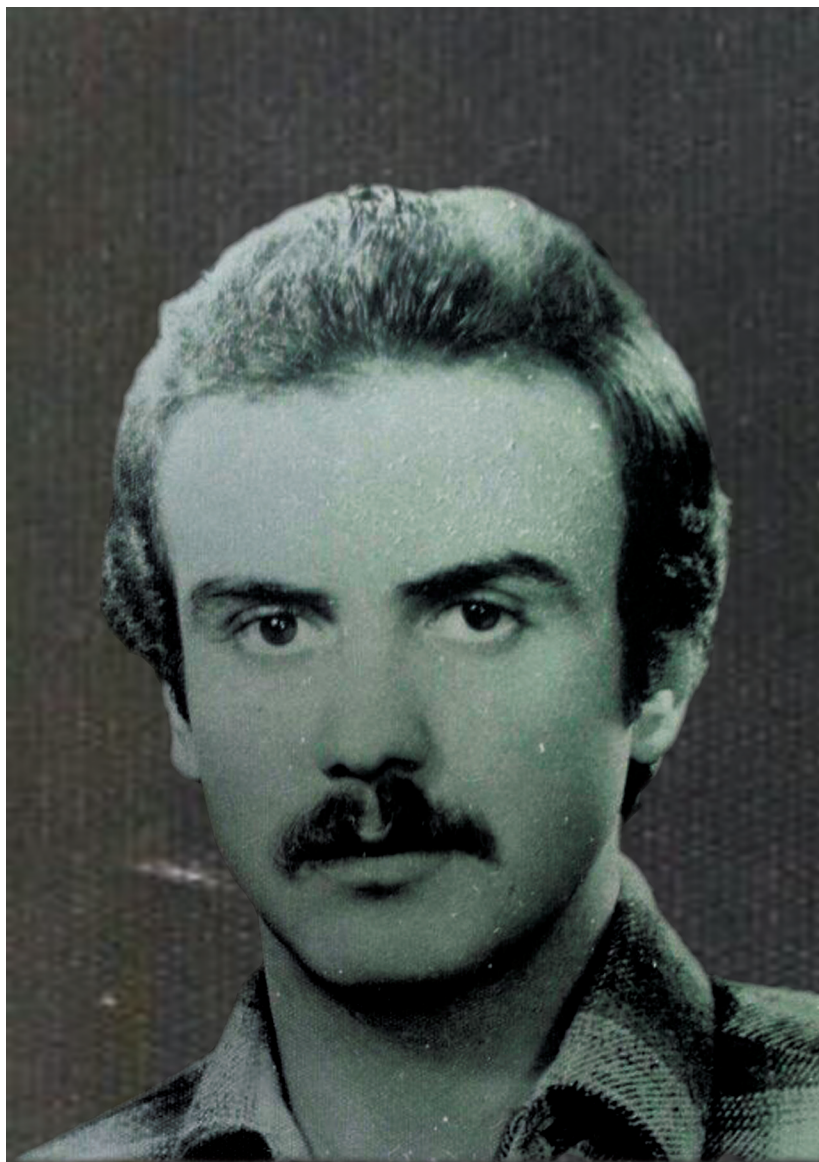

TAMER ARDA

ŞAFAK YARGILANAMAZ
1.CİLT

Birinci Baskı: Aralık 1992

İkinci Baskı: Şilêr Qamışlo – Haziran 2019

**Ortadoğu Devrim Cephesi
Basın Bürosu**

Haziran ŞEHİTLERİ Anısına

ŞAFAK YARGILANAMAZ

1.CİLT

İÇİNDEKİLER

BİRİNCİ BÖLÜM:	11
YAYINA HAZIRLANIRKEN.....	11
ŞEHİTLERİMİZİN IŞIĞIYLA AYDINLANAN YOLUMUZDA ONLARLA YÜRÜYÖRÜZ.....	15
SUNUŞ.....	22
TÜRKİYE HALK KURTULUŞ PARTİSİ/CEPHESİ-MARKSİST LENİNİST SİLAHLI PROPAGANDA BİRLİĞİ NİÇİN SAVAŞIYOR?	46
İKİNCİ BÖLÜM:	59
DÜNÜ BUGÜNÜ İLE YAŞADIĞIMIZ DÜNYA.....	59
I- KAPİTALİZMİN DOĞUŞU	59
A) KAPİTALİZM VE BUNALIM OLGUSU.....	72
B) EMPERYALİZMİN ÖZELLİKLERİ	78
C) GENEL BUNALIM OLGUSU	88
D) BİRİNCİ BUNALIM DÖNEMİ ÇELİŞKİ VE İLİŞKİLERİ ..	102
E) İKİNCİ BUNALIM DÖNEMİ – ÇELİŞKİ VE İLİŞKİLERİ ..	110
F) SÖMÜRGEÇİLİK	125
G) YARI-SÖMÜRGEÇİLİK.....	131

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM:	142
II- 2. PAYLAŞIM (DÜNYA) SAVAŞI VE SONUÇLARI	142
III- KURAMSAL OLARAK ÇELİŞME.....	169
A) ÇELİŞMENİN ANLAMI	169
B) ÇELİŞMENİN BİÇİMLERİ	184
IV- ÜÇÜNCÜ BUNALIM DÖNEMİNİN ÇELİŞMELERİ.....	190
A) EMPERYALİSTLER ARASI ÇATIŞMA.....	190
1) EMPERYALİSTLER ARASI ENTEGRASYONUN OLUŞMASI	190
MARSHALL PLANI	195
IMF (ULUSLARARASI PARA FONU) VE YENİ PARA SİSTEMİ	199
NATO VE ABD'NİN ASKERİ HEGEMONYASI.....	201
2) ENTEGRASYONUN İLK YILLARI	203
3) EMPERYALİSTLER ARASI ÇATIŞMANIN DERİNLEŞMESİ	208
4) DEPRESYON.....	218
5) İSTİKRAR SAĞLAMA ÇABALARI	234
SONUÇ.....	241
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM:	248
B) SOSYALİZM-KAPİTALİZM ÇATIŞMASI	248
SOSYALİST SİSTEM VE BLOK SORUNLARI	269
SONUÇ.....	311

BEŞİNCİ BÖLÜM:	315
C) EMPERYALİZM – DÜNYA HALKLARI ÇATIŞMASI	315
1) YENİ SÖMÜRGEÇİLİK.....	315
2) YENİ SÖMÜRGEÇİLİĞİN BİÇİMLERİ	333
İTHAL İKAMECİLİĞİ	334
GELENEKSEL İHRAÇ EKONOMİSİ	339
İHRAÇ İKAMECİLİĞİ.....	343
YENİ İKAMECİLİK	348
3) YENİ SÖMÜRGELERİN DENETİMİ	355
4) YENİ SÖMÜRGELERDE TOPLUMSAL DOKU.....	361
5) SÖMÜRGE TİPİ FAŞİZM.....	369
6) ULUSAL KURTULUŞ HAREKETLERİ.....	386

BİRİNCİ BÖLÜM:

YAYINA HAZIRLANIRKEN

Türkiye Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi/Marksist Leninist Propaganda Birliği'nin bu iddianamesi ve Gerekçeli Hükümü, 12 Eylül Açık Faşizmi koşullarında, 12 Eylül zindanlarında tutsak olan MLSPB savaşçıları tarafından hazırlandı. Tutsak alındıkları andan itibaren, devrimin sırlarını düşmana vermeme kuralı başta olmak üzere bütün direniş gereklerini yerine getiren arkadaşlarımız, Oligarşinin mahkemelerinde hesap ve savunma vermeyi de reddettiler.

Dolayısıyla, bu İddianame ve Gerekçeli Hüküm oluştu. Hüküm; Kesintisiz Devrim'dir! Bunun gerekçesi ise, Dünyanın halklarımız üzerindeki uygulamaları bir bütün olarak onların suç dosyasını oluşturan eylemlilikleridir. Böylelikle bizim iddianamemiz, tarihsel süreçlerin incelenmesinden ve çözümlenmesinden oluşur. İnsanı, insanlık değer ve erdemlerini, insanca yaşamı baz alan bir düşünce, bilimsel sosyalizmin ışığında ama hergün daha çok emek ve daha güçlü örgütlülüklerle amaca yürür. Partimiz işte bu zorunlu yürüyüşün motorudur. Sosyalizm şafağı bir kaçınılmazlıktır, üretim ilişkilerinin doğal evriminin insana sunduğu, aydınlık yarındır. Ama bu aydınlık. uzun erimli mücadelelerin sonucunda gerçekleşecek bir hedeftir.

ŞAFAK YARGILANAMAZ!

Onlar tükenen günü biz şafağı temsil ediyoruz.

Tükenen günün hükmü yoktur, ama tan yeri zamanında söylenecek çok şey var. Ve yapılması gereken daha çok şey...

Bugün dünyamız, belki de en sancılı süreçlerinden birini yaşıyor. 80'li yılların sonunda, sosyalist blokun parçalanması ve reel sosyalizmin çöküşüyle başlayan dönem, dünya halkları için karanlık bir sayfa açtı. Tarihsel çevrimin dalgası son derece geri bir noktaya indi. Şu an Kürt halkı gibi ender örneklerin dışında, genel bir sükut içinde halklar...

Sessizliğin ötesinde bir kaçış var . 5-6 yıl öncesinin arayışları kaçışa dönüştü. Karşı-devrimci şiddetin yarattığı apolitik ortam, insanların anti-politik bir şaşkınlıkla duruksadığı bir ortama dönüştü. Yaşam, karşıtların birbirini üretmesi çelişkisiyle belirlenir. Bu geri dalganın, bu anti-politik sürecin hemen arkasından politik bir yükseliş dalgasının gelmesi kaçınılmazdır,

Eski reel sosyalist ülke halkları başta olmak üzere, dünyanın pek çok halkı, yaşama, gerçeklere tekrar dönecek, onu kucaklayacak ve şafağa doğru yürüyüşünü sürdürecektir. Bizim halkımız da yürüyüşün bir parçası, belki en önlerdeki yürüyüşçülerden biri olacak. Bunun da gerekleri, koşulları var.

“Şafak Yargılanmaz”daki çalışmalar, bir işbölümü çerçevesinde ve bütün olanaksızlıklara karşın gerçekleştirilmiştir. Özellikle 1987 yılı içerisinde yoğunlaştırılan çalışmanın tamamlanması 1988'i buldu. Çalışmalar 1988 yılında dışarıya ulaştırıldı ve yayınlanması için hazırlık yapıldı.

Ne var ki, bu kitabın yayınlanılmaya çalışılma süreci, yazım sürecinin 3-4 katı bir zaman aldı... Aradan yaklaşık altı yıllık bir zaman dilimi geçtikten sonra ancak şimdi, 1992'nin sonunda yayınına başlanabilen bu İddianame ve Gerekçeli Hükümün bir anlamda artık, “yayınına çalışılma tarihi” oluştu!...

Bu “tarih”ten kısaca söz etmek gerekiyor. İlk çalışma belli bir aşamaya ulaşp matbaaya giriş günleri geldiğinde, kitabın dizildiği büroya “hırsız” girdi ve yalnızca “Şafak Yargılanamaz”ın dizgilerinin içinde bulunduğu disketleri “çalı”...

Çalışma, neredeyse 1500 sayfayı bulan kapsamlı bir içerik taşıdığı için yeniden dizilmesi ciddi bir zaman dilimi demektir, İkinci kez dizgiye başlandı. Bu kez de teknolojinin gazabı gündeme geldi. Yine sonuca ulaşmak üzere iken, bilgisayar kilitlendi ve yükler hapsoldü...

Bu esprili süreç, başka olumsuzluklarla zenginleşince zaman iyice uzadı.

Cezaevlerinde, sürekli operasyonlara, sık sık yapılan sevk ve sürgünlere, bu arada hiç duraksamaksızın gündeme getirilen firar çalışmalarına rağmen daha kısa sürede hazırlanan “Şafak Yargılanamaz”, dışarıda beklemek zorunda kaldı. 1992'nin sonunda, MLSPB Savaşçıların söz konusu “yargılanması” hala sonuçlanmış değildir. Buna rağmen metinler Askeri Yargıtay’a gönderilmiştir ama davanın ne zaman bitebileceği gerçekten meçhul...

Bütün bunların içerisinde önemli olan başka bir şey var. Özellikle 87-88'den bu yana, yaşamakta olduğumuz süreç,

dünyada son derece hızlı ve önemli değişikliklerin olduğu bir süreçtir. Bu nedenle metnin, o yılların verileriyle oluşmuş düşünce ve çözümlemeleri içerdiği gözardı edilmeden okunmalı, incelenmelidir.

“SUNUŞ” başlığıyla yer alan bölüm, yukarıda söz ettiğimiz girişimler sırasında daha sonra kaleme alınmış olmakla birlikte, bugün o metnin de üzerinden zaman geçmiştir.

İlk cilt sadece genel dünya değerlendirmesini içermektedir

İzleyecek ciltlerde yer alacak bölümler:

* Osmanlı Devletinin kuruluş dönemlerinden 1980 Türkiye'ye kadar uzanan tarihselliği içinde ülke değerlendirmesi,

* Neden sosyalizm, neden devrim, neden THKP-C/MLSPB sorularının yanıtlarının yer aldığı çözümlemeler,

* Sosyalizm ve Sosyalizmin Sorunları,

* Emperyalizmin ve Oligarşinin Suç Dosyası,

* Hukuk

* Devrimin Hukuku ve bu temeldeki anlayışlarımız, eylemliklerimiz,

* Yargılanan emperyalizm ve Oligarşiye karşı hüküm; Devrim... şeklinde sürmektedir.

THKP-C/MLSPB savaşmaya, devrim mücadelesini gereken bütün taktik ve yöntemlerle sürdürmeye devam edecek... Dün olduğu, bugün olduğu gibi yarın da devlet, yoldaşlarımızı katletmeyi, tutsak almayı sürdürecektir...

Yoldaşlarımız, savaş alanlarında olduğu gibi, zindanlarda da egemenlik koşullarını çözümlmeye, egemen güçleri yargılamaya devam edecek...

ZAFERE KADAR..

Aralık 1992

ŞEHİTLERİMİZİN IŞIĞIYLA AYDINLANAN YOLUMUZDA ONLARLA YÜRÜYÖRÖZ...

Her Devrim Kanla Yazılan Bir Manifestodur

Ve Önce Şehitlerimizi Saygıyla Selamlıyoruz

Onurları Devrimde Yaşayacak

Onlarla Daha Güçlü, Daha Çoğuz

Şehitlerimizin Işığıyla Aydınlanan Yolumuzda, Onlarla Yürüyoruz

İnsanlık için aydınlık hep uzakta olmuştu. Bazı yönleriyle hala çok yakın sayılmaz... Ulaşmak için emek, kan ve ter isteyen bir hedeftir aydınlık... Bilimsel sosyalizm, nasıl yürüyeceğimizi, nasıl varacağımızı ve nasıl yaşayacağımızı gösterdi. İnsanlığın sosyalizme yürüyüşünde birinci dalga sayılacak olan reel sosyalizm pratiğı, neleri yapmamamız gerektiğinin de öğretti... Gelişmenin ve ilerlemenin yolunu açtı...

Ne var ki bu yol, alabildiğine uzun ve zorlu bir yoldur. Ve bazı insanlar, bu yolun bayrak yarışçıları, en önde koştular. Büyük bir güçle, kararlılıkla, onurla, bilinçle...

Ve en önünde düştüler...

Her devrim hareketi, her mücadele, bir sonrakinin yolunu aydınlattı. Kanla yazılan manifestolar, insanlığı sarstı, dönüştürdü, ilerletti...

Ve şimdi,önce bu manifestoları yaratan soylu insanları saygıyla selamlıyoruz.

Marks'ı, Engels'i Lenin'i, Stalin'i ve devrimin diğer önderlerini, yaşamlarını sosyalizme adayan kahraman devrim insanlarını sevgiyle anıyoruz.

Büyük devrimci Mao'yu, Ho Şi Minh'i, Che Guevara'yı, Kim İl Sung'u, Amilcar Cabral'ı, Agustino Neto'yu, Samora Machel'i ve diğerlerini, devrimlerin ve kurtuluş mücadelelerinin binlerce isimsiz kahramanını sonsuz bir sevgi ve saygıyla anıyoruz.

Sınıf mücadeleleri tarihi. insanlığın tarihi kadar eskidir ve insanlığın tarihi sınıf mücadeleleri tarihidir. Eski ile yeninin çatışmasının tarihidir. Spartaküs'ten bu yana devrimciler, isyancılar: iyiden, doğrudan yana çarpıştılar. Tarifsiz acılara, zulümlere tanık oldular. Onları saygıyla anıyoruz.

Sınıf mücadeleleri tarihi, yürekli bilim adamlarına tanık oldu. Karanlık çağları aydınlatan, somut bilimlerin ve toplumsal bilimlerin yolunu açan bu büyük insanları saygıyla anıyoruz.

Paris Komünü barikatçılarının, Sovyet halklarının 1917 zaferini yaratan kahramanlarını, Çin'in Uzun Yürüyüşçülerini, Vietnam bataklıklarının acılarında büyüyen Uzakdoğulu şehit yoldaşlarımızı, Küba adasını

bugün bir kıta kadar büyüten onurlu gerillaları, savaşan, savaşmakta olan dünyalı bütün yoldaşlarımızı aynı coşkuyla selamlıyoruz.

Dünya devriminin bir parçası olan Türkiye’de de, politik-askeri savaşımızda, halk savaşının öncü gerillası birçok yoldaşımız ve devrimci yurtsever kardeşlerimiz katledildi, katlediliyor. Türkiye halklarının bu yiğit evlatları, dünyanın diğer bölgelerindeki kardeşleri gibi, faşizmin kuşatmalarında, darağaçlarında, işkencehanelerde katledildiler.

1971 Haziran’ında, İstanbul Maltepe’de, yoldaşımız HÜSEYİN CEVAHİR. Şubat 1972’de ULAŞ BARDAKÇI, 30 Mart 1972’de Kızıldere’de: Partimizin politik-askeri önderi, yiğit savaşçı ve ideolog MAHİR ÇAYAN ile birlikte, SABAHATTİN KURT, NİHAT YILMAZ, SAFFET ALP, SİNAN KAZIM ÖZÜDOĞRU, ERTAN SARIHAN, HÜDAİ ARIKAN, AHMET ATASOY ve THKO’dan ÖMER AYNA, CİHAN ALPTEKİN katledildiler. KORAY DOĞAN’lar, TAYLAN ÖZGÜR’ler, HATİCE ALANKUŞ’lar ve 1970 sürecinde daha niceleri katledildiler.

Türkiye halklarının silahlı kurtuluş savaşında, THKO önderleri DENİZ GEZMİŞ, YUSUF ASLAN, HÜSEYİN İNAN, faşizmin darağaçlarında can verdiler. KADİR MANGA, ALPASLAN ÖZDOĞAN, SİNAN CEMGİL, dağlarda hain pusularda, TKP-ML Önderi İBRAHİM KAYPAKKAYA işkencehanede katledildiler...

1975 yılında kurulan ve THKP-C mücadelesinin bir süreci olan MLSPB, Emperyalizme, Faşizme ve Oligarşiye karşı mücadele içinde pek çok savaşçısını yitirdi.

NURETTİN GÜRATES (28 EKİM 1978)

CAN TEKELİ (16 EKİM 1978)

FEHMİ GÖKÇEK (AĞUSTOS 1978)

BEDRETTİN ŞINNAK

ERCAN YURTBİLİR (6 HAZİRAN 1981)

DOĞAN ÖZZÜMRÜT (6 HAZİRAN 1981)

TAMER ARDA (6 HAZİRAN 1981)

ATILLA ERMUTLU (6 HAZİRAN)

HAKKI KOLGU (16 NİSAN 1980)

AHMET SANER (25 HAZİRAN 1981)

KADİR TANDOĞAN (25 HAZİRAN 1981)

CENAP DİZDAR

HALUK KÖYLÜOĞLU

SUAT İĞLİ (2 KASIM 1984)

KASIM AKKURT (2 KASIM 1984)

FEHMİ ATIŞ

CEBRAİL DİNÇ

ARİF YILMAZ (10 AĞUSTOS 1979)

NURETTİN YEDİGÖL (NİSAN 1981)

GÜRKAN ÖZDEMİR (20 HAZİRAN 1991)

YÜKSEL PARILTI (30 MART 1988)

MİTHAT KOÇULU (19 HAZİRAN 1980)

İBRAHİM ÖZALP (1981)

DAVUT GÜNAY (19 ŞUBAT 1978)

İSMAİL YİĞİT (2 AĞUSTOS 1980)

MUSTAFA MİTAŞ

BEDİR ALİ AKARSU (30 TEMMUZ 1979)

MUSTAFA ŞAHİN (8 EYLÜL 1979)

MUSTAFA ŞENPINAR (8 EYLÜL 1979)

OSMAN HAZNEDAR

YAŞAR BİLGİN

HASAN KARATAŞ

HALİL DUCAN

HÜSEYİN BİLİCİ

RECEP GÜVEL

HASAN ATEŞ

UĞUR ESENKAYA

ve diğer THKP-C savaşçıları

NAZIM KURU, HALİL ASLAN, TAMER TABAK, ÖMER ÇİMEKEN, ÖMER SAÇLI, NEŞE DEĞİRMENCİ, GÜLER ÖZDURAN, ZEKİ YUMURTACI, O. MEHMET ÖNSAY, ŞEVKET ÖZCAN, İLKER AKMAN, YUSUF ZİYA GÜNEŞ, HASAN BASRİ TEMİZALP yoldaşlar, ülkemiz sınıf mücadelesinde katledildiler. Anıları ve mücadelelerini saygıyla selamlıyoruz.

1 Eylül 1987’de örnek kitle önderi, örgütümüzün onur üyesi, DİDAR ŞENSOY, faşizme karşı mücadelede, demokrasi ve insan hakları mücadelesinin en önünde can verdi. Anısı, onun gibi yaşıyor, özlemle anıyoruz.

Kürdistan dağlarını, kanlarıyla ulusal kurtuluş anıtlarına ve ülkeye dönüştüren Mahsum Korkmaz’ları, Kemal Pir’leri ve bütün kürt yoldaşlarımızın coşkusunu saygıyla selamlıyoruz.

Ve partimizin savaşında, bilinci ve inancıyla proletaryanın haklı ve saygın davasında yerini alarak şu ana kadar onuruyla mücadele etmiş olan, kendini tamamen ve bütün gücüyle halkın davasına adanmış, işkencehanelerde devrimin sırlarını can bedeli koruyan, zindanlarda ödünsüz direnerek tutsaklık koşullarında bir mücadele mevzisi kılan tüm yoldaşlarımızı, dünya ve ülke koşullarının bütün güçlüklerine karşı savaş arenalarını terk etmeyen, savaşan ve savaşacak olan arkadaşlarımızı büyük bir içtenlikle selamlıyoruz.

Devrimci Kurtuluş savaşımızın yüz karası olan her türlü ihanetçiyi ise lanetleyerek, halklarımıza, bunların hesabının sorulacağına dair söz veriyoruz!

ONURLARI DEVRİMLE YAŞANIYOR!

ŞEHİTLERİMİZLE DAHA GÜÇLÜ, DAHA ÇOĞUZ!

YAŞASIN POLİTİKLEŞMİŞ ASKERİ SAVAŞIMIZ!

YAŞASIN THKP-C/MLSPB!...

TÜKENEN GÜN ŞAFAĞI YARGILAYAMAZ!..

* FAŞİZMİN MAHKEMELERİ, MLSPB'Yİ YARGILAYAMAZ
VE ONDAN SAVUNMA İSTEYEMEZ!..

* MLSPB, SADECE EZİLEN HALKLARA VE TARİHE KARŞI
YÜKÜMLÜDÜR!..

* EMPERYALİZME, OLİGARŞİYE VE FAŞİZME HESAP
VERMEYİZ. BİZ ONLARI DEVRİMCİ İDEOLOJİMİZ VE
SAVAŞIMIZLA YARGILIYORUZ!,,

* TARİHİN VE TÜRKİYE HALKLARININ KURTULUŞ
KARARI KESİNTİSİZ DEVRİMLE İNFAZ EDİLECEK!..

SUNUŞ

Bu Kitap Dizisi ;TÜRKİYE HALK KURTULUŞ PARTİSİ-CEPHESİ/MARKSİST-LENİNİST SİLAHLI PROPGANDA BİRLİĞİ'nin Emperyalizm, Oligarşi ve Faşizme yönelik gerekçeli hükmünün birinci ayağını oluşturmaktadır. Bu hükmün devamının yazılmasına ;sosyalizm için mücadele bayrağını onurla taşıyacak ve zaferden zafere koşacak yoldaşlarımız tarafından, Politikleşmiş Askeri Savaşımız boyunca devam edilcektir.

Aynı şekilde; reel sosyalizmin çöküşü, emperyalizmin daha etkin hale gelmesi ve benzeri gelişmelerin körüklediği uzlaşmacı akımlara ve dünya çapındaki altüst oluşa karşı; bağımsızlık, demokrasi ve sosyalizm kavgasını kararlılık ve coşkuyla yürüten diğer ülkelerdeki Halk Savaşçısı yoldaşlarımızın; dünya emperyalizmine ve kendi oligarşilerine yönelik tarihsel yargıları ve bu yargının gerekleri için savaşma görevlerini gerçekleştirirken oluşturacakları GEREKÇELİ HÜKÜM'ler de, bizim yazınınımızın bütünleyicisi olacak.Tıpkı, mücadelemizin ve kaçınılmaz zaferimizin olduğu gibi...

THKP-C/MLSPB; verili koşulların, siyasal, ekonomik, kültürel, askeri, felsefi gerçeklerince çevrelenmiş dünyanın Türkiye'sinde, sosyalizm için oluşturulmuş siyasal bir yapılanmadır.

Dolayısıyla, Gerekçeli Hükmün örgüsü de bu temelde oluşturuldu. Tarihsel gelişimin seyri içinde dünya koşullarının incelenmesi, dünyadaki gelişmelerin yanısıra,

tarihsel örgüsü içinde ülkenin değerlendirilmesi; bu değerlendirmelerin sonuçlarının halklar yönünde çözümünün gerekçe, yöntem ve sonuçları ve değiştirmek amacıyla çözümlemek yönünde verilen bütün bu yanıtların, siyasal ve örgütsel ifadesinin konulması, Gerekçeli Hükmün yapısını oluşturmuştur.

Gerekçeli Hükmün içeriğinin yanı sıra, nasıl bir ortamdan yazıldığıнын ve kendi tarihsel seyrinin de önemi var.

1975'ten itibaren MLSPB örgütlülüğü ile, THKP-C'nin Kızıldere'de kesintiye uğrayan savaşımını sürdürmeye başlayan hareketimiz, ülkemizin bütün siyasal yapılanmaları gibi, 12 Eylül Açık Faşizmiyle birlikte yeni bir sürece girdi.

Bu süreçte esir alınan yoldaşlarımızın, sempatizanlarımızın ve diğer ilişkilerimizin bir kesimi, uğradıkları yoğun işkencelerden son da, faşizmin zindanlarına kapatıldılar.

Buralarda, faşizmin 'yargı' tarzı da, niteliğine uygundu. Fiziksel ve siyasal imha!.. Ne var ki, hareketimizin açık faşizmin saldırılarına yönelik kararı da kesindi: Hiç bir anlamda teslim olmamak ! Ne işkencede ne de zindanlarda... Oligarşiye ve faşizme, siyasal onurumuzu zedeleyecek, kimliğimizi lekeleyecek hiçbir ödün vermemek...

Bu mücadelede, kaçınılmaz olarak, çeşitli kayıplarımızın yanı sıra, firelerimiz de oldu. Onuruyla devrimin ve hareketin değerlerini, kültürünü yücelterek şehit olan yoldaşlarımızın yanı sıra, tarihin bu şerefine layık olmadığını gösteren insanlar da oldu. Ne var ki, onları,

herhangi bir ikirciklenmeye düşmeden, küçük burjuva liberalizmiyle hareket etmeden yargıladık, mahkum ettik... Bu süreçte, diğer bazı kentlerin yanı sıra, en fazla sayıda tutsak alınan insanlarımızın olduğu İstanbul'da yaklaşık 300 kişilik bir dava açıldı.

Mayıs 1981'de başlatılan ve "ek iddanameler"le sürekli kabartılan bu dava, bugün, 1991'de henüz kesin sonuca ulaştırılmamıştır.

1981 Mayıs'ında başlayan 1984'de birinci etabı son bulan faşist yargılama süreci, "12 Eylül Hukuku"nun, tüm faşist karakteristiklerinin pervasızca sergilendiği, ülkemizde ve dünyada eşine ender rastlanan örneklerden biridir.

12 Eylül döneminin hukuksuzluğu sergilenmek istendiğinde, THKP-C/MLSPB dava dosyasında sayısız kanıt bulunabilir. Bu "dava"nın oluşturulması da, yürütülmesi de, herhangi bir hukukun değil, devlet terörizminin seyr-ü seferidir.

İstanbul Sıkıyönetim III Nolu Askeri Mahkeme heyetinin üyeleri, I. Ordu Komutanlığı'ndan aldıkları emirlere uyarak, dava dosyasındaki belgelerin elimize geçmesini engellediler, tanıklara baskı yaparak tanıkları yönlendirdiler, tanık ifadelerini tahrif ederek tutanaklara geçtiler, avukatlarımızı tehdit ettiler, bizleri mahkeme salonundan zor kullanarak çıkardılar. Ve sözde "yargılama" sürecinin son bir buçuk yılında salona hiç alınmadık. Gıyabımızda sürdürdükleri sözde "yargılama"yı 1984'te 49 müebbet, 22 idam ve çok sayıda uzun süreli ağır hapis cezalarıyla kendilerince karara bağladılar.

Bugün artık bütün kamuoyunca bilinen, o günlerin baskı, işkence ve yasaklar zinciri altındaki cezaevlerinin her döneminde; hiçbir yaptırıma, hiçbir biçimde boyun eğmeden direnen MLSPB'nin tutsak savaşçıları, bu ödünsüz tutumlarını mahkemelerde de sürdürdüler. Bağımsızlık, demokrasi, sosyalizm bayrağının onurlu sesi ve temsilcisi oldular.

Onlarca yıllık ek cezalarla mahkum edilmelerine rağmen faşizmin niteliğini cezaevlerinde ve mahkemelerde de vurgulamaktan geri durmadılar. Mahkeme heyetinin, Metris ve diğer Askeri Cezaevlerindeki baskı ve işkenceleri himaye eden tutumuna ve duruşmalar sırasındaki usulsüzlüklerine tavır alarak, İstanbul Askeri Mahkemelerinde (belki de Türkiye'de ilk kez) kimlik bildirmeyi ve sorgu vermeyi reddettiler.

Başta tek tip Elbise'yi giymemek olmak üzere, “mahkeme nizamını bozucu davranışları nedeniyle mahkemelerden atıldılar ve “yargılamayı izleme haklarını”, “savunma haklarını”, “Savaş Hali Hükümleri”nin uygulandığı o mahkemelerin kendi prosedürü içinde dahi kullanamadılar.

İstanbul duruşmaları sırasında “siyasi savunma” metninin hazırlanması için yapılan çalışmaların taslakları, aramalarda, sevkler sırasında yitirildi. Aynı dönemde, bütün askeri cezaevlerinde uygulanan kitap, kağıt, kalem yasaklarını ve dava dosyalarındaki belgelerin tutsaklara verilmesini engelleyen mahkeme heyetlerinin ve cezaevi yönetimlerinin tutumlarına karşı bir tavır olarak, İstanbul Ve cezaevlerinde kalan siyasetler, mahkemelere savunma verilmemesini genel karar haline getirdiler. Bu genel karar uyarınca bizler de mahkemeye hukuki ve siyasi “savunma”vermedik.

Daha sonra 1988 başlarında konuyu gündemimize aldık ve yoğun bir çalışma sonucunda arkadaşlarımız, Emperyalizme, Oligarşiye ve Faşizme karşı hükmümüzün gerekçeli metnini hazırladılar.

Dipnot:

Bu çalışmalarda kullanılan çeşitli istatistik verilerin, gerçeği tam olarak yansıtmaması kuşkusunu doğal olarak taşıyoruz. Bunların, kendi çalışmalarımızın ürünü olmaması, araştırmacıları verileri arasında farklar olması, resmi istatistiklerin ise güvenilirliğinin tartışılır olması, bazı sorunları da birlikte getiriyor. Sonuç olarak bunları, saptamalarımızı destekleyen veriler olarak görmek gerekiyor. Öte yandan gösterilmeye çalışılan özene rağmen bazı tekrarların olması, konuların kendi iç bütünlüğünü sağlamak amacından kaynaklandı. Yararlanılan kaynaklar mutlaka belirtildi ve bunlar diğer dipnotlarla birlikte sonuca eklendi. Ve tüm devrimcilerin eleştirileri, kuşkusuz bu tarz çalışmaların önemli katkılarından biridir.

DÜNYA ŞİMDİ DAHA HIZLI EVRİLİYOR

Bu çalışmaların bitiminden sonra, hatta çalışmalar sürerken, dünya, olağanüstü bir hızla devindi, değişti. Bambaşka bir çehre kazandı. Dengeler tümüyle farklılaştı. Sovyet-Çin kutuplaşmasından sona bir dağınıklık arzutmeye başlayan sosyalist blok tümüyle dağıldı. Bölgesel savaşların patlak verdiği, reel sosyalizmin çözüldüğü, emperyalizmin dünya çapında sosyal, ekonomik, askeri reorganizasyonlara giriştiği, ülkemizde işçi sınıfının yeni boyutlar yarattığı, sosyal dinamiklerin değiştiği, Kürdistan halkının sömürgeci güçlere karşı tarihinin en ciddi mücadelesini yükselttiği yıllar yaşanmaya başlandı.

20. yüzyılın son on yılına, dünyadaki genel tıkanıklık ve bunalımın, kendisini giderek yoğunlaşan bir depresyon şeklinde ifade ettiği çözümsüzlüklerle girildi.

Bu çözümsüzlüklerin ulaştığı boyutlar; emperyalizmin'de, reel sosyalizmin'de, kendilerine, bir biçimde yeni yollar açacağı noktalara ulaştı. Dünya'da, birbirini infilak ettiren mayınlar gibi ardarda patlamaların meydana geldiği bir deprem sürecine girildi.

Marksizmin yasaları, böyle depremlerin ardından yoğun ve köklü tarihsel dönüşümlerin yaşanacağını vurgular ki, bu dönüşümleri halklar yaratır. Yaşadığımız süreç; dünya halklarının iki dev devrimci dalgasının arasında yaşanan bir geçiş, bir girdap sürecidir. 1917'yle yükselmeye başlayan birinci dalga 80'lerde sönmeye başladı ve bu kısa aralıktan sonra daha büyük bir dalga yükselecek...

Son birkaç yıldır dünya sahnesinde emperyalizmin ve onun ideolojisinin, tarihin yayını geriye doğru çektiği,

halkları kasıp kavurduğu, onları kana, onları bellek ve kimlik yitimine, onları bilinç ve inanç zaafına mahkum ettiği bir oyun oynanıyor. Ne var ki, dünya halklarının dinamiği ve tarihin onlardan yana niteliği nedeniyle bu gerilim süreci, halkların bu kez kendisi için yaratacağı patlamalara ve mücadelelere dönüşecektir...

Eksiklikleri ve yanlışları ne olursa olsun, Ekim Devrimi'nden bu yana yaşanan yaklaşık 70 yıllık bir tarih diliminin gerçeklerinin- ki bu gerçekler aslında, Paris Komünü'nden bu yana dünya belleğine yazılmaya başlanmıştır- unutturulmaya, yokedilmeye çalışıldığı yılları, halkların gerçeklerinin yükseleceği yıllar izleyecek.

Bilimsel kaçınılmazlıklar ve halkların volantirizmi bunu sağlayacak güçtedir.

Bu süreçte, birbirini koşullayan çelişkilerinin yanı sıra, kendi özel seyirlerininde ayrıca değerlendirilmesi gereken emperyalist sistemle sosyalist sistem arasındaki ilişki, emperyalizm lehine ağırlık kazanmıştır.

Sürecin başında, emperyalizmin ekonomik, sosyal ve siyasal tıkanıklıkları en az sosyalist sisteminki kadar yoğundu. Avrupalı emperyalistlerin Avrupa Topluluğu çerçevesinde çözüm aradığı, Amerikan Emperyalizminin ise, Regan'lı dönemde Amerikan ruhu şahlanması ile atılım yaratmaya çalıştığı bu yıllarda emperyalizmin 3. Bunalım döneminin, 2. Paylaşım savaşı sonunda oluşturulmuş çözümleri eskimekte, dünya emperyalizmi yeni doygunluk yolları aramaktaydı. Entegrasyonun iç çelişkileri de koşulların dayatmaları paralelinde yoğunlaşmıştı.

Son tahlilde Malta'da empeyalizme karşı teslimiyeti siyasal olarak belgeleyen Gorbaçov, elbette sosyalist bloku dağıtan değil, dağılmışlığı belgeleyen kişi olmuştur. Emperyalizm cephesinde yaşanan açmazların yanısıra karşı cephede yaşananlar tam bir kapağı kapalı buhar kazanı örneği idi.

Sosyalizmin temel özelliklerinin dahi zaafa uğratıldığı ve emperyalizmin şiddetli kuşatması altındaki bu ülkelerde, siyasal devrim süreçlerinin, başlayan ama bitmeyen süreçler olmasının gerekleri yerine getirilemeyince, çözülme başladı.

Sovyetler Birliğinde, Lenin döneminde devrimin yeni ve canlı oluşu, o süreçteki parti önderliğinin özellikleriyle birleşince; gelişen ilerleyen bir dönem yaşanmıştı.

Stalin'li Sovyetler Birliği ise; dünyanın bütün olağanüstü koşullarına ve savaşın yıkıcı etkilerine, faşist saldırganlığa karşı sosyalist bir direniş gösterdi. Ne var ki, nesnelleştirilemeyen dönüşümlerin yarattığı olumsuz birikimler ve emperyalizmin yarattığı basınçla, izleyen dönemlerde olumsuzluklar ön plana çıktı.

Daha sonraki süreçlerde, sosyalizmi yaşatma ve ilerletmede; toplumda yaratılacak sosyalist ekonomi, kültür ve politika dinamiklerinin her zamankinden çok daha önemli olduğu gerçeği gerektiği gibi kavranamadığı için, buna uygun politikalar yaşama geçirilemedi. Toplumun bir bütün olarak, sosyalizmin yöntem, amaç, ve prensiplerini içselleştirmesi en önemli çözüm stratejisi iken, parti bunun tam aksi bir rotaya girdi. Bir çok değeri ve gerçekliği kendisiyle menkul hale getirirken kitlelerden koptu.

Çeşitli terimlerle tanımlanmaya çalışılan Sovyetler Birliği ve diğer eski reel sosyalist ülkelerdeki çözülmenin ana teması budur. Marksizmin, Marksizm adına çarpık bir şekilde savunulması ve uygulanması nedeniyle sosyalizm adına sergilenen pratiğin modern revizyonizm olduğunu 80 öncesi süreçte ifade ettiğimiz bu ülkelerdeki reel sosyalizmin, ileriye dönük yeni toplumsal dinamikler yaratmadan yaşamını bu statükoda sürdürmesi mümkün değildi. En azından onunla her planda sürekli çatışan koskoca bir emperyalist sistemin varlığına karşı güçlenmesi zorunluydu. Ama bu zornluluğu nükleer silah yarışması sınırlarında kavrayıp siyasal, ideolojik ve toplumsal plandaki gelişmenin önemini göremyen partiler, reel sosyalist sürecin sonunu hazırladılar.

Grafiğin sosyalizm lehine alabildiğine yükseldiği. sosyalizmin başta yeni sömürgeler olmak üzere tüm dünya halkları üzerinde geniş bir prestij yarattığı dönemin ulusal kurtuluş savaşları dönemi olarak belirginleştiği yıllar, 60'lı yıllar oldu. Bugün, (Küba'nın ve bir kaç ülkenin daha özel durumları dışında) son olarak sıranın Sovyetler Birliğine geldiği çözülme, daha o yıllarda, doğal olarak en zayıf halkadan uç vermeye başladı.

Doğu Avrupa ülkelerinde, başından beri iç dinamiği zaafli devrimler yaşanmasının yanı sıra, reel sosyalizm her planda indirgemeci mantıklar ürettiyordu. İçerde ekonomik indirgemicilik bu politikanın en somut mantığı ve uygulamaları olarak belirginleştirilirken, dış ilişkilerde de özünde çok farklı bir durum söz konusu değildi. Ulusal Kurtuluş Mücadelelerine destek ve katkı, yeni sömürgelere sosyalist model ihracı uygulamasına dönüşmüştü. Bu ihrac mantık çoğu kez devletçilik ve anti-emperyalizm düzeyinde algılanıp uygulanmaya çalışıldı.

Dolayısıyla da öncelikle sosyalist kampa bu bağlamda destek ve katılım gösteren ülkeler çözülmeye başladı. Endonezya, Mısır, Somali gibi ülkeler bu gelişmelerin ilk örnekleri oldu. Aynı süreçte, 1956 Macaracistan ve 1968 Çekoslavakya sarsıntıları, yanlışlıklarla dolu Çin sosyalizm sürecinin bunalımı, yine yanlış yöntemlerle “çözümlenerek” geçici olarak atlatıldı. Gerçekte ise daha sonraki patlamaların nüvesi kılanarak atlanıldı.

Sosyalizme kendi toplumsal dinamiklerinin belirleyiciliğinde değil, ikinci paylaşım savaşındaki faşist işgalin yarattığı özel koşulların itimiyle anti-faşizm çelişkisiyle, Komünist partilerin, Anti-Faşist Halk Cephesi içindeki etkinliği temelinde geçen Doğu Avrupa ülkeleri için sorunlar, Sovyetler Birliği’nden daha sancılıydı.

Genellikle I. Paylaşım savaşı sonunda ulusallaşma sürecine giren ve çoğu sanayileşme dengesini henüz oturtamamış tarım ülkesi olan bu ülkeler, Sovyetler Birliği’nin politikalarının uyduları haline geldiler. Sovyet yardımıyla yaşamını sürdüren Doğu Avrupa’ya yapılan yardımların, sosyalizmi yaşatmak ve ilerletmek bağlamında kalıcı bir katkısı olmadığı görülmektedir. Emperyalizmin cazip organizasyonu Berlin Duvarı şovuyla Batı Almanya’ya kayıtsız koşulsuz teslim olan Doğu Almanya, Bonn’un verdiği cep harçlığı ile Batı Almanya tezgahlarına akın ederek, Emperyalist Bloкта, körfez savaşına kadar sürecek geçici bir Almaya korkusu da yarattı.

Diğer Doğu Avrupa ülkeleri ise, yeni ve bakir pazar alanları olarak tokpraklarının kapılarını sonuna kadar ve

birbirleriyle yarışarcasına emperyalizme açtılar.Güçlü bir anti-kominizm ve şovenizm dalgası, 40 yıllık “proleterya diktatörlüklerini” alaşağı etti.

Gerçekleşen, bir karşı devrimdi. Kimi kez halk, Elera’nın incileri ve gardrobu gibi rekli spekülasyonlarla oyalanırken, kolay bir darbe karşı devrim sürecini başlattı. Kimi kez de Polonya’da olduğu gibi çarpık sosyalizmin sefil bir duruma düşürdüğü halkın tepkileri, dipten gelen dalganın yarattığı karşı devrime dönüştürüldü. Büyük bir hızla IMF, Dünya Bankası, AET fonları ve kredileri, çok uluslu tekellerin ortaklık girişimleri, dış borçlandırma, kültür emperyalizmi ağları örülmeye başlandı.

Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği modelinin başını çektiği reel sosyalizm bunalımını yaratan en önemli çelişkilerden biri, diktatörlük ve demokrasi kavramlarının, Marksist-Leninist ideolojideki yanıtlarının tam olarak verilmemesi idi. Kapitalist toplumlarda’da, sosyalist toplumlarda’da, birlikte yaşayan ve biri diğerini yok etme mücadelesi veren demokrasi ve diktatörlük, birbirine karşı bir imha stratejisi izler. Kapitalist toplumda emperyalizmle birlikte demokrasiyi yok etme sürecine giren güç, burjuva diktatörlüğüdür.

Nitekim bugün dünyada burjuva demokrasilerinden söz etmekte artık olası değildir. Öte yandan, kuramsal açıdan sosyalizm süreci, proleterya diktatörlüklerinin, sınıfların ortadan kalkışlarına kadar proletarya demokrasisi tarafından adım adım söndürülmesi sürecidir. Ne var ki, reel sosyalist ülkelerde, bunun tam tersi bir yola girilmiş,

parti ve devlet bir aygıt olarak sınıftan ve halktan soyutlanarak, gün geçtikçe daha “güçlü”, daha “kadim” olmuşlardır.

Tarihsel koşulların yarattığı, dünya şartları ve ülkelerdeki gelişmelerden kaynağını alan devrimler, başlangıçtaki doğal eksikliklerini dönüştürme gücü gösterememişlerdir. Bolşevik Devrimi dahil bütün devrimlerden sonra, muzaffer Komünist Partiler ve onların önderleri emperyalist-kapitalist sistemin ve iç düşmanların saldırılarına karşı sosyalist iktidarın korunması için, kapitalist ve feodal kalıntıların temizlenmesi, sosyalizmin inşası sürecinin geleceğinin garantiye alınması için; güçlü bir parti yaratma ihtiyacını doğal olarak duymuşlardır. İktidarın ele alınmasından sonra, muzaffer partiler, devrim savaşımı kadrolarının büyük kısmını şehit vermiş olmalarının yarattığı büyük bur kadro açığıyla eski düzenin pisliklerinin temizlenmesi ve sosyalizmin adım adım inşa edilmesine girişmişlerdir.

Sosyalizmi kavramış az sayıda kadroyla, devrimin zaferinin korunması, kalıntıların temizlenmesi, sosyalizmin inşasının ideolojik, politik, ekonomik, sosyal, felsefi, kültürel, hukuki, teknik vb. çok karmaşık sorunlarının çözülmesi, milyonların seferberliği ve ülkenin tüm olanaklarının değerlendirilmesi... gibi çok yönlü bir faaliyetin yürütülmesinin ne denli zor bir görevler bütünü oluşturduğunu hepimiz kabul ederiz. Böyle bir sürecin sosyalizmin prensiplerine uygun bir şekilde yaşanması, herşeyden önce, her alanda ihtiyaç duyulan eğitimli kadro

sorunu olduğu halde en büyük açık da bu planda ortaya çıkıyor. Dolayısıyla yaşanan sorunların neredeyse tümünün kaynağına indiğimizdi, bütün sorunların anası olan bu problemi görüyoruz yine.

Biz sosyalistler, iktidarı ele aldığımız andan başlayarak devleti eritmeyi, tamamen söndürmeyi amaçlayan bir felsefenin savunucularıyız. Buna rağmen, dünya konjonktürü ve bölge, ülke şartları, sosyalistleri parti, devlet aygıtını bir dönem için bile olsa güçlendirme politikasına itmiştir. Bu da, bugüne kadarki sosyalist iktidar pratiklerinin hemen hemen tamamında olduğu gibi, devrim savaşımında oluşturulmuş kurum, kuruluş ve mekanizmaların, iktidar ele geçirildikten sonra, parti ve devlet aygıtına dönüşmesine koşut olarak “partimizin ve devletimizin otoritesinin tesis edildiğı alanlarda başka otoritelere ve mekanizmalara ihtiyaç kalmamıştır” gibi mantıklarla halkın katılımının köreltilmesini ve ortadan kaldırılmasını doğurmuştur.

Bizim edebiyatımız ne olursa olsun. bunun pratikteki anlamı, sınıfın ve emekçi yığınların, sosyalizm inşası süreçlerine aktif ve bilinçli katılımını sağlayacak yerel insiyatiflerin yok edilmesidir. Böyle bir ortamda parti ve devlet mekanizması, tek güç ve otorite olmuştur.

Giderek parti ve devlet yapısı toplumdaki çıkarıcılar ve üçkağıtıcılar gözünde, ikbal kapısı haline gelmiştir. Ve bu zararlı unsurlar, parti-devlet otoritesi arkasına sığınarak çıkar ve ayrıcalıklar elde etmek için çeşitli yöntemlerle bu mekanizmalara sızmışlar, onu içten içe kemirmişlerdir. Sosyalist bilince sahip

kadroların sayıca azlığı, güçlü bir denetim mekanizması kurulmasına olanak vermemiştir. Denetimin zayıflığı ise parti ve devlet güç ve olanaklarının şahsi çıkarlar adına kullanılması v.b uygulamaların yaygınlaşmasını getirmiştir.

Giderek parti ve devlet halktan kopmuş, halka yabancılaşmış ve bu mekanizmalar içinde yer alan insanların oluşturduğu ayrıcalıklı bir kast doğmuştur. Bürokrasinin felç eden otoritesi, ekonomik indirgemecilik, enternasyonalizm anlayışındaki çarpıklık, bunların tümüyle eş önemde sosyalist insanın yaratılamayışı sosyalizmin 70 yıllık pratiğini oldukça geri bir noktaya itmiştir.

Son dönemde reel sosyalist ülkelerdeki çözülüş ve çöküş sürecinde sosyalist değerlere ve ideallere sahip çıkan toplumsal güç ve dinamiklerin çok cılız bir varlık göstermesinin kaynağında; onlarca yıl halk kitlelerinin gözü önünde sosyalizm adına yapılmış rezaletlerin yarattığı birikimin yol açtığı yaygın kitlesel tepki yatmaktadır. Bu tepkiyi kendi çıkarlarına göre yönlendirmeyi beceren emperyalist sistem, modern revizyonist yönetimlerin kendilerine sağladığı objektif destekle gelişmeleri istediği kanala sokabilmiştir.

Bütün bu gerileyişe ve çöküşe rağmen onlarca yıllık sosyalist uygulamaların oluşturduğu kazanımlar, emperyalizmin bir süre için sunduğu boyası ve dünyanın geçici illizyonu ortaya çıkınca, halkların kaybettiği değerlere yeniden sahip çıkması yolundaki sürecin de ilk maddi özellikleri oluşacaktır.

Sovyetler Birliği'ndeki gelişmelere siyasal noktayı koyan Gorbaçov döneminin söyleminde, yer yer doğru teşhisler ve çözüm yolları olmasına karşın, pratikte ve resmi sonuçlarda olumsuz gidişe ket vuracak ve onu dönüştürecek önlemler ve mekanizmalar yerine, onların kendi mecralarında kalmalarını doğuran politikalar saptanmıştır. Sonuç olarak Glasnost ve Perestroika, merkezi planlamanın çözülmesinin, liberalizmin etkinlik kazanmasının reformu olmuştur. Böylelikle, küçük çapta özel mülkiyet olanağı, işletme ve devlet kuruluşlarına ithalat-ihracat yetkisi, uluslararası emperyalist tekellerle ortaklık koşulları, fiat esnekliğı, iş hacmine bağılı vergi sistemi gibi sosyalist üretin tarzına aykırı özellikler reel sosyalizmi tüketme yarışına girmiştir.

Bu sonuç, sosyalizmin kendi gerçeklerine yabancılaşma sürecinin tanımıdır. Bu yabancılaşma, Gorbaçov dönemiyle başlamamış, Gorbaçov döneminde patlama ve artık kendini siyasal olarak da ifade etme sürecine girillmişti. Ve her halka, kendi özelliklerine, gücüne bağılı olarak çözülür. Herşeye rağmen 70 yıllık bir birikim sürecinin yaşandığı Sovyetlerin çözülüşü Romanya, Macaristan ya da Doğu Almanya'nın çözülüşüyle özdeş olamaz. Nitekim Sovyetler'de gözüken çeşitli "farklı eğilimlerin" de kendilerine siyasal ifade yolları bulabilmesi, şimdilik cılız da olsa bir direnişin göstergesidir.

Uluslar sorunun bütün yakıcılığıyla çelişkilerini yansıtmaları Sovyetlerin en büyük problemlerinden biridir.

İleriye doğru çözüm yolunda halkların kimliğinin tekrar tarih sahnesinde boy göstermesi gerekirken, bu gerçekleşmemiş, diğeri eski reel sosyalist ülkelerin ardından Sovyetler Birliğı'nin de emperyalizmle aşamalı bir teslimiyet ilişkisi geliştirmesi gündeme gelmiştir.

Emperyalizmin en önemli atardamarlarından birinin militarizm olduğunu ve militarizme karşı mücadelenin emperyalizme karşı topyekün mücadele kapsamında ele alınması gerektiğini atlayan Sovyetler Birliği, “Dünya Barışı” yaftasına sığındı.

Bu bağlamda önce emperyalist demogojiye teslim olmuş, karşılıklı silah indirimi görüşmeleri ile açtığı sayfayı Malta’da yeni bir boyuta sıçratmıştır.Dünyadaki belli başlı çelişkilerin bir diğer önemli ögesi olan ulusal ve toplumsal kurtuluş savaşlarının da, bu genel havaya bağlı olarak çok ciddi boyutlarda gerilemesi, Nikaragua örneğinde olduğu gibi, zaferi kazanan devrimci partinin yönetimi seçimle iade etmesine kadar varmıştır.

Sosyalizmin gerileyen prestiji, sosyalist sistemin ve ulusal kurtuluş savaşları dalgasının tüm dünya halkları için ne denli büyük anlamlar ifade ettiğini, bu yıllarda çok daha yakıcı ölçülerde somutlaştırmıştır. Sadece sosyalistler değil, hemen hemen bütün toplumsal ideolojiler ve kesimler, gerçek niteliklerini, özelliklerini, kimliklerini, iradelerini yitirmişlerdir. İnançsızlık, inkarcılık, şüphecilik en yaygın ölçüler olmuş, bu ortamı hümanizmle yenmeye çalışan insanlık, salt hümanizmin ne denli gerçek ötesi bir hayal olduğunu görmüştür.

Bush ve Amerikan emperyalizmi, bu tarihsel fırsatı gerektiği şekilde değerlendirdi. Dizginlerden boşalan ABD, siyasal, ekonomik ve askeri üstünlüğünü, yepyeni bir çehre vereceği yeni bir dünya yaratma yolunda kullanmaktadır. Ortadoğu çıkarmasının en önemli amaçlarından biri,

temelleri önceden yaratılmış olanakların üzerinde, Amerikan emperyalizlinin “dünyanın en büyük ve özünde tek” efendisi rolünü pekiştirmek, bunun altını çizmektir.

Bu arada, özelde Ortadoğu’ya, emperyalizmin stratejik, ekonomik ve siyasal ihtiyaçları doğrultusunda yeni bir şekil verilmesi, silah ve petrol tekellerinin tıkanıklıklarının aşılması, emperyalist bloktaki çelişkilerin ABD lehine çözüme kavuşturulması, Sovyetler Birliği’ne askeri ve siyasal planda son bir ders verilmesi ve tamamen sindirilmesi, Kürdistan ve Filistin halklarının gelişmekte olan mücadelelerinin setlenmesi, özünde böyle bir sürecin rolü için öteden beri gayretle donatılan Irak’ın biçilen bu rolü farklı yorumlayarak girdiği bölge gücü havalarına son verilmesi, Ortadoğu’daki Uzakdoğu’daki olası gelişmeler hesabedilerek, (ve bu bölgelerin cazip olanakları gözetilerek) buralarda somut askeri varlığın doğuracağı avantajlar gibi çeşitli hedefler, aynı strateji çerçevesinde gerçekleştirilmiş oldu.

Dünyadaki bu gelişmelerin, ülkemiz dahil, bütün yeni sömürgelerde gerilla, örgüt ve partilerinden, revizyonist cepheye varıncaya kadar, siyasal tablonun neredeyse bütün çizgilerini olumsuz yönde etkilemesi gerçeğini iyi çözümlemek gerekir. Genelde sosyalizmin halklar üzerindeki prestijinin zaafa uğraması sonucunda, ilerici-demokrat kesimlerin umutsuzluk ve inançsızlıkla sarsılması, kimilerinin, partileri ile birlikte düşmana teslim olması belki daha kolay anlaşılabilir. Ama dün Marksist Leninist ideolojiyi savunmak adına, halkların mücadelesi adına düşmana kurşun sıkanların, bugün belleklerini ve kimliklerini yitirerek büyük bir boşluk içinde savrulmalarının sebebi nedir?

Bu durum sosyalizmi değil, onun tahta şablonlarını savunmanın kaçınılmaz sonucudur. Onların yaptıkları, çoğunlukla, sosyalist ülkelerin herhangi birisini sosyalizmin kalesi olarak ilan edip ona yönelme, ona sığınma, tapınma ve biat etme tutumudur.

THKP-C'nin, evrensel temaların üzerinde yükselen özgür çizgisinin ve tezlerinin herşeye rağmen ayakta kalmasının nedeni, sosyalist ideoloji anlayışı ve özgücüne güvenindeki tutarlılığıdır. Bu temelde, bağımsız strateji ve taktikler yaratma halkalarını doğru yakalamıştır. Dolayısıyla, kendisi evrensel bir gerçeklik ve kimlik haline gelmiş, kalıcılığının ve başarısının yolunu çizmiştir.

KÜRDİSTAN HALKI DÜNYAYA MEYDAN OKUYOR

Dünyadaki bütün bu karmaşı ve bilirsizliklerin içerisinde, bir halk, yüzlerce yıllık tarihinin en belirgin ve yoğun sayfalarını yazıyor. Dünyamız, yaygın bir çözölüş ve gerileme dönemine tanık olurken Kürdistan Ulusal Kurtuluş Savaşı nezdinde halkların yeni atılımlarının da müjdesi veriliyor.

İdeolojik plandaki başlıca eksikliklerimizden biri olan Kemalizm sorununun yanıtları 1987'de resmileşirken, ulusal sorun konusundaki görüşlerimizin resmi nitelik kazanması gecikti. Konu öteden beri tartışıldığı ve belirgenleştiiği halde devam eden bu gecikme, kuşkusuz önemli bir eksiklikti. Uluslararası sömürge lke Kürdistan, kendi gerçeklikleri ve tercihi ile doğru olanı yaparak, ayrı örgütlenmesini ve mücadelesini yaratmış, kendi kurtuluş yolunu çizmeye başlamıştır.

Yıllar boyu Türk solunda, “sömürge”, “ilhak”, “ezilen ulus”, “ayrı örgütlenme”, “ortak örgütlenme” problemleri tartışıldı. Bir ulusun kendi kaderini saptama hakkı, başka birilerinin bu hakkı “tanıma” tartışmasının anlamsız bir söylemden ibaret olduğu doğal ve tarihsel bir haktır.

Söz konusu ulus, bu hakkı, ayrı bağımsız örgütlenmesi ve önderliği ile kendi inisiyatif ve çizgisi ile kullanacaktır. Ortak Cephe’de Özel Birleşik Programlarda, halkların mücadelelerinin çakıştığı noktalarda, bütün enternasyonalist dayanışmalarda olduğu gibi elbette buluşulacaktır.

Bu enternasyonalist dayanışmayı daha güçlü, gerekli ve zorunlu kılan, özel koşulların sözkonusu olması, Uluslararası Sömürge Kürdistan’ın ülke tahlili ve örgütlenme tarzı konularının zorlama tartışmalara sokulmasını gerektirmez. Aynı şekilde bu nedenle, bilinen kavramların, Marksizmin terminolojisinin alabildiğine zorlanması ve aynı anlama gelen sözcüklere ayrı işlevler yüklenmesi de gerekmez.

Türk solunun genel olarak şovenizmi gerçek anlamda aşamadığı, özel koşullanma ve olumsuz geleneksel özelliklerden sıyrılarak durumu uzun bir süre objektif değerlendiremediği bir gerçektir.

Kürdistan çözümlemeleri, örgütlenme tarzı tartışmaları, cesaretle parçalanması gereken eski geleneksel yargıların üzerinde yükselemez. O ülkeye ilişkin çözümlemeleri, diğer çözümlemelere adapte etmeye çalışarak yapmak, yanlışlıkların önemli nedenlerinden biri olmaktadır.

Kaldı ki Kürdistan sorununun tartışılması ve çözümü Misak-ı Milli ile sınırlanamaz. Dört parçanın mücadele ve

örgütlenme sorunları bir bütün olarak irdelenmek zorundadır. Bir bütün olarak değerlendirmekten söz ederken, bütünsel düşünüp parçada çözüm üretebilmeyi ama parçadaki çözümlerin, Kürdistan'ın bütünlüğünün kurtuluşu stratejisine bağlı olarak planlanmasını kastediyoruz.

Bu bağlamda tek tek sınırları içinde kaldığı her ülkenin tarihsel, siyasal, sosyal ve ekonomik özelliklerini bağlı problemleri ve taktikleri olması gereken Kürdistan'ın, bir bütün olarak da stratejisi ve mücadelesi olmak zorundadır. Onun, bu ulusal zorunluluğunu parçalayarak kaderini başka bir ulusun kaderiyle özdeşleştirilmesi-düşünülemez-gerektiği savunulamaz.

Bütün Ortadoğu halklarının kaderinde son derece yakın çizgilerle birbirine bağlı noktalar olmakla birlikte, bu ulus, bütün soyut tartışmaların yanlışlıklarını yenerek, kendi öznellikleri içinde, kendi tarihi, sosyal, kültürel ve psikolojik özelliklerinin ortaya koyduğu ulusal bilincinin doğurduğu gerçekliklerini yaşamalıdır.

Kürdistan ülkesinin sınırları içinde bulunduğu diğer ülkelerin de bağımlılık ağı içinde olmaları. bu ülkelerle Kürdistan'ın bağımlılık ilişkisinin çözümlenmesinde bir zorluk yaratmamalıdır. Çünkü ortada herkesin bildiği son derece somut ve yakın tarihsel gerçekler vardır.

1.Paylaşım Savaşı sonunda, emperyalizm bu ülkenin tarihsel ve toplumsal dinamiklerini, Ortadoğu'ya vermek istediği yeni biçime uygun olarak yeniden parçalamıştır. Dolayısıyla uluslararası konferanslarda çizilen sınırlarla, emperyalizm bu programını, çift yönlü bir taktikle

gerçekleştirmiştir. Türkiye, İran, Irak ve Suriye'den elde ettiği çıkar ve bağımlılık ilişkilerinin karşılığında, Kürdistan'ı sömürgelerine rüşvet olarak dağıtmıştır.

“Al ve yut” denilen bu ülkenin bu son pozisyonu, gerçekte emperyalizmin tercihidir. Devletlerarası Sömürge gerçeğinin böyle bir süreç sonunda yaratılmış olması, hakim ulusun emperyalizmle ilişkisinin şu ya da bu biçimde oluşu ile çelişmez.

Kuzey Kürdistan'da 84'ten bu yana silahlı mücadele temelinde Kürt Devrimci Gerillaların yarattıkları olgular, Kürdistan tarihinin şimdiye kadarki en güçlü olgularıdır. Bu durum, halkların kurtuluşu yolunda silahlı mücadelenin belirleyiciliğinin ve öneminin altını bir kez daha çizerken, Kürdistan'ı bütün dünyanın gündemine güçlü çizgilerle sokmuştur. Bağlantılı olarak, hala Kürtlere ayrı örgütlenme ve mücadele hakkı “tanıyıp tanımama”(?) konusunda düşünülen ve tartışan kesimlere de tartışmasız bir yanıt oluşturmıştır.

Şimdi bütün Ortadoğu halkları gibi, Türk halkının da tarihe karşı görevleri kapsamında, Kürdistan'a karşı en önemli görevi de kendi mücadelesini yükseltmektir. Böylelikle, emperyalizm ve Ortadoğu'daki faşist Oligarşilerin Ortadoğu düzeni sarsılacaktır.

Bu düzen, Ortadoğulu Halklar lehine bozulacak ve kaderleri birbirleri ile her zaman olduğundan daha fazla yaklaşmış olan bu halklar, ayrı örgütlenmeleri ile yarattıkları kimlikleriyle, ortak cephelerde buluşacaktır.

Enternasyonalist dayanışmanın en güzel örnekleri, Ortadoğu Halklarının bu tarihsel dinamiğiyle yaratılacaktır.

TÜRKİYE DEVRİMCİ ALTERNATİFİNİN ORTAMI VE DİNAMİKLERİ

12 Eylül, Türkiye’de siyasal, ekonomik, sosyal, kültürel vb. tüm alanları kapsayan geriye doğru radikal bir değişimin dönüm noktası olmuştur.

Oligarşinin emperyalizm ile ilişkilerinden, Oligarşi ittifakı içindeki sınıf ve katmanların çelişkilerinin çözümüne, kabaran ve nicelik olarak oldukça önemli boyutlar kazanan devrimci hareketin yükselişini boğmaktan, toplumun yeniden şekillendirilmesine kadar birçok çelişkinin topyekün çözüm süreci olan 12 Eylül ve sonuçları, toplumsal güçler açısından, aradan geçen yıllara rağmen ne yazık ki henüz aşılmış değildir.

1971’de, sonuçlandırılmayan bir operasyon olan 12 Mart’tan da alınan derslerle ve elbette, ABD başta olmak üzere uluslararası ilişkilerin sınanmış senaryolarının tecrübeleriyle gerçekleştirilen 12 Eylül amaçlarının tümüne ulaşmıştır. Oligarşik ittifak içinde tekelci sermayenin etkinliğini, sağlam ve tartışılmaz kılma sonucu yaratılmıştır. Yukarıdan aşağıya geliştirilen kapitalizmin ulaştığı yeni sermaye birikimi ve uluslararası tekellerin (emperyalizmin) geliştirmeye çalıştığı yeni ekonomik boyutlar içinde de böyle bir düzenlemeye gereksinim vardır. Bu düzenleme, kuşkusuz salt ekonomik bir düzenleme değil, siyasal ve kültürel egemenliğin de pekiştirilmesini içeren bir düzenlemedir. Bu sayede, bir kurum olarak devlet de yetkinleştirilmiştir, sarsılmaya başlayan geleneksel imajı ve otoritesi yeniden tesis edilmiştir.

Zor'un büyüyen rolü ve etkinliği, çözümü sürüncemede kalan bütün problemlerde kullanılmıştır. Sadece toplumsal muhalefeti ezmek yolunda değil, her türlü yeniden organizasyonda, görece özgürlüklerden, kazanılmış haklara kadar emekçi halkların tüm haklarının gaspında zor, tek yöntem olmuştur.

ANAP iktidarı süreci de 12 Eylül sürecinin doğal devamı olmuştur. Ülkenin kültürel ve psikolojik bütün değerleri sarsılmış, yozlaştırılmıştır. Depolitizasyon, dejenerasyon had safhaya çıkarılmıştır. Bir yandan güçlü bir terör dalgası, bir yandan "Türk-İslam Sentezi" formülasyonlarıyla işlenen faşist ideoloji ve emperyalist kültürle toplumun her kesimi bombardımana tutulmuştur. Öte yandan burjuva muhalefet de büyük ölçüde etkisizleştirilmiştir. Ayrıca radikal dinci akımın büyüüp gelişmesi, sol hareketin hala aşamadığı zayıflıklar nedeniyle, yeni ve güçlü bir potansiyel tehlike oluşturmaktadır.

Eylül 80 den önce gerçekten ciddi gelişmeler göstaren devrimci hareket, ne yazık ki askeri faşist diktatörlük döneminde görevlerini yerine getirememiştir. Yükselen grafiğine rağmen, 12Eylül öncesinde devrimci hareketin niteliği, niceliğine denk düşmüyordu.

Bu süreçten payımıza düşen sorumluluğu alıyoruz. Çünkü stratejimizin gerektirdiği mücadele çizgisini layıkıyla hayata geçiremedik.

Geri çekilmemize, faşizme teslim olmamamıza ve 1984'e kadar mücadelemizi kesintisiz olarak yetersiz de olsa sürdürmemize rağmen dönemin siyasal gereksinmelerini,

dönemin politik-askeri görevlerini biz de başarıyla gerçekleştiremedik. Ama kuşkumuz yok ki, mücadele dolu geçmişimizde olduğu gibi bundan böyle de ülke koşullarının gerektirdiği mücadele ve örgütlenme taktiklerini üretip, uygulama süreci içinde kitlelerle her alanda buluşup kucaklaşacağız. Hareketimiz, inkarcılığa, sağ ya da “sol” tasfiyeciliğe ve icazetli sosyalist akımlara ödün vermeden, politik-askeri savaş metodlarını uygulamada çelikleşecek ve kitleler içinde kök salacaktır. Halkla özdeşleşecek, halkın kendisi olacaktır.

Dünya ve ülkenin tüm moral bozucu faktörlerine rağmen Ekim Devrimi öncesinde savaşan sosyalist militanların ihtilalci dinamizmi, kararlılığı ve coşkusu ile savaşılacak. Devrimin iradesinin uzlaşmaz temsilcileri olarak, Oligarşinin kalelerine dalga dalga saldıracağız ve zafer bayrağını hedefe dikeceğiz.

Ve hareketimiz, bu zor, uzun soluklu ama onurlu görevi, mutlaka yerine getirecektir.

YA ZAFERE ULAŞACAK,

YA ÖLÜMLE BULUŞACAĞIZ!...

Hasan Şensoy/Mayıs 1991/Bartın Cezaevi

TÜRKİYE HALK KURTULUŞ PARTİSİ/CEPHESİ-MARKSİST LENİNİST SİLAHLI PROPAGANDA BİRLİĞİ NİÇİN SAVAŞIYOR?

Partimiz,THKP-C/MLSPB,faşizmin mahkemelerini muhatap almayı ve Oligarşinin herhangi bir kurumunun kendisini yargılamasını Emperyalizm ve Oligarşiye vereceği hesabının olmamasından hareket ederek şiddetle reddetmektedir.

Oligarşi, esir aldığı savaşçılarımızı sorgulamak ve yargılamak cesaretini gösterebilmesinin hesabını da ayrıca verecektir. Bu cürmün bedeli; başta Amerikan emperyalizmi olmak üzere onun bütün işbirlikçilerine ödettirilecek, tarih ve halkımız karşısında bu tavrın senaristleri’de, oyuncularında gerillalarımız tarafından yargılanacak, hükümler infaz edilecektir.

İnsanlık ve dünya görüşümüzün içerdiği derin hümanizm adına, bu kanlı zor oyununun sıradan ve gönülsüz oyuncularına önerimiz odur ki, bizim değil çağımızın hükmü olan ideoloji ve savaşımımız karşısında zaman geçirilmeksizin teslim olup pişmanlıklarını dile getirsinler ve affımıza uğrama şansını kaçırmassınlar.

Gerçekte, Türkiye Halk Kurtuluş Partisi/ Marksist Leninist Silahlı Propaganda Birliği’nin Emperyalizme ve Oligarşiye yönelik gerekçeli hükmü; ideolojisinin, yani stratejik hattının ve tahlillerinin oluşturulma nedenlerinin ifadesidir. Dünya ve ülkemiz gerçeklerinin bir kompozisyonudur. Burada bir kez daha söz konusu kompozisyonu-yarının kesin kıldığı zaferin bugünkü

sözcüleri olmak sıfatıyla-onurla çizeceğiz. Hüküm, bu toplumsal gerçeklik tarafından verilmiştir.Bizler sadece bunları ülkemiz koşullarının gerektirdiği biçimlerde ifade eden sosyalist düşünce ve eylemin neferleriyiz.

Hiç kimse yanılgıya kapılmamalıdır ki; parti, Oligarşiye karşı düşüncelerini savunma temelinde dahi hesap verme durumunda değildir. Bizim, Emperyalizmin ve Oligarşinin kaçınılmaz sonucunu tayin edecek hesaplaşmamız, toplumsal ve siyasal yaşamın her alanında politik-askeri savaşın gerektirdiği yöntemlerle yürütülür. Bu hesaplaşmanın arenası ülkemizin bütün kentleri, bütün dağları, kasabaları ve köyleridir. Sanılmasın ki, savaşımızı ve devrim programımızı üstlenme onurumuzu, böyle zincirlenerek “sanık” sandalyesine oturtulduğumuz için gücü azalmış seslerle haykıracağız... Hayır ! Düşüncemiz, aynı biçimde yaşamaya devam ettiği, edeceği gibi, bu zincirlerin altında da hiçbir şekilde zaafa uğramamış, yenilmemiş, gerilememiştir. Bunlar bizim her solukta alıp verdiğimiz şiarlardır.

Ve bu soluğumuzu engelleme şansına sahip olma imkansızlığınızdan dolayı, bundan önce binlerce kez silahımızdan, kalememezden, sesimizden dinlemiş olduğunuz ve bundan böyle de yüzbinlerce kez dinlemeye devam edeceğiniz gibi, işte bugün bu vesileyle yine aynı soluğu alıp veriyoruz.

Türkiye devriminin politik-askeri yapılanması olan THKP-C /MLSPB, 12 Eylül açık faşizmi evresinde Emperyalizm ve Oligarşi kurumlarınca “devleti yıkmaya

teşebbüs etmek ve bu yolda silahlı örgüt oluşturmak” savları temelinde, partimizin tutsak alınan savaşıçılarının nezdinde “yargılanmak” istenmiştir. Asıl amaç ve gerçek; devrimimizin manevi ve maddi şiddetinin karşısına faşist terörü bu şekilde de dikmeye çalışmanın beyhude çabası olsa da, perdenin önündeki görüntü budur...

Ne var ki, Oligarşinin bu iddiası bizi tanımlamaktan fersah fersah uzaktır. Oligarşinin hiçbir iddianamesinin tarihsel savaşıımızı kapsayabilmesini nesnel anlamda olanaklı görmüyoruz. Çünkü biz Spartaküs’ten beri savaşıyoruz. Çünkü biz, sadece Türkiye Cumhuriyeti Devlet’inin yani, TC sınırlarıyla tanımlanmış Türkiye ve Kuzey Kürdistan’a hükmeden Yankee emperyalistleri ve onun yerli işbirlikçilerinin köhnemiş, çarpılmış, damarlarındaki zehirli kan da çekilmiş, hilkat garibesi bir ucube haline getirilmiş devletini yıkmaya teşebbüs etmedik. Bizim kimliğimizin bu şekilde sınırlandırılmasına izin vermemiz mümkün değildir.

Onu, elbette ve hiç kimsenin en ufak bir edişesi olmasın ki, yıkacağız. Kendi ülkemizin bu günkü durumunu, tarihin ırmağına çağlar boyu susmayacak yeni bir pınar gibi akıtmak üzere, kesintisiz devrim süreciyle dönüştüreceğiz. Savaşıımız 1969’dan beri somut olarak, 1970 Aralık’ından beri resmi olarak ilan edilmiştir. Ve elbette birikimi daha derin bir geçmişten gelen eylemimiz sürmektedir.

Fakat bizi salt bu tavrımızla tanımlamak da yanlıştır. Biz, Meksika dağlarında Zapata ile döğüştük. Biz, Benito Suarez ve Qorfirio Piaz’la Fransızları yendik. 1871’de Paris

Komüncüleriydik. 1905-1917 Devrimleriyle Rus Çarlığını yerle bir edip dünyanın ilk sosyalist bayrağını burçlara çıkardık. Bolivar, Morelos, Artigas ve Carrara'larla bağımsızlık savaşları verdik. Mao Tse Tung'un, Kim İl Sung'un, Ho şi Minh'in askerleriydik ve Çin, Vietnam, Kore devrimlerini gerçekleştirdik.

1895'te tekelci kapitalizmin saldırganlığa karşı ilk isyanlarda Jose Marti ile karşı koyanlarda bizlerdik. İspanya'nın Latin Amerika'da son çürümüş köklerini saldığı Küba'yı, ezilmekte olan bütün yeni sömürge halklarının meşalesi olacak şekilde güçlü yalımlarla alevlendirdik. Ve o güzel adada Amerikan Emperyalizminin heybetli görüntüsünü bir kere daha dize getirdik. O görüntünün mum ışığında büyütölmüş parmak çocuğun dev gölgesi olduğunu kanıtladık.

Ona, henüz hafızasından silinmesi mümkün olmayan 1975 Saygon bozgununu, kendisini orada boğduğumuz bataklıkları hatırlattık. Yine 1975'de Mozambik, Gine-Bissau, Angola'da Portekiz sömürgeciliğine son verdik. Ve Beyaz Saray'ın bir kez daha karalar bağlamasını sağladık. Emperyalistler arası II. Paylaşım Savaşı esnasında Yunanistan dağlarında Aris'in askerleri, Fransız yeraltı direnişçileri, Yugoslavya ve Bulgar partizanları bizlerdik...

Tarihin ateşi yorgunluk tanımıyor, durak bilmiyordu. Hiçbir kasırga gücü onun alevlerinin her gün biraz daha gök kubbeye yükselmesini engelleyemiyordu. 'İlahi Adalet' değil ama tarihsel adalet, er veya geç ama mutlaka adını yeni ülke adlarıyla ifade ediyordu. Bilimsel gerçeklerin siyasal

çözümlemeler halinde yazdığı devrim programları, kurşun geçirmiyordu. Her pratiğimiz bilgimizin doğruluğunun ölçütü, her bilgimiz pratiğimizin yeni verileri oldu. Yaşam, bilgi kuramının temeli idi ve materyalist felsefe, evrensel olgularca her gün bir kez daha kanıtlandı...

Egemen güçler, savaşı kaçınılmaz kıldı. Çünkü verili düzen, gerçekten insanlığa ve halka karşı ilan edilmiş bir savaştı. Ve onlar savaşları, durumlarının bütünüyle bilincinde olmayan kitlelerin kanıyla beslenerek gürbüzleşmek için yürüttüler.

Bizse, tarihsel zor ile çıkıyoruz, bu vahşetin karşısına. Zoru, uzlaşmaz sınıf karşıtlığını yok etmek için, toplumları savaştırılamaz duruma getirmek, süresiz ve sonsuz bir barışı sağlamak için kullandık, kullanacağız.

Zaferimiz mutlak, bastığımız toprak kuvvetlidir. O nedenledir ki, dünya nüfusunun büyük çoğunluğu objektif olarak, potansiyel olarak bizden yanadır. Bugün karşımızda olan zayıf ve derin iç çelişkilere sahip egemenlikler, ellerini havaya kaldırmaya, teslim olmaya mahkumdur. Çünkü, "ölüm vurmıştır damgasını alınlarına"...

Ve biz ilerleyeceğiz. Bugünkü durum ne adildir ne de dayanılacak gibidir. Vietnam'da Amerikalıların vahşeti, Nazi toplama kamplarının dehşeti, Hiroşima ve Nagazaki toplu kıyımları, Hollandalıların Endonezya'daki utanmazlığı, Filistin'in insan ruhunu bedeninden oynatan yüreği ve Latin Amerika halklarının çektikleri acılar hala bazı insanlara çağımızın evrensel gerçeklerini gösteremediyse, bunun suçlusu gerçekler değildir. O insanları, önlerine

atılan sofraya artık karanlık boyuna boyun eğme tevekkülü ile yoğun bir karanlık içinde yaşamaya zincirleyen koşullardır. Bu tablo, ülkemizde de insanlığa yaraşır renklerle boyanacak.

San Martin'in Andlar'a yaslanişı, Bolivar'ın düzenli ordulara Boyaca'da uğrattığı hezimet, General Pershing'in Panço Villa'yı gizleyen doğal güçlerin anlamını çözme basiretsizliği, Sandino'nun Nikaragua'daki yenilmezliği gibi; partimizi de esasta yenilmemiş, yenilmez kılan güç, ülkemiz topraklarının gerçekleridir, ülkemizin halklarıdır ve sırtımızı güvenle yaslayacağımız dağlarımızdır, kentlerimizin esaret zincirlerinin patlama potansiyelidir.

Niçin bu denli cesur, bu denli güçlüyüz? Çünkü halklar cesurdur. Halklar bilgedir. Bilgi gelişiminin ve birikiminin nitel adımları olan bilimsel sıçramalar, somut keşifler, buluşlar, saptamalar her kim tarafından gerçekleştirilmiş olursa olsun, son adımı atan hangi sınıfa mensup olursa olsun ilerleme daima halkların yürüyüşüne paralel olmuştur. Böyle kılınmıştır...

Matematik, fizik, biyoloji, astronomi, antropoloji ve tüm diğer bilimler materyalizme hizmet etmiştir. Çünkü materyalizm bunlarla bütünleşmiş, onların zemininde var olmuştur. Ve elbette, materyalizm de halkların kurtuluşu, evrimleşme ve gelişme yolunda çağdaş çıgırlar açmıştır. Kant'ın agnostisizmini , Comte'un pozitivizmini Spenser'in evrimciliğini, Camus'un saçmacılığını, Heidegger ve Sartre'nin existansiyelizmini ve idealizmin her türlü tonunu silip süpüren, sırtını yere getiren diyalektik ve tarihsel materyalizm; dünyayı ve savaşı (sınıflar mücadelesini) "canlı algılamadan soyut düşünceye, buradan da pratiğe" götürerek, dünyayı değıştirmekle özdeşdir.

Biz, işte bu temeldeki bilimsel bir savaşın fonksiyonları olduğumuz için haklıyız, cesuruz güçlüyüz. Tırmanırken, yürürken, silahımızı ateşlerken, yazarken, konuşurken... Yolun başında bir avuç gerillamızla düşmanın binlerce tam donanımlı ve eğitimli polisine, silah altındaki (sınıfsal olarak yoldaşımız olan) onbinlerce askerine karşı dururken, elindeki bütün maddi olanaklarına (ama manevi tüketişine) rağmen burjuvazinin, feodalizmin, tefeci asalakların gelecek korkularını boyunlarına asarken, faşizmin terörüne, katliamlarına, işkencelerine, darağaçlarına, zindanlarına karşı boyun eğmeden direnirken, bu direnişte ona boyun eğdirirken gerçekten tarihin ta içindeyiz, kendisiyiz.

Soyutlamayla değil, mekanik olarak değil, sıradan bir çıkarım sonucu değil, basit sloganlar kapsamında hiç değil ve hele iyimser veya salt hümanist oluşumuzdan değil, tarihle özdeşleşme çizgileri içinde olduğumuz için, gelecek bu gerçeklikle örtüştüğü için, halkın kendisi olduğumuz için; tarih adına, gelecek adına, ülkemiz adına ve bütün enternasyonal değerler için sadece biz konuşabiliriz. Sadece biz yargılayabiliriz. sadece biz savunma isteyebiliriz.

Ve nihayet gereken hükmü de biz veririz. Bu gerçekliği bazı indirgemelerle bir kez de şöyle ifade edelim: II. Nikola'dan, Hitler'den, Batista'dan, Somaza'dan, Franko'dan geriye kalan nedir bugün? Ya Lenin'den, Sandino'dan, Ernesto Che Guevara'dan kalanlar... Onlara dair yaşayan olgular, yaşatılan değerler... Veya, Kızıldereli'de katledilen Türkiye Halk Kurtuluş Partisi'nin politik önderi ve Türkiye

Halk Kurtuluş Cephesi'nin komutanı savaşçısı Mahir Çayan ve diğer yoldaşlarımızdan geriye kalan; yaşayan olgulardır. 12 Mart faşizminin halkımızca lanetlenmiş tezgahlarından kalanları kıyaslayalım; Yoldaşımız Hüseyin Cevahir Maltepe'de, bundan on altı yıl önce 1971'de katledildiği halde halkımızın soylu bir evladı olarak bugün hala canlıdır. Fakat onun cezalandırdığımız katili Cihangir Erdeniz artık sadece bir mezar taşıdır. Öyleyse tarihi kim belirliyor, kim yazıyor ve geleceğin sahibi kimdir?

Onların hukukunu, İngiliz Hobbes'ın dediği gibi "Gerçek değil, yetke yaratmıştır" Bizim hukukumuzu ise mazlum halkların çağdaş gerçeği yarattı, yaratacak. Burjuvazinin hukuku, kuralları ve yasaları, çelişkiyi tanımladı. Çünkü onun varlık koşulu, onun geleceği çelişkinin yaşaması, derinleşmesi, çoğalması ve ona hizmetiyle mümkündü.

Bizse evrensel çelişkilerin İskenderleriyiz. Kılıcımızı kaldırıp indirme süreçleri ağır, güçlüklerle dolu, uzun erimli olacaktır, kaçınılmaz... Ama burjuvaziyi, emperyalizmi onların geri bıraktırmış ülkelerdeki asalaklarının yaşam ve çelişkilerine her ülkede son darbeyi indireceğimiz gibi Kürt ve Türk halklarının ülkelerinde de böyle olacaktır.

THKP-C/MLSPB, emperyalizmin bu ülke halklarının boynuna astığı 40 milyar dolarlık dış borcun yarattığı zulüm ve sefalet için savaşıyor.

Sadece Özal Hükümeti zamanında ana para ve faiz olarak ödenen milyarlarca doları sofrasından vermek zorunda kalan Türk ve Kürt halklarının adaleti için savaşıyor.

Kürt halkının yüzyıllar boyu süren esaretinin son bulması için savaşıyor.

Amerikan emperyalizminin Sinop, Pirinçlik, İzmir Yamanlar, Adana-Karataş, Malatya-kürecik, Ankara-Belbaşı, Sinop-Samsun arası Karaburun, Adana-İncirlik'teki üslerinin varlığının ne anlama geldiğini bildiği için gizli işgal ordusunun gölgesinde yurdun dört bir yanında yükselen bu askeri ve teknik sömürge komplekslerinin yarattığı ulusal onursuzluğu yenmek için savaşıyor.

ABD ile yapılan sayısız ikili anlaşmalar (ki, hükümetlerin, bilinenlerin ötesinde dönem dönem telefonlarla dahi gizli satıcılık fiilleri içine girdiği biliniyor) ve askeri paktlar yoluyla emperyalizm stratejik tampon bölgesi olmasına isyan ederek savaşıyor.

Egemen çete Oligarşinin, halklarımızın her türlü zor yoluyla kafasına sokmaya çalıştığı hayali bağımsızlığın gerçeğini yaşamak / için savaşıyor.

Sadece kâr, daha olgun, daha usta yöntem ve anlayışlarla bezetilerken derinleştirilmiş bir sömürü sistematiğine dayanan yeni sömürgeciliğin de, daha önceki sömürgecilik biçimleri gibi 'ulusal' kavramlarla, ulusalcılıkla herhangi bir bağlaşıklığı yoktur. Tekelci burjuvazi ve onun ittifakları oligarşik çeteler, milliyetçi değil ulusal haindirler. Bu konudaki tavırlarına daha iyi, daha fazla ve daha elverişli koşullarda işbirliği, sömürü, egemenlik stratejisine göre belirler, ona bağımlı kılabilirler.

Bu durum karşısında proletarya, yoksul köylülük ve onun ittifaklarını kapsayan stratejimizin devrimci tanımı doğmuştur: Emperyalizme, Oligarşiye ve Faşizme karşı

politikleşmiş askeri savaş stratejisi... İşte partimiz; bu anlayış, bu gereklilikle ve bu yol üzerinde savaşıyor, mücadele ediyor,

Giderek artan bir yoksullaşmayı, sadece gövdeleri değil kafaları ve yürekleri de mengene içine alarak sağlayan egemen çeteciler, 1980 başından 1986'ya kadar ulusal gelirin kişi başına 300 doların üzerinde bir düşüş kaydetmesine rağmen kitlelerin ağırlıklı olarak sükuta devam etmesini ancak açık faşist terörle sağlayabildiler.

Gerçekte, tamamen bireysel haznesine hapsedilen insanlarımızın bir bardak suyunda fırtınalar kopuyordu ve o fırtınalar, o kişilerin okyanuslarındaki en çaplı fırtınalar kadar dehşetliydi. O kadar gerçektir. Fakat ne yazık ki, o koşullardaki savruluşlar da genel olarak o denli çözümsüzdü... Partimiz, bu çözümsüzlüklere karşı da savaşıyor. İnsanların esen, toplumsal,erdemli ve onurlu varlıklar olarak yaşamlarını sürdürebilmelerinin ülkesini gerçek kılmak için...

TÜSİAD'ın, finanse ettiği ve başta yönlendiricilerinden olduğu Özal Hükümetini, politikasından birazcık saptığı veya arzu ettiği başarıyı sağlayamadığı vakit "kendi kafasından dış ticaret teorileri üretmekle" suçladığı bir 'bağımsızlık' ülkesinde yaşıyoruz. TÜSİAD aynı perspektifini buyurmaya devam ediyor; "Hiçbir ülke (bunu bağımlı ülkeler anlayınız) kendi bildiği gibi ithal ikamesi, gümrük himeyesi, iç sanayi ve KİT'leri destekleme politikaları takip edemez. Dış ticaret teorisinin (bunu da emperyalizmin ekonomi üzerindeki belirlemeleri anlayınız) gerçekleriyle bağdaşmayan hiçbir ekonomik tedbir

başarıya ulaşmaz” diyor. Ülkedeki nüfusun en zengin %20’si ulusal gelirin %60’ını alıp götürüyor ve Anayasa’da sosyal refah devletinden, eşitlikten, adaletten, hukuktan söz ediliyor. Bunun adı devlet riyasıdır. Bunun adı, faşizmin karakteridir.

Nerede sınıf çelişkileri daha fazla keskinse orada devlet o denli güçlü gösterilmeye, güçlülük imajı yaratılmaya çalışılır. Oysa bu “güç” imajı, korkunun ve uluslararası takelci burjuvazinin kendisinin de gayet iyi bildiği kaçınılmaz sonucunun paniği ile oynanan bir komediden öte anlam taşımaz. Fakat ne yazık ki, o komedinin öbür yüzünde veya tarihin kulisinde halklar vardır.

Ve oynanan oyun onların emeğiyle, kanıyla sömürülerek sahneye konur. Partimiz bu kanlı oyuna son vermek, onun perdesini indirerek tarihin gerçek oyuncularını, halkları tarihin sahnesine çıkarmak için var olmuştur.

Biçare ve zavallı egemenlerin bu tarihe karşı koyma eylemleri boş bir çılgılıktan öteye gitme şansına sahip değildir. Şiddeti, saldırganlığı ve işini yapmadaki ustalığı ne kadar artarsa artsın, çağın tanımladığı kaderinden yakasını kurtarabilmesi imkansızdır. O kaderin hükmü, ülkemizde partimiz önderliğindeki halklarımız tarafından yerine getirilecektir. Bu yolda 1970’de somutlanan savaşımızı partimizin önder ve savaşçıları, şehir gerillası eylemleriyle yükseltmişlerdir. O dönemde yoldaşlarımızın; “İşçiler, Köylüler, Askerler, Yurtseverler, Aydınlar “Halkımız” başlığıyla yayınladıkları 1 Nolu Türkiye Halk Kurtuluş Cephesi Bülteni’nde ifade ettikleri gibi; “Artık isyan etmek zamanı” idi Ve Bültenimiz şu şekilde devam ediyordu:

silaha sarılmak, işgalci düşmanı alaşağı etmek için harekete geçmek zamanı gelmiştir.

Onların bugün büyük görünen güçleri ve imkanları bizlere vız gelir. onlar bir avuç, biz ise milyonlarız. kaybedeceğimiz hiç bir şey yoktur ama kazanacağımız koca bir dünya vardır.

Biz, THKC olarak diyoruz ki:

1- Amerikan emperyalizminin hakimiyeti ve yerli uşağı sömürücü sınıfların iktidarını yıkmak, bağımsızlığı kazanmak için tek yol silahlı kurtuluş savaşıdır.

Türkiye Halk Kurtuluş Cephesi, bu yolda mücadeleye kararlı bütün yurtseverleri kucaklayan halkın savaşçı öncülerinin örgütüdür.

Türkiye Halk Kurtuluş Cephesi, mücadelesinde Türkiye işçi sınıfının savaş örgütü olan Türkiye Halk Kurtuluş Partisinin önderliğini Kabul Eder ve mücadelesini onun emir ve kumandası altında yürütür.

2- Türkiye Halk Kurtuluş Cephesi, Amerikan emperyalizmini ve köpeklerini ülkeden kovana Kadar mücadele etmeye ve her şart altında en son savaşçısı ölünceye Kadar savaşını sürdürmeye karardır.

3- Türkiye Halk Kurtuluş Cephesi'nin düşmanları, Amerikan emperyalistleri, finans kapitalistler, toprak ağaları, aracı ve tefeciler, Amerikancı asker-sivil bürokratlar ve bütün halk düşmanlarıdır.

4- Türkiye Halk Kurtuluş Cephesi'nin temel görevi Amerikan emperyalistleri ve yerli müttefiklerinin oluşturduğu düşman cephesini çökertmek ve yıkmak,

halkın sırtından elde edilen bütün mülkleri kamulaştırarak Cephe'nin savaş gücünü yükseltmek, gerekli malzemeyi ele geçirmek, baskı ve zor kuvvetlerini parçalamaktır.

Türkiye Halk Kurtuluş Cephesi, kendi saldırı noktaları dışında kalan hedeflere yönelen ve halkın saflarına da zarar veren hiçbir maceraperestin ve gangsterin sorumluluğunu üzerine almaz. Çocuk kaçırmak, kadınlara ilişmek, emperyalistlerle doğrudan doğruya ilişkisi olmayan kimselere, esnafa, parababası bir avuç hain dışındaki orta derecedeki zenginlere, yani orta burjuvaziye saldırmak, zarar vermek devrimci eylem olamaz. Bunlar adi gangsterlik olaylarıdır.

Türkiye Halk Kurtuluş Cephesi, bu gibi olayları şiddetle kınar. Amerika'lı emperyalistlere, finans kapitalizmin temsilcilerine, zalimlere ve halk düşmanlarına yönelen her harekete ise saygı duyar ve bunları sonuna Kadar destekler.

Demokratik halk iktidarını yaratma yolunda ideolojik, ekonomik, demokratik ve politik cephelerde yukardaki anlayışlar ışığında 1970'ten itibaren THKP-C, 1975'ten itibaren MLSPB adı altında sürdürdüğümüz savaşımızın kaynağını daha iyi anlayabilmek için, THKP-C/MLSPB niçin savaşıyor sorusunun yanıtı dünya ve ülkemiz gerçeklerinin üzerini açmakta yatıyor. Çünkü bu sorunun yanıtı, dünya ve onun bir parçası olan ülkemizin dününde ve bugününde yatıyor.

İKİNCİ BÖLÜM:

DÜNÜ BUGÜNÜ İLE YAŞADIĞIMIZ DÜNYA

I- KAPİTALİZMİN DOĞUŞU

Kapitalizm, bir yandan mülkten yoksun ya da hemen hemen yoksun hale getirilmiş halk kitlelerinin ücretli serbest çalışan köleler durumunda olduğu, öte yandan üretim araçlarının esas olarak kapitalistlerin ve onun bağlaşıklarının elinde bulunduğu toplum düzenidir. Üretim araçlarının kapitalist mülkiyet altında tutulması temel olgusu, toplumsal yapılanmanın her alanında etkisini göstermekte ve hakim üretim ilişkilerine bağlı olarak, toplumsal ilişkiler bu temel karaktere uygun biçimler almaktadır.

Kapitalist üretim biçimi, iki aşamada gelişmiştir; tekel öncisi kapitalizm (serbest rekabetçilik) ve tekelci kapitalizm (emperyalizm). Her ikisi de sömürü temeline dayanmaktadır. Aralarındaki ayrım, tekel öncesi dönemin, kapitalizmin serbest rekabet olgusuna dayandığı ve üretici güçlerin az çok düzenli olarak yükselen bir çizgi izleyerek geliştiği bir dönem olması, buna karşılık tekelci dönemde gelişmenin yerini sistem olarak genel bir bunalımın almasından kaynaklanmaktadır.

Dünyada burjuva devriminin gerçeklik kazandığı, kapitalizmin bir sistem olarak egemenlik kurduğu ilk ülke Hollanda oldu. Ama feodalizmin bağrından doğarak gelişen ve burjuva devrimler yoluyla siyasi ve hukuki anlamını da

bulan kapitalizmin gelişme seyrini, İngiltere örneği üzerinde özetleyeceğiz. Çünkü İngiltere’de kapitalist ilişkilerin egemenliği sanayii devriminin yolunu açacak, sanayi kapitalizminin doğuşuyla da kapitalizmin tekелci aşaması ve giderek bir dünya sistemine dönüşmesi, öncelikle ve bütün tipikliğiyle yaşanacaktı.

Serfliğin 14. yy’ın sonlarına doğru fiilen önemli oranda ortadan kalktığı İngiltere’de, bu yüzyılın sonlarında 15. yy’ın dönemide angaryanın da kalkmasıyla, gelişmeye başladı. Serflik ve angaryanın kalkmasıyla, yeomanlar denilen büyük toprak sahiplerinin topraksız köylüleri ücretli işçiler olarak tutmaya başlamaları ve bir kısmının ticarete yönelmesi, feodalizmde var olan prekapitalist ilişkilerin gelişmesinin ve ticaret burjuvazisinin bir sınıf olarak doğmasının yolunu açtı.

Yeomanların güçlenmeleri giderek küçük üreticiyi yıkıma uğrattırken kapitalist üretim ilişkilerinin ilerleyişi açısından önemli bir gelişme oldu; Tarımla uğraşmayı terketmeye başlayan yeomanların; dönemin koşulları içinde daha çok para anlamına gelen hayvancılığa (koyunculuk) yönelmeleri durumu ortaya çıktı. Hollanda dokuma tezgahlarının yün istemi, İngiltere’yi sürekli ve daha çok yün ihracına sevketmekte ve tarımcılıktan daha çok karlı olan bu süreç, küçük üretimin yıkılmasıyla koşut özellikler taşımakta idi. Dolayısıyla koyunculuğun daha sınırlı emeğe dayanması. toprak sahibinin insan emeği gereksinmesinin giderek azalması; mülksüzleşen, işsizleşen köylü kitlelerinin kırlardan kentlere yönelmelerini getirdi.

Böylece 200-300 kişinin yaşadığı köyler, 2-3 çobanın yaşadığı otlaklara dönüşürken, kentler yaşayabilmek için emeğini satmaya hazır işsiz yığınlarla dolmuştu.

Sahip olunabilecek koyun sayısının sınırlandırılması, köylerin yıkılmasının yasaklanması gibi yasalar, kilise mülkületinin kaldırılmasıyla hiçbir yaptırım gücüne sahip olmadan etkisizleşirken kentlerdeki ucuz emek olgusu İngiltere'ye, yalnızca yün ihraç etmek yerine kendi dokuma tezgahlarında üretim olanağı tanıyınca kapitalist ilişkiler hızla gelişmeye başladı. Yükselen yeni sınıf olan burjuvazi, 1648 Devrimi yoluyla üst yapı kurumları açısından da gereksindiklerini bulacaktı. Avrupa'da egemen güç durumuna gelmenin yolu artık açılmıştı.

Marks, paranın sermayeye dönüşmesini, sermaye aracılığıyla artı-değer üretiminin ve artı-değerden mutlak, nisbi ve ek artı değerler yoluyla daha fazla sermayenin oluşturulmasını açıkladıktan sonra, çelişkili gibi görünen bir noktaya dikkat çeker. Ama der, sermaye birikimi artı-değerin varlığını, artı-değerin kapitalist üretimini, kapitalist üretim ise, meta üreticilerinin ellerinde daha önceden oldukça ybüyük bir sermaye ve işgücü kitlesinin bulunmasını öngörür. Buradaki hareketin bütünü, bu nedenle kısır bir döngü gibi görünür vee bundan ancak kapitalist birikimden önce, bu üretim biçiminin sonucu kdegil, çıkış noktasını gösteren bir ilkel birikimin (Adam Smith'in deyimiyle daha önceki birikimin) bulunduğunu kabul etmekle kurtulmak mümkündür. (1)

İlkel birikimin yukarıda belirttiğimiz oluşum sürecini ise şöyle tanımlamaktadır: Sermayenin ilkel birikimi, yani tarih içinde ilk meydana gelişi nasıl olmuştur? İlkel birikim, köleler ve serflerin doğrudan doğruya üvretli işçiler durumuna gelmeleri ve böylece yalnızca bir şekil değişikliğine uğramaları ile olmadıkça, ancak ilk üreticilerin mülksüzleştirilmeleri, yani sahibinin emeğine dayanan özel mülkiyetin karşısı olarak, iş araçları ile iş dışı koşulların özel kişilere ait olduğu yerlerde var olur. Ama bu özel kişilerin var olup olmamalarına göre , özel mülkiyetin niteliği farklı olur.

Bunun ilk bakışta kendilerini gösteren sayısız özel biçimleri, bu iki uç arasında yer alan ara aşamalara denk düşer.

Emekçinin üretim araçları üzerindeki özel mülkiyeti ister tarımsal, ister manifaktür, ister her ikisi de olsun , küçük işletmelerin temelidir. Küçük işletme, genel toplumsal üretim ile emekçinin kendisinin özgür kişiliğinin gelişmesinin temel koşuludur. Kuşkusuz bu küçük üretim biçimi, kölelik, serflik ve diğer bağımlılık ilişkileri altında da söz konusudur. Ama bunun serpilip gelişmesi, tüm canlılığına kavuşması, uygun klasik şeklini alması, ancak emekçinin kendi kullandığı üretim araçlarının özel mülkiyeti ile olur. Yani işlediği toprağın köylüsü ve bir hüner sahibi olarak kullandığı aletlerin zanaatçısı olması gerekir.

Bu üretim biçimi toprağın parçalara bölünmesini, diğer üretim araçlarının dağılmış olmasını öngörür. Bu durum,

Üretim araçlarının bir yerde toplanmasını dışladığı gibi, üretim süreçleri içindeki elbirliğini, işbölümünü, toplum tarafından doğa güçlerinin denetim altına alınmasını, üretken biçimde kullanılmasını ve toplumsal üretken güçlerin özgürce gelişmesini dıştalar.

Bu retim biçimi, ancak dar ve az çok ilkel sınıflar içerisinde hareket eden bir üretim sistemi ve toplum ile bağdaşabilir. Bunu sürgit duruma geetirmek, Fecgueur'un haklı olarak dediği gibi, "alaladeliiğin evrenselliğini ilan etmek olur". O andan itibaren, toplumun göğsünden yepyeni güçler ve tutsaklar filiz verir ama eski toplum düzeni bunu engeller ve baskı altına alır.

Bu düzenin yok edilmesi gerekir ve yok edilir. Bunun yok edilmesi, yani bireylerin malı olan dağınık üretim araçlarının, toplumsal ve yoğunlaşmış birimler, pek çok insanın cüce mlketinin bir kaç kişinin dev mlketine dönüştürülmesi, büyük halk yığınlarının, topraktan, yaşama araçlarından ve iş araçlarından yoksun hale getirilmesi, halk yığınlarının bu korkunç ve ıstıraplı mlkszleştirilme işlemi sermayenin tarihinin başlangıcını oluşturur.

Bu, bir dizi zor yöntemini içerir. Doğrudan doğruya üreticilerin mülksüzleştirilmesi, acımasız bir vahşetle ve en bayağı en rezil, en çirkin tutkuların dürtüsü altında gerçekleştirilmiştir. Tek ve bağımsız emekçinin deyim yerindeyse, kendi iç koşullarıyla kaynaşmasının sonucu olan özel mülkiyetin yerini, başkalarının, yani ücretli işçilerin sözde serbest emekçilerinin sömürülmesine dayanan özel kapitalist mülkiyet alıyordu.

Kapitalist sanayi burjuvazisi, mekaniğin üretime girmesi ve sermayenin sanayiye yönelmesi iki başat olgusu ile; 15. yy'dan itibaren dünya çapında ilişki ve çelişkiler zemininde gelişme koşulları bulmuştur. Daha önceki üretin ilişkilerinin gelişmelerinin seyriyle kapitalist üretim ilişkilerinin seyrini ne hız, ne yoğunluk ve ne de giderek güçlenen bağlarla hükmettiği dünya çapındaki genişlik açısından kıyaslamak mümkündür.

Tarih, sanayi kapitalizmine son derece dinamik koşullar sunmuş ve o koşullar dünyayı dört nala fethetmesini getirmiş, ama aynı hızla kendi çöküntüsünü ve çözülüşünü yaratacak güçleri ve onun boğazını hiç bırakmayan bunalım olgusunu yaratmıştır. O koşullar, sermayenin birikimi, genişleyen pazarlar, hızla yer değiştiren toplumsal sınıflar ve yine 17.yy boyunca, ticaret kapitalizmiyle küçük sanayi kapitalizminin dalaşına tanık olmuştur. Akabinde sanayi kapitalizmi “bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler” ilkesiyle teorileşen liberalizm ışığında tahta oturmuştur.

“Kuşkusuz, pek çok güçlü lonca ustası, daha da fazla bağımsız küçük zanaatçı ve hatta ücretli emekçi, küçük kapitalist durumuna gelmiş ve ücretli emeği giderek artan ölçüde sömürerek ve dolayısıyla birikim sağlayarak tam kapitalist olup çıkmışlardır... Orta çağlardan çok farklı olarak ekonomik toplumsal biçimlerde olgunlaşan ve kapitalist üretin tarzına dönmeden önce de guand meme (gene de) sermaye sayılan birbirinden tamamen değişik iki sermaye biçimi devralındı, tefaci sermaye ve tüccar sermayesi”.(2)

Tefeci sermaye tarihin ilk sermaye biçimidir. Daha ilk çağlardan itibaren gerçek karşılığı olmamakla birlikte, benzer nitelikleri içinde bir anlam yaratmış ve kullanım değerlerinin değişim değerlerine dönüşmesi ile tefecilik de belirginleşmiştir. Özellikle, mal değişimindeki ödünç alışveriş karşılığı kabarma, ilerde para değişiminde aynı yöntemle gerçekleştirilen para alışverişinde yeni tefeci sermaye halini alacaktır.

Feodalizmin çözölen döneminde, sadece bir transferden ibaret olan, değör yaratma ile veya üretim etkinliğiyle ilgili olmayan tefecilik ciddi bir rol oynamıştır. Bu rol Hintlilere önlö destanları Mahoromato’da “Ey krallar kralı tefecilik, sen dñnyönn bötün zenginliklerine sahip olabilirsin” dediartecek kadar asalak ve örkötöcö bir aktivasyon haline geldi, Feodal beylerin, yerlerini kentli tafecilere terketmek zorunda kaldıkları 19.yy’ın ilerleyen süreçlerinde ipotek, tefeci sermayenin en önemli aracı oldu. Bugün, kapitalistin toprak üzerinde faiz, kar ve rant çekti elde etmesi, toprağı üzerindeki ipotek borcu, yıllık faizine eşit bir faiz borcu yükselmiştir. Küçük toprak mülkiyeti, onu kaçınılmaz olarak sermayenin elinde köleliğe sürökleyen gelişmesiyle, Fransız ulusunun büyük çoğunluğunu yarı maymun mağara adamlarına çevirmiştir”(3)

Transferci niteliğinden ötürö, toplumsal zenginliklere katkı ksağlama bağlamında, ticaret sermayesinin tefeci sermayeden farkı yoktur. Onun rolö, sanayi sermayesinin dolaşımını sağlamaktır. Bu önemli noktadan dolayı sanayi sermayesi ilerki dönemlerde de bazı durumlarda ticaret

sermayesi ile çatışacak, fakat ne kadar güçlü ve etkin duruma gelirse gelsin onu geçmeyi tercih edecektir. Meta sermayesi, yatırımının karşılığını bir an önce alıp yeniden genişletmek ister. Ve o şekilde kâr oranını artırır. Bu nedenle bilinçli olarak sanayi sermayesi, artı-değerin bir bölümünü ticaret sermayesine bırakır. Bu durum aynı zamanda yeni rekabetleri de engelleyen bir avantaj sağlar. Ve ticaret sermayesi böylelikle artı-değer yaratmaksızın dağılımdan payını alır, sömürüle katılır.

İlkel birikimin yanısıra, kapitalizmin hızla gelişmesini sağlayan ve giderek kapitalist üretim biçiminin sadece kökeni değil, belirleyici faktörü olan olgu, artı-değerdir. Kapitalizmin mutlak yasası olan artı-değer sömürüsü, gelişebilmek için ederinden fazlasını veren bir metaya gereksinim duyan kapitalizm gelişmenin bu istemine insan emeğinin ya da daha doğru bir deyimle emek gücünün piyasada bir meta gibi alınıp satılması ve değiştirme değerinin bir unsuru olarak kullanılmasıyla; kapitalist gelişmenin ve onun var oluşunun temel dinamiği olma özelliği kazandı.

İnsan emeğinin bir meta gibi alınıp satılması kapitalizmden önce de vardı. Keza üreticiye ürettiğinin karşılığını ancak küçük bir bölümünün verilmesi temelinde yükselen sömürü, sınıflı toplumların tüm biçimlerinde görülmekteydi. Ancak artı-değerin farkı, serfin tersine emekçinin varlığının değil, emeğin meta olarak kullanılması, amak gücünün değişim değeri yoluyla alınıp satılmasıdır. İşçi sınıfının yaratmış olduğu toplam değerle,

kapitalistlerin bu sınıfa ödediği ücret arasında sürekli bir fark vardır. Yani işçi sınıfı, yarattığı değerın ancak bir bölümünün karşılığını alabilir. Aradaki fark, işçilerin yarattığı fazlalığı verir. Bu fazlalık (artı-değer), ilk ağızda kapitalist sınıfın elinde toplanır, sonra kapitalist sistemin diğer sömürücü güçleri artı-değere mutlak artı-değer; emeğin verimliliğini artıran teknik yeniliklerin uygulanması tarzında çoğaltılan artı-değere nisbi artı değer adı verilir.

Tefecilik ve ticaret yoluyla meydana gelen para sermayesinin sanayi sermayesine dönüşmesi, kırsal yerlerde feodal hukuk düzeni, şehirlerde de lonca örgütleri ile önlenmişti. Bu engeller feodal toplumun çözülmesi, kırsal nüfusun mülksüzleştirilmesi ve kısmen topraklarından atılması ile ortadan kalktı... Amerika'da altın ve gümüşün bulunması, yerli halkın kökünün kazınması, köleleştirilmesi ve madenlere gömülmesi, Doğu-Hint adalarının ele geçirilmeye başlanması, Afrika'nın karaderi ticaretinin av alanı durumuna getirilmesi, kapitalist üretim çağının pembe renkli şafak işaretleriydi. Bu pastoral gelişmeler, ilmkel birikimin belli başlı adımlarıydı. Bunu savaş alanı tüm yer yuvarlağı olan, Avrupalı ulusların ticaret savaşı izledi. Bu savaş, Hollanda'nın İspanya'ya başkaldırmasıyla başladı. İngiltere'de Jakobenlere karşı dev boyutlara ulaştı ve Çin'de Afyon Savaşı ile büyük paya dönüşen uzakdoğı. Zor, yeni bir topluma gebe her eski toplumun ebesidir. Zor, kendisi bir ekonomik güçtür.”(4)

Bilimsel gelişmelerin ve hızlı makinileşmenin üretime yeni olgular sunmasının yanısıra, sömürgeciliğin Uzakdoğu yağmasının yarattığı olanaklar sanayi sermayesinin atılımına güç verdi. İngilizler 1757’de Plassey savaşlarıyla başlattıkları Hindistan asalaklığını, Bengal’de ne buldularsa Londra’ya taşımakla sürdürdüler.

Ve ilk kez 1759’da İngiltere Bankası tarafından gerçekleştirilen para ihracı, son derece önemli bir tarihsel olgunun daha yolunu açıyordu. İngiltere’nin bunu yapabilmesinden kolay bir şey yoktu. Çünkü Hindistan’dan sağladığı 40 milyon sterlinin yanısıra İngiliz Sanayinin sermaye temeli olmak üzere Hindistan’da kullandığı köle emeği ile, ilaveten 40 milyon sterlin daha elde etmiş bulunuyordu. Ve bunlar, mevcut birikimlerinin iki misliydi.

“Sömürge sistemi, ticaret ve deniz ulaşımını bir limonluk gibi besleyip olgunlaştırdı... Sömürgeler, tomurcuklanan manifaktürler için pazar üzerindeki tekel aracılığı ile artan bir birikim sağladı. Avrupa dışında düpedüz talan, köleleştirme ve katillik yoluyla ele geçirilen servet, anayurda taşınarak sermayeye çevrildi... (5) Bugün sanayi üstünlüğü ticaret üstünlüğü anlamını taşıyor. Oysa gerçek manifaktür döneminde, sanayi üstünlüğünü sağlayan ticari üstünlüktür. Sömürgeler sisteminin o sırada oynadığı üstün rolün nedeni işte budur.

Bu arada, yine önemli olgulardan biri haline gelen ve kapitalizmin gelişme seyri üzerinde farklı kimliklere bürünerek halkların boynundaki ilmeklerin sıfatı olan borçlanma sistematüğinden söz etmek gerekiyor.

“Köklerini daha orta çağlarda Cenova ve Venedik’de bulduğumuz kamu kredisi, yani devlet borçları sistemi, manifaktür dönemi sırasında genellikle bütün Avrupa’yı sardı. Döviz ticareti ve ticaret savaşları ile birlikte sömürge sistemi, bunun için itici bir güç hizmeti gördü. Böylece ilk kez Hollanda’da kök saldı. Kamu borçları, yani devletin yabancılaşması bu devlet ister mutlakiyet, ister meşrutiyet ya da cumhuriyet olsun- kapitalist çağa damgasını vurdu. Ulusal zenginlik denen şeyin, modern halkların ortak mülkiyetene giren kısıtlı, bunların devlet borçlarıydı. Bunun zorunlu sonucu olarak, bir ulus ne kadar borçlu olursa, o kadar zengin olur şeklindeki modern öğretiy ortaya çıkarıldı. Kamu kredisi sermayenin credo’su (amentü) durumunu aldı.(6)

“Kamusal borlanma ilkel birikimin en güçlü kaldıraçlarından birisi durumunu aldı... Ulusal adlarla süslü büyük bankalar, başlangıçta hükümetler yanında yer alan ve elde ettikleri ayrıcalıkları sanayide devletlere karşı verecek duruma gelen özel spekülâtörlerin kurdukları şirketlerdi... Devlet borçları ile birlikte, çoğu kez şu ya da bu halktaki ilkel burukim kaynaklarından birini gizleyen uluslararası bir kredi sisteni doğdu... Devellet borçlarının; desteğini, yıllık faiz, vb ödemelerini karşılamak durumunda olan kamu giderlerinde bulması gibi, modern vergilendirme sisteni de, ulusal istikrar yönündeki etkinliği, onun ayrılmaz parçalarından biri olan himaye sistenmi ile daha da artırılacaktı... Himaye sistemi, fabrikatör imal etmeye, bağımsız emekçileri mülksüzleştirmeye, ulusal üretim ve geçin araçlarını sermayeleştirmeye, ortaçağa özgü üretim tarzından modern üretime geçiş dönemini zorla kısaltmaya yarayan bir araçtı.”

“Sömürge sistemi, kamu borçları, ağır vergiler, himaye, ticari savaşlar vb. gerçek manifaktür döneminin bu çocukları, büyük sanayinin çocukluk dönemi boyunca dev gibi büyüdüler. Masum insanların uğradıkları büyük katliam bu sanayinin doğuşunun habercisiydi. Krallık donanması gibi, fabrikalar da insanları zor ve baskı yoluyla sağlıyordu... Kapitalist üretim biçiminin ebedi doğa yasalarının yerleşmesi, emekçiler ile emek koşulları arasındaki ayrılma sürecinin tamamlanması, bir kutupta, toplumsal üretim ve geçim araçlarının sermayesi, karşıt kutupta halk kitlalarının ücretli emekçiler, “özgür emekçi yoksullar” olarak modern toplumun yapay ürünleri durumuna dönüştürülmesi... Eğer para, Aviger’in dediği gibi, “dünyaya bir yangından doğuştan kan lekesiyle geliyorsa, sermaye tepeden tırnağı kan damlayarak geliyor.”(7)

Feodalizmin bağrından ondan daha ileri bir toplumun kapitalizmin doğması ve giderek onun yerini alması süreci, aynı zamanda uluslaşma süreci anlamına gelmekteydi. Feodalizm döneminde, Avrupa’da siyasal birim olarak, feodal krallıklar, imparatorluklar içinde özerk feodal otoriteler, derebeylikleri görülmekteydi. Krallıklar merkezi otoriteyi sağlamaktan yoksun bulunmakta, yerel yasa ve ölçüler, çeşitli milliyetler, birbirinden değişik gelenekler, krallıklar içinde kargaşa yaratmakta, bütünlüğün sağlanmasını engellemekteydiler.

Oysa giderek değişen koşullar, ekonomik bir yaşam bütünselliğini gerekli kılmaktaydı. Gelişen sınıf burjuvazi, güçlenebilmek ve yeni bir dünya kurabilmek için,

herşeyden önce kendisini koruyacak çıkarlarına hizmet edecek bir ortama gereksinim duyuyordu. Onun ulusal sınırlara, mal ve can güvenliğinin sağlanmasına, belli bir sınır içinde ölçü ve yasa birliğine gereksinmesi vardı. Bu sorunlara, feodal devlet yapısı çerçevesinde bir çözüm olanaksızdı.

Nitekim ticareti kollayıcı bir politika olan merkantilizm ve buna koşut olarak ticaret burjuvazisinin gelişmesi; feodal devlet yapısının yerini güçlü, merkezi ve ulusal otoritenin almasına, belli bir dil birliği, kültürel ortaklık ve tarihsel bütünlüğün bulunduğu mülkiyet ve toplulukların ekonomik yaşam bütünlüğünü sağlamalarına, buna bağlı olarak uluslaşmalarına, ulusal sınırlarını çizmelerine neden oldu. Yaşanan bu dönüşümün siyasal ve toplumsal sonuçları ise, burjuva devrimleri yoluyla, burjuvazinin iktidarı ele geçirmesi ve feodal değerlerin yerini burjuva değerlerin alması, burjuva yaşama biçiminin yaygınlaşması, bireyciliğin ekonomik ve sosyal bağlamra gelişmesi, kendine uygun değerleri yaratması oldu.

Artık tarihsel süreç, sınıf karşıtlığı ve sömürü temelinde yükselen son sisteme, kapitalist sisteme sahne olmaktaydı. Kapitalizmin ilerlemesiyle toplumsal işbölümü de belirginleşti. Önceleri başlıbaşına özerk olan sanayi dalları arasında bağlar oluştuğu görüldü. Ve bu bağlar, işletmeler, bölgeler, ülkeler arasında yayıldı. Kapitalist düzen, kapitalist ilişkilerin bulunmadığı sömürgelere kadar bütün kıtalara ulaştı.

A) KAPİTALİZM VE BUNALIM OLGUSU

Engels, sanayi deveriminin, toplumu, burjuvalar ve emekçiler olarak böİmesinin ilk sonuçları nelerdir sorusuna şu karşılığı verir:” Birincisi, makine emeğinin ucuzluğu nedeniyle sanayi ürünlerinin fiyatları son derece ucuzladı ve el emeğine dayanan eski düzen tamamen yıkıldı. Bunun sonucu olarak da, sömürölen ölkelerin gözleri zorla açtırılmış oldu. Bu ölkeler, İngiltere’nin ucuz mallarını aldılar ve kendi el emekçilerini yok olmaya bıraktılar. Böylece binlerce yıldır hiçbir ilerleme göstermemiş olan ölkeler, örneğın Hindistan ve Çin devrime yönelmiş oldu.

Büyük sanayi bu şekilde dünyanın tüm küçük yerel pazarlarını ve dünya halklarını birbirileriyle ilişki içine sokmuş oldu. Artık, bir ölkede olan herşey öteki ölkelerde de yankılar uyandıracaktır. İkincisi, sanayi devrimi burjuva sınıfını zengin ederek egemen sınıf durumuna getirmiştir. Bunun sonucu olarak da aristokrasiyi, lonca ustalarını ve bunları temsil eden monarşiyi yoketme yoluna sokmuştu. Monarşilerin yerlerini burjuvaların çıkarlarını savunan burjuva hükümetler almaktadır. Üçüncüsü, sanayi devrimi burjuvaziyi ne ölçüde yaratmışsa aynı ölçüde proletaryayı da yaratmıştır. Çünkü, proletaryanın çoğalması ve büyümesi, burjuva sermayesinin çoğalmasına ve büyümesine bağımlıdır” diyerek özetledikten sonra, “Sanayi deveriminin öteki sonuçları neler” sorusuna bir kelime ile tanım getirir:” Bunalım”...

Kapitalizm, merkezi planlama ve yönetim etkinliğinden kaynaklanan bir üretim anarşisinin üzerinde yükseliyordu.

Bu durum eşitsizlik üzerinde yükselen gelişme ortamına uygun bir zemin oluşturunuyordu, dolayısıyla da sistemin bileşenlerini oluşturan piyasa ilişkilerinde çatlaklar kaçınılmaz hale geliyordu. Tarihsel gelişimi içinde kapitalizm, sanayi devriminden bu yana yalnızca değişik sanayi dallarının ya da bölgelerin farklı gelişme düzeylerine sahip olmalarına değil, aynı zamanda ardarda yinelenen krizlere tanık oluyordu.

Kapitalist üretim biçiminin sınırları artık su yüzüne çıkmıştır: 1) Emegın üretkenliğindeki gelişme, kâr oranındaki düşmeden belli noktalarda bu gelişme ile uzlaşmaz bir çelişki içine giren ve bunalımlarla sürekli yinelenen bir yasa yaratıyordu. 2) Üretimin genişlemesi ya da daralması, karşılığı ödenemeyen emeğe el konulması ve bu karşılığı ödenemeyen emegın genel olarak katmerleşen sermayeye oranıyla; dolayısıyla, üretimde toplumsal gereksinmelere, yani toplumsal olarak gelişmiş insanoğlunun gereksinimleri arasındaki bağlantıdan çok, kâr oranı ile belirleniyordu. İşte bu nedenle kapitalist üretim belli bir gelişme aşamasında engellerle karşılaşılıyor ve başka bir öncülden hareket edildiğindi, tersine tamamen yetersiz görülebiliyordu. Bu üretim biçimi, gereksinmelerin karşılandığı noktada değil, kâr üretiminin ve bu kârın belirlenmesinin sağladığı bir noktada durağan duruma geliyordu. (8)

Büyük çapta üretim, sanayide olduğu kadar, tarında da kendini göstermekteydi. Üretici güçlerin gelişmesi ve uygulamada kazandıkları anlam, binlerce işçinin birarada

çalışmasını doğuran çalışma araç ve yöntemlerini getirmiştir. Üretim giderek artan biçimde toplumsallaşırken, üretim araçlarının özel mülkiyeti nedeniyle, milyonlarca emekçinin yarattığı değer, bir avuç kapitalist tarafından gaspedilmekteydi. Bu noktada kapitalizmin temel çatışması ortaya çıkıyordu. Bu giderek daha da belirginleşen üretimin toplumsal niteliği ile, üretim araçlarının kapitalist özel mülkiyeti arasındaki çelişkiyi, bu çelişki, üretici güçlerin sürekli ve hızlı gelişmesiyle kapitalist üretim ilişkileri arasındaki uzlaşmaz karşıtlığı açıklarken, kapitalist bunalım olgusunun da kökeninde yatan nedeni vermekte ve aynı zamanda kapitalist sınıfın geçmişin diğer egemen sınıf ve katlardan ayrılan yanını öne çıkarmaktaydı.

Sınıfın bu özelliğini dile getiren Engels'in de değindiği gibi; burjuvaziyi daha önceden egemen olmuş tüm sınıflardan ayırdeden özellik şudur ki, bu sınıfın gelişmesinde, tüm egemenlik araçlarının, öyleyse en başta sermayelerinin tüm artışının, onun siyasal egemenliğini gitgide daha elverişsiz bir duruma getirmekten başka bir sonuç vermeyen bir dönüm noktası vardır. Büyük burjuvaların arkasında da proleterler vardır. Burjuvazi, sanayisini, ticaretini ve ulaştırma araçlarını geliştirdiği ölçüde proletaryayı doğurur. Ve her yerde aynı olmayan ve mutlak gelişme derecesine erişmesi gerekmeyen belli bir anda, astarının, proletaryanın, kendisini hızla aşmaya başladığını farkederek. Bu andan itibaren, siyasal egemenliğini tek başına sürdürme gücünü yitirir: koşullara göre, iktidarını paylaştığı ya da tamamen kendilerine bıraktığı bağlaşıklar arar.

Kapitalizm, yapısı gereği bunalıma mahkum bir sistemdi. Üretimin toplumsal niteliği ile üretim araçlarının kapitalist özem mülkiyeti arasındaki çatışma, bunalım olgusunun kökünde yatan nedeni, çünkü kapitalist üretim ister istemez toplumsal iş bölümü üzerinde yükseliyordu. Büyük işletmeler, yüzlerce ve binlerce işçiyi biraraya topluyor, kendi aralarında birbirlerine bağlanan bu işletmeler, emeği büyük ölçüde merkezileştirirken, üretime de toplumsal bir nitelik veriyor ve her meta binlerce işçiye ait değişik işletmelerdeki üretim örgütlenmesi ile üretim olgusunun genel toplumsal örgütlenmesi arasında derin bir çarpıklığı getiriyordu; üretim anarşisi, üretimin genel toplumsal örgütlenmesi bağlamında başat özellik olarak belirginleşmekteydi.

En yüksek oranda kâr amacı, kapitalistlerin toplumsal gereksinimleri ve piyasanın gerçeklerini hesaba katmadan, ya da en azından kendi işletmelerindeki üretimi baz alarak toplumsal etmenin ikincil düzeyde ele almasını getiriyordu: İşletme düzeyinde üretimin yaygınlaşma eğilimi üretim dalları arasındaki oranlar dengesini bozuyor ve gelişme durumundaki genel kapitalist ortam sarsılıyor, bunalım doğuyordu. Sürekli kâr ve daha çok kâr... Böylelikle de üretimi genişletme, yeni sektörlere sarkma, sermayeyi artırma eğilimi, sürekli büyümeye ve çelişmeye bağlanıyordu. Marks'ın deyimiyle; kapitalist üretimin önündeki en büyük engel, sermayenin kendisiydi. Sermaye ve sermayenin yine kendisi tarafından değerlendirilmesi, bu sistemde üretimin hem açılış noktası, hem de varış

noktası, hem itiş gücü hem de amacı olarak belirlemektedir. Sermaye üretim için değil, üretim sermaye için değil, üretim vardı bu düzende...

Sermayenin, gelişebilmek için üretimi yoğunlaştırması, buna karşılık ürünü pazarlamakta sıkıntıya düşmesi; yerli üretimin, pazarın taleplerinin üstüne çıkması bunalımı kaçınılmaz kılmaktaydı. Kısacası, sistem aynı anda hem piyasanın talep oranlarını yüksek tutmayı, hem de sürekli ve girerek daha fazla üretimi aynı anda sürdüremiyordu. Üretimin yükselmesi artı-değer oranının yüksek tutulmasından geçiyor, bu durumsa kitlenin alım gücünü düşük tuttuğundan üretimin pazarlanmasında sıkıntı baş gösteriyordu. Sonuç: kapitalizm yapısal bunalımın ta kendisiydi.

Bunalımlar, devirli bir biçimde ortaya çıkmaktaydı. Kapitalist çevrimler olarak adlandırılan bu devreler, bir bunalımın başlangıcından izleyen bir bunalımın başlangıcına kadarki süreci içermektedir.

Buna göre, kapitalist çevrimler dört aşamadan oluşmaktaydı:

-Bunalım: Çevrimin temel aşamasını oluşturan bunalım aşaması, üretimin artması ile pazarlanması arasındaki çelişkiden kaynaklanıyor ve fiyatların hızla düşmesi, bağlı olarak da yoğun iflaslar, işsizlik, iç ve dış ticaretin azalması gibi olguları içeriyordu.

-Çöküntü; Bunalımın durulmasına koşut başlayan bu süreç, bunalımın neden olduğu, üretici güçlerin bir kısmının tahribi olayına karşın ayakta kalmayı başaran işletmelerin, üretimin maliyetini düşürme ve sabit sermayeyi genişletmeye yönelmelerini içermektedir.

- Toparlanma : Sabit sermayenin genişletilmesiyle başlayan bu süreç, ayakta kalabilen kapitalist işletmelerin üretim potansiyellerinin artması ve serbest rekabet koşullarında yeniden bunalım öncesi düzeye ulaşmaları anlamına geliyordu.

-Atılım: Üretimin sınırsız çoğalma eğiliminin açığa çıktığı bu aşama, üretimin bunalım öncesi düzeyinin aşıldığı koşullar içermekte ve sermayenin sınırsız gelişme eğilimi, belli bir noktadan sonra piyasanın talep ettiğinin üstüne çıkınca, çevrim yeniden başlamakta idi.

Bütün bir serbest rekabetçi dönem boyunca süren çevrimler. özellikle büyük sanayicilerin doğduğu 19 yy. boyunca, süreci her anlamda etkileyen bir olgu oldu. İlk büyük bunalım, 1825’de İngiltere’de patlak verdi. 1836’da bu kez ABD’de patlak veren 11bunalım, 1847-48’de bütün dünyayı sarsacak boyutlara ulaştı.

Marks, yaklaşan 1857 bunalımının çok öncesinde kapitalist çevrimin dikkatini sık sık İngiliz sermayesinin 1850 yılından beri içinde bulunduğu eşi görülmemiş gelişme üzerine çekmişti. Ama bu şaşkınlık verici refahın ortasında, gittikçe yaklaşan bir sanayi krizinin açık işaretlerini seçmek güç değildi. Kaliforniya’ya ve Avusturalya’ya eşi görülmemiş biçimde artan göçe karşın, bir an gelecek başkaca bir özel neden olmaksızın pazarların genişlemesi, İngiliz sermayesinin gelişme hızını artık izleyen duruma gelecektir ; ve işte bu oransızlık, tıpkı geçmişte olduğu gibi kesin biçimde, yeni bir bunalım getirecektir. (9)

1857 bunalımını, 1866, 1873, 1882, 1890 bunalımları izledi. Her çevrim, ayakta kalabilen en güçlü şirketlerin kendi sektörlerinde giderek daha da güçlenmelerini doğuruyor, üretim yoğunlaşması ve dünya pazarlarına yönelik ticaretin asıl karakteri olarak sermaye ihracının öne çıkması, sömürgecilik ve yarı-sömürgeciliğin yaygınlaşmasını getiriyordu. Bu olgularla tekelleşme olgusuyla birleşince; 1873 büyük bunalımını izleyen süreç, kapitalist sistem açısından, serbest rekabetin yıkıldığı, tekellerin ve finans kapital gruplarının dünya ölçeğinde etkin güçler durumuna gediği ve çevrimlerin sürekli ve genel bunalıma dönüştüğü, bu yönüyle gelişme dinamiğinin yerini yozlaşmanın aldığı yeni bir aşamayı içeriyordu: Emperyalizm...

B) EMPERYALİZMİN ÖZELLİKLERİ

1870'li yıllardan sonraki süreç, sonuçları bağlamında dünyanın her yerinde ekonomi politikalarının yöntem ve amaçlarını etkileyen önemli değişikliklere sahne olmuştu. Bu değişiklikler başlıca üç temel etkenden kaynaklanıyordu.

Birinci olarak: tekeller ve finans kapital gruplarının oluşmasına koşut, sermaye ihracı ön plana çıkmış, uluslararası tekeller oluşmuş ve bu süreç tamamlanarak tekelleşen kapitalizmin egemen olduğu ülkelerde dünya pazarlarının paylaşılması işlemi sonuçlanmıştı.

İkincisi, kapitalizmin bir dünya sistemi durumuna gelmesi ve dünya pazarlarının paylaşılmasının tamamlanmasına bağlı olarak, kapitalizmin gelişme dönemi sona ermiş,

dolayısıyla bunalım olgusu çevrimin birinci halkası olmaktan, yani geçici olmaktan çıkarak, sürekli ve genel bir karakter kazanmıştır. Bu durumun felsefi düzeyde bulduğu karşılık, karşıtların çatışmasının derinleşmesi oldu. sistem olarak kapitalizmin yıkılmasının objektif koşulları her ülkede yeterince olgunlaşmamış ve derinleşmemiş biçimde de olsa vardı.

Kısacası, proletarya açısından volantiirist yan, detenminist yanın önüne çıkmıştı.

Üçüncü olarak üretici güçlerin serbest rekabetçi dönem boyunca gelişmeleri, 19.yy'ın ortalarına kadar, başlıca ileri kapitalist ülkeler durumundaki İngiltere, Fransa ve Hollanda'nın karşısına yeni rakipler çıkarmıştı. 1860-70 yıllarından başlayarak, kapitalizm ABD'de, Almanya'da, Rusya'da ve Japonya'da hızla gelişmiştir. ABD'de 1863'de köleliğin yasaklanması ve iç savaşın yükselen burjuvazinin zaferiyle sonuçlanması, Rusya'da 1861'de serfliğin kaldırılması, Japonya'da 1867-70 burjuva devrimi, Almanya'nın Prusya önderliğinde 1871'de birleştirilmesi, kapitalist ülkeler arasındaki sanayi savaşımını, sömürgelerin yağmalanması savaşını körüklemişti.

Birbirine bağlı bu üç gelişmeden ilki emperyalizmin ekonomik özelliklerini, diğer ikisi ise emperyalizmin genel bunalımını ve bu sürecin özelliklerini vermektedir. Burada öncelikle emperyalizmin ekonomik özelliklerini genel çizgileriyle gözden geçirmek, genel bunalım olgusunu kavrayabilmek açısından gerekmektedir.

19.yy'ın sonlarında, maden işleme, kimya ve makine sanayinde önemli adımlar atılmış, büyük çelik ve metalurju fabrikalarının yapılması, çelik üretiminin artması, makina yapımının ve demir yollarının genişlemesi, öte yandan dinamo elektrikli, patlırlı motorlar. buhar trübinleri, dizel motorları. tramvaylar. otomobiller. lokomotifler ve giderek uçakların kullanılması; yani ulaşım ve iletişim faktörlerindeki atılımlar, 19.yy'ın tekstilde yoğunlaşmış hafif sanayiciliğinin yerini, metalurju, makine, kimya, enerji sektörlerinde yoğunlaşmış ağır sanayileşmenin almasını getiriyordu.

Bu gelişmeler, üretici güçlerin hızlı bir gelişme temposuna sahip olması anlamına gelmekteydi. Yanısıra, 19.yy boyunca neredeyse periyodik aralarla yinelenen bunalımlar. her çevirim döneminde en güçlü işletmelerin ayakta kalabilmesini ve giderek diğer bir sonucu getiriyordu. Üretici güçlerin gelişmesinin bir sonucu olarak üretimin yoğunlaşması üretim araçları üzerindeki mülkiyetin niteliği gereği, söz konusu güçlü işletmelerin bu durumlarını pekiştirici bir işlev gördü. Hem bankacılık hem de sanayi sektörlerinde yaşanan bir olgu olan tekeller dev sanayi yatırımlarının gerektirdiği geniş sermaye ve bu yolla daha da büyüme, yine benzer biçimde ömürge ve yarı-sömürgelerin yağmalanmasında aktif biçimde yer alma olguları, mali sermaye ve sanayi sermayesinin bütünleşmesi gibi bir sonuç getirdi. Serbest rekabet dönemi artık gerilerde kalmıştı.

Lenin bu süreci şöyle ifade ediyordu. Emperyalizm, genel olarak kapitalizmin temel niteliklerinin gelişmesi ve

doğrudan doğruya devamından meydana geldi. Oysa kapitalizm, emperyalizm durumuna kesin ve en yüksek aşama evresinde, temel nitelikleri zıtlarına dönüşmeye başladıkları zaman kapitalizmden daha yüksek toplumsal ekonomik bir sisteme geçiş çağının ana çizgileri, bütün gelişme çizgisi boyuna biçimlenip ortaya çıktıkları zaman gelmiş bulunuyor. Bu süreçte ekonomik bakımdan başlıca olay, kapitalist serbest rekabetin yerini, kapitalist tekellikliğin almasıdır. Serbest rekabet, kapitalizmin ve genel olarak meta üretiminin temel niteliğidir. Tekelcilik ise serbest rekabetin yerlerine daha büyük ölçüde sanayii koyarak ve kartelleri, sendikaları, tröstleri meydana getirip, milyarları bulan bir düzen koyarak bankanın sermayesini bunlarla birleştirip kaynaştırdı. Tekellere dönüşülmüş bulunuluyor. Serbest rekabette doğmuş bulunan tekeller serbest rekabeti yok etmez, ancak serbest rekabetin üstünde ve onunla yanyana yaşarlar. Böylece çok keskin yoğun çelişmeler ve çatışmaları doğar. Emperyalizm, kapitalizmin takelci aşamasıdır, demek gerekir.” (10)

Emperyalizmin ekonomik özelliklerini tek tek başlıklar altında inceleyelim:

Tekeller, serbest rekabet, tekel öncesi kapitalizmin özelliği idi. Bu durum, üretimin gittikçe daha büyük işletmelerde hızla yoğunlaşması sürecini koşullandırıyor. Serbest rekabet, kimilerini zenginleştirerek, kimilerini ise yoksullaştırarak üretimin belli merkezlerde toplanması sonucunu verdi. İşletmelerin bütünü içinde büyük işletmelerin payının artmasına ve bütün dünya içinde bu büyük işletmelerin payının büyümesine, kol gücünün ve

Üretim kapasitesinin gittikçe artan bir kesiminin büyük işletmelerde toplanmasına vardı. İzleyen dönemde üretimin belli merkezlerde toplanması daha da öne çıktı, üretimin younlaması tekellerin egemenliğine uygun bir zemin hazılamıtı. Yayılmak, genilemek, anlaşmalara varmak, dev işletmeler için artık büyük güçlükler anlamına gelmiyordu. Başka biçimleri; karteller, sendikalar, trstler, konsorsiyumlar olan tekeller, bir sektördeki üretimin en önemli payını ya da sürümünü ellerinde toplayan kapitalist iletmelerdi. Gleri, iktidarları ve aırlıklarıyla kendilerini gösteren tekeller, kendi tekel fiyatlarını da kurabilmek ve çok büyük kârlar elde edebilmek, piyasayı denetlemek özelliği kazanıyorlardı.

Tekellerin kapitalist sistemin ileyii üzerindeki genel etkinliklerini şöyle özetleyebiliriz:

1) Tekelletirilen malların fiyatları artırılır.

2) Rekabetçi kapitalizmin eşit kâr oranları, bir kâr oranı hiyerarşisine dnmtr. En ileri şekilde tekellemi endüstrilerde bu kâr en yüksek, en rekabetçi endüstrilerde ise en düşük orandadır.

3) Küçük artı-değer parçaları azaltılmış ve büyük parçalar daha büyütülmüştür. Bu durum birikim hızını artırır ve böylece ortalama kâr oranının dme eğilimi ve eksik tüketim eğilimi önem kazanır.

4) Tekellemi endtrilerde yatırım önlenir ; sermaye daha rekabetçi alanlara yıılır. Buna göre de, yatırım karlarını belirleyen kâr oranı düşürülür. Bu etken, kâr oranının genel dme eğilimi eksik tüketim eğiliminden bağımsız olarak krizlere neden olmaktadır.

5) Kapitalist teknolojinin emek tasarrufu eğilimi artar yeni tekniklerin uygulanması ile yeni sermaye gereksimini asgari tutacak önlemler alınır.

6) Satış maliyetleri yükseltilmiş ve dağıtım sistemi toplumsal olarak gerekli olanın ötesinde geliştirilmiştir. Bunun sonuçları ise şunlar olmuştur:

A)- Aşırı tekel kârları azaltılmıştır ve bir çok durumda rekabetçi düzeyin üstünde değildir.

B)- Yeni artı-değer parçaları yaratılmıştır ve büyük miktarda tüketici ortaya çıkarılmıştır. Bu nedenle birikim oranı azalmış ve tüketim oranı artmıştır bu teknik tüketim eğilimine karşı çıkan bir gücün varlığı demektir.

C)- Kapitalist sınıfa toplumsal ve politik destek sağlayan yeni orta sınıf büyütülmüştür.(11)

Finans Kapital ve Finans Oligarşisi: Bankalar, birinci ve başlıca görevi ödemelerde aracı olarak hizmet etmek olan özel kapitalist işletmelidir. Yararlanılabilir sermaye ve gelirleri mevduat biçiminde girişimcilere ödünç sermaye olarak verirler. Mevduat için ödedikleri faiz, verdikleri krediler için aldıkları faizden daha azdır. Bu fark, banka kârını oluşturur. Bankalar arasındaki mücadele, daha büyükleri tarafından yutulan küçük bankaların yıkımı ile sonuçlanır. Küçük bankaların bir kısmı, biçimsel olarak bağımsızlıklarını korumalarına karşın, büyük bankaların şubeleri durumuna düşerler. Banka işlerinin bir elde toplanması ve merkezileşmesi, banka tekellerinin oluşmasına yol açınca, bankalar ödemelerdeki aracılardan olmaktan çıkarak kudretli tekeller durumuna geldiler.

Kapitalist sistem, bankaların, halkın getirdiği paraların ve bazan sermayenin tümünden yararlanmalarını getirir. Krediler aracılığıyla sınai girişimlerle çok sıkı bağlar kurarak onların eylemlerini denetler ve uzun vadeli krediler sunarlar. Üretimin yoğunlaşması ve ağır sanayileşme sürecinde bankaların girişimci gibi başlamaları, tekellerin de aynı şekilde bankaların sermayelerin kendi gelişmeleri yolunda kullanmak amacıyla bankaların hissedarları durumuna gelmeleri, bu şekilde bankaların ve tekellerin giderek bütünleşmeleri, birbirinin üstüne binmeleri, aynı eller tarafından yönetilmeleri durumu gündeme geldi. Bu eller, finans kapital gruplarıydı...

Emperyalizm çağında, bütün kollarda başlıca yerler, ülkenin ekonomisini olduğu kadar, siyasetini de denetleyen bir yüksek mali grubun, büyük sanayi ve banka sermayesi sahiplerinin küçük bir kesimi tarafından tutulmaktadır. Söz konusu bankacılar ve sanayiciler gurubu, çok güçlü bir finans oligarşisi oluşturur. Sonuç olarak; serbest rekabetçilikten tekelliliğe dönüşüm sürecinde, banka ve sanayi sermayelerinin bütünleşmesiyle oluşan sermayeye finans oligarşisi adı verilir.

Finans oligarşileri, burjuva devletlerini egemenlikleri altına aldılar. En büyük tekelliler, burjuva ailesinin siyasetinde kilit mevkileri ellerinde tutarlar. Finans oligarşisi, devlet iktidarını denetler, bankalar ve sanayinin hareketlerine devletin iç ve dış siyasetine yön verir. Metropolde işçi hareketini, boyunduruk altında tutulan ülkelerde de ulusal kurtuluş hareketlerini ezmek için devletin olanaklarından yararlanır, bu olanakları kullanır.

Sermaye İhracı: Sermaye İhracı, emperyalizmin başlıca ölçütlerinden biridir. Bu dönemde, serbest rekabetçi dönemin kapitalist ülkeler ihracatının ağırlıklı biçimi olan meta ihracı genişleyerek sürer. Ama emperyalizm açısından sermaye ihracı önem kazandığından, dünyanın yağmalanmasının da başlıca ekonomik aracı olmuştur.

Gerçekte sermaye ihracı emperyalizmden önce de vardı. Marx, sermaye ihracının nedenini daha o dönem: “Dışarıya sermaye ihracının nedeni, kesinlikle bu sermayeleri ülke içinde işletme olanaksızlığı değildir. Bunun nedeni, söz konusu sermayenin dışarda daha yüksek bir kar haddiyle işletilebilmesidir” şeklinde açıklamaktadır. Çünkü sistem, “Başlangıç döneminde üretim biçiminin temeli olmuş olan dış ticaretin gelişmesi, kapitalist üretim ilerledikçe, bu sistemin sonucu durumuna gelmiştir. Bunun sonucu ise, söz konusu üretim biçiminin sürekli daha geniş bir pazarı elinde tutma konusu zorunluluğudur.”

Roza Lüksemburg, sermaye ihracının genellikle gözden kaçan bir niteliğe işaret etmektedir. Buna göre, sermaye ihracı geri kalmış ülkeleri boyunduruk altında tutmakla birlikte kapitalizmin gelişme yolunda olduğu ülkelerde borç alınan sermaye kullanılarak kapitalist yoldan kalkınma sağlamıştır. Örneğin daha kapitalist döneminde, İtalyan ticaret burjuvazisinin sermayesi İngiltere’nin, İngiliz sermayesi ABD’nin Fransa sermayesi Rusya’nın kalkınmasında önemli etken olmuştur. Ancak bu durum kapitalizmin gelişme döneminde söz konusudur. Serbest rekabetçi dönemin ilerleyen aşamalarından başlayarak bu

özellik ortadan kalkmıştır. O halde emperyalizm çağında sermaye ihracının, geri bölgelerin süratli olarak sanayileşmeleri gibi bir duruma hizmet etmesinin koşulları tümüyle ortadan kalkmıştır. Geri kalmış ülkelerde emperyalist sermayenin girme eğiliminde olduğu alanlar, hükümet garantili çeşitli bayındırlık işleri, demiryolları, kamu hizmetleri (elektrik, su, vb.) doğal kaynakların sömürülmesi ve ticarettir. Kısacası bu alanlar, sanayice ileri ülkelerden yapılacak meta ihracı ile rekabet etmeyecek olan etkinliklerdir. Sermaye ihracı, bu nedenle, geri bölgelerin ekonomilerinin tek taraflı olarak gelişmelerine yol açar. Eğer varsa yerli ulusal burjuvazi, emperyalist sermayenin rekabetine dayanamayarak kavrulur, yok olur.

Burjuvazi bu kez komprodor karaktere sahip olarak gelişir ve emperyalist sermayenin yoğunlaştığı alanların dışına taşamaz. Emperyalizmin işi hammadde kaynaklarını büyütme, yeni kaynaklar, sürüm pazarları, sermaye uygulama alanları ele geçirmektir. Ekonomik, siyasal ve askeri alanda yayılma amacının en önemli unsurlarından biri olarak kullandığı sermaye ihracı, başlıca iki biçimde görülür. Birincisi, sınai girişimlerde, fabrikalarda, tarımda, taşımada, yatırım biçiminde üretken sermaye, ikincisi; hükümetlere ya da belediyelere verilen borçlar, yardımlar ya da krediler, biçiminde ikraz sermayesi.

Uluslararası tekeller: Kapitalist tekeller başlangıçta, kendi iç pazarlarını paylaşırlar. Bu denetimi sürdürmek için yüksek fiyatlarla yabancı rekabetini etkisizleştirmeye çalışan tekeller, diğer ülkelere el atmak, o ülkelerin iç

pazarları üzerinde egemen olmak gibi bir eğilime her zaman sahip oldular. Böyle bir eğilim, yani başka ülkelerde gelişme eğilimi serbest rekabetçi dönemde de vardı.

Ancak emperyalizm aşamasında, kendi iç pazarlarının sahip olduğu ekonomik potansiyel, artık tekellerin gereksinmelerini karşılamaya yetmiyordu. Diğer ülkelere sermaye ihracını temel alarak gittiler. Dış pazarlar, hammadde kaynakları ve sermaye yatırım alanları uğruna savaşım, dünyanın değişik tekellerin nüfuz bölgeleri olarak ekonomik açıdan paylaşılmasını getirmiştir.

Tekellerin devlet sınırları dışına taşması, üretim ve sermayenin yüksek derecede yoğunlaşması anlamına gelir. Bir üretim dalında bir çok tröst ya da sendika, kapitalist dünya topluluğu içinde kesin bir rol oynamaya başladığı zaman, uluslararası tekellerin oluşmasına zemin yaratılmış olur. Uluslararası tekel demek, çeşitli ülkelerin en büyük tekelleri arasında, pazarların ve hammadde kaynaklarının paylaşılması, yeni sektörlerin oluşması, yeni yeni ülkelerin sömürgeleştirilmesi ya da kapitlizmle eklemlenmesi, metropollerde gerçekleştirilen kapitalist üretime yeni pazar alanları yaratılması anlamına geliyordu. Bu durumda bunalım, çöküntü ve toparlanmanın ardından kapitalist gelişmelerin tekrar yükselmesi anlamına gelen bir atılım izliyor, böylece sistem, geçirdiği ekonomik sarsıntılara karşın siyasal ve toplumsal planda da yaşamına devam ettirme, hatta geliştirme olanağı buluyordu.

C) GENEL BUNALIM OLGUSU

Emperyalizm süreciyle birlikte bunalım olgusunun karakteri değişti. Artık bunalımı aşmanın bir yolu olarak yeni pazarlara açılma ya da tekelleşme gibi olgular gündemde değildi. Herşeyden önce metropol ölkelerin iç pazarları, tekellerin gelişme dinamiğine, yaşayabilmek için gereksinme duyduğu büyüyebilme isteğine karşılık verebilecek durumda değildi.

İkincisi, piyasayı denetleyen tekeller, irili ufaklı şirketleri kendine eklemlemiş ve küçük üretimi büyük ölçüde öldürmüştü. Sanayinin ardından tarım sektöründe de önemli oranda bir tekelleşme gündeme geldi. Dolayısıyla bunalımı atlatabilecek bir olgu olarak, herhangi bir sektörde güçlü olan şirketleri kendine eklemleyerek onların pazar içindeki payına el atma olanağı daralmıştı. Üçüncüsü ve daha önemlisi, emperyalizm, gelişebilmek adına yeni-bakir pazarlarının ekonomik alanda paylaşımın tamamlanmış olmasının ötesinde, bütün bu alanlar üzerinde büyük emperyalist devletlerin çatışması da tamamlanmıştı.

Üç başlıkta özetlediğimiz bu tablo, yeni bir olguyu: sürekli genel bunalım olgusunu açığa çıkarıyor.

Kapitalist üretim içinde yaratılan değerin bölüşölmesi, temelde işçinin aldığı ücret ve sermayeye kalan artı-değer arasında olur. Artı-değer özetlerken dediğimiz gibi, kapitalist sistemin diğer asalak katları da artı-değerden pay alır. Bunu, devletin aldığı vergiler ya da sermayenin üretken olmayan emeğe vermek zorunda olduğu payla örnekeleyebiliriz.

Sonuçta yaratılan değeri, dolaylı ya da dolaysız olarak ücretlinin tüketimini sağlayacak biçimde geri dnşcek parça ve sermayedarın elinde kalan, asıl kârı oluşturan meblağ olarak iki parça durumunda görürüz.

Üretim süreci bittikten sonraki aşama; ürünü pazarlama-satma aşamasıdır. Bu aşamada çeşitli olasılıklar çıkar. Yüksek artı-değer oranı, sermayeye yüksek kr oranları ve hızlı birikim sağlar. Ama bu yüksek kr oranı, emekçi sınıf ve katlarının yoğun sömürüsüne dayandığından dolayı tüketim piyasasının büyük çoğunluğunu oluşturan ücretlilerin alım gücü düşer. Dolayısıyla tüketim pazarlanamaz. Kısacası bunalım; kr oranının ykseklіęi ve tüketim olanaklarının üretilen gelire oranla azalmasıyla birlikte belirlenir.

Kapitalizmin bunalımını kısaca bu şekilde özetleyebiliriz. Genel bunalım srecindeyse olayın niteliği değişmiştir. Pazar bulma ve sermayeyi değerlendirme olanaklarının kısıtlanması ve sorunun bu yönüyle ağırlaşması, sanayi işletmelerini sık sık düşük kapasiteyle çalışmalarını getirmiş ve üretim anarşik karakterinin buna eklenmesiyle, süreğen işsizlik kaçınılmaz olmuştur. Dolayısıyla evrimler emperyalizm sürecinde sıklaşmış ve bunalım evreleri daha uzun zaman dilimlerine yayılmıştır. Bunalımların giderek derinleşen, çatışmaların şiddetlenerek tarafları daha fazla yıpratın niteliği nedeniyle, çevrimler depresyonlar haline gelmiş, genel bunalımın belli aralıklarla yinelenen kısmi çöküntü aşamaları oluşmuştur. Ki, bu her kısmi çöküntü, genel niteliği de bütünüyle tahrip eden özellikler taşır.

Kapitalizmin varlığı, üretim anarşisi demektir. Değişik sektörlerde değişik sermaye gruplarının birbirleriyle çatışmaları ve pazarda aslan payını alma yarışı, genel olarak üretime, planlamadan yoksun ve anarşik bir karakter kazandırır. Serbest rekabetçi dönemde daha sınırlı boyutlarda yaşanan rekabet, buna karşın dönemin başat özelliği olma niteliği taşıyordu. Tekelci dönemde ise, rekabetin daha büyük ölçekli nitelikler taşımasına karşın, özgür yarışmacı niteliğin yerini, bu kez tekel olgusunun üzerinde yükselen bir yarışma aldı. Buradaki rekabet; tekelleşmemiş işletmelerle tekeller arasındaki rekabet, tekeli oluşturan grupların iç rekabeti; aynı tüketim piyasasına yönelen ama değişik sektörlerle dayanan tekeller arasındaki rekabet olmak üzere dört biçimde görülüyordu. Giderek uluslararası platforma yansıyan rekabet, genel bunalım olgusuna eklenince, bunalımı derinleştirmek gibi bir işlev yüklendi. Değişik bir deyişle, uluslararası tekeller, (süper monopoller) var olmak için sistemin niteliği gereği büyümek zorundaydılar ve artık bunun tek yolu; yeni pazar bulabilmek amacıyla, paylaşılması tamamlanmış pazarlara tekrar yönelmekti... Böylesi bir durum doğrudan doğruya bir başka uluslararası tekelin pazarlarına el atmak anlamına gelmekteydi ki, sonucu; kapitalist üretimin anarşik karakterinin uluslararası plana taşınması oldu.

Bu noktada önemli bir olgu ön plana çıktı; tekelci devlet kapitalizmi. Anlamı; dünya pazarlarının paylaşımı amacıyla yapılan savaşların, uluslararası tekellerle sınırlı kalmayıp devletler düzeyinde sürmesi idi. Lenin'in 1917'de "Tekelci kapitalizm gelişerek tekelci devlet kapitalizmine

dönüşmektedir” biçiminde ifade ettiği olgu, tekellerin metropol devlet yapısıyla bütünleşmesi ve devlet mekanizmasının tüm olanaklarıyla tekellerin amaçlarına uygun hareket etmesi anlamına gelmekteydi.

Devlet tüm kurumlarıyla, yasama ve yürütme organlarıyla, militarist güçleriyle tekelci burjuvazinin gelişebilmesinin diğer ülke tekalcilerinin karşısında güçlenebilmesinin birinci dereceden unsuru olarak, doğrudan doğruya paylaşım savaşının içinde yer almaktaydı. Kuşkusuz serbest rekabetçi dönemde de devlet mekanizması burjuvazinin çıkarları doğrultusunda hareket ediyor, genel olarak burjuva sınıfının karakterine uygun özellikler taşıyordu. Emkperyalizm sürecinde devlet olgusu, finans kapital gruplarının gelişmelerine koşut biçimde tekelci burjuvaziyle örtüşmeye yöneldi.

Serbest rekabetçi dönem devletleriyle iki açıdan fark oluşmuştu: Birincisi, devlet genel olarak burjuvazinin ya da büyük burjuvazinin değil, finans kapitalin devletiydi. örneğin tekellerin iç pazarı denetleme, diğer işletmeleri kendisine eklemleme çabasıyla ya da tekelleri böyle bir dönüşümü başaramamış işletmelerle çatışmasında, ya da diyelimki, finans kapital gruplarının mali sermayeyle bütünleşmemiş sanayi gruplarıyla, ya da ticaret burjuvazisiyle çatışmasında, devlet, finans oligarşisinin yanındaydı. İkincisi, bu gelişmelerin bir sonucu olarak serbest rekabetçi dönem boyunca süren Bismark -Almanya’sı ve Bonapart -Fransa’sında anlamını bulan-devletin özerkliği, sınırları daralarak göreceli bir özerkliğe dönüşmüştü.

Uluslararası tekeller arasında, dünya pazarlarının paylaşılması yolunda anlaşmalar bilinçli ya da kendiliğinden bir şekilde zaman zaman gündeme geliyordu. Söz gelimi; Lenin'in örneklediği AEG ve General Elektrik arasındaki anlaşma. Birinci büyük paylaşım savaşı öncesinde bu iki uluslararası tekel dünyadaki tüm pazarları aralarında paylaşmışlardı. Öyle ki, dünyada bu iki tekelden birine, doğrudan ya da dolaylı bağlı bulunmayan tek bir elektrik şirketi bile kalmamıştı. Ama bu durum, tekeller arası rekabet olgusunu yadsıyan bir örnek ya da özellik durumuna gelmedi. Yine savaş öncesinde, örneğin petrol sektöründe Shell ve S. Oil arasındaki rekabet, ya da Alman ve İngiliz silah tekelleri arasındaki rekabet herhangi bir anlaşmaya, ya da kurala dayanmadan amansızca sürüyordu.

Tekelci kapitalist karakterli devletin iç ve dış politikaları tümüyle finans kapital gruplarının, uluslararası tekellerin pazarda kendilerine yer bulma ya da bu yeri genişletme amacına yönelmişti. Örneğin: 1838 tarihli Balta Limanı Antlaşması, gerçekte İngiliz ticaret burjuvazisiyle Osmanlı Devleti arasında yapılmış bir antlaşmaydı. Ya da, İngiltere'nin Latin Amerika sömürgelerinin İspanya'ya karşı bağımsızlık savaşlarına verdiği desteğin kökeninde kendi sürecinde de belirginleşerek sürdü. Kendisine pazar bulma çabasındaki Almanya'nın Türkiye ile yakınlaşmasının altında Alman Tekelci Burjuvazisine pazar açma çabası yatıyordu. Nitekim Alman-Osmanlı yakınlaşmasını dönemin koşulları içinde çok büyük bir proje olan Bağdat Demiryolu Anlaşması izledi. Yine Amerika-İspanya savaşı, Amerikan

tekellerinin pazar talebinin doğrudan bir sonucuydu. İngiliz petrol tekellerinin Ortadoğu petrol yataklarına yönelik talebi, İngiltere'yi Arap bağımsızlık hareketlerini desteklemeye kadar götürecektir.

Bu tür örnekleri çoğaltmak olasıdır. Ancak, önemli olan tekelci devlet kapitalizmi olgusunu bu yönüyle kavramaktır. Böylelikle paylaşım savaşlarını ve genel bunalım olgusunu daha somut biçimiyle görebiliriz.

Toparlayacak olursak: özellikle pazarların paylaşılmasının tamamlanmasıyla birlikte, üretimin yoğunlaşması ve tekelleşme olgularına koşut olarak, emperyalizm döneminde sistemin yapısındaki bunalım, geçici olmaktan çıkarak sürekli ve genel bir nitelik kazanmıştır. Bu yolda emperyalist-kapitalist sistemin, genel ve süreklilik arzedecek çözümler sunabilme şansı da yoktu. Çünkü sorun sistemin varlığıyla ilgiliydi ve bu reçeteler doğal olarak tam tersine onu korumayı, devam ettirmeyi amaçlayan programları içermekteydi. Ancak dar etki alanlarında bir süre için gezçerli olabilirdi. Ve tekellerin rekabeti, söz konusu tekellerin dayandığı tekelci kapitalist devletler arası bir rekabete dönüştüğünden, paylaşım savaşları kaçınılmaz oldu...

Genel bunalım olgusu, emperyalizm kuramının olgunlaşmasıyla birlikte gündeme gelmiş olmasına karşın, bu olgunun belli dönemlerde ayrılması ilk kez 1960 Kasım'da Moskova'da yapılan İşçi ve Komünist Partileri Konferansı'nda gündeme gelmiştir. Komünform'un dağıtılmasından sonra oluşturulan bu yeni organizasyon, pek çok konuda olduğu gibi, genel bunalım olgusuna da bazı yanlışlıkları taşıyarak yaklaşıyordu.

“Esas içeriği kapitalizmden Büyük Ekim Devrimiyle başlayan sosyalizme geçiş olan çağımız, iki sistem arasındaki karşıtlıkların savaşımının, sosyalist devrimlerin ve ulusal kurtuluş devrimlerinin, emperyalizmin çöküşünün, sömürge sisteminin tasfiyesinin çağı, yani halkların sosyalizm yoluna girdiği çağ, sosyalizm ve komünizmin dünya çapında zaferi çağıdır” diyen Kruşçev, ardından bunalım dönemlerini kendisine göre tasnif ediyor ve yaşanan dönemi genel bunalımın 3. aşaması olarak niteliyordu. Bu aşamalandırma, yaşanan süreci genel bunalımın 3. aşaması olarak niteleyen yönüyle doğrudur. Ama diğer açılardan, bunalım olgusunun aşamalarının saptanması ve daha önemlisi 3. Bunalım Döneminin içeriği ve yol açtığı sorunlar açısından ciddi yanlışları içeriyordu. Kruşçev, doğru bir nitelendirme olan 3. Bunalım Dönemi olgusunun içeriğini boşaltıp, onun volantonirizmi öne çıkaran özünü atlayarak, barış içinde birarada yaşamayı, emperyalizme ödüne dönüştürürken kapitalist olmayan yoldan geçiş, ilerleme, vb. revizyonist-reformist önermelere dayanak olarak bu tezi kullanma yolunu tuttu.

SBKP programında genel bunalım olgusu şöyle tanımlanmaktaydı:

Gittikçe daha çok ülkenin kapitalizmden kopması, sosyalizmle ekonomik rekabette emperyalist pozisyonların zayıflaması, emperyalist sömürgeci sistemin yıkılması, tekeller devlet kapitalizminin gelişmesi ve militarizmin artmasıyla birlikte emperyalist çelişkilerin şiddetlenmesi, üretim araçlarının tam olarak kullanılması konusunda kapitalizmin gittikçe artan yeteneksizliğiyle kendini

gösteren kapitalist ekonominin iç dengesizliğinin ve çürüyüşünün şiddetlenmesi (üretim artışının düşük oranları, periyodik bunalımlar, üretim araçlarının sürekli olarak kapasitelerinin dışında işleyişi ve kronik istihdamsızlık); emek sermaye arasındaki mücadelenin şiddetlenmesi, kapitalist ekonomi içindeki çelişkilerin yoğunlaşması, bütün alanlarda siyasi reaksiyonun görülmemiş derecede artması, burjuva özgürlüklerin reddi bir takım ülkelerde faşist ve despotik rejimlerin kurulması; ve burjuva siyaset ve ideolojisinin derin bunalımları; bütün bunlar kapitalizmin genel bunalımının belirtileridir.” (12)

Bu tanımlama genel çizgileri açısından doğrudur. Ancak, sonuçlar açısından kavramı açmak gerekir. Kruşçev revizyonizminin genel bunalım olgusunu aşamalandırması, çıkarılan sonuçlar açısından özellikle önem kazanmıştır. Buna göre, kapitalizmin genel bunalımı, çeşitli aşamalardan geçmiştir. İlk aşama, emperyalistler arası Birinci Büyük Paylaşım Savaşında, özellikle Rusya’da 1917 Büyük Ekim Devrimi’nin bir sonucu olarak başlamıştır. İkinci aşama, 2. Büyük Savaşta, özellikle Avrupa ve Asya’nın birçok ülkesinde halk demokrasilerinin kurulmasının bir sonucu olarak başlamıştır. Bu periyodun belirleyici özelliği sosyalizmin tek bir ülkenin sınırlarını aşması ve dünya sosyalist sisteminin oluşmasıdır. Kapitalizmin genel bunalımının üçüncü aşaması 1950’lerin ikinci yarısında başlamıştır. Bu aşamanın spesifik özemmikleri, arasındaki rekabet ve mücadele koşulları içinde emperyalizmin dünya sömürge sisteminin çöüşü ve dünya güçlerinin ilişkilerinin sosyalizmden yana artan dönüşümüdür.

Görüldüğü gibi, aşamalandırma daha çok iki sistemin çatışması temelinde alınmıştır. Bu yanlış değildir, gerçekten Ekim Devrimi’den sonra emperyalist-kapitalist sistemle, giderek artan sosyalist ülkelerin sistemi arasındaki ilişki ve çelişkiler önemli olgular halinde belirmiştir. Ama kapitalizmin genel bunalımını Ekim Devrimiyle başlatmak; işte bu yanlıştır. Çünkü Ekim Devrimi genel bunalımı başlatmamış, derinleştirmiştir. Genel bunalım, serbest rekabetçiliğin bitmesiyle birlikte başlamış ve çelişki ve ilişkilerin niteliğine, çatışmaların boyutlarına uygun olarak üç aşamadan geçmiştir. Bu noktada, içinde bulunduğumuz süreç, genel bunalımın üçüncü aşaması olarak saptandığına göre, aradaki ayrımın önemli olmadığı düşünülebilir. Bize göre ayrımın saptanması, özellikle çıkarılacak sonuçlar açısından önem kazanmaktadır.

SBKP’nin 1960’da attığı ve bugün artık güncel biçimde savunulmayan anlayışı, emperyalizmi tümünden zayıflamış kabul etmektedir. Örneğin “sömürgeci sistem yıkılmıştı”... Ekim Devrimi ve onu izleyen devrimler... Bu fenomenler genel bunalımı karakterize etmekte, temelden doruğa kapitalist dünyanın dekadans halini, çürüten ve kokuşan niteliğini açığa çıkarmaktadır. Dünya kapitalizminin ekonomisinin, toplumsal yapısının, politikasının, ideolojisinin, kültürünün bu noktasında; genel bunalım, sosyalist devrimin tarihsel evriminin bir buyruğu anlamına gelir. Ancak bu duruma gerçeklik kazandıracak güçler yeterince olgunlaşmamıştır. İşçi sınıfı hareketi bölünmelerle yüz yüze kalmış, metropollerde ihtilalci özünü yitirmiştir.

Diğer bağımlı ülkelerdeyse emperyalizmden kurtulmanın iki yolu vardır. Kapitalizmin belli ölçülerde geliştiği ülkelerde toplumsal bağlamda ileri – demokratik bir düzenin kurulması yolunda savaşım, kapitalizmin gelişmediği ülkelerde ise kapitalist olmayan yoldan geçiş...”

SBKP’nin kısaca bu biçimde özetleyeceğimiz yaklaşımı, yıllarca ekonomizmin desteklenmesini getirdi. Bir yandan emperyalizm kokuşmuştur diyen mantık, öte yandan bu kokuşmuş emperyalizmle yan yana, ona çeşitli tavizler vererek ve onun ölümünü, bir yönüyle en azından perspektif anlamında tarihsel evrime bırakarak yaşantısını sürdürdü. Olay doğrudun, emperyalizmin genel bunalımını kendi varlığıyla bağlantılı görmek ve varlığını emperyalizmi öldürecek olma durumuna sokmakla bağlantılıydı. Evet, bu yönüyle yanlış değildi, ama salt bir anlam taşımaması nedeniyle eksikliğin aykırılığını taşıyordu.

Çünkü kapitalizmin zaten tıkanması ve yozlaşmasıyla, üretici güçlerle üretim ilişkileri arasındaki ya da üretimin toplumsal niteliğiyle üretim araçlarının kapitalist özel mülkiyeti arasındaki çatışmanın bir sonucu olarak sosyalizm doğmuş, kapitalizmin üstünde, ondan daha ileri bir toplumsal yapılanmaya geçiş süreci olarak kendi sürecine yerleşmişti. Kısacası sosyalizm, kapitalizmin genel bunalımının başlatan olgu değil, bu genel bunalımın hızlandırıcısı, sonuç olarak çatışmanın ileri bir itimidir ve varlığıyla bunalımı derinleştiren bir nitelik kazandı.

Bunalımın derinliğinin istenen sonuçlarla buluşması ve dönüşmesi ise, SBKP’nin yaklaşımının tersine determinizme

bel bağlamakla değil, volantiirizmi ağırlıklı biçimde öne çıkarmakla olasıdır. Bunalım, sürekli varlığıyla, sosyalist dönüşümün zemin olgusu olarak ele alınmalıdır. 3. Bunalım Dönemi, volantiirizmin çok daha fazla öne çıktığı dönemdir. Mahir Çayan da konuyu saptarken, aşamalardan öte, özellikle bu yönün üzerinde durmuştur.

SBKP'nin bugün artık güncel biçimde savunmayı bıraktığı anlayışta, aşamalandırmanın sınırları berrak biçimde çizilmemiştir. Örneğin, Birinci Dönem, Ekim Devrimi ile başlar ama nedenleri, sonuçları ve kullanılan ölçüler açık değildir. İkinci Dönem, 2. Dünya Savaşı sonrasında başlar, 1950'lerin sonralarında biter. Ancak bu durum ekonomik, toplumsal bağlamda ne gibi sonuçlar doğurmuştur? 1950'lerin sonunda ne olmuştur? Emperyalist kapitalist dönemde neler değişmiştir, açık değildir. Bu ilk iki bunalım dönemine egemen ilişkilerin niteliği ve 3. Bunalım Döneminin ayrı yönleri, bazı saptamalara rağmen bulanıktır. Örneğin devrimci mücadele olgularındaki değişimler nelerdir? SBKP'ye göre: Objektif sonuçları açısından SBKP'nin müttefiği partilerin, çeşitli ülkelerin sınıflar mücadelesindeki yerini düşünerek konuşmak gerekirse, silahlı mücadele artık anlamsızdır ya da önemi yoktur.

Buradaki mantık, genel bunalım olgusunu bir yerde serbest rekabetçiliğin çevrimleriyle yaklaşık boyutlar içinde ele almaktadır. Ek olarak; çevrimlerin ekonomik karakterine toplumsal ve ideolojik olaylar katılmaktadır. Bu şekilde bazı sorular yanıtsız kalır. Örneğin, 1929-32 Dünya

Ekonomik Bunalımı nedir? SBKP çıkışlı yayınlarda bu olay kriz olarak nitelenir ve çevrimler kapsamında ele alınır. Çünkü söz konusu dönemin genel bunalım açısından yeri açık değildir. Yine 1969 krizi ya da 1974 krizi genellikle benzer biçimde açıklanır.

Değindiğimiz gibi zaman zaman türevleri tarafından kullanılsa da ortaya attığı aşamalandırma SBKP tarafından bir süre sonra bırakılmış ve uzun boylu açılmamıştır. Bugün SSCB'nin yaşadığı dönüşüm düşünülürse durum daha iyi anlaşılır. Ancak SBKP'nin sorunu koyuşu, sürecin devrimci önderlerini etkilemesi açısından önemli sonuçlar doğurmuştur. Bu açılım, 3. Bunalım Döneminin pekçok önderinin kendi ülkelerinden yola çıkarak volantonizmi ön plana koyan Politikleşmiş Askeri Savaş Stratejisi, Suni Denge, Emperyalist Üretim Biçimi gibi çıkarımlar yapmalarına etken olmuştur. Durumun ilk ve en önemli örneklerinden biri de Mahir Çayan ve THKP'dir.

Mahir, 3. Bunalım Dönemini ele alırken, diğer iki dönemin sınırlarını çizmemiş, daha çok bu dönemin üzerinde durmuş ve Kruşçev'in tam tersi sonuçlar çıkarmıştır. Tümüyle doğru ve önemli olan bu çıkarımlarını ve 1. 2. dönemlere egemen olan çelişki ve ilişkilere genel çizgileriyle bakmak gerekir.

Genel bunalım olgusu, tekelleşme olgusuyla birlikte düşünülmelidir. Tekellerin oluşumu, serbest rekabete son vermiş, rekabetin tekel olgusunun üzerinde yaşamasıyla birlikte, pazarların ekonomik ve siyasi anlamda paylaşılması tamamlandığından, çevirimler sürekli bir

karakter kazanmıştır. Bu, olaya ekonomist bir mantıkla yaklaşmanın tamamen dışındadır. Çünkü, genel bunalım; kapitalist sistemin büyüme temposunun istikrarsızlığı, girişimlerdeki sürekli eksik istihdam, kapitalist dünyayı sarsar. Ve genel bunalımın derinleştiği aşamaların anlatısı olan depresyonlar gibi ekonomik sonuçlarının yanısıra döneme özgü çelişkilerin derinleşmesi, kapitalizmin dekadans, kültürel ve ideolojik planda kötümserlik ve gelecektekenden yana umutların yitirilmesi, giderek geçmişin ilerici niteliğinin yerini gericiliğe, tutuculuğa bırakması, toplumun, empoze edilen politikalarla yozlaşmaya itilmesi gibi sonuçlarda doğurur.

Genel bunalımın başlangıcını 1890'lara kadar dayandırabiliriz. 1873'de patlak veren büyük bunalımın ardından sistemin kendini toparlayamaması, tekelleşme sürecinin de önemli oranda tamamlanmasıyla, genel bunalıma dönüştü. 1896 depresyonundan sonra göreceli bir dinginliğe kavuşan sistem, tüm olanaklarıyla bir paylaşım savaşına yönelmişti. Bu sürecin sonu 1. Dünya Savaşı oldu. Savaş, bunalımı çözücü bir olgu olmaktan çok, bunalımın değişik boyutlara ulaşması anlamına geliyordu. Genel Bunalımın 1. Aşamasının en önemli sonucu, çağı sarsan ve emperyalizmin bunalımını daha da derinleştiren bir olgu olarak Ekim Devrimi'nin, bu dönemin çelişme ve ilişkilerinin üzerinde yükselmesidir.

İkinci aşama, savaşın ardından yeniden paylaşım mücadelesinin sürmesine koşut olarak, savaşın bitiminden bir süre sonra başladı. Bu kez, sosyalizmin varlığı bunalımı

daha da derinleştiriyordu. 1929-32 yıllarında sistem büyük bir depresyon yaşadı. Bu, genel bunalımın derinleşmesi anlamına gelmekteydi. Bunalımın boyutları çözümü de ağırlaştıracak çözüm yollarını hantallaştıracaktı. Tekelci devlet kapitalizmi, çözücü bir olgu olarak önem kazandı. Faşizm ve New-Deal bu olgunun değişik uygulanımına iki örnekti. 2. Dünya Savaşı, bunalımın çözümünde geçici bir olgu olurken, 1. Savaştan değişik pek çok özelliği de taşıması, savaşın sonuçlarını emperyalizm açısından oldukça ağırlaştırdı.

Üçüncü aşama, Çin devrimiyle başlar ve halen sürmektedir. Yine bu esnadaki Vietnam gelişmeleri en ciddi etmenlerden biridir. Savaşın ardından emperyalist-kapitalist sistemin, sistem içi bir düzenleme amacını taşıyan Bretton Woods Konferansı'yla yeni ilişkiler biçimlendirdiği görülmektedir. Ancak, savaşın sonlarında ve savaşı izleyen ilk yıllarda pekçok ülkenin sosyalist sisteme yönelmesi, sosyalist bir blokun oluşması, genel bunalımın 3. aşamasını başlattı. Çin Devrimi, bir dönemin bittiğinin simgesi oldu.

Artık sömürgeci ve yarı-sömürgeci yöntemlerin, sistemin tıkanıklığını aşmada sağlıklı bir yol olmadığı, gereken çözümleri sunmadığı yeterince açığa çıkmıştı. Sosyalist blok olgusuna eklenen nükleer silahlanma ve ulusal kurtuluş hareketleri emperyalizmi bir entegrasyona iterken, emperyalist sömür yöntemi olarak yeni-sömürgecilik esas olmaya başladı.

D) BİRİNCİ BUNALIM DÖNEMİ ÇELİŞKİ VE İLİŞKİLERİ

Yer yer değindiğimiz kapitalizmin temel çelişmesi, üretimin toplumsal niteliği ile üretim araçlarının kapitalist özel mülkiyeti arasındaki çelişme; değişik bir anlatımla, emek ile sermaye arasındaki çelişmedir. Bu durumun pratik anlamı, serbest rekabetçi dönem koşullarında, burjuvazi ile proletarya arasındaki çatışma biçiminde oluyordu. Emperyalizm sürecinde ise, yaşanan dönüşüme bağlı olarak çelişmelerin toplumsal pratikte kazandığı anlam daha değişik özellikler göstermeye başladı. 20. yy'a gelindiğinde, dünyadaki olaylara yön veren iki baş çatışma, temel çelişmenin pratikte kazandığı iki anlam yeterince belirginleşmişti. Emperyalizmle dünya halkları arasındaki çatışma, burjuvazi ile proletarya arasındaki çatışmanın geniş ölçekli durumuydu. Emperyalizm süreciyle birlikte, kapitalizm tüm dünyayı sarmalayan bir sistem haline gelmiş, burjuvazinin tekelleşmesi ve giderek yoğun biçimde dünya pazarlarına uzanması, çatışmayı ulusal sınırlarından çıkararak uluslararası bir karaktere ulaştırmıştı. 1. ve 2. Bunalım Dönemleri emperyalizmin dünya halklarını yağmalaması ve dünya halklarının buna direnişinin örnekleriyle doludur.

Emperyalistler arası çatışma ise sorunun bir diğer yanını oluşturur. 20. yy'a emperyalist devletler, topyekün bir savaşın hazırlıklarıyla girdiler. İngiltere ve Fransa gibi emperyalist güçler, dünya pazarlarının önemli bir bölümünü denetimleri altında tutmaktadırlar. Buna karşılık, emperyalist dönüşümü sonradan kotaran Almanya,

Japonya, ABD gibi ülkeler, kendilerinin ve tekellerin talebine uygun olarak yeni pazarlar bulmak çabasıındaydılar. Alman, Amerikan ve Japon tekelleri, gelişme tempolarının gereksinme duyduğu pazarlara sahip değillerdi ve bu pazarları İngiltere, Fransa, Rusya gibi ülkelerin elinden almak ancak yeniden bir paylaşım ile olası idi. Bunun da tek karşılığı vardı: Topyekün savaş...

Burada önemli olan nokta, savaşı engelleyecek olan güçlerin etkisizliğidir. 3. Bunalım Döneminde son derece cılızdı. Emperyalistler arası çelişmenin dışında dönemin diğer önemli çelişmesi olan emperyalizmle dünya halkları arasındaki çelişme, bu tür bir engelliyici etkiye sahip değildi. Değişik bir anlatımla, savaş durumunda emperyalizmin varlığını tehdit edecek olgunluğa ulaşma durumu söz konusu değildi. Dolayısıyla 1. Bunalım Döneminde emperyalizmin başlıca kaygısı yeniden paylaşım oldu.

Emperyalizmin dünya halkları üzerindeki sömürüsü, sömürge ve yarı-sömürgelerin yer altı ve yerüstü kaynaklarının yağmalanması, ucuz emeğin sömürülmesi; emperyalizme, metropolün işçi sınıfına bu kaynaktan belli bir pay vererek onun tavrını dumura uğratabilmesi avantajını sağlamıştı. Sömürgeci emperyalist ülkelerin yeniden paylaşım talebine karşın, emperyalist ülkeler genelde bir gelişme içindeydiler. Ancak bu, sorunun yüzeysel yanını oluşturmaktaydı. 1873'de patlak veren depresyonun bir çevrimin boyutlarını aşması ve etkilerinin bir türlü bitmemesi, 1890'larda daha da ağırlaşarak kendini göstermesi, genel bunalım olgusunu yeterince açığa çıkarmaktadır.

Dünya Savaşı başlamadan önce, dünya toplam sanayi üretiminin %35.8'ni tek başına ABD, %15.7'sini Almanya, %14.4'ünü İngiltere, %4'ünü Fransa ve %5.5'ini de Rusya elinde bulundurmaktaydı. Bu veriler, ABD'nin dünya toplam sanayi ürünlerinin 1/3'ünden fazlasını ürettiğini öteki ülkelerin de (Almanya başta olmak üzere) kendisini izlemekte olduğunu ancak, bir bütün olarak Avrupa'nın dünya sanayi üretiminin %43'ünü karşıladığını göstermekteydi. 1917'e gelindiğinde toplam sanayi ticaretinin %59 Avrupa (İngiltere %15, Almanya % 13, Fransa % 8, diğerleri %23), %11'i ABD tarafından gerçekleştirilmişti. (13) Görüldüğü gibi, ABD sanayi üretiminin büyük bir bölümünü gerçekleştirmesine karşın, uluslararası ticaret içinde payı azdı. Çünkü, ABD'nin sanayi üretimi daha çok kendi iç pazarına yönelikti. Bir Almanya ya da İngiltere ise iç pazarları sanayi üretimine doymuş ülkeler olarak daha çok dünya pazarlarına yönelik üretim yapmakta idiler.

Sanayi üretiminin gereksindiği hammadde ve besin maddelerinin bir kısmı sömürge ve yarı-sömürgelerden karşılanıyordu. Bu oran Almanya için % 58, Fransa için % 60, İngiltere için % 81 idi.Üç ülke sermaye ihracı açısından da ABD'nin önünde gözükmekteydi. Dünyada,220 milyar frank tutan toplam sermaye ihracının 3/4 tamamen üç ülkeye aitti. Kalan 1/4 ise ABD, Japonya, İtalya, vb. arasında paylaşılmıştı. İngiltere'nin yatırımları, Avrupa'nın yanısıra daha çok Latin Amerika'da yoğunlaşıırken, Alman yatırımları, Balkanlar, Ortadoğu ve Rusya'da yoğunlaşıyordu. Fransız

sermaye ihracı ise Avrupa'nın diğer ülkeleri ile özellikle Rusya'ya yöneliyordu. (14) Sonuç olarak Almanya, Fransa ve İngiltere'de uç noktalarını bulan yoğun rekabet, bir yeniden paylaşım mücadelesi sürüyordu.

Yeniden paylaşım savaşları, değişik kamplar içinde I. Dünya Savaşından önce de sürüyordu. İngiliz ve Fransız bankalarının sermaye ihraçlarıyla 1870'lerden başlayarak emperyalizmin denetimine giren Mısır'da bu duruma karşı gündeme gelen köylü hareketini bahane eden İngiltere, 1882'de işgal ederek sömürgesi durumuna getirmişti. 1881'de Sudan'da patlak veren ve emperyalizme karşı ilk önemli halk hareketi niteliğini taşıyan köylü hareketi, İngiliz emperyalizminin ulusal topraklardan atılmasıyla sonuçlanıyor, ancak 1896-98 savaşı sonucunda İngiliz sömürgeciliği korkunç katliamlar eşliğinde Sudan'ı işgal ediyordu.

1880'de İtalya ve Avusturya-Macaristan'da "Üçlü ittifak" denilen bir cephe oluşturarak güçlenen Almanya, sömürge elde etme savaşına giriyor ve Afrika'da henüz el atılmamış toprakları dönemin en kıyıcı operasyonlarıyla ele geçiriyordu. 1884'de Güneybatı Afrika, Togo, Kamerun, 1885'de Afrika'nın doğu kesimi, Zangibar, Alman emperyalizmi tarafından sömürgeleştiriliyordu.

1898'de İspanya-ABD savaşıyla ABD sömürge elde etme savaşlarına katılıyordu. Yükselen emperyalist güç ABD'nin, bir talanı, kapitalizm öncesi sürecin yağma ve talan anlamına gelen sömürgeciliğin önemli adı İspanya'dan; Filipinler, Porto-Rico, Guam, Küba, Havai ve Samoa

Adalarını almalarıyla sonuçlanacaktı. Bu savaş, kapitalizmin eşit olmayan sıçramalarla gelişme karakterinin bir sonucu olarak dünyanın yeniden paylaşımı yolundaki savaşların ilk büyük ve somut örneğiydi. 1899'da bu kez İngiltere, yeraltı kaynaklarının zenginliğiyle dikkatleri çeken ve Hollanda kökenli Boerlerin denetimlerindeki Orange ve Transyaal Cumhuriyetlerine saldırdı. Saldırı, Boerlerin çetin direnişiyle karşılaştı. Ancak yerli halkın desteğini almayan ırkçı Boerlerin direnişi, üç yıl sonra 1902'de İngiltere'nin emperyalist barış planına teslim olunca, birleşerek Güney Afrika Cumhuriyeti adını alan iki ülke, İngiliz sömürgesi durumuna düştü.

Dönemin dikkat çekici bir diğer olgusuda ABD'nin Latin Amerika'da giderek güçlenmesiydi. 1902'de Panama Kanalı ihalesini Fransa'dan satın alan ABD, Kolombiya Kongresinin Kanalı 99 yıllığına ABD'ye kiralayan anlaşmayı reddetmesi üzerine çıkardığı provakasyonla, kanal bölgesinde kendi himayesinde Panama adlı kanal devletini kurdu. ve bölgeyi kendine kiraladı. Öte yandan Latin Amerika'daki İngiliz sermayesine yönelen ABD, İngiltere'nin Almanya ile giderek derinleşen çelişkilerini İngiltere'ye karşı bir koz olarak kullanacaktı. Ve Latin Amerika'dan İspanyol sömürgeciliğinin kovulmasından sonra etken duruma gelen İngiliz sermayesinin önce etkisini kırmaya, sonra da yerini almaya yönelecekti.

Emperyalistler, aralarındaki tüm çatışmalara karşın, kendilerinin varlıklarına ya da çıkarlarına yönelen hareketler karşısında bir araya gelmekten geri kalmıyorlardı. Bunun ilk

önemli örneği, Çin’de başgösteren Bokserler Ayaklanması’nda yaşandı. Çin’de anti-emperyalist ihtilalci bir geleneğin oluşmasında önemli bir rolü olan bu ayaklanma, 1899’da emperyalistlerin Çin’i sömürgeleştirme çabalarına tepki olarak gündeme gelmişti. Bir Alman Generalinin komutasında büyük bir uluslararası ordu kuran emperyalistler, 1901’de ayaklanmayı bastırdılar. Sonuçta İngiltere, Almanya, Fransa ve Japonya, Çin’in önemli bölgelerini doğrudan işgal ederek, kalan bölgelerini de denetimlerine alarak, ülkeyi yarı-sömürgeleştirdiler.

Almanya’nın Ortadoğu ve Balkanlar’daki yayılcılığı da aynı perspektiflerin diğer bir ayağını oluşturuyordu. 1893 ve 1903 yıllarında Türkiye ile iki anlaşma imzalayan Almanya’ya karşılık İngiltere’de 1899’da Kuveyt’i himayesine alarak, Arabistan ve Mezapotamya’yı kontrol altına almaya çalışıyordu. Almanya’nın Bağdat-Berlin Demiryolu Hattı’nı inşaaya başlaması, iki emperyalist güç arasındaki çatışmayı yoğunlaştıran nedenlerden biri oldu.

1.Dünya Savaşı öncesinin en önemli paylaşım savaşlarından biri de 1904-1905 Rus-Japon Savaşıdır. Dünya topraklarının paylaşılmasında çok az pay elde eden Japonya’nın Uzakdoğu’daki yayılcı amaçları, 1904 yılında Rusya’ya saldırılarını getirdi. Rusya’da başgösteren 1905 Devrimi, iktidarı sarsılan Çarlığı zaten zor durumda oldukları savaştan geri çekilmeye, teslim olmaya zorladı. Sonuçta Japonya Uzakdoğu’da önemli imtiyazlar elde etti.

1905 Devrimi, Çarlık Rusya'sı otokrasisini yıkmaya yetmedi ama, gerek Rusya özgölünde, gerekse dünya çapında önemli yankılar uyandırdı, etkileri oldu. İran Devrimi (1906-11), Jön Türk Hareketi (1908), Çin'de Sinhal Devrimi (1911-13), Kore'de Hindistan'da, Endonezya'da ulusal nitelikli hareketler; 1905 Devriminden güç almış, yankılarından etkilenmiş hareketlerdi.

Almanya'nın Avusturya-Macaristan ve İtalya ile oluşturduğu ittifak karşısında, İngiltere ve Fransa da 1904 yılında Afrika'da Ortadoğu'da çıkar ortaklığı ve üçlü ittifaka karşı güç arama temellerine dayanan antant adlı bir uzlaşmaya yöneldiler. İngiltere ile, Balkanların ve Güney asya'nın paylaşılmasında öteden beri çekişen Rusya'nın; Japonya ile savaşta yenilmesinin ardından, Avusturya-Macaristan ve Almanya ile olan çelişkilerinin, zararına sonuçlar doğuracağı kaygısıyla, söz konusu bölgelerde İngiliz yayılmacılığını kabullenmesinin ardından, Rusya'da Antant'a katıldı.

Böylece iki belirgin kampa bölünen emperyalist güçler, tüm enerjilerini, ufuktaki savaşın hazırlıklarına yönelttiler. Zaten emperyalist dönüşümle birlikte, savaş sanayisi önemli ölçüde gelişmiş, özellikle 20. yy ile birlikte, emperyalist sermaye içinde aslan payı durumuna gelmişti. Savaşın şafağında Avusturya-Macaristan ile sorunlarını çözümleyemeyen İtalya, ittifaktan ayrıldı, Antant'a katıldı. Her emperyalist ülke savaşa kendine göre hesaplar ve beklentilerle giriyordu. Savaş; Almanya açısından, Kıta Avrupa'sının fiili işgali ve dünyanın dört bir yanında

sömürge imparatorluğu kurmak; İngiltere açısından, Almanya'nın durdurulması ve sömürge imparatorluğuna Ortadoğu'nun da eklenmesi; Fransa açısından Almanya'nın stratejik bazı bölgelerinin ve Afrika'daki Alman sömürgelerinin işgali; Rusya açısından, Balkanların ve Marmara Boğazlarının işgali; İtalya açısından, Adriyatik Kıyılarının işgali ve Afrika'da sömürgeler elde edebilmek amaçlarını taşıyordu.

Savaşa, ileri aşamalarında ABD, Japonya, Türkiye ve daha başka ülkelerde katılınca, olay tam bir dünya savaşına dönüştü. Resmi verilere göre bu savaşta 9 milyon 700 bin insan öldü. Bu, 19. yy boyunca yapılan savaşlardaki toplam ölü sayısının çok üstünde bir rakamdı. Ayrıca 21 milyon insan sakat kalırken, milyonlarca insan salgın hastalık ve açlıktan dolayı yaşamını yitirdi. Savaştan en kazançlı çıkan ülke, savaşın kendi topraklarından uzak geçtiği ABD ve Japonya oldu. Örneğin, ABD'nin en önemli tröstünün yalnızca 1916 yılındaki kazançları, savaş öncesi kazançlarının üç katı olan 965 milyon dolardı.

Savaşın en önemli sonucu ise Rusya'da sosyalist devrimin gerçekleşmesi ve dünyanın 1/6'sının emperyalist-kapitalist sistemin dışına çıkması oldu. Ekim Devrimi, bir dönemin kapanması, yeni bir tarihsel sürecin başlaması yolunda ilk adım oluyordu. 1898 yılında kurulan RSDİP'in 1903'de Brüksel'de gerçekleşen 2. Kongresi'nde başgösteren bölünmenin Bolşevik (çoğunluk) kanadı öncülüğünde gerçekleşen Ekim Devrimi, tüm bir çağı sarsan sonuçlar doğurdu. Dünya halklarının emperyalizme

karşı savaşlarında güç kaynaklarından biri oldu. Ekim Devrimi'ni izleyen uzun iç savaş, emperyalizmin topyekün saldırısına karşı sosyalizmin zaferiyle sonuçlandı. Emperyalistlerce, kapitalizme dönüş biçiminde nitelenerek sosyalizmin çıkmazına kanıt gösterilen NEP (Yeni Ekonomik Politika) ise, zemine olumlu faktörler sunarak onları yanıtlıyordu.

Ekim Devrimi, kapitalizmin genel bunalımının 1. Aşamasının sona ermesi anlamına geliyordu. İzleyen süreçte dünya savaşının sona ermesi, buna karşılık bu durumun yeniden paylaşım çatışmasının çözümünde ancak geçici bir olgu olmaktan öteye gidememesinin yanı sıra, Rusya'da iç savaşın sosyalistlerce kazanılması, böylece sosyalist devrimin perçinleşmesi ile emperyalizmin bunalımının 2. aşaması başlıyordu....

E) İKİNCİ BUNALIM DÖNEMİ – ÇELİŞKİ VE İLİŞKİLERİ

Emperyalizmin 2. Bunalım Dönemi, Rusya'da Ekim Devrimi'ni izleyen iç savaşın sosyalizmin zaferiyle sonuçlanmasıyla başladı. Böylece artık kapitalizm, dünyanın başlıca sistemi olmaktan çıkmış, emperyalizmin tüm çabaları dünyanın ilk sosyalist devletinin oluşmasını, dünyanın 1/6'sının emperyalizmin denetiminden çıkmasını engelleyememiş, savaşlar, ekonomik ablukalar, provakasyonlar sosyalizmin yükselişini durduramamıştı. Genel bunalım olgusu, artık kapitalizmden sosyalizme geçiş anlamına geliyordu.

Lenin 1. Paylaşım Savaşı'nın karakterini daha 1912 yılında açıkça ortaya koymuştu; "Bu dönemin karakteristik özelliği , yeryüzünün paylaşılmasının sona ermesidir", "Sona ermesi" sözcükleriyle, yeniden paylaşımın olanaksız olduğu kastedilmemektedir. (Tam tersine, yeniden paylaşımlar olanak dahilindedir ve kaçınılmazdır.) Kastedilen, kapitalist ülkelerin sömürgeci politikalarının gezegenimizin işgal edilmemiş topraklarını ele geçirmeyi tamamlamış olmasıdır. Dünya öyle bölünmüştür ki, gelecekte ancak yeni bölünmeler, yani bir sahipten diğerine aktarımlar mümkündür. 'Sahibi' olmayan bir bölgenin, bir 'sahip' tarafından ele geçirilmesi değil...

Emperyalist-kapitalist sistem açısından; 1. Dünya Savaşının yol açtığı sonuçlar nelerdir? Birincisi, Almanya'nın gücü geçici olarak ezilmişti ve sömürgeleri, savaşı kazanan ülkeler (ağırlıkla İngiltere ve Fransa) tarafından devralınmıştı. İkincisi, Avusturya-Macaristan emperyalist alandan silinip atılmıştı. Üçüncüsü, ABD ekonomik açıdan dünyanın en güçlü ülkesi olarak ortaya çıkmıştı. Dördüncüsü, kazanan kampta yer almalarına karşın, İtalya ve Japonya emperyalist isteklerine yanıt bulamamışlardı.

Gerek savaşın sonuçlarının emperyalist ülkelere getirdiklerini ve götürdüklerini, gerekse sömürgeciliğin savaş öncesi ve sonrası boyutlarını daha iyi kavrayabilmek açısından, bir de emperyalistlerin fiili olarak elde tuttukları topraklara bakalım: (ilk hanede, söz konusu ülkelerin savaş öncesi elde tuttukları topraklar, ikinci hanede savaş

sonrasında elde tuttıkları topraklar, üçüncü hanede ise bugün sahip oldukları ulusal yüzölçümleri verilmiştir. Almanya için Demokratik ve Federal Cumhuriyetlerin toplamı alınmıştır.

	Savaştan Önce	Savaştan Sonra	Bugün
İngiltere:	30.812.400	30.310.200	235.555
Fransa:	11.020.500	11.930.500	525.100
Almanya :	3.493.800	471.800	356.884
Japonya:	673.720	683.120	368.675
İtalya:	1.910.310	2.334.310	290.757
Belçika:	2.394.500	2.449.400	29.447

Görüldüğü gibi, sonuçlar bağlamında ve onca yıkıma karşın savaş, emperyalist kapitalist sistemin sorunlarına çözüm getirebilmekten uzaktı. Bu oranda güçlenen ABD'nin pazar talebi başlı başına bir sorun olacaktı. Ayrıca yenik Almanya için yeniden paylaşım talebi kuşkusuz gündeme gelecekti. Aynı durum, savaştan kazanarak çıkmalarına karşın, yeniden paylaşma taleplerine karşılık bulamayan İtalya ve Japonya için de söz konusuydu. Bunlara bir de, sosyalizmin varlığı, oldukça ağırlaştıran faktörler yükleyecekti.

Dolayısıyla döneme egemen olan çelişme ve ilişkiler, 1. Bunalım Dönemine göre oldukça değişik özellikler gösteriyordu. Kapitalizmin temel çelişmesinin somut biçimlenişi olan iki baş çatışmaya, öncelikle emperyalizmle

dünya halkları arasındaki çatışma olmak üzere (bununla birlikte emperyalistler arası çatışmaya). bir üçüncü çatışma eklenmişti; emperyalist-kapitalist sistemle sosyalist sistem arasındaki çatışma... Bu olgu, olayların boyutlarını ve yönelimini önemli oranda etkileyecek nitelikteydi.

Savaşı izleyen yıllar, genelde atılım yılları olarak kabul görecekti. Savaş kayıplarının temini, yıkılmış ülkelerin restorasyonu, ekonomik düzeyde bir canlılığı kaçınılmaz kılmıştı. Ancak 1925'e kadar süren bu durum yerini, 1929'da büyük bir depresyona bıraktı. Kapitalizm tarihinin en derin depresyonu gündemdeydi.

Gerçekte savaşın bitiminden 1922'ye kadar süren dönemde savaşın yıkımını aşmaya çalışan emperyalistler, 1925'e kadar yüksek tempolu bir büyümeye yönelmişlerdi. Ancak, gerek bu ülkelerin savaştan sonra, savaşın ekonomik plandaki yaralarını kapatıp sanayi ürünlerini artırmaları, gerek ABD, Japonya gibi ülkelerin zaten savaşı önemsiz kayıplarla atlattığı olarak üretim kapasitelerini artırmaları, gerekse daha savaşın şafağında Kanada ve Avustralya gibi bazı dominyonların belirli sanayi kollarında üretimi artırmaları; sonuçta toplam üretimin ulusal ve uluslararası düzeyde gelişmeleri, satın alma gücüyle desteklenmiş talebin aşılmasını, böylece aşırı, pazarlanmayan bir üretimin varlığını ortaya çıkarmıştır.

Sonuçta üretilen malların ulusal ve uluslararası düzeylerde sürümü düştü ve 1929 yılının sonbaharında başlayan depresyon kısa sürede emperyalist-kapitalist sistem ülkelerinin tamamını sarstı, uluslararası ticaret durdu.

Depresyon, bir yanıyla hem Birinci Dünya Savaşı öncesinde hem de sonrasında, şirketlerin kısa dönemde büyümesi ve iç örgütlenmelerinin etkinleşmesi nedeniyle hızla yükselen üretkenliğin bir sonucuydu. Yoğunlaşan üretimin pazarlanamaması, buna karşılık 2. Dünya Savaşı sonrasında, bir çözüm olarak gündeme gelen kurumsallaşmış yeniden dağıtım mekanizmalarının var olması çöküntüyü doğurdu %25'i aşan işsizlik oranları, satılamayan mallar, terkedilen fabrikalar ortaya çıktı. 1925-32 depresyonu, özellikle sermaye ihracını güçleştirecekti ve emperyalist ülkelerde büyük bir sermaye ve döviz sıkıntısı, ticari zorluklar ortaya çıkacaktı. Üretimin pazarlanabilmesi çabasının sonucu ise, emperyalizmin devaülasyona yönelmesi, böylelikle de sermaye ve meta ihracının canlanmasının amaçlanması olacaktı. Bu devaülasyonlar, fiyat artışlarını ve yeniden başka devalüasyonları getirince sonuç bunalımın dana da derinleşmesi oldu.

Emperyalizm çöküntüden çıkış yolunu, en kısa tanımıyla; devlete, piyasanın işlemesi sonucu oluşan gelir dağılımını değiştirici, geliri ve dolayısıyla talebi yeniden dağıtıcı işlev yükleyen bir ekonomik politika izlemekle buldu. Bu durum, tekelci devlet kapitalizminin bütün çıplaklığıyla somutlaşmasından başka bir şey değildi. Böylece ekonomik ve politik anlamda piyasa ilişkilerine yönelik tamamlayıcı görüntüsünü aşılıyor, ekonomik politika üzerinde idari bir işlev üstleniyordu.

Kuramsal temelini Keynescilikte bulan bu yaklaşım, 1930'larda emperyalist devletler tarafından yaygın biçimde

gündeme getirildi. Emperyalizmin dünya düzeyinde geliri yeniden bölüştürme, devlet örgütlenmesini ekonominin aktif bir unsuru olarak finans kapitalin yararına kullanma politikası olarak özetleyebileceğiniz Keynesci politikaların devlete biçtiği rol, ABD’de New Deal (Yeni Düzen) döneminin özelliği olurken, Almanya, İtalya ve Japonya’da burjuva egemenliğinin yeni ve son biçimi olarak faşizmde anlamını buldu.

ABD’nin New Deal’i ve Almanya’nın faşizmi arasındaki fark, ekonomik politikadan değil, devletin bu ekonomik politikaya gerçeklik kazandıracak yol ve yöntemlerinden oluşuyordu. Daha geniş bir tanımlamayla; iki ülkenin içinde bulunduğu uluslararası ve ulusal koşulların siyasal ve toplumsal farklılıklarından; Almanya’nın pazarlarını yitirmiş bir ülke olmasına karşın ABD’nin doygunluklarından kaynaklanıyordu. Uyguladıkları ekonomi politika temelde aynı yaklaşımları taşıyordu. Söz gelimi; sanayide rekabetin artırılması, tekelleşmenin yoğunlaşması, işçi sınıfına karşı korporatist yaklaşım, yeni iş olanaklarına yönelim, vb...

ABD, oldukça önemli harcamalarda bulanmasına karşın, 1. Dünya Savaşından yıkıma uğramadan, güçlü olarak çıkmıştı. Savaşı izleyen durgunluk ve artan işsizliği, 1922’den başlayarak, yükselen bir üretim temposu izlemişti. Ancak anarşik bir karakter taşıyan bu atılım, 1929 depresyonu ile ters yüz olmuştu. Depresyondan en çok zarar gören ülke olan ABD, çıkışı; bazı hükümlerini Anayasa Komisyonunun bile anayasaya aykırı bulduğu yasalarla,

doğrudan finans kapitalin yararına uygulamalarda bulunmuştu. 1933'den başlayarak, 2. Dünya Savaşına kadar kendisini savaş sonrası emperyalist kapitalist kampın jandarması yapacak çapta gelişmeye yönelmişti.

ABD sermaye ihracı, savaştan sonra önemli oranda gelişmişti. 1879'da 684,5 milyon dolar olan sermaye ihracı, 1914'de 3.5 milyarı bulmuştu. Savaştan sonra artan yükselme, depresyon dönemindeki düşmeye karşın yeniden artmış ve 1940'a gelindiğinde; ABD sermaye ihracı 13 milyar doları bulmuştu. General Motors, General Elektrik, Standart Oil gibi finans kapital grupları eliyle yürüyen sermaye ihracı, ağırlıklı olarak Kanada, Latin Amerika ve Filipinler'e yönelmişti.

İngiltere, görünürde savaştan büyük kazançlarla çıkmıştı. Yeni sömürgeler elde etmiş, ticari imtiyazlar kazanmış ve yüklü bir savaş tazminatından yararlanmanın yolunu bulmuştu. Ancak bu, olayın yalnızca bir yanını oluşturmaktaydı.

İngiltere gerçekte savaştan büyük kayıplarla çıkmıştı. Zenginliklerinin %35.4'i savaş yıllarında harcanmıştı. Aynı oran ABD için %8.7, Fransa için %19, Almanya için %32 idi. Görünürde İngiltere dünyanın en büyük ülkesi olmayı sürdürüyordu. Ancak büyük ölçüde sömürgelere dayanan bu görüntüye rağmen, ABD'nin ağırlığı giderek her alanda artıyordu.

Nitekim sermaye ihracı ve sanayi üretimi açısından İngiltere oldukça gerilerde kalmıştı. Depresyon dönemi, diğer sistem ülkeleri gibi İngiltere'yi de sarsmıştı. Önce

devalüasyonlarla idare edilmeye çalışılan durum, yıkıma dönüşünce yerini sermaye ihracı ve meta ihracının gerilemesine bırakmıştı. Depresyondan çıkışın yolunu diğer ülkelere benzer ekonomik yöntemleri kullanmakta bulan İngiltere, 2. Dünya Savaşına geldiğinde sistemin artan para dolaşımının merkezi olma özelliğini yitirmiş New York ve Paris borsaları da Londra'ya ortak olmuştu. Bunlara karşın, depresyonun yükünü sömürge halklara yıkmak gibi çok önemli bir avantaja sahip olması, İngiltere tekелci burjuvazisinin faşizm seçeneğini gündemine almasını gerektirmemiş, tüm dünyanın çalkalandığı 1930'lu yılları, İngiltere siyasal düzeyde göreceli bir istikrarla geçirmiş, silahlanma sanayii özellikle hız kazanmıştı.

Fransa, kazanmış görünmesine karşın savaştan önemli kayıplarla çıkmıştı. Toplam sanayi üretiminin % 75'inin gerçekleştirildiği tesisler tahrip olmuş, geniş tarım alanları kullanılamaz duruma gelmişti. Ancak Fransa'nın kazancı, bazı Alman sömürgelerini işgal etmesi ve esas olarak da Alsas ve Lorain bölgelerini alması olmuştu. Kömür ve potasyum yataklarına sahip olması açısından dünyanın en zengin yerlerinden olan bu bölgelerle birlikte pek çok hafif sanayi işletmesi de Fransa'nın eline geçmişti. Yaklaşık 10 yıllık bir süreyi savaşın yıkımını atlatma uğraşısıyla geçiren Fransa, 1929-32 depresyonundan en az etkilenen ülke olmuş, ekonomisini istikrarlı tutabilmeyi başarmıştı. Ancak özellikle otomotiv sanayiinde yaptığı atılımlara karşın, ağır sanayileşme ve sermaye ihracı açısından ABD, Almanya, İngiltere ve giderek Japonya'nın oldukça gerisinde kalmıştı.

Tüm emperyalistlerin savaş sanayilerini hızlandırdığı 1930'lu yıllar boyunca, Fransa bu anlamda oldukça geri kalmıştı. İlk kez 12 Şubat 1934'de temeli atılan Halk Cephesinin, 1936 Ocak ayında kurulması 2. Dünya Savaşı Fransa'sının önemli olaylarındandı. Radikal Sosyalist ve Komünist partilerinin oluşturduğu cephe, 3 Mayıs 1936'da seçimleri kazanarak iktidara geldi. Ancak, KP'nin hükümette yer almadığı Halk Cephesi iktidarının, faşizmin Fransa'da güçlenmesine engel olmaktan öte bir etkinliği olmayacaktı.

Savaştan yenilerek ve sömürgelerini yitirerek çıkan Almanya da savaş sonrası önemli siyasal ve toplumsal çalkalanmalara sahne olmuştu. 28 Kasım 1918'de Kayzer Wilhelm'in tahttan çekilmesi, bir anlamda burjuva devriminin son adımının da atılması oluyordu. Devrimi ileriye götürmeye çalışan devrimci ayaklanma ise, Spartakist hareket önderleri R. Lüksemburg ve K. Liebnicht'in ölümüyle bastırılıyordu. Weimar Cumhuriyeti ilk yıllarını; savaşın ağır sonuçlarını azaltabilmek, savaş tazminatlarının altından kalkabilmek ve sosyalist bir devrimi önleyebilmek çabalarıyla geçirmişti. Bu yolda başvuru enflasyonist politika, 1929 depresyonu ile birleşince, Almanya finans kapital grupları faşizme yöneliyorlardı.

Faşizm, kitlelerin devrimci yöneliminin burjuva demokrasisi yöntemleriyle engellenemediği, ekonomik olumsuzlukların gerektirdiği sert istikrar önlemlerinin bu tehlikeyi daha da artırmasının kazınılmaz olduğu dönemin

koşullarında, o güne kadar KP'ye karşı bir silah olarak kullanılan Nazi Partisinin desteklenmesi ve iktidar seçeneği olarak kullanılmasıyla gerçeklik kazanan bir burjuva seçeneğidir.

Faşizm, burjuva egemenliğinin son ve en kanlı biçimi, finans kapitalin gerici, şövenist ve emeperyalist emellerinin yön verdiği zoru, siyasal varlığının temel unsuru yapmış diktatörlüğü oldu. Nazi Almanyası, 1933'ten başlayarak tüm enerjisini yeniden paylaşım yolunda başlatacağı savaşın hazırlıklarına hasretti. Faşist devlet, ABD'de olduğu gibi, ekonominin, üretimin ve pazarların dağıtım mekanizmalarını örgütlemenin birinci derecede unsuru halindeydi.

Japonya emperyalist dönüşümü 20. yy'ın başlarında tamamlamış bir ülkeydi. Dolayısıyla dünya pazarları içindeki payı oldukça azdı. Savaş, Japonya'nın taleplerine hiçbir karşılık vermemişti. Çok sayıda insanın öldüğü bu savaşa Japonya tam anlamıyla katılma olanağı dahi bulamamıştı. Nitekim savaş yıllarında özellikle makine-kimya sanayinde atılım yapan Japonya, ağır sanayi üretimini iki katına çıkarmak gibi çok önemli bir atılım gerçekleştirmiş, böylece savaştan ABD ile birlikte en güçlü çıkan ülke olmuştu.

Bu sınırsız gelişme eğilimi, büyük depresyondan Japonya'nın önemli yaralar almasını da beraberinde getirdi. Öteden beri burjuva demokrasisinin sağlıklı biçimde kurumsallaşmadığı ülkede, dünya pazarlarından pay kapabilmek kaygısının fanatizm boyutlarında olduğu Japon

Finans Oligarşisi, yürütme kurumlarını sıkı biçimde denetliyor, ordu içindeki anti-komünist ve ırçı kliklerin, sivil hükümete yönelik eylemlerini bu yolda tehdit unsuru olarak kullanıyordu. Dolayısıyla Japonya'nın faşist yöntemleri kullanması, (İtalya ve Almanya'dan değişik olarak) devlet mekanizmalarını aşağıdan yukarıya bir gelişme sonucunda darbe, seçim ve benzeri yolların zorlamasıyla başlamadı. Emperyalist amaçlar bu tür yöntemleri gerektirmeden devlet kurumlarını faşist dönüşüme itti. Mayıs 1932'de askeri kliğin ayaklanarak başbakan İnuaki'yi öldürmesi, parlamenter hükümetlerin de sonu olacaktı.

1931'de Mançurya'ya asker çıkaran Japonya, 1910 yılında ilhak ettiği Kore'den sonra bu bölgeyi işgal ediyor ve 1937'de bu kez Çin'le savaşa tutuşarak yolunu belirginleştiriyordu. Hankow, Kandon ve Nanking'i işgal eden Japon ordularının katliamlarının boyutu, demokratik bir kamuoyunun sınırlı olgularını taşıyan Japonya'da bile büyük tepki yaratacaktı. 1937-38'de devlet bütçesi içinde askeri harcamalarını %70'e çıkaran Japonya savaşın şafağında, sanayi üretiminin %61'ini ağır sanayinin oluşturduğu, özellikle köylülüğün ve proletaryanın çok yoğun sömürsüyle önemli atılımlar yapmış savaşa hazırlıklı ve istekli bir emperyalist güçtü. Japon sermaye ihracı, özellikle Çin, Mançurya ve Kore'nin dışında Endonezya'ya yönelmişti.

Yeniden paylaşma talebi olan ve bunu sağlamanın yolunu savaşta gören diğer bir ülke de İtalya idi. İtalya,

zengin tarım potansiyeline sahip bir ülke idi. Emperyalist dönüşüm ve ağır sanayileşme ise İngiltere, ABD, Fransa, Almanya'dan sonra gerçekleşmişti. 1912'de Türkiye ile savaşarak Libya'yı sömürgeleştiren İtalya, savaştan sınırlı toprak kazanımlarının dışında önemli bir avantaj elde edemeden çıkmıştı. Buna karşılık savaş sonrası dönem ciddi bir ekonomik durgunluk ve siyasal, toplumsal çalkalanmalara sahne olmuştu. Devrim olasılığı ve yükselen halk muhalefeti; tekelci burjuvazinin, devrimci güçlere karşı kullandığı küçük burjuvazi ve lümpen proletaryaya dayanan faşist çeteleri iktidar seçeneği olarak kullamasını ve Mussolini önderliğindeki faşist darbeyi desteklemesini getirdi. Böylece devlet mekanizmasını 1922'de ele geçiren ele geçiren faşist parti, tekelci burjuvazinin taleplerine uygun bir ekonomik izlemeye yöneldi. Sözde işçi ve işverenin özel ekonomik örgütlenmesi olarak gündeme getirilen korporasyonlar, gerçekte Togliatti'nin tanımladığı gibi, işçi sınıfı üzerindeki sömürüyü yoğunlaştırırken aynı zamanda onların tepkilerini nötralize etmeyi amaçlayan girişimler olarak dikkat çekecektir. Almanya ve japonya örneklerinde olduğu gibi devletin ekonomik yaşamın aktif bir unsuru olarak kullanıldığı İtalya, savaş öncesinde -1935 yılında- Etiyopya'yı işgal ederek genişlemeye çalışmıştı.

Sonuç olarak, emperyalist ülkeler yeni bir paylaşım savaşına olanca güçleriyle hazırlanıyorlardı. Bir yanda "mihver devletler" olarak adlandırılan Almanya, İtalya, japonya faşist ittifakı, öte yanda ise ABD, İngiltere, Fransa ittifakı bu paylaşım savaşının taraftarı durumundaydılar. Son tahlilde tüm bu emperyalist ülkelerin ortak hedefleri ise Sovyetler Birliği olarak somutlaştı.

Sovyetler Birliğinde iç savaş boyunca süren savaş komünizmi dönemi, yerini 1921’de NEP dönemine bırakmıştı. 1. Dünya Savaşından 9 milyon ölüyle çıkan Rusya büyük bir yıkıma uğramıştı. Devrimi izleyen iç savaş gerçekte, çoğu kez emperyalist güçlere karşı yürütülen bir savaştı. Uzun savaş yılları, milyonlarca insanı açlık tehlikesiyle karşı karşıya bırakacak sonuçlar doğurmuştu. Bu bağlamda, sosyalist dönüşüm, ölü bir ekonominin üzerinde yükselmek gibi bir durumla karşı karşıya kalmıştı. Tarımda durgunluk ve giderek gerileyiş, hammadde ve özellikle enerji alanında yetersizlikler, sosyalist alt yapının inşasını daha baştan sağlıklılıktan yoksun kılıyordu. Bunun çözümü, toparlanma ve canlanmaya uygun zemin oluşturacak bir geri çekilme olarak kapitalist ilişkilerin sınırlı anlamda desteklenmesi anlamına gelen NEP oldu. İlk evrede enerji sektöründe sorunları çözümlemeye yönelen sosyalizm, uygun zeminin olgunlaşmasının ardından sosyalist inşaaı yükseltecekti.

Partinin sahip olduğu perspektif, ufuktaki paylaşım savaşını zaten öngörüyordu. Böyle bir savaşın en önemli hedeflerinden birinin SSCB olacağı da açıktı. Böylelikle, 1930’lu yıllar boyunca süren büyük sosyalist seferberlik başladı.

Bir yandan ağır sanayileşme yolunda yürünmeye çalışılırken öte yandan, emperyalist saldırıya karşı hazırlık yürütölmekteydi. SSCB’nin bu yıllardaki kalkınma temposu, ABD’nin 19. yy sonlarındaki başdöndürücü gelişme hızını geride bırakmıştı. Dönemin en çok tartışılan sorunu ise tek

Ülkede sosyalizmin inaasının olabilirliği ve böyle bir süreçte devletin işlevi idi. Sonuç olarak ta bunun olabilirliğini kabul eden SBKP, politikasını temel olarak böyle bir dönüşümü gerçekleştirme ve sosyalist ülkenin korunmasına bağlı olarak biçimlendirmeye başladı.

Stalin, 1939 yılında, SBKP Kongresinde bu konuya yaklaşımlarını özetlerken, "Tek ülkede sosyalist bir toplumu inaa etmek mmknmdr?" diye sorduktan sonra "Evet mümkündür" diyor ve şunları söylüyordu; "Biz henüz komünizme ulamı değiliz, ona doğru hızla yaklaıyoruz. Komünizm döneminde de devlet varlığını srdrecekmi? Evet kapitalist kuşatma ortadan kaldırılmazsa, eğer dış askeri saldırı tehlikesi yok edilemezse, sürecektir. Hayır, eğer kapitalist kuşatma ortadan kaldırılır, eğer onun yerine sosyalist kuatmaya geçilirse devlet varlığını srdrmeyecek ve yok olacak. Sosyalist devlet sorununda durum budur." Sosyalizm inaasına ve devlet olgusunun niteliğine ilişkin bu yaklaşım, ilerde 3. Bunalım Döneminde çeşitli tartışmalara kaynaklık edecekti.

Sonuç olarak; uluslararası durum yeni bir dünya savaşının koşullarını hızla olgunlatırıyordu. Öteden beri açık smrgeletirme politikası yerine sermaye ihracı silahının etkin kullanımı yoluyla, naylon bir siyasal bağımsızlık görüntüsünün ardına gizlenmiş işgali, emperyalist sömürünün bir yöntemi olarak kullanan ABD'nin bu yolla yaygınlama amaçları bir yana, Almanya, İtalya ve Japonya'nın toprak talepleri İngiltere ve Fransa'nın bunu engelleme çabaları ve SSCB'nin ortak bir hedef durumunda olması; böyle bir sonucu kaçınılmaz kılıyordu.

Savaş, gerçekte daha 1931 yılında Japonya'nın Mançurya'yı istilasıyla başlamıştı. İtalya'nın Etiyopya'yı istilası, İspanya İç Savaşı, Almanya'nın Avusturya ve Çekoslovakya'nın bir kısmını ilhaki, 1939 yılında bütün dünyayı kana bulayan topyekün bir savaşa dönüştü.

2. Dünya Savaşı, 1. Dünya Savaşına göre, bazı noktalarda farklı özellikler gösteriyordu. Bu savaşın özelliklerini şu şekilde tanımlayabiliriz: Birinci olarak bir yanını ABD, İngiltere ve Fransa'nın karşı tarafını Almanya, Japonya, İtalya'nın oluşturduğu bir yeniden paylaşım savaşıdır. İkinci olarak, emperyalist, kapitalist sistemle sosyalist sistemin savaşıdır ve Alamanya-SSCB bu savaşın öne çıkan taraftarlarıdır. Üçüncü olarak, dünya halklarının emperyalizme karşı kurtuluş savaşıdır. Çin'in Japonya'ya karşı, Balkan halklarının Almanya'ya karşı, Vietnam'ın Fransa'ya karşı mücadelesi bu özelliğin somutlaşmış biçimleridir.

Bu savaşın, esasen 1931'de başlayıp 1949'da sona erdiğini söylemek gerekir. Çin halkının önce Japon emperyalizmini, sonra emperyalizmin desteklediği Kuamintang gericilerini yenilgiye uğratması, Balkanlarda ve Doğu Avrupa'da demokratik iktidarların kurulması, 1949'a gelindiğinde dünyanın çehresini önemli oranda değiştirmişti. Artık emperyalist-kapitalist sistemin genel bunalımının 3. aşaması başlamıştı.

F) SÖMÜRGEÇİLİK

Birinci ve İkinci Bunalım Dönemlerinde emperyalist sömürü; sömürgecilik ve yarı-sömürgecilik biçimlerinde gerçekleşmekteydi. Sömürgecilik fiili işgal anlamına gelirken, yarı-sömürgecilik görünürde var olan bağımsızlığa karşın, gerçekte emperyalizmin boyunduruğu altında tutulmayı ifade ediyordu. Sömürgecilik, serbest rekabetçi dönemde de yaygın biçimde kullanılmıştı. Buna karşı yarı-sömürgecilik, özellikle emperyalizm süreciyle birlikte niteliğini belirginleştirmiş ve serbest rekabetçi dönem boyunca kendi iç dinamiklerinin gelişimiyle, kapitalist ilişkilerin egemen olmadığı ülkeler -ki buna doğal ekonominin (15) egemen olduğu ülkeler de diyebiliriz- kapitalizmin yeterince gelişmediği ülkeler 1. ve 2. Bunalımın Dönemlerinde emperyalizmin yarı-sömürgeleri durumuna geldiler ve bu sömürü yöntemi, emperyalizm tarafından yaygın bir biçimde kullanıldı.

Çağdaş sömürgecilik, Avrupa ülkelerinde kapitalizmin oluşması sürecinde doğmuştur. Ticari amaçlarla; yeni ticaret yolları bulabilmek kaygılarıyla denizlere açılan Avrupa ülkeleri, keşfettikleri ve tümünde doğal ekonominin egemen olduğu yeni ülkeleri işgal ederek sömürgeciliği başlatmışlardır. Bu durum, geçmişin yağmacılığından değişik yönleri içeriyordu. Yeni ülkelerin bulunması ve sömürgeleştirilmesi, ulaştırma biçimini, ticaret yollarını, değişik tokuş edilen malların nitelik ve niceliğini dolayısıyla da ticaretin niteliğini değiştirmişti. Başlangıçta yeni bulunan kıtalar olan Amerika ve Avustralya'nın yağmalanmasıyla

başlanan sömürgecilik, giderek yaygınlaşacak, Asya ve Afrika'nın da sömürgeci ülkeler olan İspanya ve Portekiz'in sömürgelerinin talan edilmesinden sağlanan servetleri, toplumsal gelişmeyi hızlandıracak nitelikte alt yapılara sahip olamadırlarından; daha çok diğer ülkelerin, özellikle de kapitalizmin hızla geliştiği İngiltere'nin yükselmesine hizmet edecekti. Süreç içinde kendini ilerletmeyen İspanya ve Portekiz'in yerini İngiltere ve Fransa'nın ilk sıralarda olduğu başka sömürgeci ülkeler aldı. Çağdaş sömürgecilik, bu ülkelerle anlamını bulacaktı. Sömürgecilik, emperyalizmin gelişebilmek ve sermayesini geliştirebilmek için etkin biçimde kullandığı bir silah oldu. Olayın yağmacı eski sömürgecilikten farkı, herşeyden önce kapitalizm açısından sömürgelerin sermaye birikimine uygun koşullara sahip olmasından kaynaklanıyordu. Kapitalizm, feodal, kendine yeterli bir ortamda, bu doğal ekonomik yapıyı ve küçük üretimi parçalayarak doğmuş ve gelişmişti. Dolayısıyla, büyüyebilmesinin ve yaşayabilmesinin koşulu da kendi ülkesinin arzını karşılayamayan doygun pazarlar değil bakir alanlardı. Yani; kapitalist olmayan ortam ve koşullar... Bu koşulları sömürgecilik yönteminin zemininde buluyordu.

Kapitalizm öncesi "sömürgecilik", bir ülkenin işgal edilmesi ve vergilendirilmesi, zenginliklerinin zor yoluyla talan edilmesi anlamına geliyordu. Ancak bunlar, işgal edilen Örneğin; Hindistan' daha MÖ. 6. yy'da Persler tarafından istila edilmişti. Onu Yunanlılar izlemiş, Sonra Araplar, Afganlar ve Moğollar bu ülkeyi sırasıyla istila etmişler, yağmalamışlardı. Ama tüm bunlar Hindistan'ın

ekonomik dokusunu değiştirmeye yetmemiş, ekonomik dokunun temelindeki antik-komünal köy ekonomisini bozmamış, istilacılar ülkeyi talan etmek ve vergilendirmekle yetinmişlerdi. Oysa İngiliz s m rgecililiğinin girmesiyle birlikte, ülkenin ekonomik dokusu alt üst olacak ve giderek  z lecekti.

      kapitalizmin ve onun son aşaması emperyalizmin s m rgecililiği ve beklentileri değişikti. Kapitalist sömürgeci için, sömürgelerin taşıdığı anlam özellikle üç noktada düğümleniyordu.

Birincisi; sömürgeler, kapitalizmin artı-değer sömürüsü yoluyla ürettiği metalleri sürebileceği pazarlardı.

 kincisi; sömürgeler, üretim araçları açısından arz kaynağı, hammadde deposuydu.

    s ; sömürgeler, ücret sistemi açısından ucuz işgücü deposuydu.

Rosa L xemburg sermayenin, doğal ekonominin geçerli olduğu toplumlarla mücadelesindeki uygulamalarını şöyle maddeleştiriyordu:

1) Toprak, balta girmemiş ormanlardaki av hayvanları, madenler, kıymetli taş ve maden cevherleri, kauçuk, yabancı iklime özgü bitkilerin ürünleri vb.  nemli  retim güçleri kaynaklarına derhal sahip çıkmak.

2) Işg c n   zg rleştirip kendi hizmetine sokmak.

3) Meta ekonomisini getirmek,

4) Ticaret ile tarımı ayırmak. (16)

Aynı zamanda yarı-sömürgeler için geçerli olan bu uygulamaların geçeklik kazanması, yukarıda üç başlıkta özetmediğimiz hedeflere ulaşılması anlamına gelmekteydi. Kapitalizmin oluşma ve gelişme dönemlerinde kullandığı en büyük silah, köylülüğün mülksüzleştirilmesi idi. Aynı silah, daha büyük ölçekli biçimde, emperyalizm aşamasında sömürgeci yöntemin bir gereği olarak uygulandı. Kapitalizm öncesi ekonominin egemen olduğu ülkelerde, toplumsal örgütlenmede meta ekonomisi, metanın değişimi temelinde yükselen bir piyasa ekonomisi ve bu perspektife uygun biçimde olgunlaşmış kural ve gelenekler bütünü yoktu. Kendine yeterli, kapalı birimler ekonomik yapının temelinde yer alıyordu ve bu biçimiyle emperyalizmin beklentilerine karşılık vermeleri olanaksızdı.

Emperyalizmin bu duruma karşı silahı, en önemli üretim araçlarına el koymak oldu. Böylece kapitalizm öncesi ekonomiye öldürücü bir darbe vuruyor, yerli ekonomik doku ve dolayısıyla yerli toplumsal örgütlenme çözülmeye uğruyordu. Bu “zor”un yaygın biçimde kullanılmasıyla gerçekleşiyor ve mülksüzleştirilen yerli halklar, ucuz işgücünün, sömürgelerin yeraltı ve yerüstü zenginliklerin yağmalanmasının bir aracı oluyordu. Zor, en kârlı, en hızlı sonuç getiren, dolayısıyla emperyalizm en uygun yöntem olarak kullanılıyordu.

Hindistan örneğini incelemeyi sürdürecektir, olursak, üretim araçlarının gasbı, mülksüzleştirme ve bu temelde sermaye birikimi olayını daha somut göreceğiz. İngiliz sömürgeciliği, kendinden önceki işgalcilerin tersine, kaba

ve ağır bir vergilendirmeye yönelmek yerine, olaya toprağın mülkiyetini almak ve komünal köy yapısını dağıtmakla başladı. İlk aşamada kendisine işbirlikçi yaptığı vergi toplayıcılarına ve denetçilere toprak dağıtan İngiltere, köylünün buna tepkisinin neden olduğu kargaşayı kullanarak toprağın bir bölümüne el koyacaktı.

Buna koşut olarak çok yüksek vergiler yürürlüğe koyan İngiliz sömürgeciler, kısa sürede vergilerini ödeyemeyen köylünün toprağını gasbetti. Böylece topraktaki aile birliği dağılıyor, toplumsal örgütlenme çözülüyordu.

İngilizler, geleneksel toprak mülkiyeti biçimlerini yıkan ve Hint köy ekonomisinin çökmesine yol açan bu siyasetin aslında köylüleri o ülkeye özgü baskı ve sömürüye karşı korumak gerekliliğinden kaynaklanmış gibi göstermeye çalıştılar. Bilinen sömürgecilik hilelerini kullanarak, bu siyasetin, köylülerin çıkarlarını korumaya hizmet ettiğini ileri sürdüler. İngiltere, köy topluluklarında eski mülkiyet hakları karşılığında yapay bir toprak aristokrasisi oluştuğundan, bu baskıcı oldukları ileri sürülen kişilere karşı köylüleri korumaya girişerek, gasbedilmiş toprakları İngiliz mülkiyetine geçirme yolunu izledi. (17)

Aynı uygulamanın bir benzerini de Fransa, Cezayir’de gündeme getiriyordu. Osmanlıların uzun egemenliği Cezayir toprak sistemini belli ölçülerde bozmakla birlikte, sistemin özü olan klan topraklarına dokunmamış, mevzilendirmekle yetinmişti. Fransız sömürgeciliği ülkeyi işgal edince klanların sahip olduğu topraklarda ortak mülkiyeti olanaksız ve çağdışı ilan ediyor ve ortak araziler

üzerindeki ortak mülkiyete son veriyordu. Çıkarılan çeşitli yasa ve kararnamelerle desteklenen bu durum, hayvancılık ve tarımcılığa büyük darbe vururken, spekülatif bir ortamın ve dolayısıyla da tefecilik ve vurgunculuğun yaygınlaşması gibi bir sonucu getirdi. Cezayir'in kırsal dokusunun parçalanması ve sömürgeciliğin bu kırsal dokuyu piyasa mekanizması ölçülerine uygun olarak biçimlendirmesi, bu temelde gelişecekti.

Böylece sömürgecilik ve giderek yarı-sömürgeciliğin taktiği öne çıkıyor, biçimleniyordu. Bu taktik, öncelikle doğal ekonomik ilişkileri parçalamak, felce uğratmak ve ardından da meta ekonomisini egemen kılarak köylünün mülksüzleştirilmesi, mülksüzleşen köylü kitlelerinin özgür emekçiler olarak kabul edilip, ülkedeki yeraltı ve yerüstü kaynaklarının sömürülmesinde çok az ücretler karşılığında çalıştırılmalarıydı. Bu taktik, bazı değişik yöntemler eşliğinde olsa da hemen hemen dünyanın her yerinde sömürgeciliğin, sömürgelerdeki etkinliklerinin temeli olacak; İngiliz, Alman, Fransız, Hollanda vb. Belli başlı sömürgeciler, dünya halklarının zenginliklerini işte böyle bir temelin üzerinde yükselerek yağmalayacaklardı.

Emperyalist dönüşümle birlikte, dünyanın sömürgeleştirilememiş son toprakları da işgal edilmiş ve paylaşılmamış toprak kalmamıştı. Sömürgelerde uluslaşma olayı ya hiç olmadığından ya da yeterince olgunlaşmadığından, Amerika'daki sömürgeler dışında, uzun soluklu ve sonuç alıcı başkaldırıları görülmemekteydi. Sömürgeciliğe karşı ilk başkaldırı ABD'nin kurulmasıyla

sonuçlanan başkaldırı oldu. Kuzey Amerika'da İngiliz sömürgelerinde kapitalizmin, yerlilerin doğal ekonomik ilişkilerini hızla parçalaması ve gelişmesi, özellikle 18. yy'ın ikinci yarısında güçlü bir Amerikan bujuvazisinin doğumunu getirmiş ve çıkarları İngiliz Emperyalizmiyle giderek çelişen bu sömürge burjuvazisinin açtığı savaş, aynı zamanda sömürgeciliğe karşı bir uluslaşma sürecinide içermiş, ABD oluşmuştu.

Bir sonraki yy'da bu kez Latin Amerika'da burjuva içerikli ulusal hareketlere tanık olunacaktı. Latin Amerika'yı işgal altında tutan İspanya ve Portekiz'in kendilerinden ileri kapitalist ülkelerin gerilerinde kalmaları ve onlara bağımlı bir nitelik kazanmaları, sömürgelerde oluşan burjuvazinin muhataplarının da değişmesi ve İngiltere, Fransa gibi ülkemeri ekonomik anlamda İspanya ve Portekiz'in yerini almalarını getirmişti. Süreç içinde Latin Amerika burjuvazisinin sırtında yük durumuna gelen İspanyol ve Portekiz sömürgeciliği, 19. yy boyunca süren savaşlarla kıtadan atıldı. Ancak Latin Amerika'da kapitalizmin gelişme düzeyinin niteliği, eski sömürgeleri bu kez yarı-sömürgeler durumuna sokacaktı.

G) YARI-SÖMÜRGEÇİLİK

Yarı-sömürgecilik olgusu emperyalizmle birlikte doğdu. Ancak kökleri serbest rekabetscilik dönemine dayanıyordu. Türkiye, Çin, İran gibi kapitalizm öncesi zamanların güçlü ülkeleri kapitalist dönüşümü sağlayacak yeterli dinamiklere sahip olmadıklarından, kapitalist ülkelerle ilişkilerinde

giderek onların gerisinde kalmaya başlamışlardı. Kapitalist nitelikli ticaret bu ülkelere büyük darbe vurmuş, Avrupalı kapitalistlerin malları, ülkelerin iç pazarını ele geçirmiş, uç veren yerli kapitalist ilişkileri kavurmuştu. Kapitalist meta ihracına sermaye ihracının eklenmesi ve emperyalizm süreciyle birlikte sermaye ihracının ön plana geçmesi, söz konusu bağıllığı pekiştirmiş ve bu ülkelerin siyasal bağımsızlıklarına, giderek daha göstermelik olan bir karakter kazandırmıştı. İspanya ve Portekiz gibi kapitalizmin yeterince gelişmediği ya da Latin Amerika ve Balkanlar gibi siyasal bağımsızlıklarını yeni kazanan ülkelerin bulunduğu doğu bölgelerinin eklenmesiyle, yarı-sömürgecilik gelişti ve yaygınlaştı.

Yarı-sömürgecilik, emperyalizmin, doğal ekonomik ilişkilerin egemen olduğu ülkelerde komprodor bir sınıf oluşturmaları ve önemli oranda bu sınıf eliyle ülkeyi sömürmesi temelinde yükseliyordu. Emperyalizm, eğer ülkede şu ya da bu oranda oluşmuş bir burjuva sınıf yoksa en azından başlangıçta, işbirlikçilerini, ülkedeki doğal ekonomik ilişkilere özgü egemen sınıf ve katlar içinden seçiyordu. Örneğin Osmanlı Türkiye'sinde, emperyalizmin ülkeyi yarı-sömürgeleştirmesi sürecinde merkezi feodal iktidarın, emperyalizmin işbirlikçisi olarak komprodor bir karakter kazanmasının, emperyalizmin önünün düzlenmesinde önemli rolü olmuştur. Süreç içinde ülkede önemli bölümü levanten olan komprodor karakterli bir ticaret burjuvazisinin oluşmasına koşut olarak, emperyalizmin saraya duyduğu gereksinme azalmıştı.

İlerde yeni-sömürgecilik yönteminin başat özelliği olacak olan emperyalizmin içsel bir olgu durumuna gelmesi esprisi, 1. ve 2. Bunalım Dönemi koşullarında henüz söz konusu değildi. Değişik bir anlatımla, yarı-sömürge ülkelerin sömürüsü, emperyalizmin işbirlikçileri eliyle kapitalizmi kendi yararına yukardan aşağıya çarpık bir biçimde geliştirerek o ülke içinde tekelleşmesi ve ekonomik potansiyeli içten sömürüsü biçiminde gelişmiyordu. Emperyalizmin 1. ve 2. Bunalım Dönemlerindeki özgün çelişki ve ilişkilerin bu tarz sömürüyü zorunlu kılmasının yanında, esas olarak ekonomik evrim henüz bu temelde sömürüye gerçeklik kazandıracak boyutlara ulaşmamıştı. Emperyalist sermaye ihracı, üretici olmaktan çok borçlandırıcı bir nitelik taşımaktaydı.

Bu durumda emperyalizm yarı-sömürgeler ve sömürgeler açısından içsel bir olgu olamıyordu. Bu sömürünün varlığı, kapitalizmin aşağıdan yukarıya gelişmesi gibi bir sonuç doğurmadığından, doğal ekonomik ilişkiler, meta değişiminin girmesine bağlı olarak önemli oranda çökmekle birlikte, kapitalizm gelişip doğal ekonominin yerini alamıyor, sonuç olarak da doğal ekonomik ilişkiler oldukça değişik de olsa egemenliğini çarpık bir biçimde sürdürüyor, emperyalizm ve işbirlikçilerinin fiili denetimi, ülke nüfusunun küçük bir bölümünü barındıran kentlerle sınırlı kalıyordu. Geniş kırsal alanlar ise, denetim dışı yumuşak karınlar olma özelliğini kazanıyordu.

Mahir Çayan bu durumu, şöyle ifade ediyor. “İkinci Paylaşım Savaşı’ndan önce emperyalist istismar metodu sonucu geri bıraktırılmış ülkelerde, emperyalizmin müttefiki yerli egemen sınıf, feodalizmdi. (komprodor burjuvazi, emperyalizmin uzantısından başka birşey değildi) Emperyalist ve fiili denetim genellikle kıyı bölgelerinde, limanlarda, stratejik yerlerde ve ana haberleşme merkezlerindeydi. Merkezi otorite çok zayıftı. Ülkenin ve nüfusun 3/4’ü kendi aralarında çelişkileri olan zayıf mahalli devletçiklerin kontrolü altındaydı. Şehirleşme, ulaşım, haberleşme, kapitalizm egemen olmadığından çok zayıftı. Ülke içinde emperyalizm dışsal bir olgu, toplumsal süreç de feodal bir süreçti. Bu yüzden ülkedeki baş çelişki, ülkenin ve nüfusun 3/4’ünü kontrol altında tutan zayıf feodal birimler ile yarı serf durumundaki köyüler arasındaydı (demokratik mücadele). Köylülerin spontane mücadele ve patlamalarını örgütleyip onlara proleter devrimci bilinci götürecek proletarya partisinin yönetiminde kurulan köylü ordusu ile zayıf feodal mahalli otoritelerin güçlerini kırarak üs bölgeleri kurmaya başlayıp, ülkeyi yavaş yavaş yönetim altına almaya başladıkları aşamada, emperyalizm kendi sömürsünü korumak için ülkeyi bütün olarak işgal ediyordu. O zaman ülkenin baş çelişkisi, bir avuç hainin dışında bütün ulusla emperyalizm arasında olmaktaydı. (milli mücadele). İç savaş döneminde savaş genellikle sınıfsal şiarlarla ve sınıfsal planda yürürken, devrimci milli savaş evresinde savaş, ulusal planda ve ulusal şiarlarla yürümekteydi.” (18)

Emperyalizm açısından yarı-sömürgecilikte olduğu gibi, ucuz işgücünün kullanımı ve yeraltı-yerüstü zenginliklerinin yağmalanması, amaçlarına hizmet eden bir yoldu. Bu amaca varılırken öncelikle doğal ekonomik ilişkilerin parçalanması, meta ekonomisinin ülkeye sokulması, yani meta değişiminin yapıldığı piyasa ekonomisinin kurallarına en temelde uygun düşen bir ortamın oluşturulması ve son olarak da ticaret ve tarımın ayrıştırılması, dolayısıyla doğal ve kendine yeterli ekonomik kalıpların kırılması ve bu temelde oluşturulan metaların piyasaya aktarılması, böylece de kendi mallarının sürümüne açık bir pazar yaratılması türünden yöntemler izleniyordu. Durumu, yarı-sömürgeciliğin iki klasik örneği Çin ve Osmanlı Türkiye'sini genel çizgileriyle inceleyerek somutlayalım.

Her iki ülke de emperyalist dönüşümle birlikte yarı-sömürge ülkeler olma sürecine girdiler. Ancak bu dönüşümden önce de serbest rekabetçi kapitalizm, her iki ülkeyi kendine bağımlı kılmıştı. Kapitalizmin, kapitalist meta dolaşımının Çin'de ilk etkileri Afyon Savaşıyla birlikte başlamıştı. 17. yy'da Bengal'de afyon ekimine başlayan İngiliz - Doğu Hindistan Şirketi, bu uyuşturucuyu Kanton'da açtığı şube aracılığıyla Çin'e bol miktarda sürmüş ve ucuz fiyatla halk içinde yaygın bir tüketim pazarı oluşturmuştu. Yaratılan alışkanlığa bağlı olarak sürekli yükselen afyon fiyatları, giderek Çin halkının sırtında büyük bir ekonomik kambura dönüştü.

Özellikle ezilen sınıf ve katlar içinde üstelik en kalitesiz ve zararlı türünün satılmasının yol açtığı felaketler, sonuçta

Çin yönetimini afyon ekimini yasaklamaya ve içimini cezalandırmaya itti. Bunun sonucu, İngiltere'nin Çin'e savaş açması olacaktı. Yani bir ülke insanlarını kıran bir uyuşturu maddeyi yasakladığı için, başka bir ülke tarafından, ekonomik çıkarlarının zedelendiği iddiasıyla açılan savaşla karşı karşıya kalıyordu. Oysa aynı dönem İngiliz Paramentosu afyonla mücadele kararı alıyor. ve halk içindeki afyon alışkanlığına karşı çeşitli kuruluşlar harekete geçiyordu. Savaşın ilk ayağı 1842'de son buldu. Yapılan anlaşmayla Hong Kong İngiltere'ye veriliyor ve belli başlı liman kentleri de dış ticarete açılıyordu.

Ancak aradan 15 yıl geçmeden 1857'de savaş yeniden başladı. Bu kez İngiltere ve Fransa tarafından ortak sürdürülen savaş, 1858'de bitiyor ve afyon trafiği serbest bırakılırken Avrupa ticareti ve hıristiyan misyonerliğinin ülke içine girmesi de kabul ettiriliyordu.

1859'da yeniden saldıran İngiltere ve Fransa, bu kez savaşı, İmparatorluğu parçalayıp yıkıncaya kadar sürdürdü ve isteklerini Çin'e kabul ettirdi. Artık Çin, toprakları üzerinde çıkarları uğruna yabancının birbirleriyle yarıştıkları bir ülke durumunu almıştı. Ve tepki olarak 1899'da Bokserler Ayaklanması'nın patlak vermesine karşın, 1901'de emperyalist ordular Alman bir generalin komutasında birleşerek ayaklanmayı bastırdılar.

Çin, meta değişiminin geri ülkelerdeki "nazik" ve "barışsever" uygulamalarının klasik örneğini oluşturuyordu. Çin tarihi, 40'lı yıllarda başlayan ve 19. yy boyunca süren, bu ülkeyi kaba kuvvet yoluyla ticarete

açmayı amaçlayan savaşlarla altüst edilmişti. Misyonerler, hristiyanların katledilmesini kışkırtmış, Avrupalılar başkaldırıları tahrik etmiş ve zaman zaman giriştikleri katliamlarla, tamamen aciz tarımsal nüfus, Avrupa'nın büyük güçlerinin modern kapitalist tahrikleriyle boy ölçüşmeye zorlanmıştı. Ağır savaş yükünün devlet borçlarını arttırması, Çin'in Avrupa'ya borçlanması; mali denetimin Avrupa'nın eline geçmesine ve tüm savunma mekanizmasının kırılmasına yol açmış, Avrupalı kapitalistler için zorla demiryolları imtiyazları sağlanmış, serbest limanlar açtırılmıştı. Bütün bu eylemlerle 1830'ların başından Çin devrimine kadar ülkede, meta değişimi sistemi kurulma amacı güdüldü. Yeni Çin Devrimi ise, sorunların çözümünde ancak gerici bir olgu olabilecekti. Ezilen sınıf ve katmanların önemli oranda rol aynadığı, Sun Yat Sen önderliğindeki burjuva içerikli Yeni Çin Devrimi, Devrimin ilk yıllarının ardından Kuomintang'ın gericileşmesine bağlı olarak, zaten çözüm bulunmamış olan sorunların yeniden derinleşmesini ve yarı-sömürge karakterinin 1949 Çin Halk Devrimi'ne kadar sürmesini getirdi.

Osmanlı Türkiye'si açısından ise durum farklı olay ve gelişmeler üzerinde yükselse de, sonuç aynı olacaktı. Kapitalist dönüşüm sağlayacak dinamiklerin güçlü olmaması, geçmişin güçlü Osmanlı İmparatorluğu'nu süreç içinde Avrupa kapitalizminin gerisine düşürmüştü. Özellikle Balkan'larda, artan tahıl, mısır, pamuk, tütün gibi ürünlere ve hayvancılığa gelen taleplerle, kapitülasyonlar

denilen ve Avrupa tüccarına ülke içinde mallarını satma olanağı tanıyan imtiyazlarla, Osmanlı pazarının Avrupalı içinde cazip duruma gelmesi çakışmıştı. Bu arada Osmanlı egemenliğindeki Balkanlarda burjuva hareketlerin yükselmesi, keza geniş Osmanlı topraklarının yükselen kapitalizme hedef olması ve bunun neden olduğu savaşlar, zaten sarsılmış durumdaki Osmanlı Türkiye'sini zayıflatmıştı. Kapitülasyonların süreklilik kazanmasının ardından, ilkini 1838 İngiliz Ticaret Anlaşmasının oluşturduğu bir dizi anlaşmayla, ilerde yarı-sömürgeye dönüşecek olan bağımlılık başlamıştı. Ülkeyi kapitalist ülkelerin denetimine iten bu süreçte, Gülhane Hattı Hümayun-u (1839), 1- Islahat Fermanı (1856), Arazi Kanunnamesi (1859) gibi düzenlemelerle, kapitalizmin gereksindiği hukuk da oluşturulacaktı.

Kapitalizmin girişiyle, öteden beri belli merkezlerde var olan meta dolaşımı, bu kez özellikle kapitalist girişimlerin el attığı alanlarda bir meta pazarının oluşmasına dönüşmüştü. Şimdi kapitalist tüccar, mamul yerine hammadde satın alıyor ve yerine mamul madde satıyordu. Bu temelde oluşan meta piyasası, tüccar aracılığıyla köylülüğün ve kapitalist sermayenin karşı karşıya gelmesi gibi bir sonucu doğuruyordu. Dolayısıyla bu pazar, içerde kapitalizmin girdiği yerlerde (19) yıkılmaya başlayan feodal ilişkilerin bağrında, aynı şekilde yıkılan küçük üreticinin, (20) mülksüzleşmesine bağlı olarak ücretli işçiler olmasını sağlayacak nitelikte değildi. Yani, kapitalizmin meta pazarı oluşturarak yıktığı feodal

ilişkilerin mülksüzleştirdiği köylüler, geçmişte kapitalizmin oluşum dönemlerinde olduğu gibi proleterleşemiyordu. Çünkü, emeklerini satın alacak bir sermaye grubu, ulusal bir burjuva sınıf yoktu. Kısacası kapitalizmin girmesiyle birlikte tüm sömürge ve yarı-sömürgelerde olduğu gibi köylülük genel olarak mülksüzleşiyordu, ama onun emeğini satın alacak bir ulusal burjuvazi oluşmuyordu. Kapitalizm öncesi özellikle madenlerin işletilmesinde bu yığınların küçük bir bölümü kullanılıyordu. Geniş kitleler için sonuç: yoksulluk ve işsizlikti.

Söz konusu kapitalistleşme sürecinin önemli özelliği yalnızca ülkede meta dolaşımı temelinde oluşan piyasa değil, daha büyük ölçüde sermayenin ve bu sermayenin ülke ekonomisi üzerindeki etkisinin de hızla gelişmesiydi. (21) Çeşitli sektörlerde oluşturulan emperyalist sermayeli kuruluşlar, ürünün pazarlanması ve satışının tek yetkilisi olmaktaydılar. (22). Aynı durum yeraltı kaynakları için de geçerliydi. Ülkenin yeraltı kaynaklarının tümü emperyalist şirketlerce işletilmekteydi. 20. yy'a girildiğinde 1887'de kurulmuş bir İngiliz şirketi Boraks, 1892'de kurulan Balyakara aydın şirketi gümüş, kurşun ve linyit, 1892'de kurulanKassandra adlı şirket manganez, bakır ve başka bazı madenlerin işletilmesi için gerekli ayrıcalıkları ele geçirmişlerdi. (23) Emperyalist sömürünün en sert olduğu madencilik bölgesi ise Zonguldak havzası idi. İşletme hakkını "Ereğli Şirketi Osmaniyesi" adlı bir Fransız şirketinin elinde tuttuğu havzada, devletin çıkardığı bir nizamnameyle köylüler 15 gün tarlada, 15 gün ocakta

çalışmak zorundaydılar. Çalışma koşulları zenci kölelerden kötüydü. Şirket böylece 10 yıl içerisinde sermayesini iki katına çıkarma olanağı bulmuştu.(24).

Yarı-sömürgeleşmenin bir diğer önemli unsuru da demiryollarıdır. Emperyalist sermaye yatırımlarının %58'inin demiryollarına yönelmesi de bu durumun bir göstergesiydi. Demiryolları işleten şirketin, demiryollarının iki yanında belli bir uzaklık içindeki madenleri işletme hakkını elde etmeleri ve kilometre garantisiyle yapım, bu sektörü emperyalizm için son derece cazip kılıyordu. 1908 yılında İngiltere'nin 440, Fransa'nın 266 ve Almanya'nın 1020 km'lik demiryolu vardı. İzmir-Aydın Demiryolu, İngiliz sömürsünün ve aynı zamanda 1. Bunalım Döneminin etkin bir unsuru olan Bağdat Demiryolu hattı, Alman sektörünün simgeleriydi.

Ülke alt yapısındaki gelişmelere koşut olarak, devlet hızla borçlanmaktaydı. 1856'da başlayan bu süreç; 1863'de sermayesi tamamen yabancı olan Osmanlı Bankası'nın kurulması ve banknot çıkarma hakkını da tekeline almasıyla iyice hızlanacaktı. 1857'de devlet, borçların faizlerin bile ödeyemeyeceğini açıklayacak ve bu durum giderek tekelliliğin egemen olduğu kapitalist ülkelerin, Osmanlı ülkesini tümüyle denetlemek için Düyun-u Umumiye (Genel Borçlar) yi kurmalarını getirecekti.

Düyun-u Umumiye yalnızca borçlarla ilgili alacakları kollayan bir kuruluş değildi. Gerçekte Düyun-u Umumiye, emperyalist sermayenin ülkey girişinin hangi alanlarda ne tür ayrıcalıklarla gerçekleşeceğini araştıran, organize eden

ve emperyalist sermayenin en uygun koşullarda kazanç edinmesini amaçlayan bir kuruluş durumundaydı. Halk ve devlet durmadan yoksullaştığı halde, Düyun-u Umumiye'nin gelirleri artmaktaydı. 1882-83 gelirine oranla örneğin 1911-12 devletin gelir kaynaklarını 1/3'ü, 1910'da gümrük gelirlerinin %95,4'ü ve temettü vergisi denen kazanç vergisinin önemli kısmı Düyun-u Umumiye'ye gidiyordu. Böylece devlet bir kalkınma aracı değil, emperyalistlerin kazançlarını koruma şubesi oluyordu (25).

Sonuç olarak toplamak gerekirse, 1.ve 2. Bunalım dönemlerinde emperyalist sömürü, sömürgecilik biçimlerinde görülmekteydi. Her iki biçimde de olay, doğal ekonominin geçerli olduğu bu ülkelerin yapısını parçalamak ve meta piyasası yaratmak, mülksüzleşen kitleleri yeraltı ve yerüstü kaynaklarının talanında kullanmaktı.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM:

II- 2. PAYLAŞIM (DÜNYA) SAVAŞI VE SONUÇLARI

2. Dünya Savaşı, gerek gelişmesi, gerekse sonuçları açısından son derece önemli bir savaştı. Bazı yönleriyle bu savaşı, I. Dünya Savaşı gibi yalnızca bir paylaşım savaşı gibi görmek ve bu şekilde tanımlamak, hem olayın, sahip olduğu kapsamın daralması, hem de yol açtığı sorunların eksik değerlendirilmesi gibi hatalara neden olmaktadır. Bu nedenle, III. Bunalım dönemi değerlendirmesine, insanlık tarihinin önemli bir kavşağı olan bu savaşı tekrar irdelemekle başlayalım.

Daha önce belirttiğimiz gibi, savaş gerçekte 1931 yılında Japonya'nın Mançurya'yı işgal etmesiyle başlamıştı. İtalya'nın Etiyopya'yı istilası ve İspanya İç Savaşı ile süren savaş, Almanya'nın Avusturya ve Çekoslovakya'nın bir kısmını işgaliyle hızlanmış ve 1939'da Çin Devrimi ile sona ermişti. Bu savaş üçlü bir karakter taşıyordu.(26)

İlk olarak, emperyalistler arası bir paylaşım savaşıydı. Bur yanda ABD ve İngiltere'nin yer aldığı, karşısında Almanya, Japonya ve İtalya'nın olduğu iki kampa ayrılan emperyalist ülkeler, bir yeniden paylaşım savaşına tutuşmuşlardı. ABD, Almanya, Japonya ve İtalya yeni pazar istemiyle, İngiltere ve Fransa ise ellerindeki pazarları koruyabilme kaygısıyla hareket etmekteydiler.

ABD'nin İngiltere'nin yanında yer almasının nedeni; İngiltere'nin Almanya karşısında tutunabilmek için ABD'ye

önemli tavizlerde bulunmasıydı. Buna göre, yıpranan bir güç olan İngiltere, zaten tek başına faşist kampla başedebilecek güçte değildi. Bu durumda faşist kamp yenerse, ABD'nin liderliğini kabul etmesi olanaksızdı. Özellikle Japonya ile ABD'nin çıkarları önemli oranda çelişmekteydi. Öte yandan ABD, İngiltere'nin yanında yer alırsa, hem faşist kamp etkisizleşecek hem de savaşın tüketeceği İngiltere Fransa ABD için tehlike arzetyecek; savaş öncesinin en büyük emperyalist gücü olan, ama dünya pazarları üzerindeki payı gücüne oranla çok az olan ABD, savaştan kazançlı çıkacaktı. Sonuçta ABD, kamuoyunun da istediği ve benimsediği bir tercih olarak faşist kampa karşı savaşa girdi. Japon saldırısıyla daha da genişleyen savaşa müdahale eden ABD, savaşın sonucu üzerinde tayin edici bir rol oynayacaktı. Japonya'nın, özellikle Fransız ve İngiliz sermayesinin denetlediği bir yarı-sömürge olan Çin'e saldırısıyla başlayan paylaşım savaşı, 1945'de Japonya'nın teslim olmasıyla sonuçlandı. Savaşın emperyalist güçler açısından tek galibi ABD oldu.

Almanya, Japonya ve İtalya yenilgiye uğrayınca, yeni pazar kazanmak bir yana, kendi ülkelerinin de işgali durumu ile karşı karşıya kaldılar. İngiltere ve Fransa ise savaştan büyük yıkımla çıktılar. Fransa, dört yıldır faşizmin işgalinde kalmış, harabeye dönüşmüştü. Sömürgelerini koruyordu ancak sermayesi, sömürgeciliği büyük çapta sürdürmeye yetmekten -en azından kısa vadeli sonuçları açısından uzaktı. Bu nedenle savaş sonrasında ABD sermayesi, hem Fransa'da hem de sömürgelerinde etkin biçimde yerini aldı. Aynı şeyler aşağı yukarı İngiltere

açısından da geçerliydi. Her iki ülke de savaşı kazanmış görünmelerine karşın, savaş sonrasında ABD sermayesine bel bağlamak zorunda kalacaklardı.

Ayrıca, eski tip sömürgecilik artık yeni dönemin koşullarına ve gereksinmelerine karşılık vermekten uzak bir hantallık anlamına geliyordu. Bilimsel ve teknolojik devrimin açtığı yeni ufuklar ve işgalcilik olgusunun, dünya halklarının giderek yükselen hareketliliğini getiren niteliği, savaşı izleyen yıllarda anlamını daha çok İngiltere ve Fransa'da bulan klasik sömürgeci ve yarı-sömürgeci yöntemlerin terkedilmesini getirecekti. Ezilen ülkelerin bir kısmı siyasal düzeyde var olan ya da yeni kazandıkları bağımsızlıklarını, ekonomik bağımsızlıkla pekiştiremeyince, bayraktarlığını ABD'nin yaptığı ve giderek dönemin başlıca emperyalist sömürü biçimi durumuna gelen yeni sömürgeci yöntemlere teslim edeceklerdi.

İkinci olarak, II. Dünya Savaşı sosyalizmle kapitalizmin savaşıydı. SSCB, daha Ekim Devrimi'nden başlayarak, emperyalizmin saldırılarıyla karşılaşmıştı. Emperyalizm, kendisinden daha ileri bir toplumsal yapılanma anlamına gelen bir ülkeyi boğmaya çalışmıştı.

Açıktan müdahale sonuç vermeyince, bu kez ekonomik ve siyasal bir tecrit yoluna gidilmiş; SSCB ablukaya alınarak sosyalizmin yıkılması amaçlanmıştı. Ancak, anarşiden uzak planlı bir gelişme, 30'lu yıllarda gerçekleşen yüksek kalkınma temposu, SSCB'yi 40'lı yıllara, ağır sanayileşmeyi büyük ölçüde tamamlamış, devrim sonrası siyasal çalkantılara ilişkin sorunlarını çözümlemiş bir ülke olarak taşımıştı.

1. Bunalım Döneminin bütün süreci, SSCB'nin dünya düzeyinde yüksek bir prestije sahip olmasıyla ve kapitalist dünyanın halklarını derinden etkilemesinin örnekleriyle doluydu. Bu yıllarda özellikle Avrupa işçi sınıfı, kendi geleneğinin bir parçası olarak SSCB'nin verdiği güven ve moral etkiyle, emperyalizmi tedirgin edici ölçülerde örgütlenmişti.

Sosyalizmin maddi bir güç oluşu öncelikle aydınları etkilemesini getirmişti. 'Avrupa Devrimi' beklentisine pratikte ciddi olarak darbe vurulmuş ve bu kez mahkum edilmiş, çapı giderek genişleyen faşizm olgusu bile, Avrupa'yı etkileyen yeni dalgayı boğamamıştı. Savaşa girildiğinde sosyalizm Avrupa ülkelerinin pek çoğunda, işçi sınıfıyla önemli buluşma durakları yaratmış bulunuyordu.

Savaşı başlatan faşist ülkelerin en büyük hedefi SSCB idi.

Kaba bir anti-komünizmi, eklektik ideolojisinin en önemli silahlarından biri hatta birincisi olarak kullanan faşizm için SSCB, emperyalizme kapalı çok büyük bir pazar ve aynı zamanda komünist hareketin bastırılması için boğulması zorunlu bir ülkeydi. Durum, ABD ve İngiltere açısından da değişik değildi.

Sonuçta, 1941'de Almanya'nın SSCB'ye saldırısıyla, kapitalizm ve sosyalizmin daha önce İspanya İç Savaşı'nda küçük çapta yaşanan çatışması, bu kez daha büyük ölçekli olarak başladı. Alman saldırısı sonucunda, objektif olarak SSCB ile aynı cepheye düşen ABD ve İngiltere'nin tavrı, bir dönem savaşın sosyalizm ile kapitalizm arasında cereyan eden bu boyutunu gizlemek oldu. Savaş, 1941-44 arasında

Almanya-SSCB savaşı olarak geçerken, İngiltere ve ABD savaşa Kuzey Afrika'nın paylaşılması ve İngiltere'nin korunması bazında katılmışlardı. (ABD bu dönem savaşı zaten esas olarak Japonya ile yeniden paylaşım düzeyinde sürdürmekteydi.) Böylece, Kıta Asya'sının iyice harap olması ve Almanya'nın, son darbe öncesinde yeniden paylaşımında yer alacak diğer güçlerin de ezilmesi; daha önemlisi, SSCB'nin ezilmesi amaçlanıyordu. Ancak 1943'de Almanya SSCB önünde gerilemeye başladı. SSCB yanında fiili olarak yer almaya başlayan ABD ve İngiltere, 1944'de Alman gerileyişinin bozguna dönüşmesi sonucunda, Kıta Avrupa'sının sosyalizme yönelmesini engellemek amacıyla savaşa katıldılar.

Buna karşılık yine de Doğu Avrupa'nın önemli kısmı sosyalist orduların denetiminde kaldı. Bu olgu, yani Kızıl Ordu etmeni, söz konusu ülkelerdeki işçi sınıfı hareketleriyle bütünleşince, savaş, Doğu Avrupa'da halk demokrasilerinin kurulmasında başat rol oynadı.

SSCB'nin Almanya'yı yenmesi, ABD ve İngiltere'nin hesaplarını bozması, savaştan güçlenerek çıkması, sosyalizmin dünya çapında sahip olduğu prestiji artırdı. Sosyalizm artık emperyalizmden kurtuluşun biricik yolu olarak dünya halklarının umudu olmuştu ve sosyalist iktidar mücadelesi, Avrupa'dan sömürge ve yarı-sömürge ülkelere kaymaktaydı.

Üçüncü olarak, II. Dünya Savaşı, emperyalistlerle dünya halkalarının savaşıydı. II. Dünya savaşına girildiğinde, birçok sömürge ve yarı-sömürgede, giderek yükselmekte

olan ulusal kurtuluş hareketleri gündemdeydi. Savaş yıllarında açık işgal ordusunun da etkisiyle bu hareketler hızla kitleselleşti. Bağlaşıklık olarak asıl insiyatifin giderek işçi sınıfının önderliğine kayması nedeniyle, hareketler sosyalizmi hedefleyen perspektiflere yöneldiler.

Şu nokta önemlidir: Savaş, dünya halklarının salt Alman ya da Japon faşizmlerinden değil, bütünlüklü bir olgu olarak emperyalizmden kurtulma savaşlarıydı. Japonya'nın 1931'de Mançurya'yı 1932'de Kore'yi işgal etmesi ve 1937'de Çin'e saldırması, gerek Çin gerekse Kore'de işgale karşı mücadeleyi körüklemiş, önderlik Komünist partilere kaymıştı.

Balkan ülkeleri ve genel olarak Kıta Avrupası'nda ise savaş fiili Alman işgaline karşı başlamış, giderek sosyalist iktidar mücadelesiyle çakışmıştır. Fransa, İtalya, Yugoslavya, Yunanistan, Bulgaristan, Romanya, Polonya, Çekoslavakya, Macaristan gibi ülkelerde işgale karşı savaşın gerçek boyutu buydu. Birçok komünist partisi bizzat bu savaş içinde nitel ve nicel bağlamda güç kazanmıştı. Yunanistan'da başlangıçta İtalya'ya sonra Almanya'ya karşı süren savaş giderek İngiltere'ye karşı savaşı da içermişti. Yugoslavya'da Alman işgaline karşı başlayan savaş, İngiliz beslemesi Çetnikler'e karşı savaşla yan yana yürümüştü. Öte yandan Vietnam'da savaş, Fransız işgaline karşı yürütülürken, Orta-Doğu ülkelerinde ve Hindistan'da İngiliz sömürgeciliğine karşı boyutlu bir hareketlilik biçimini almıştı. Kısacası, savaş yılları boyunca emperyalizme karşı halk hareketlilikleri vardı ve niteliği anti-faşizmle sınırlı değildi, anti-emperyalist bir genişlik taşıyor ya da hızla buna dönüşüyordu.

Nitekim, emperyalistler arası savaş bittikten sonra da dünya halklarının emperyalizme karşı savaşı sürdü. Çin ve Yunan iç savaşları, ayrıca Kore savaşı bu durumun göstergeleridir. Emperyalist zincirin çözüldüğü bir dönem olan Dünya Savaşı, sonuç olarak halkların emperyalizme karşı dünya çapında bir uyanış dönemi olarak, uzun soluklu bir halk savaşı olan 1949 Çin Devrimine kadar sürdü. Avrupa Halk Demokrasilerine Çin'in eklenmesiyle savaş, dünya savaşı olmaktan uzaklaştı. Ancak emperyalizme karşı isyanlar, çeşitli bölge ve ülkelerde sürdü, giderek III.Bunalım dönemi çelişki ve ilişkilerine yön veren bir nitelik kazandı. III. Bunalım Dönemi'nin çelişkilerini saptamaya geçmeden önce özetleyerek çerçevesini çizmeye çalıştığımız II. Dünya Savaşının bir bütün olarak ortaya koyduğu durumu; savaşın sonuçlarını, genel çizgileriyle de olsa saptamak, III. Bunalım Dönemi'nin çelişkileni ve bu temelde yükselen uluslararası ilişkileri, daha sağlıklı kavrayabilmek açısından gereklidir.

Savaşın sonuçlarını, savaş sonunda dünya ölçüsünde ortaya çıkaran panoromayı dört maddede özetleyelim:

a) Birincisi: Sosyalist bir blok doğmuştu. Bunun doğrudan ilk sonucu; emperyalizmin ağırlıklı sorununun kendi karşıtları sosyalizmle ve dünya halklarıyla çatışmaların ağırlık kazanması olacaktı.

1. Bunalım Döneminde emperyalizmin politikası esas olarak ve heman hemen tamamen yeniden paylaşımaya yönelmişti. ABD, Almanya, Japonya gibi pazarda payı az olan ülkelerin pazarda ağırlıklı yer alma ve Fransa, İngiltere

gibi ülkelerin buna karşı kendi pazarlarını koruyabilme çabaları; dünyadaki olay ve süreçlerin kökeninde yatan nedendi. Sömürge ve yarı-sömürgelerdeki anti-emperyalist hareketlilik, emperyalizmin varlığını tehdit edici boyutlarda değildi. Sömürge ve yarı-sömürgelerin çoğunda henüz uluslaşma ve ulusal bilinç temelinde işgalciliğe karşı mücadele olgunlaşmamıştı. var olanlar da son derece cılızdı.

Kuramsal düzeyde,emperyalizmle dünya halkları arasında sınıfsal bilinç temelinde işgalciliğe karşı mücadele olgunlaşmamıştı. Var olanlar da son derece cılızdı. Kuramsal düzeyde, emperyalizmle dünya halkları arasındaki çatışma, emperyalistler arası çatışmayla birlikte dönemin başlıca çatışmalarından birini oluşturuyordu. Buna karşın, bu durumun hayatın gerçekliği içinde kazanacağı anlam biraz değişiyordu. Zaten yetersiz olan dünya halklarının hareketliliği sağlam bir temele sahip değildi. Bu hareketlerin sosyalist iktidar mücadelesinin bir parçası olarak yürütülmemesi, işçi sınıfı hareketi önderliğinde yürümemesi gibi nedenlerle etki alanının daralması başarısızlıkları getiriyordu. Nitekin Birinci Bunalım Döneminde, pek çok ülkenin sömürgeleşmesine ya da yarı-sömürgeleşmesine karşın, Sudan'ın ancak geçici bir dönem emperyalist işgale karşı savaş sonucunda işgalden kurtulması örneği dışında, emperyalizme karşı ezilen halkların başarılı bir bağımsızlık savaşı olamamıştı.

Ancak Rus Devrimi olayların çehresini değiştirecek, emperyalist kapitalist sisteme vurulmuş ağır bir darbe

olacaktı. Bununla birlikte Rus Devrimi'ni izleyen sürecin beklenen bir devrim dalgasına neden olmaması, Almanya, Macaristan ve Bulgaristan'daki girişimlerin bastırılması, SSCB'de sosyalizm açısından tek ülkede atılan adımlara karşın, sosyalizm beklentilerini, en azından emperyalist ülkeler için durdurmuştu.

Faşizmi, devrimci dalgayı bastırmada bir çözüm olarak kullanan emperyalizm, dönem boyunca ağırlıklı çabalarını dünyanın yeniden paylaşılmasına ayırmış, Almanya, Japonya ve İtalya'nın bu yolda bir savaş örgütlemeleri, dünyadaki olay ve süreçleri belirleyen temel neden olmuştu. Ezilen halkların özellikle Çin'de yoğunlaşan hareketliliği ise emperyalizmin söz konusu yönelimini caydırıcı boyutlara ulaşamamıştı.

İkinci Dünya Savaşı ise sonuçlarıyla, olay ve süreçlerin bu karakterini dönüştürücü bir nitelik taşıyordu. Çin'e, Kore ve Vietnam'ın Kuzeylerinin de eklenmesiyle sosyalizm olgusu, dünyanın 1/3'ünü emperyalizme kapayan bir boyut kazanıyordu. Bu ülkelerin, ekonomik dayanışmanın dışında siyasal düzeyde de birlikte hareket etmeleri, olayın sonuçlarını daha da etkili kılmaktaydı.

Bu olguya aşağıda değineceğimiz gibi kurtuluş hareketleri de eklenince, emperyalizmin olay ve süreçlere yaklaşımının kökeninde yatan neden yeniden paylaşmaktan çok, varlığını koruyabilmek çabası oldu. Ne var ki emperyalistler arası rekabet genel bir çatışmaya dönüşme karakteri taşıması da varlığını koruyordu. Ancak bu durumun, sürece yön veren dinamiklerin yalnızca bir

ucunu oluşturması, diğerk iki dinamik olan sosyalizm ve ulusal kurtuluş hareketlerinin caydırıcı bir karakter kazanmalarını getirecek ve emperyalistler arası rekabetin bir paylaşım savaşına d6n6şmesini engelleyecekti.

b) ABD'nin, savaştan emperyalist-kapitalist sistemin Jandarması, d6nya emperyalist sistemin 6rg6t6řs6 ve lideri olarak 6ıkması, savaşın ikinci 6nemli sonucu oldu. Savaşın ABD topraklarında ge6memesi nedeniyle diğerk emperyalist g66çlerin (İngiltere, Japonya, Almanya ve Fransa'nın) topraklarının, sanayilerinin harap olduğu koşullarda, ABD savaştan korunmuş g666lı ve ileri bir sanayileşme d6zeyine sahip olarak d6nemi kapatmıştı.

Bunun yanısıra, s6z konusu sanayii g666lendirmesi i6 6rg6tl6l6k ve birikim olanakları a6ısından da ABD avantajlıydı.

Almanya ve Japonya savaşı yitirmekle rakip olmaktan 6ıkmışlardı. İngiltere ise, savaşı kazananlar arasında yer almasına karşın, sermaye birikimi olanakları ve i6 6rg6tlenmesi ile sanayiini katlayarak geliştirme şansını nerdeyse sıfırlamış, bir 6lkeydi. Bu 6lkelerin hi6biri, ABD'nin daha savaşın ortalarında başlattığı teknolojik atılıma ayak uydurabilecek d6zeyde değildi. Sonu6ta, bu avantajlarını iyi değerlendiren ABD savaş sonrasında, 6st6nl6đ6ne dayanak olacak uluslararası 6rg6tlenmeler oluşturma yoluna giderek, gereksindiği kurumsal ve hukuksal temeli de yaratacaktı.

Bu yolda ilk oluşum, d6nemin dayattığı yeni ilişkilerin uygun bir para sistemin yaratıldığı Bretton Woods

Konferansı oldu. Doların, daha İkinci Bunalım Döneminde durumu önemli oranda sarsılmış olan Sterlin'in yerini alarak uluslararası kapitalist ticaretin ve emperyalist sermaye ihracının para birimi durumuna gelmesine yol açan bu konferansı, IMF, IBRD gibi yeni para sistemine uygun uluslararası emperyalist kurumların oluşturulması izleyecekti. Bu sürecin bir halkası olarak, ABD'nin jandarmalığı kurumsal düzeyde anlam kazanacaktı. Emperyalist-kapitalist sistemin başlıca ülkelerinin ordularının doğrudan doğruya ABD genel kurmayının denetimine girmesi anlamına gelen NATO ise varlık gerekçesini; komünizm tehlikesi olarak açıklayacaktı.

III. Bunalım Dönemi ilişkileri oturdukça söz konusu durum daha da belirginleşti. Artık, dünya, emperyalistlerin yeniden paylaşma alanları değil, emperyalizm ile sosyalizm ve dünya halkları arasındaki çelişmenin olay ve süreçlerinin kökeninde yattığı bir aşamaya sahne olmaktaydı. Dönüşüm sonrasında ilk kez bu dönem emperyalist güçlerin tamamı aynı kamp içinde bir araya gelerek ordularını bir komuta altında birleştiriyorlardı. Bunun tek anlamı vardı: Entegrasyon, var olma yolunda saldırganlık. Emperyalistleri, aralarında giderek derinleşecek olan çelişmelere karşın, bir arada olmaya ve bu temelde kurumlaşmaya, üstelik içlerinden birinin, ABD'nin önderliğini diğerlerinin kabul etmesine zorlayan bir zemin oluşmuştu.

c) II. Dünya Savaş'ının diğer önemli sonucuysa, ulusal kurtuluş hareketlerinin bağımsızlık savaşlarını

yükseltmesiydi. Yukarıda da değindiğimiz gibi, emperyalizmle dünya halkları arasındaki savaş, II. Dünya Savaş'ının önemli boyutlarından biriydi ve en önemli halkasını Çin oluşturmaktaydı. Savaşın diğer boyutlarının 1945'de sona ermesine karşın, Çin'in emperyalizm ile savaşının sonuçlanması 1949'u bulacaktı. Savaş, Avrupa'daki örneklerinin yanısıra, Kore ve Vietnam'ın kuzey bölgelerinin Japon ve Fransız emperyalistlerden arındırılması sürecine tanık olacaktı.

Büyük Ekim Devrimi'yle ulusal kurtuluş hareketleri, sosyalizme yönelmek gibi bir özellik kazanmıştı. Gerçek bağımsızlığın, gerçek kurtuluşun ancak ekonomik bağımsızlığın sağlanabilmesi ile bir anlam kazanacağı, ekonomik bağımsızlıkla bütünleşmemiş bir siyasal bağımsızlığın göstermelik olmaktan öte bir anlam taşıyamayacağı yeterince ortaya çıkmış; Rus Devrimi ile düş olmaktan çıkan sosyalizm, bağımsızlık ve gelişmenin gerçek ve sınanmış anlamı durumuna gelmişti. Bu olgunun ulusal kurtuluş hareketlerine yapacağı etkiler kaçınılmazdı. Bu noktada, Çin devriminin önemi ve yüklendiği misyon açığa çıkmaktaydı.

Çin devrimi herşeyden önce emperyalizme karşı savaşa ve devrim olgusuna, demokratik halk iktidarlarının oluşturulmasına kazandırılmış yeni bir bakış, yeni bir soluk anlamına gelmekteydi. Klasik ayaklanma stratejisi, bu devrimle yerini, sömürge ve yarı-sömürgeler için geçerli bir model olarak Halk Savaşı stratejisine bırakıyor; Lenin'in, köylülüğü devrimin temel güçlerinden biri olarak gören

yaklaşımı, bu kez geliştirilmiş yenilikleriyle köylülüğe temel güç olabilme işlevini yükleyen yeni bir yaklaşıma kuramsal neden oluyordu.

Sonuçta; sosyalizmi, sanayileşme sorununu en temelde çözümleyebilmiş ileri kapitalist ülkelerin geçebileceği bir toplum biçimi olarak gören klasik mantık yerini, sosyalizmi bütün dünya ülkeleri için somut hedef durumuna getiren yaklaşıma bırakıyordu. Bu, Lenin'in emperyalizm süreciyle birlikte, devrimin objektif koşullarının tüm dünyada olgunlaşmamış biçimde de olsa varolduğu yolundaki saptamasının tamamlanması anlamına gelmekteydi.

Sosyalizmin, emperyalizmin duvarlarıyla çevrili de olsa tek ülkede inşasının olası olduğu gerçekliğinin ardından sosyalist toplum kuramına yapılmış iki önemli katkı geliyordu. Ayrıca, Rus Devriminin sömürge ve yarı-sömürge ülkelerin gerçekliğine uygun düşmeyen stratejisi, yerini, bu ülkeler düzeyinde, yine Rus Devrimi modelinin geliştirilmesiyle ve onun açtığı yoldan yeni bir boyutun yakalanması ile halk savaşı stratejisine bırakıyordu.

Halk Savaşı, genel ayaklanma stratejisine eklenmiş ikinci bir devrim stratejisi oldu ve III. Bunalım Döneminde yeni-sömürge ülkelerde temel çizgileriyle geçerli olma özelliğini korudu.

Bunun dışında Çin devrimi, emperyalist sömürgecilik ve yarı-sömürgecilik politikalarına vurulmuş ağır bir darbeydi. Savaş sonrasında bilimsel ve teknik ilerlemenin yol açtığı yeni olanaklar, sömürge yollarının denenmesini olanaklı kılmıştı. Bu durum, Çin devrimi öncesinde de var olan fiili işgale karşı

hareketliliğin bu devrimden sonra daha da yükselmesi olgusuyla birleşince, eski sömürgeci taktiklerin terkedilmesi ve yeni sömürgeci yöntemlerin oluşturulmasında önemli etken oldu.

d) 2. Dünya Savaşı sonrasında önde gelen özelliklerinden bir de teknolojik gelişmenin hızlanması ve uluslararası bir nitelik kazanması olmuştur. Bilim ve toplum arasında, sürekli ve karşılıklı etkilenmeye dayanan bir bağ vardır. Toplumsal gelişmede bilimin ulaştığı boyut önemli rol oynamış, bilimsel etkinliklerin açtığı ufuklar her zaman toplumu ileriye iten, üretim araçlarının gelişmesini sağlayan bir etken olmuştur.

Özellikle Bilimsel Devrimin başlangıcı olarak kabul edilen Rönesans (1440-1540) ile birlikte toplumsal gelişme üzerinde daha önemli roller oynamaya başlayan bilim, sanayi devrimi sürecinde birikimini artırmıştır. 20. yy. ise bilim ve teknolojinin, giderek toplumsal hayatın belirleyici güçlerinden biri olmak gibi bir işlev yüklenmesini getirecekti. 2. Dünya savaşı sonrasında özellikle belirginleşen bu durum, Emperyalizmin 3. Bunalım döneminin bir bilimsel ve teknolojik devrime sahne olmasında somutlaşacaktı.

Serbest rekabetçi kapitalizmin tekelciliğe dönüşümü, bilimin üretime yönelik etkinliklerinin de önemli ölçüde değişmesini beraberinde getirmişti. Çünkü tekelcilikle birlikte savaş olgusu daha fazla ağırlık kazanmış, paylaşım savaşları dünyayı sarsmaya başlamıştı.

Topyekün bir paylaşım savaşına hazırlanmaları, bilimsel çalışmaların tamamına yakınının sürdüğü emperyalist ülkelerde bilimin savaş sektörüne yönelmesini doğurmuştu. Bu durum özellikle 3. Bunalım döneminin karakteristiklerinden biri olacaktı. Tekellerle emperyalizm ve savaş arasında sıklaşan bağlar, en büyük harcamaları silahlanma üzerinde olan emperyalistlerin, yeni silahları büyük tekelci şirketlere sipariş vermelerine yol açtı. Bu silahların, jet uçakları, yerden yönetilen roketler, balistik roketler, alarm ve hidrojen bombaları -yalnızca orjinal buluş olmaları açısından değil, arkadan gelen sürekli değiştirme zorunlulukları açısından da giderek daha fazla bilime ihtiyaç duyulacaktı.

Emperyalistler büyük bir hızla bilimsel araştırma ve gelişmelere yönelirken, askeri araştırma harcamalarının; sadece bilimsel araştırmaları değil , sanayi araştırmaları harcamalarını da aşmasına yol açıyordu. Tekellerin bilimsel araştırmaları kendi çıkarları doğrultusunda kullanma amaçları, bilimsel araştırmaların sınırlarının emperyalist hükümetlerce saptanmasını getirdi. Üniversitelere yapılan baskı (27) bilimsel çalışmaların seyrinde köklü bir değişikliği getiriyor ve üniversitelerde araştırmalar tekellerin gereksindiği sektörlere ve özellikle silahlanma sektörüne yöneltiliyordu.

“3. Bunalım döneminde, bilimsel ve teknolojik devrimin bir sonucu olarak bilimin toplumsal süreçlerin üzerindeki önemli rollerinin açığa çıkması ile birlikte, büyük masraflarla üniversitelerden bağımsız araştırma

birimlerinin kurulması, özellikle silahlanma ve uzay konularında oluşturulan bu birimlerin üniversitelerden bağımsız çalışmaları sağlanacaktı. Nitekim bugün dünyanın belli başlı tüm uluslararası tekelleri, kendi sektörüne ilişkin araştırmaları kendisinin finanse ettiği birimlere yaptırmakta, devlet desteğiyle gerçekleşen bu politika, devletlerin de benzeri etkinlikleri yürütmelerini getirmektedir.

Britanya’da, serbest teşebbüsün kalesi sayılan Birleşik Amerika’da savunma ile ilgili araştırma programlarının baskısı altındaki hükümetlerin, üniversitelerin finansmanını yüklenmeleri, araştırmaların statüsünde muazzam bir değişikliğe neden olmuştur. Şu an için, araştırmalar üzerindeki denetim, hiç değilse Britanya’da daha kolaydır. Ama yine de araştırmaların genel yönü artık hükümetler tarafından saptanacak demektir...” Aynı statü kaybına, 17.yy’dan itibaren bilimin ilerlemesinde büyük rol oynayan mucitler ve amatör bilim adamları da uğraşmışlardır. Artık bilim adamları ve teknologlar, doktorların çoğuyla beraber, ücret karşılığı beceri satan ya da kendi hesabına çalışan, kelimenin eski anlamında profesyonel olmaktan çıkıp devletin ya da büyük şirketlerin memurları durumuna gelmişlerdir. Önce tedricen, 2. Dünya Savaşı sırasında ve sonrasında ise çok hızlı gelen bu değişim, bunların hayatlarını kazandıkları kaynaklara bağılılıklarıyla, bilimin korunması, geliştirilmesi ve uygulanmasıyla ilgili sorumlulukları arasında derin bir çelişki yaratmıştır. (28)

Savaş sonrasında kendini açıkça gösteren bilimsel ve teknolojik devrim, dünya üretici güçlerinin daha önceki bütün gelişme aşamalarında bu ön koşulların yaratılmasına bağlı olarak gündeme gelmişti. Özgül özelliklerinden biri, üretim tekniklerini kökten değiştiren, yeni ve yüksek derecede üretken araçları ve yeni donatımları kullanma olanaklarını öngören bilim ve teknolojiye bir çok dalın doğuşu oldu. Ayrıca bir çok alandaki ilk buluşlar, hızla başka alanlara yayılarak ilerleme temposunu artırdı. Atomik parçalanma yalnızca nükleer enerji sanayinin doğmasına neden olmadı, aynı zamanda sanayide, tarımda izotop ve radyasyonların geniş çaplı kullanılmasının yolunu açtı. (29) Uzay keşiflerindeki ilerleme, doğrudan ya da dolaylı olarak metalurji, coğrafya ve jeoloji gibi değişik alanlarda ilerlemeyi hızlandırdı.. Suni peyklerin gelişmesi, yalnızca yeryüzüne bağlı değişik ölçüleri denetlemekle kalmadı, aynı zamanda maden kaynaklarının yerini belirten etkili araçlar oldu. Sibernetik bilimin pratik bulmasıyla, hem yeni hem de eski üretim dallarından daha yeni yüksek bir aşamaya, otomasyona geçildi. (30) Giderek daha büyük bir adım anlamına gelen ve canlı doğa süreçlerinin özlü biçimde incelenmesi temeli üzerinde, makine yapım ve teknoloji sorunlarının çözümünü gerektiren fizik, kimya, biyoloji bilimlerinin bütünleşmesi anlamına gelen “bionik” doğacaktı.

Kısacası dünya, Mahir Çayan’ın ifadesiyle “burjuva araştırmacılarının II. Sanayi Devrimi, Marksist araştırmacılarınsa, Bilim ve Teknolojik Devrim dedikleri bir

döneme girmişti. Bu Aydınlanma Çağı'nın tanık olduğu ilk bilimsel devrimin ardından gerçekleşen ikinci bilimsel devrimdi.

Sözkonusu iki devrim arasında çok önemli bir fark vardır. İlk devrim, bilimsel yöntemin bulunmasına yol açmıştı. İkinci Devrim ise çok değişik bir temelde yükseliyordu. Bu kez yöntemin bulunmasından çok, onun uygulanması sözkonusuydu. Ancak ikinci bilimsel devrim, insanın doğaya hükmetmesinin yolunu açacak sonuçlar doğuracak, kapitalizmin çürümesi ve sosyalizm olgusuna koşut bir nitelik taşıyacaktı. İkinci devrimle bilimin rolü ve üretim üzerindeki etkisi açığa çıktığından, savaş sonrası bilimsel araştırmaların boyutu ve aldığı yol tüm bir insanlık tarihinin bilimsel ilerlemesini aşacak boyutlara ulaşacaktı. Bunun çok yönlü sonuçlara yol açması kaçınılmazdı.

Bu olgu, III. Bunalım döneminin başat özelliklerinden biri olarak söz konusu sürecin tüm ilişkilerini, olay ve süreçlerini derinden etkiledi. Sosyalizm ve kapitalizm yaklaşımları kuşkusuz temelden farklıydı. Bu farklılık, Lenin'in daha 1913'de değindiği gibi sosyalizmin olaya insanlığın genel ilerlemesi ve özgürleşmesi temelinde yaklaşmasından kaynaklanmaktaydı. Çünkü Bilimsel ve Teknolojik Devrimin emperyalizm açısından; onun yaşama çabasından kaynaklanan saldırganlığını, yeni sömürü teknikleriyle geliştirebilmesine ve sosyalizmin yayılmasının karşısına bu şekilde çıkmasını açacaktı.

Teknoloji, diğer yönüyle otomasyon, insanın üretim sürecine katılma payının azalması, emeğin daha az

kullanımı ve nitelikli emeğe duyulan gereksinimin azalması gibi sonuçlar kaçınılmaz kılmaktaydı. Böylelikle üretim ve dolayısıyla sermayenin uluslararasılaşmasının ve tekelleşmesinin bu ölçüde boyutlanarak sürmesi, kısa vadede elde ettikleri önemli kazanımlara karşın, uzun vadede emperyalist kapitalist sistemi depresyona zorlayan sonuçlar doğuracaktı.

Teknolojinin, sermayenin ve üretimin uluslararasılaşması sürecini hızlandırmasının başlıca nedenlerini şöyle sıralayabiliriz:

a) ABD’de gerekli teknolojinin geliştirilmesi için yeterli sermayeye sahip olan ya da bu sermayeyi bulabilecek ve diğer ülkelerde bu alandaki boşluktan yararlanabilecek şirketler vardı.

b) Bu teknik liderlikte, ABD şirketleri, devletin önemli boyutlardaki araştırma ve geliştirme bağışlarından yararlanmaktaydı.

c) Bu şirketler, uluslararası ilişkilerde ya kendi başlarına ya da ABD’nin dünya ölçüsündeki askeri programları ve bir denetim aracı olan yardım programları sayesinde önemli oranda deney kazanmışlardı.

d) Büyük şirketlerde, cömert hükümet yardımlarıyla bilimsel araştırma ve teknoloji gelişme bütünleşmiş, böylelikle bilimsel olanaklar, üretim sürecini kısaltmanın önemli bir unsuru olarak kullanılmıştı. Bu da uluslararası şirketlere, kendisinden daha büyük ve daha az güçlü olana rakipleri üzerinde dünya düzeyinde bir üstünlük sağlamıştı.

e) Ulaşım olanaklarının artması, ulaşımın kolaylaşması, yabancı ülkelerdeki ucuz emeği kullanabilmeyi olanaklı kılmıştı. Böylece, çeşitli ülkelerde kolları olan, birbirleriyle bağlantılı alanlara yayılan çok uluslu şirketlerin güçlenmesinin koşulları oluşmuştu.

Bilimsel teknolojik devrimin bir sonucu olarak, kömür, petrol, tekstil, demiryolculuğu, vb. sanayi dallarının yerlerini giderek yoğunlaşan biçimde teknolojiye dayanan elektronik ve nükleer sanayinin almaya başlamasının koşulları oluşacaktı.

İngiliz bilim adamı John Bernall, bilimsel ve teknolojik devrimin sonuçlarını şöyle saptıyordu.:

Birinci eğilim ; yalnızca nükleer enerjinin keşfine değil aynı zamanda yeni üretim yollarının geliştirilmesine de bağlı olan tükenmez enerji kaynaklarının bulunması.

İkinci eğilim ; bilgisayarların bulunması ile makinenin ve insanın yeni bir yaşam biçimine yönelmesi.

üçüncü eğilim ; biyolojik sürecin niteliğinin daha derin taranması, böylece biyoniğin ortaya çıkması (31)

Bu üç önemli saptamaya, Bernall sonrasında saptanan dördüncü bir eğilim olarak uzayın keşfinin açtığı yeni ufukları ekleyebiliriz (32)

1950-68 döneminde kapitalist dünyada, her sanayi dalında istihdam ve sermaye yatırımlarından çok, bilimsel personel ve araştırmaların daha geniş biçimde kullanımı ve teknolojik ilerlemeler, üretimin karakterini de önemli oranda değiştirmekteydi. Örneğin bilimsel ve teknolojik

devrim öncesinde, mikro organizmalar, yalnızca özel besin ve kimya sanayiileri girişimlerinde uygulama buluyordu. Bilimsel ve Teknoloji Devrimden sonra ise bunlar suni protein üretiminde, madenlerin işletilmesinde ve daha başka alanlarda petro kimya sanayii tarafından kullanılır oldu.

ABD’de Batı Avrupa’da Japonya’da sanayideki eğilim, yalnızca büyük işletmelerce küçük ve orta ölçekli girişimlerin şiddetle yutulmasıyla değil, aynı zamanda büyük tekeller ve korporasyonların hızlı biçimde bütünleşmesi biçimindeydi. B.T.D., üretimin yoğunlaşmasını getirmiş ve uluslararası tekelleri güçlendiren bir işlev yüklenmişti. Sözkonusu şirketlerin bilimsel gelişmeleri kendilerine yedeklemeleri ve giderek bilimsel çalışmaların yönelimini belirlemeleriyle edinilen dezavantaj çok uluslu tekellere muazzam birgüç kazandırmıştı.

Ayrıca tekelleşme yalnızca uluslararası ölçüde sürüyordu. Metropol sınırları içinde de teknolojik devrim tekelleşmeyi hızlandırmıştı. Bir yandan üretim yoğunlaşırken, öte yandan tekelleşme sürüyordu. Gerçekte emperyalist dönemde de sanayi, taşeronlara ve yardımcı gereç yapımlarına yaşama şansı tanımaktaydı. Ve bu gelişme. Ancak, Bilimsel Teknolojik Devrim, bu gereksinmeyi ortadan kaldıracak ve ara imalatçılık giderek gereksinme duyulmayan fazlalıkları durumuna düşerek çözülecek ya da tekellere eklemlenecekti.

Örneğin, ABD’de 1967’de 2400 şirketin birbirlerine eklemlendiği saptanmıştır. 1969’da bu rakam 5400’ü

bulmuştur. Aynı durumdaki şirketlerin sayısı F. Almanya'da 1963'te 25 iken, 1969'da 100'dür. İngiltere'de gelişen sanayi dallarında birbirlerine eklenilen şirketler toplam şirketlerin 1/3'ünü oluşturmaktadır. (Bernall age) Tekelleşme sürecinde üretimin yoğunlaşması, daha hızlı bir büyümeyle sonuçlanır. ABD'de en büyük 500 şirket, ülkenin toplam sanayi üretiminin yarısını imal etmektedir.

İngiltere'de 180 şirket, bütün sanayi üretiminin %40'ına yakınına karşılır. Fransa'da ise 100 tröst, toplam sanayi üretiminin 2/3'üne yakınına denetler. Bu arada tekellerin birbirlerine eklenilmeleri de olayın bir diğer yanını oluşturur.

Aynı zamanda bilimsel teknolojik devrim, ekonominin askerileştirilmesinin bir aracı olarak kullanılmaktaydı. Siyasal düzeyde anlamını anti-komünizmde bulan olgu, gerçekte emperyalizme; silahlanma ve sosyalist ülkeleri de silahlanmaya yöneltmek yoluyla varlık temellerine yeni ve güçlü bir olgular katma şansı getiriyordu. Bu nokta son derece önemlidir.

Kaynakları bu alana akan devrimini yapmış ülkeler, doğal olarak kaynak isteyen diğer alanlardan öz veride bulunmak durumunda kalıyorlardı. Bilimin de askerileşmesi demek olan bu durum, bilimsel araştırmalar içindeki aslan payını askeri harcamaların tutması anlamına gelmekteydi. Örneğin, ABD'de bu oran %62'yi bulacak askeri siparişler, havacılık, elektronik, nükleer gibi stratejik sanayi dalları, toplam üretimin %32,65'ini oluşturacaktı. Böylece bilimsel teknolojik devrim, dünya halklarının sırtında bir yüke dönüştürülüyordu.

Bilimsel teknolojik devrimin tartışma gündemine soktuğu diğer bir konu da, insanlığın gelişmesinde muazzam bir adım anlamına gelen bu devrimin emperyalist-kapitalist sistemi değişime zorladığı ve sistemi çözdüğü biçimindeki yaklaşımdır. Buna göre; bilimsel patlama, üretimin emeğe duyduğu gereksinmeyi azaltmış ve dolayısıyla da artı değer sömürüsü önemli ölçüde ortadan kalkmıştır. Bu durumda proletarya sınıf olarak çözülmüş ya toplumsal dinamizm sınıf kavgaları olmaktan çıkmış, bilim olmuştur.

“Elveda Proletarya” mantığında ifadesini bulan bu yaklaşım, kuşkusuz olaya sığ bakmaktan kaynaklanmaktadır. Herşeyden önce emperyalizm olgusu, bilimin bağımsız gelişmesine engel olmakta ve bilimsel çalışmaları saldırganlığın bir aracı olarak kullanmaktadır. Bilimsel gelişmenin insanlığa asıl katkısı emperyalizmin yokoluşuyla başlayacaktır. Daha önemlisi ise bilimsel ve teknolojik devrimin emperyalizmin dünya halkları üzerindeki sömürüsünü ortadan kaldıramamasıdır.

Emperyalizm süreciyle birlikte sistemin esas dinamiği, emperyalist metropollerdeki proletaryanın sömürsünden öte, emperyalizmin dünya halkları üzerindeki sömürüsü haline gelmiştir. Bilimsel teknolojik devrimin sağladığı olanaklar, ancak metropol proletaryası üzerindeki sömürünün değişik boyutlar kazanmasını getirmiştir. Buna karşılık modern teknoloji, dünya halklarının kurtulması bir yana, sermayenin uluslararasılaşmasına koşut olarak üretiminde çokuluslaşmasına yol açmıştır. Emperyalizme

bağımlı ülkelerdeki ucuz emeği kullanabilmek gibi daha cazip bir olanak sağlamış, teknolojinin nitelikli emeğe, geçmişe oranla daha az gereksinme duyması, kadın ve çocukları da içeren kaba ve fahiş sömürüyü yeniden canlandırmıştır.

Serbest bölgeleri emperyalizm için böylesine çekici kılan etken, yüksek teknolojinin geçmişin pek çok engelini ve zorluğunu aşmasını sağlamıştır. Öte yandan yüksek teknolojinin emperyalizmi uzun vadede sarsmaya yöneldiği de yeterince açığa çıkmaktadır.

Bilimsel çalışmaların koşullandırılmasına ve teknolojinin başta savaş sanayii olmak üzere emperyalizmin öngördüğü alanlarda yoğunlaştırılmasına karşın, bu devrim daha temelden kapitalizme karşıdır. Bilimsel ve teknolojik devrim emeğe duyulan gereksinmeyi azaltmıştır, bu doğru. Ancak kapitalizm, üretim anarşisinin üzerinde yükselen teknolojinin kullanılmasıyla edinilen avantajın topluma eşit biçimde dağılımını engellemektedir. Dolayısıyla sistemde üretim araçlarının özel mülkiyetiyle üretimin toplumsal karakteri arasındaki çelişme daha da derinleşmektedir.

Örneğin bir iş kolunda yüksek teknolojiye dayanan bir üretim aracının devreye girmesiyle emeğe duyulan gereksinimin azalmasına karşın, bunun sonucunda o sektörde çalışan işçilerin işgününün kısaltılması yerine, işten çıkarmalar gündeme gelmiştir. Dolayısıyla kapitalist karakter teknolojinin sağladığı avantajların topluma yansımaları engellemektedir. Önemli bir işsizlik yekunu ve toplumsal eşitsizlik uçurumunun derinleşmesi, ilk elde fark

edilen sonuçlardandı. ABD, İngiltere, Almanya gibi metropollerde görülen bu olgu, 1970’li yılların depresyonuyla birleşince, bunalımı derinleştirmek gibi bir işlev yüklenmiş ve emperyalizm çözümü, ekonomiyi daha büyük oranda askerileştirmekte aramaya başlamıştır.

Özetleyecek olursak, bilimsel teknolojik devrim, emeğe duyulan gereksinmeyi azaltmış, ama tümünden ortadan kaldırmamış, üretim daha da toplumsallaşırken, teknolojinin sağladığı olanak emperyalizmin elinde ancak üretim anarşisinin yoğunlaşmasına hizmet etmiş ve öte yandan bağımlı ülkelerin ucuz emeğine yönelmesi, metropol ülkelede işsizliği yoğunlaştırmıştır.

“Uluslararası revizyonizm buradan hareket ederek, emperyalizmin özünün değiştiğini, bu yüzden de Leninizmin evrensel tezlerinden biri olan şiddete dayalı devrim tezinin geçersiz olduğunu öne sürmektedir. Oysa değişen öz değil biçimdir. Emperyalizm bir sistem olarak çökene kadar da Leninizmin evrensel tezleri geçerliliğini koruyacaktır. Bu bilimsel ve teknolojik devrim, burjuva iktisatçıların düz mantığına göre, emperyalizmin bunalımına ilaç olmuştur. Oysa durum tam tersinedir. Bilimsel ve teknolojik devrim, kapitalist düzenin özünde var olan çelişmelerin görülmedik düzeye çıkararak, kapitalist ilişkilerin çerçevesini çatırdatmaktadır. Üretimin artan yoğunlaşması, sermayenin temerküzü, özel tekellerle devlet tekellerinin iç içe geçmesi, anormal bir talep yetersizliği ve korkunç bir kaos yaratmıştır” (33)

Bu arada konuya ilişkin olarak bir de SBKP'nin yaklaşım tarzına bakalım:

“İnsanlığın ilerleyişini bilimsel ve teknolojik devrime doğrudan doğruya bağladılar. Bu devrim yavaş yavaş, adım adım olgunlaşmış ve daha sonra, yüzyılın son çeyreğinde insanın maddi ve manevi olanaklarının devasa bir biçimde artmasına yol açmıştır. Bunalımın ikili bir niteliği vardı. İnsanlığın üretici güçlerinde bir sıçrama sözkonusudur. Buna karşılık, yıkım araçlarında, askeri alanda, tarihte ilk kez gezegenimizde yaşayan herşeyi yok edebilecek kapasite ile insanı donatmış” olan nitel bir sıçrama sözkonusudur. Değişik sosyo-politik sistemlerde bilimsel ve teknik devrim, farklı görünüşler ve sonuçlar ortaya koyuyor. 80'li yılların kapitalizmi, elektronik ve enformasyon biliminin, bilgisayarlar ve robotlar yüzyılının kapitalizmi gençler ve eğitilmiş kişiler de dahil, milyonlarca insanı sokağa atıyor. Zenginlik ile iktidar, giderek az sayıda insanın elinde toplanıyor. Silahlanma yarışı militarizmi ölçüsüz bir biçimde körüklüyor ve o da, iktidarın siyasal kaldıraçlarını adım adım ele geçiriyor. 20. yy'ın en korkunç ve en tehlikeli olgusu, onun yüzünden ileri bilimsel ve teknik fikirlerin kitlesel kırım silahlarına dönüşmesidir.

Aynı rapor, bilimsel ve teknolojik devrimin sosyalizm için taşıdığı anlama şu şekilde yer veriyor : “ Sosyalizm, çağdaş bilim ve tekniği insanlığın hizmetine sunmak için gerekli olan herşeye sahiptir. Ancak, bilimsel ve teknik devrimin sosyalist toplumun karşısına bazı sorunlar çıkarmadığına inanmakta yanlış olacaktır. Uygulamanın da

ortaya koyduğu gibi, bunun gelişmesi, sosyal ilişkilerin yetkinleşmesine, yeni bir düşünce biçiminini, yeni bir zihniyetin oluşturulmasına, dinamizmin bir hayat tarzı ve kuralı olarak kabul edilmesine bağlıdır. Bu bilimsel ve teknik devrim, mevcut yönetim şemalarının sürekli olarak gözden geçirilmesini, yenileştirilmesini gerektirmektedir. Başka bir deyişle, bu devrim, sadece yeni ufuklar açmakla kalmaz, aynı zamanda ülkelerin iç hayatının ve uluslararası ilişkilerin örgütlenmesi konusunda daha yüksek istemler ileri sürer. Bilimsel ve teknik ilerleyiş, kuşkusuz ne toplumsal gelişme yasalarını ortadan kaldıracaktır ne de bu gelişmenin toplumsal amacını değiştirebilir, ama dünyada var olan bütün süreçler ve bu süreçlerin çelişkileri üzerinde muazzam bir etki yapar.”

Bilimsel ve teknik devrimin emperyalizm açısından getirdikleri ve götürdükleri yanında, gelişmekte olan ülkeler açısından getirdikleri ve götürdükleri ise; sorunun bir diğer boyutunu oluşturmaktadır. Bugün için gelişmekte olan ülkeler bilimsel ve teknik devrimin kazanımlarının (sonuçlarının) pek azından yararlanabilmişlerdir. Bunun dışında bu devrimin açtığı ufuklar, yeni sömürgeci yöntemlerin kullanılması yoluyla, sömürü taktiklerine katkılar yapmıştır. Bu durumda bilimsel ve teknik devrim, gelişmekte olan ülkelere, ancak emperyalist üretim biçimlerinin ve yeni sömürgeciliğin gereksindiğı ölçülerde yansıtılmaktadır demek yanlış olmaz.

Sonuç olarak II. Dünya savaşı ortalarında başlayan ve savaş sonrasında da hızlanan teknolojik patlama, 3.

Bunalım Dönemini derinden etkilemiştir. Bu durumun emperyalist kapitalist sistem açısından başlıca sonuçlarını şöyle özetleyebiliriz:

a) Üretim araçlarının gelişmesi üretimi yoğunlaştırmış ve tekellilik olgusu yeni boyutlar kazanarak sürmüştür.

b) Uluslararası tekeller güçlenmiştir.

c) Ekonominin askerileştirilmesinde kullanılmış ve nükleer silahlanma doğmuştur.

d) Bilimsel çalışmaların üretim açısından taşıdığı önemin kavranmasıyla, bilimsel bağımsız gelişmenin önü tıkanmıştır.

e) Emperyalistler arası entegrasyonu olası kılan başlıca nedenlerden biri olmuştur.

f) Yeni sömürgeci yöntemlerin kullanılabilmesinin yolu açılmıştır.

g) Çeşitli sektörlerin önemini yitirmesi ve otomasyona geçiş nedeniyle işsizlik ve enflasyon artmıştır.

h) Bunun sonucu, deflasyonist politikaların yaygınlık kazanmasının etkenlerinden biri olmuştur.

III- KURAMSAL OLARAK ÇELİŞME

A) ÇELİŞMENİN ANLAMI

Doğada, toplumda ve bilinçte; nesne, olgu ve süreçler sürekli bir hareketlilik ve değişme durumundadırlar. Bu sürekli hareketliliğin kökeninde yatan neden; nesne, olay ve süreçlerin içlerinde taşıdıkları karşıtlardır. Hareket,

birbirinin zıddı kutuplar olan karşıtların sürekli çatışmaları üzerinde yükselir. Yani ; nesne, olay ve süreçlerin içlerindeki karşıtların çatışmaları hayatın itici gücüdür, özüdür. İşte bu çatışmaya çelişme adı verilir.

Nesne, olay ve süreçleri dinginlik durumunda ve cansız, her biri kendi başına, biri öbürünün yanında ve birini öbüründen sonra düşündüğümüz sürece, kuşkusuz onlarda hiçbir çelişme ile karşılaşmayız.

Burada kısmen ortak, kısmen farklı, hatta birbiriyle çelişik, ama bu takdirde farklı şeylere dağıtılmış ve bunun sonucu kendinde çelişki içermeyen bazı özgüllükler buluruz. Bu gözlem alanı sınırları içinde, işimizi alışılmış metafizik düşünce biçimleri ile yürütebiliriz. Ama nesneleri, hareketleri, değişimleri, yaşamları birbirinin üzerindeki karşılıklı etkileri içinde düşünmeye başladığımız andan başlayarak durum iyiden iyiye değişir. Burada birdenbire çelişkiler içine düşeriz. Hareketin kendisi bir çelişkidir. Daha yalın mekanik yer değiştirmenin kendisi bile, ancak bir cisim, bir ve aynı anda hem bir yerde, hem bir ve aynı yerde olduğu hem olmadığı için gerçekleşebilir. Ve hareket işte bu çelişmelerde sürekli olarak ortaya çıkan ve aynı zamanda çözülme biçimi içinde bulunur. (35)

Bu anlamda çelişme, her çeşit hareketin iç kaynağını, öncesini, temelini, çelişme kurallarını belirleyen bir kategoridir. Hayat; nesne, olay ve süreçlerin içerdikleri çelişmeler ve bu çelişmelerin neden olduğu çatışmalarla sürer. Değişik bir anlatımla; nesne,,olay ve süreçlerin (ya da obje ve fenomenlerin) hareketliliğinde temel neden,bu

olguların dışında veriler değil, en temelde kendi içlerinde var olan çatışmalardır. Bu çatışmalar, çelişme üzerinde yükselir, içkin bir nitelik taşır. Her objenin, her fenomenin içkin çelişmeleri vardır ve hareket ve değişme, temelde bu içkin çelişmenin bir ürünüdür. Çelişmenin anlamını ararken dikkate alacağımız ilk nokta budur. “Çelişme içtedir. Herşeyin bir çelişmesi vardır ve her şeyin hareketi ve gelişmesi bu iç çelişmeden kaynaklanır. Birşeyin içindeki çelişirlik, o şeyin gelişmesinin temel nedenidir, o şeyin başka şeylerle olan karşılıklı ilişkileri ve karşılıklı etkilenmeler ise ikincil nedenlerdir” (36)

Dış etmenler ancak mekanik hareketin, büyüklük ya da nicelik açısından farklılıklarını açıklayabilir ; ama nesne, olay ve süreçlerin niteliksel olarak binlerce açıdan farklı özelliklere sahip olmasını ya da değişim, dönüşüm hareketlerinin çerçevesini, yönelimini ancak söz konusu nesne, olay, süreçlerin içkin çelişmeleri açıklayabilir. Gerçekte bir dış gücün etkisi altındaki mekanik hareketi bile açıklayabilmek, söz konusu olgunun içkin çelişmelerini çözümleyebilmekten geçer. Aynı biçimde toplumsal hareketlerde, toplumsal ilerlemede, toplumsal süreçler ve üretim ilişkileri arasındaki çatışma, her zaman ve her koşulda toplumsal ilerlemenin kökeninde yatan içkin çelişme olmuştur. Bu durum, dış etmenlerin etkisinin yadsınması anlamına gelmez. Ancak dış etmenler, dış çelişmeler içkin çelişmelerle çatıştığı oranda etki ve ağırlık kazanabilirler.

Çelişmenin ikinci önemli özelliği, ilerletici karakteridir. Çatışma her koşulda, şeylerin zıt kutuplarının çatışmasıdır. Çatışmanın sonuçlanması, hangi grup baskın çıkarsa çıksın her iki kutbun da yok olması anlamına gelir. Yani bir önceki nesne, olay ve süreç, şeyin, kendini oluşturan karşıtları ile birlikte yeni bir nesne, olay ve sürece bırakmıştır. Böylece eski olgunun yerini alan yeni olgu doğmuştur. Ve bu yeni olgu da yeni karşıtlar, yeni gelişmeleri içermektedir. Artık yeni bir olgunun yeni gelişmelerin tarihi başlamıştır. Ancak baskın çıkan grubun niteliği, söz konusu çatışmanın sonuçlanmasıyla ortaya çıkan yeni olgunun niteliğini ve bu olgunun içkin çelişmesini belirleyecektir. Sonuçta çatışmanın sonuçlanması, yeni bir olguyu doğurması anlamında yenileştirici, geliştirici olmuştur. Bu bağlamda nesne, olay ve süreçlerin herbirinin negatif ve pozitif yanı, birer geçmişi ve birer geleceği vardır.

Her birinde yok olana ve gelişne unsurlar vardır. Karşıtların çatışması, eski ile yeni, ölenle doğan, yok olanla gelişen arasındaki çatışma, gelişme ve ilerleme sürecinin, nicel değişikliklerin nitel değişikliklere çevrilmesinin kökeninde yatan nedendir. Ve gerileme ancak geçici bir olgu olarak egemenlik kurabilir.

Sonuçta çatışmanın baskın çıkacak olan ve yeni ve ileri olacak nesne, olay ve süreçlerin hareketliliklerinin ana eksenini, yenilenme-ilerleme olarak belirlenecektir.

Yeninin, eskinin yerini alması, evrenin genel, ölümsüz ve değişim yasalarıdır. Kendi özüne ve dış koşullara bağlı olarak değişik biçimlerde sıçramalar yoluyla bir şeyin

başka bir şeye dönüşmesi, yeninin eskinin yerini alması süreci budur. Bu, inişli çıkışlı bir dizi çatışmaya yol açar. Çatışmalar sonucunda ise, yeni yön geri plandan öne çıkar. Ve egemen duruma yükselir. Eski yön ise ön plandan geri plana düşer ve yavaş yavaş ölür gider. Ve yeni yön, eski yön üzerinde egemenlik kurar kurmaz, eski şey niteliksel olarak yeni bir şeye dönüşür. Dolayısıyla bir şeyin niteliğinin, esas olarak çelişmenin birincil yönü tarafından, yani egemen duruma geçmiş olan yön tarafından belirlendiği görülebilir. Egemen duruma yükselmiş olan yön değiştiğinde, buna uygun olarak bir şeyin niteliği de değişir. Yani çelişmenin içkin olduğunu belirtmek, ortaya koymak yetmez. Bu çelişmenin eski ile yeni arasındaki çatışma olduğunu da görmek gerekir. Yeni, eskinin bağrında doğar. eskiye karşı büyür. Çelişme; yeni, eskiye karşı kesinlikle üstün geldiği zaman çözülür. O zaman da yenileştirici, yenilik geliştirici nitelik, iç çelişmelerin verimliliği, hareketliliği ortaya çıkar. Gelecek, geçmişe karşı mücadelenin içinde hızlanır. Mücadelesiz zafer yoktur.

Bir çelişmenin, bir karşıtlar çatışmasının ürünü olmayan hareket yoktur. Çatışma, hareketin özü, cevheridir. Ancak çelişmeyi kavrayabilmek, onun karşıtlarını saptayabilmekten ve bu karşıtların ancak birbirleriyle çatışarak var olabileceklerini bilmekten geçer. Özdeşlik, birlik, uygunluk, birbirinin içine girme, birbirinin içine yayılma, karşılıklı bağımlılık ya da karşılıklı işbirliği, tüm bu değişik ifadeler aynı anlama gelir. Yani karşıtlar, sürekli bir çatışma ama aynı zamanda da birliktelik içindedirler. Ancak birbirleriyle

çatışma içinde vardırırlar. Mao'nun anlatımıyla bireyin, gelişme sürecindeki bir çelişmenin iki yönünden her birinin varlığı, öbürünün varlığını gerektirir. İki yön de tek bir bütün halinde bir arada varlıklarını sürdürürler. Lenin bu durumu şöyle ifade eder: "Karşıtların özdeşliği (özdeşlik ve birlik terimleri arasındaki fark burada temel bir dönem taşımamakla birlikte, belki de karşıtların birliği demek daha doğru olurdu. Belli bir anlamda her iki deyiş de doğru) doğanın ve zihnin ve toplumun da bütün fenomen ve süreçlerdeki çelişkinin, birbirini sürekli dıştalayan, karşıt bütün "özdevimleri" içinde, kendiliğinden gelişmeleri içinde canlı hayatları içinde bilebilmenin koşulu, bu süreçleri karşıtların birliği olarak tanımaktadır. Gelişme, karşıtların mücadelesidir. İki temel (ya da iki olanaklı, ya da tarihte gözlemlenebilen ik gelişme) evrim anlayışı vardır. Eksilme ya da artma olarak, tekrar olarak karşıtların birliği ve gelişme (birbirini karşılıklı olarak dıştalayan karşıtlar halinde ikileşmesi ve bu karşıtlar arasında karşılıklı bağlantılar) olarak gelişme" (37)

Karşıtların birliği, çelişmenin içkin ve yenilikçi yanlarını izleyen üçüncü önemli özelliğidir. Her yön kendi karşıtı olan yön olmazsa, varlığı için gerekli koşulu yitirir. "Karşıtlar belli koşullarda birbirine karşıdırlar, öte yandan da birbiriyle ilişkilidirler, birbirlerinin içine girerler ve birbirlerine bağımlıdırlar ve bu nitelik özdeşlik olarak tanımlanır. Belli koşullarda bütün çelişmeli yönler, özdeş olmama niteliğine sahiptirler ve bu yüzden de birbirleriyle ilişkilidirler." (38). Lenin, bir bütün olarak çelişme olgusunu kavrayabilmenin yolu olan karşıtların çatışma

temelinde birlikteliklerinin önemini şöyle vurgular; Diyalektik, karşıtların nasıl özdeş olabildiklerini (nasıl özdeş duruma geldiklerini) hangi koşullarda birbirlerine dönüşerek özdeş olduklarını, insan aklının bu karşıtları neden ölü ve katı şeyler olarak değil de yaşayan koşula bağlı, hareketli ve birbirine dönüşen şeyler olarak kabul etmesi gerektiğini öğretir” (39)

Bütün şeylerde, biri görelî durgunluk, öbürü de gözle görülür değişme olmak üzere iki hareket durumu vardır. Her ikisine de yol açan bir şeyin içindeki iki çelişmeli unsur arasındaki çatışmadır. Bir şeyin hareketi birinci durumu gösterdiği zaman, niteliksel bir değişikliğe uğramaktadır ve bu nedenle de dış görünüşüyle hareketsizdir. Bir şeyin hareketi, ikinci durumu aldığı zaman, birinci durumdaki niceliksel değişiklik en yüksek noktasına varmıştır, o şeyin varlık olarak yok olmasına yol açar ve bunu da niteliksel bir değişme izler; böylece ortaya gözle görünür bir değişme çıkar. Günlük hayatta gördüğümüz bu birlik, dayanışma, bileşim, uyum, denge, durgunluk, hareketsizlik, dinginlik, değişmezlik, istikrar, katılık, çekim, vb. durumlar hep niceliksel değişme durumundaki şeylerin görünüşleridir.

Öte yandan birliğin parçalanması, yani bu dayanışmanın, bileşimin, uyumun, dengenin, durgunluğun, hareketsizliğin, dinginliğin, değişmezliğin, istikrarın, katılığın, çekimin yok olması ve her birinin karşıtına dönüşmesi ise hep niteliksel değişme durumundaki şeylerin görünüşleri, bir sürecin başka bir sürece dönüşmesidirler. Şeyler, kendilerini durmadan birinci hareket durumundan, ikinci hareket durumuna dönüştürmektedirler; karşıtların çatışması her

iki durumda da vardı. Ama çelişme ikinci durum içinde çözülür. İşte karşıtların birliğinin koşulu geçici ve göreceli; birbirini karşılıklı olarak dışlayıcı, karşıtların çatışmasının ise mutlak olmasının nedeni budur. (40)

Karşıtların çatışması ve bu çatışma içinde birliktelikleri yer yer yanlış yorumlanmakta, çetitle sorunları değerlendirirken yanlış çıkarımlar yapılmasına neden olmakta ve giderek yanlış pratiklere kaynaklık edebilmektedir. Bunun örneklerinden biri de Mao tarafından yaşanmıştır. Sosyalist teoriye ve eyleme büyük katkıları olmuş bir önder olarak Mao, aynı zamanda bazı hatalara düşebilmiştir. Söz gelimi, karşıtların birliği ve çatışması yasasını diyalektik materyalizmin özü biçiminde ilk kez açıkça ifade eden Mao'dur ve bu kuşkusuz önemli bir katkıdır.

Aynı biçimde çelişmeleri ilk kez sınıflayan, temel, tali çelişme kategorilerinin içlerini dolduran yine Mao olmuştur. Ancak, karşıtların özdeşliğini, karşıtların birbirine dönüşmesi olarak kavrayan ve bu biçimde açıklayarak sayısız teorik ve pratik yanılgıya bu bağlamda neden olan bir hataya düşmüştür. Mao'ya göre, karşıtlıklar yalnızca belli koşullarda tek bir varlığın içinde bir arada kalmakla, varolmakla kalmazlar; daha başka koşullarda birbirlerine dönüşürler ve karşıtların özdeşliğinin gerçek anlamı da budur. Şöyle demektedir; “Nesnel şeylerdeki karşıtların birliği ya da özdeşliği ölü ya da katı değil canlı, koşula bağlı, hareketli, geçici ve görecelidir; belli koşullarda her çelişmeli yön kendi karşıtına dönüşür. Bu insan düşüncesine yansıdığına Marksist diyalektik dünya görüşü olur”, (41)

Aynı hataya G. Besse ve H. Ceveing'inde düştüklerini görmekteyiz. Söz konusu ikili, Politzer'in derslerinden derledikleri "Felsefenin Temel İlkeleri" adlı kitapta, Mao'nun sözlerinden yola çıkarak şöyle demekteler; sürecin belli bir anında "zıtlar birbiri haline geldiği zaman" bu zıtlar birliği, zıtların bu karşılıklı bağı son derece önemli bir anlam kazanır. Gerçekten belirli koşullarda zıtlar birbirine dönüşürler. O zaman da, karşılıklı bağ, "karşılıklı dönüşüm" olur, ortaya nitel bir değişiklik çıkar ve 'nitelikli' kavramının tanımını sağlayan da işte bu dönüşümdür".(42)

Yanılığı, karşıtların özdeşliğini, karşıtları birbirlerine dönüşmeleri olarak kavramaktan kaynaklanmaktadır. Çatışma, karşıtların birinin ötekine baskın çıkması ve etkisizleştirilmesiyle sona erer. Bu noktada çatışan iki karşıt devreden çıkacak ve bu çatışmanın çözömlenmesi üzerinde yükselen niteliksel dönüşümde, yeni iki karşıt ve yeni bir çatışma başlayacaktır. Karşıtların özdeşliği, iki karşıtın aynı bütöünün kutupları olmalarından kaynaklanır. Örneğin, günümüz dünyasının temel çelişmesi emekle sermaye arasındaki çatışmadır, dediğimizde, burdan anlamamız gereken, bu çatışmadan yeni ve ileriye temsil eden proletaryanın baskın çıkmasıyla burjuvazinin yok olması olmalıdır. Burjuvazinin yok olmasıyla, proletarya kavramı da ortadan kalkacaktır. Çünkü proletarya kavramı ancak burjuvazi kavramıyla birlikte anlam kazanır ve var olur. Burjuvazi olgusu yok olunca ortadan kalkacak ve yerini bu çatışmanın çözüm bulmasının sonucu sağlanacak nitel dönüşme, yeni bir sürece, komünizme ve ona özgü karşıtlara, onların çatışmasına bırakacaktır.

Oysa karşıtların birliğini, karşıtların birbirlerine dönüşümü olarak kavrayan Mao için durum daha değişiktir: “Belli koşullarda çelişmedeki iki yönden herbiri kendi karşıtlarına dönüşür.. çünkü herbiri öbürünün varlık koşuludur... sorun varolabilmek için birbirlerine bağımlı olmalarıyla bitmez; daha da önemli olan birbirlerine dönüşmeleridir... Acaba burda neden özdeşlik vardı? Çünkü bir zamanlar ezilen sınıf olan proletarya devrim yoluyla egemen sınıf durumuna gelir, buna karşılık bir zamanlar egemen sınıf olan burjuvazi ezilen sınıf durumuna gelir ve bu karşıtının ilk baştaki yerini alır. Bu, daha şimdiden Sovyetler Birliği’nde gerçekleşmiştir ve bütün dünyada değişecektir. Eğer belli koşullarda karşıtların karşılıklı ilişkisi ve özdeşliği diye birşey olmasaydı, böyle bir değişiklik nasıl gerçekleşebilirdi. (43)

Görüldüğü gibi, Mao için bir ülkede devrim, karşıtların yer değiştirmesi için yeterlidir. Daha önemlisi iktidarın el değiştirmesi, karşıtların birbirine dönüştüğünün kanıtıdır. Bu noktada sorulacak olan iktidarı ele geçiren sınıf yalnızca iktidarı ele alma anlamındamı karşıtına dönüşmüştür, yoksa diğer özellikleri de dönüşme sürecinde yüklenmişmidir, sorusunun karşılığını bulmalıyız.

Kuşkusuz Mao böyle bir durumu kastetmemiştir. Ancak çizilen kategori, hayatın dayattığı sorunlara karşılık vermez. Örneğin, bu durumda proletaryanın yeniden burjuvaziye dönüşmesi de olanaksız değildir, deriz ve aynı mantık içerisinde hatalı bir yorum olmaz. Nitekim Mao’da sorunu böyle kavramıştır.

Bu hatalı kavrayış, Çin’de yaptığı pek çok yanlışlığa kavramsal olarak dayanak olacaktır. Örneğin, Sosyal Emperyalizm kuramının dayanağı karşıtların birbirine dönüşmesi mantığıdır. Proletarya, önce iktidarı alarak egemen sınıfa dönüşmüştür ve ardından yeniden karşıtına, dönüşmüş iktidar burjuvalaşmıştır. Savaş-barış olgularını da aynı biçimde ele alan bu mantığa göre örneğin, I. Dünya Savaşı’nın bitimi, savaşın kendi karşıtına dönüşmesidir. Yine “Üç Dünya Teorisi”nin açılımında da söz konusu felsefi yanlış Çin Komünist Partisi tarafından dayanak olarak kullanılmıştır. Oysa Lenin özenle altını çizerek belirtmekteydi di, “karşıtların bir olma durumu koşullandırılmıştır, geçicidir. Birbirini dışlayan karşıtların çatışması ise mutlaktır. Tıpkı gelişmenin ve hareketin de mutlak olması gibi” (44) Yine karşıtların özdeşliğine ilişkin açtığı ünlü paragrafında özdeşlik ve kavramının yanlış kavranabileceği düşüncesiyle, “özdeşlik ve birlik terimleri arasındaki fark, burada temel bir önem taşımamakla birlikte, belki de karşıtların birliği demek daha doğru olurdu” demekte idi.

Görüldüğü gibi savaş barışa, burjuvaziye proletarya ya dönüştüren kavrayış, rahatlıkla sosyalizmi kapitalizme, proletaryayı burjuvaziye, sosyalist anavatanı süper emperyaliste dönüştürebilmektedir. Oysa, her karşıtlık aynı sürecin iki yarısını temsil etmez. Engels’in deyişiyle; “karşıtlar arasındaki savaşım ve birlik yasası, gelişmenin iç kaynağını açıklar, eşdeyişle bu yasada, iç karşıtlıklar arasındaki nitelik ayrılıkları söz konusudur ve sonuç olarak göz önünde bulundurulanan nitel çelişmedir”.(45)

Çelişme ve çatışma, her zaman ve koşulda evrensel ve mutlaktır, bununla birlikte çatışmanın çözüm biçimi, nesne, olay ve süreçlerin iç çatışmalarının boyutlarına, sahip oldukları özelliklere göre değişiklik gösterir. Bazı çelişmeler antogonizma (uzlaşmazlık) kazanma özelliğine sahiptir. Bu koşullarda çözüm açık çatışmalardan (ya da sıçramadan) geçer, bazı çelişmelerde ise antogonizma kazanma özelliği yoktur. Bu tip çelişmelere antogonist olmayan çelişme adı verilir.

Genellikle tali çelişmelerin özelliği olan böyle olgularda, çelişme açık bir çatışmaya ya da sıçrama olmadan aşılır. Burada dikkat edilmesi gereken nokta, çelişmeyi antogonizma ile ayrıştırmaktan uzak durmak olmalıdır. Antogonizma ile çelişme asla tek ve aynı şeyler değildir. Sosyalist düzende birincisi ortadan kalkacak ama ikincisi sürecektir.(46)

Antogonizma çelişmenin ancak bir anıdır. En keskin anı. örneğin, emperyalist ülkelerarası savaş, bu ülkeleri sürekli birbirlerine karşıt durumda tutan çatışmanın en keskin anıdır. Demek ki çelişmeyi, bütün gelişmesi içinde göz önünde tutmayı bilmek gerekir. Örneğin, sınıflar arasında çelişme, ilkel toplum da ortaya çıkmıştır. O aşamada toplumsal etkinlikler arasında fark vardı. (Balıkçılık, avcılık, hayvancılık gibi.) Ama bu “fark”, sınıfların doğmasına yol açtığı zaman, evrilerek çatışma durumuna geldi ve bu çatışma da devrimler arasında antogonizma kazandı.(47)

Toplum var oldukça hiç kuşkusuz toplumsal çelişme ve dolayısıyla karşıtların çatışması da olacaktır. Kapitalizmin

son bulmasıyla çelişmenin de son bulacağı yönünde bir yanılısamanın nedeni, çelişme ile antogonizmanın karıştırılmasından başka bir şey değildir. Oysa antogonizma ancak özel bir durumdur, çelişmenin bir anıdır. Bir soyutlama yapmak gerekirse, her antogonizma bir çelişmedir, ama her çelişme antogonizma değildir diyebiliriz. Yine çok sık düşülen bir yanılışlık ta, uzlaşır, uyuşabilir çelişme düşüncesidir. Olay antogonist olmayan, yani uzlaşmazlık kazanmayan çelişmelerin uzlaşır diye kolay biçimde açıklanma yolunun tutulmasından kaynaklanmaktadır. Oysa, Mao rneğinde de olduğu gibi, yanılış kavrayış ya da yanılış soyutlama olguları süreçleri değerlendirmede önemli yanılışlara düşülmesinin nedenleri olabilmektedir. Bize göre, uzlaşır çelişme söz konusu olamaz. Hayat, hareket, karşıtların atışması temelinde yükselir. Bu karşıtlar birbirlerinin varlık koşuludur ama bu durum, bunların birbirlerine dönüşebileceği ya da birbirleriyle uzlaşmaları anlamına gelmez. Birinin yok olması diğerinin de varlık nedenini ortadan kaldıracak ve çelişme aşılış olacaktır. Bu süreç, yani çelişmenin aşılması süreci eğer açıktan bir çatışmaya dönüşmeden gerçekleşmişse, bunun nedeni o çelişmenin karşıtlarının uzlaşır olmaları değil, antogonizma kazanmamalarıdır. Kendisi de uzlaşır çelişme yanılışlarına düşmüş olan Mao'nun örneğini yineleyerek, konuyu kavramaya çalışalım: Bir bomba, patlamadan önce, içerindeki karşıtların belli koşullarda bir arada varoldukları tek bütündür. Ancak yeni bir koşul ortaya çıktığında, yani tutuşma olduğuunda patlama meydana gelir. En sonunda

açık çatışma biçimine bürünerek, eski çelişmeleri çözen ve yeni şeyler yaratan bütün doğa olaylarına benzer bir durum meydana gelir.(48)

Mao daha ilerde köylülük ve işçi sınıfı arasındaki ilişkiyi örnekleyerek, uzlaşabilir çelişme sonucuna varmaktadır.

“Felsefenin Temel İlkeleri’nde de benzeri kavrayış eksikliğini görmekteyiz. Sosyalist bir toplumda köylülük ve işçi sınıfının çatışmaları, onların uzlaştığı anlamına gelebilir mi? Hayır, çünkü aralarındaki çelişme ortadan kalkmıştır. Köylülüğün toprağa bağlı tutuculuğu ve disiplinsiz özellikleriyle işçi sınıfının toplumsal üretim sürecindeki konumundan kaynaklanan, örgütlenmeye ve disipline yatkın karakterini her anlamda uzlaştırmak olası değildir. Yani aralarında bir çatışma vardır. Ancak bu çatışma, ortak çıkarları sosyalizmde buluştuğundan ötürü antogonizma kazanmaz, açık bir çatışmaya dönüşmez. Buna karşılık alttan alta süren ve çözümü köylülüğün ortadan kalkmasıyla kendini biçimlendiren, onu köylü yapan özelliklerini aşabilmesiyle gerçekleşir. Bu da, kır-kent ayrımının ortadan kaldırılması, komünizmin ön koşullarından birinin sağlanması anlamına gelir. Kısacası, köylülükle işçi sınıfı arasında, sosyalizmde de bir çatışma vardır. Farklılaşan çatışma eğilimleri farklı dönemlerde farklı ivmelerle, çözüm evresine kadar değişik biçimlerde sürer. Bu iki ayrı sınıfın uzlaşarak birbirine dönüşmesi anlamına gelmez, antogonist olmayan çelişmenin açık bir çatışmaya dönüşmeden çözümlenmesi durumunun yaşanması anlamına gelir.

Özetleyecek olursak; çelişmeleri antagonist (uzlaşmaz) ve antagonist olmayan (uzlaşmaz olmayan) biçiminde iki başlıkta ele alabiliriz. Uzlaşır çelişme; çelişme ve çatışma kategorilerine temelden ters olduğundan, yanlıştır. Hayat ve hareket, çelişme ve çatışma üzerinde yükselir. Uzlaşır çelişme demek, çatışmanın olmaması demektir ki bu da hareketsizlik anlamına gelir. Oysa, nesne, olay ve süreçlerin sahip oldukları sonsuz sayıda çelişmenin ancak bir bölümü antagonizma kazanan özelliğe sahiptir ve diğer çok büyük bir bölümü antagonizma kazanma özelliğine sahip değildir. Çelişme sürecinde karşıtların birbirleri ile ilişkilerini statik biçimde almamak gerekir. Karşıtların birbiri karşısındaki yerleri sabit değildir, süreç bu bağlamda iniş çıkışlarla doludur. Antagonizma, işte bu iniş çıkışlarla dolu sürecin yalnızca bir anıdır. Bu an, o aşamaya kadar açık bir çatışmaya dönüşmeyen karşıtları bu kez açık bir çatışmaya iter, uzlaşmazlık açığa çıkar.

Antagonizma bir andır ama, sonuçları o anla sınırlı tutulmaz, ve etkileri çatışmanın açık olarak uzun bir süreci içermesini getirebilir. Örneğin paylaşım savaşlarının başlangıcı antagonizma anıdır. Buna karşılık savaş süreci, antagonizmanın yol açtığı açık çatışma süreci anlamına gelir.

Sonuç olarak antagonizmayı bir an olarak ama etkileriyle uzun bir sürece yayılabilecek bir süreç olarak kavramak gerekir. Çatışan uçların statik olmayan niteliğiyle birlikte ele alınması gereken antagonizma kesiti adını verebiliriz. Bu durumda çelişmelerin çok büyük bir bölümünü “uzlaşır” şeklinde nitelememiz gerekir ki, bu da (Hegel’den Mao’ya

kadar tüm diyalektikçilerin ifade ettikleri gibi, hareketin, çatışmanın ürünü olduğu gerçeğinden yola çıkarak) hayatın ve hareketin yadsınmasından başka bir şey değildir. Çünkü uzlaşır çelişme kavramı; Mao, vb. uzlaşır çelişme anlayışı sahiplerine göre çatışmaya neden olmayan çelişme demektir.

B) ÇELİŞMENİN BİÇİMLERİ

Bir süreci ve sorunlarını çözümleyebilmek ve doğru çerçevede ele alabilmek için, o sürece yön veren karşıtları belirleyebilmek yetmez. Aynı zamanda o sürecin içerdiği daha başka süreçleri ve onların özelliklerini de en azından genel yönelimleri bağlamında çözümleyebilmek gerekir. Bir nesneyi gerçekten tanıyabilmek için onun bütün görünümünü, bütün ilişkilerini ve bizi o nesneye götüren araçları kucaklamak, incelemek gerekir. Bunu hiçbir zaman tamamiyle başaramayız, ama nesneleri bütün görünümüleri içinde göz önünde tutmayı kendimiz için zorunluluk durumuna getirerek kendimizi yanılgılardan ve katılıklardan korumuş oluruz. (49) Değişik bir anlatımla, diyalektik yöntemi kullanan bir çözümleme, ele aldığı sürecin kendine özgü niteliğini yakalamaktan geçer diyebiliriz. Ancak bu, söz konusu çözümlemelerin ele alınan sürecin genel özelliklerinden soyutlanmadan, özel olanın ya da kendine özgü olanın kavranabilmesiyle mümkündür. Dolayısıyla bütünü kavrayabilmek için aynı zamanda o bütünü oluşturan parçaların kavranması ve niteliklerinin, yönelimlerinin, detayların içinde boğulma tehlikesine düşmeden ele alınması gerekir. İşte bu noktada, çelişmelerin sınıflandırılmasının önemi ile karşılaşyoruz.

Çağdaş dünya karmaşıktır, çelişkilidir ve dinamiktir, birbiri ile çarpışan eğilimler ve çelişmeler iç içedir. En karmaşık seçeneklerin, endişelerin ve umutların olduğu bir dünyadır. Şimdiye kadar gezegenimiz böylesine büyük siyasal ve fiziksel gerginlikler altına girmemiştir. Hiçbir zaman insan doğaya böylesine büyük bir bedel ödememiş ve kendi eliyle yarattığı gücün karşısında bu kadar zayıf kalmamıştır. Dünyadaki gelişme, Marksizmin-Leninizmin çıkardığı şu temel sonucu doğrulamaktadır: Toplumun tarihi, rastlantısal bileşenlerin toplamı değildir, tersine ileriye doğru yol açan mantıklı bir süreç söz konusudur. Onun çelişmeleri yalnızca eski dünyanın ileri adım atmasını engelleyen her şeyin mahkum edilmesini ortaya koymakla kalmaz, aynı zamanda toplumsal ilerlemenin kaynağı ve harekete geçiren gücüdür. Bu sömürü ve sömürücü sınıflar, var olduğu sürece kaçınılmaz çatışma koşullarında aşılabilir, genişleyen bir ilerlemedir.(50)

Günümüz dünyasının çok yönlü ilişkilerini kavrayabilmek, bu ilişkilere yön veren çelişme ve çatışmaları doğru biçimde saptayabilmekten geçer. 3. Bunalım Dönemi çelişmelerini incelemeye geçmeden önce, çelişmeleri sınıflandırmamız bu anlamda gerekmektedir. Belirli bir nesne, olay ya da süreç, kendine özgül varlığını “onu bütüne bağlayan” pek çok nesnel koşula borçludur. Dolayısıyla her süreç bir çelişmeler dizisinin yatağı, merkezi demektir. Bu çelişmelerden biri temel çelişme, diğerleri ise bu temel çelişmeye göre biçimlenen baş ve tali çelişmelerdir.

Temel çelişme: Evren,bir bütün olarak sonsuz sayıda nesne, olay ve süreçten ve olguların içkin çelişmelerinden, çatışmalarından oluşan sonsuz bir hareketliliklidir. Her süreç, kendi içinde sonsuz sayıda süreci ve bu parçaların içkin çelişmelerini içerir. Ancak söz konusu parçaların içkin çelişmeleri, parçası oldukları ana sürecin karşıtlarına ve bu karşıtların çatışmalarının çizdiği eksene göre biçimlenirler.

İşte bu ana sürecin, hareketliliğine, o harekete neden olan karşıtların çatışmasına, o sürecin temel çelişmesi diyoruz. Toplumsal süreçte,bu temel çelişme, üretici güçlerle üretim ilişkileri arasındaki çelişme olmuştur. Bu çelişme her dönem insanlığı ilerleten temel dinamiktir. Sınıf kavgalarının tarihin motoru olması espirisi bu temelden kaynaklanmaktadır.

Temel çelişme her toplum biçiminde, o topluma özgü ilişkilere göre şekillenmiştir. İlkel toplumu yıkan, bir toplumun bağrından doğan köleciliğin ve o temelde yükselen üretici güçlerin, ilkel komünal ilişkileri dönüşmeye zorlamasından başka bir şey değildir. Köleci toplumsa, aynı biçimde feodal-serf ilişkisinin köleciliğin kalıplarını zorlaması, köle ayaklanmalarının köle sahibi-köle ilişkisini dönüşmeye zorlaması sonucu tarihe karışmıştı.

Feodalizmden kapitalizme geçiş sürecinde ise temel çelişmenin aldığı biçim, yükselen kapitalist ilişkilerin ve onun temsilcisi olan burjuvazinin feodal kalıplara sığmayan özellikleri oldu. Kapitalizmin halen yaşadığımız yıkılma süreci ise, proletaryanın yükselişi ve bir sınıf olarak sınıfsız

topluma ulaşma amacının bir sonucu olmaktadır. Kapitalist üretimin sahip olduğu karakter, üretici güçlerin evrimine bu yönde bir eğilim kazandırmaktadır. Komünizmin üst ve yetkin aşamasına geçiş ise burjuva sınıfının tümüyle yok olması, böylece proletarya diktatörlüğünün işlevinin ortadan kalkması ve kafa emeği ile kol emeği, kır ile kent arasındaki ayrımın ortadan kalkması, değişme değeri ve paranın ortadan kalkmasıyla gerçeklik kazanacaktır.

Kısacası, her toplum biçimi, içerdiği ilişkilere uygun olarak temel çelişmenin değişik bir uygulanış tarzı olmakta, ama üretici güçlerle üretim ilişkileri arasındaki çatışmada anlamını bulan temel çelişme, özünde değişmemektedir.

Dolayısıyla, kapitalizm sürecinin temel çelişmesi; kapitalizmi dile getiren sermaye ile, yükselen sınıf proletaryayı dile getiren emek arasındaki çelişmedir. Kapitalizm bir toplum biçimi olarak, bir dünya sistemi olma özelliğini yerine getirene kadar temel çelişme bu biçimde sürecektir.

Baş Çelişme: Baş çelişme, temel çelişmenin değişik koşullarda aldığı biçimler, yansımalarıdır. Bu anlamda birden çok baş çelişme olanak dışı değildir. Mao, temel ve baş çelişmeleri aynı kategoride ele almadığından, birden çok baş çelişme olasılığını reddetmektedir.

Baş çelişme, kategorik olarak özellikle emperyalizm sürecini ve daha çok 3. Bunalım Dönemi, bu dönemin ilişki ve çelişmelerini doğru biçimde kavrayabilmek açısından gereklidir. Çünkü, günümüz dünyasının çelişmeleri, tarihin hiçbir döneminde rastlanmadık biçimde çeşitli ve çok

yönlüdür ve çelişmenin sınıflandırılmasını, böyle bir temelde çözümlendirilmesini ve başlıklandırılmasını yapmadan, bu çelişmeleri ortaya koymak, kavramak ya da doğru bir içerikle doldurmak olanaksızdır.

Örneğin, ÇKP için bir sınıflandırma vardır, ama bu sınıflandırmanın yetersizliği, günümüzü kavrayışta da yetersizliği getirmişti. ÇKP için temel-baş çelişme ayrımı olmadığından, burjuvazi ile proletarya arasındaki çelişme dışındaki çelişmeler, ikincil çelişmelerdir. Bu eksiklik, karşıtların birbirlerine dönüşmesi ve uzlaşabilir çelişme anlayışlarıyla bütünleşince, sonuçta, böyle yanlışlıklar olmakta, ya da ÇKP, bilinçli ve reel politik tutumuna kuramsal açıklama yaratabilmek amacıyla yanlışlığı sürdürmektedir. Baş çelişme emek ile sermaye arasındaki çelişme olarak kavranınca, bunun dünyada bir tek yansıması olacaktır:

Dünya halkları ile emperyalizm arasındaki çelişki. Dünya ilişkilerinin bu biçimiyle ortaya konmasıyla, üç dünya teorisine kuramsal temel sağlanabilmektedir. Öte yandan yine aynı yaklaşım, emperyalistler arası bir savaşın var olan koşullarda olanaksızlığını görememektedir. SBKP için eksiklik, kendini daha değişik boyutta göstermektedir. Örneğin SBKP/MK, 27. Kongre Siyasal Raporuna baktığımızda günümüzün baş çelişmelerinin üç başlıkta ve doğru bir biçimde adlandırıldıklarını görmekteyiz. Ancak, bu çelişmelerin içeriğinin ele alınmasında; özellikle gerekli sonuçların çıkarılması anlamında eksiklikler öne çıkmakta, dolayısıyla söz konusu çelişmelerin çözümü yolunda mücadele perspektifi de eksik ve yanlış olmaktadır.

Günümüzde ise, baş çelişme kendini üç biçimde göstermektedir.:

Emperyalist kapitalist sistemle sosyalist sistem arasındaki çelişme; emperyalizm ile dünya halkları arasındaki çelişme; emperyalistler arası çelişme. (51)

Tali Çelişme: sık sık yinelediğimiz gibi, her süreç kendi içinde sonsuz süreçlerin ve anların çatışmalarını barındırır. Tali çelişme, bir ana sürecin temel çelişmesinin belirlediği eksene göre özellikler gösteren çelişmeleri tamamlamak için kullanılan bir kategoridir.

Örneğin Türkiye ile Yunanistan arasındaki çelişme, günümüz dünyasının tali çelişmelerinden biridir. Aynı biçimde köylülükle işçi sınıfı arasındaki çelişme ya da küçük burjuvazi ile işçi sınıfı arasındaki çelişme tali çelişmedir. Söz gelimi; Türkiye ile Yunanistan arasındaki çelişme, etkilemekle birlikte dünyanın çehresine yön verecek bir çelişme değildir, aynı kamp içinde yer alan iki ülkenin çelişmesi niteliğini taşır.

Yine yeni sömürge ülke oligarşisi içindeki çelişme kuşkusuz önemlidir ama bir ülkede toplumsal yönelimin ana eksenini (dönem dönem derinleşmesine karşın) belirleyecek çapta değildir. Tali çelişmeler genellikle açık bir çatışmaya dönüşmeden atlatılır. Ancak bunu mutlaklaştıramayız. Dönem dönem tali bir çelişmenin antogonizma kazanması ve süreci etkilemesi olanaklıdır. İngiltere ile Arjantin arasındaki Falkland Savaşı, tali bir çelişmenin antogonizma kazanmasına bir örnektir. Ya da İran ile Irak arasındaki savaş, antogonizma kazanmış tali bir çelişmedir.

Tali çelişmeler, tek başlarına süreci belirlemede yetersiz kalmakla birlikte, sürecin temel çelişmesinin antogonizma kazanması yolunda yer yer son derece önemli olabileceği unutulmamalıdır.... Burada, baş çelişmenin belirleyici olduğu karşılıklı bir alışveriş söz konusudur.

IV- ÜÇÜNCÜ BUNALIM DÖNEMİNİN ÇELİŞMELERİ

A) EMPERYALİSTLER ARASI ÇATIŞMA

1) EMPERYALİSTLER ARASI ENTEGRASYONUN OLUŞMASI

3. Bunalım Döneminde olay ve süreçlere yön veren çatışmalardan biri de emperyalistler arası çatışmadır. Bu çatışma, genel bunalımın 1. ve 2. aşamalarında topyekün paylaşım savaşlarıyla sonuçlandı. Emperyalist dönüşümle birlikte, dünyanın ekonomik ve siyasal anlamda paylaşılması tamamlanmıştı. Böylece emperyalistlerin birbirlerinin pazarlarına yönelmeleri ve bu temelde yükselen rekabetin giderek boyutlanması gündeme geliyor, sonunda çelişme antogonizma kazanıyor ve paylaşım savaşları başlıyordu.

Ancak, 3. Bunalım döneminde ilişkilerin ve çelişmelerin niteliği, bu tür basit bir olasılığı ortadan kaldırdı. Savaş, sosyalist blok ve sömürge, yarı-sömürgeleri kapsayan anti-emperyalist kalkışmalarla sonuçlanmıştı. Buna ABD'nin sahip olduğu nükleer güce, önce SSCB'nin, sonra diğer emperyalist ülkelerin sahip olmalarıyla ortaya çıkan ve topyekün savaş durumunda, dünyanın savaşan taraflarla birlikte yok olma noktasına varması olasılığı verili koşullarda ortadan kalkmış oldu.

Emperyalistlerin kendi aralarında bir paylaşım savaşına tutuşmalarının, örneğin, Almanya ve Japonya'nın güçlenerek dünya pazarlarından pay istemeleri sonucunda patlak verecek bir dünya savaşının, genel anlamıyla emperyalizme kazandıracağı hiçbir şey yoktur. Dünyanın toptan yok olması tehlikesi bir yana, yalnızca ulusal kurtuluş hareketlerinin kazanmış olduğu boyut ve sosyalizm olguları bile, topyekün bir paylaşım savaşını engellemeye yeterliydi. Böyle bir savaş, emperyalist zincirin zayıflaması anlamına geliyordu. İlk savaşta SSCB doğarken, ikincisi dünyanın 1/3'ünün emperyalizme kapanması ve sosyalizme yönelmesi ile sonuçlanmıştı.

Üçüncü bir savaş, aynı zamanda emperyalizmle sosyalizm ve ezilen halkların savaşı anlamına geleceğinden, ayrı ayrı kamplara bölünmüş emperyalistlerin birbirleriyle savaşa tutuşmaları, bir yandan sosyalist ordularla savaşmaları ve tüm bunlara karşın pazarlarını ellerinde tutabilmeleri olacak şey değildi. Buna bir de nükleer silahların eklenmesi, emperyalistler arası çatışmanın aldığı biçimi ortaya çıkardı: Bu, emperyalistler arası entegrasyondur.

2. Dünya Savaşı'nın emperyalizm açısından yol açtığı sonuçlara yukarıda değinmiştik. Savaş, dünyanın ekonomik ve siyasi dengelerini alt üst etti. Savaşın entegrasyona neden olan sonuçlarını şöyle özetleyebiliriz:

a) Avrupa'da savaşın yarattığı büyük bir yıkım vardı. Avrupa ülkelerinin üretim kapasitesinde zayıflama söz konusuydu. Almanya, Fransa ve İtalya hemen hemen

tümüyle, İngiltere ile Japonya büyük oranda tahrip olmuşlardı. Bu ülkelerin hiç biri hem ülkelerini onaracak hem de ABD ile rekabet edecek sermayeye sahip değildi. Almanya, İtalya ve Japonya zaten müttefik güçlere koşulsuz teslim olmuşlardı. Bunun sonucu müttefiklerin yaptırımlarına boyun eğmekten başka bir anlam taşımıyordu. Fransa, savaşı kazanmış görünmesine karşın, daha savaşın başında yarıştan düşmüştü. İngiltere ise, sanayi işletmelerini savaşın yıkımından korumayı başarmıştı; ne var ki, savaşın giderleri İngiltere'yi kendi sermayesiyle sanayi işletmelerini harekete geçirmekten yoksun bırakacak kadar zayıf düşmüştü. Bunun yanında, sömürgecilik İngiltere'nin gereksinmelerini artık karşılamaya yetmez olmuş, sömürgelerde yükselen halk hareketleri ayrı bir sorun durumuna gelmişti.

b) Sosyalist blokun doğumunun emperyalizme genel anlamda vurduğu darbelerin etkileri, özellikle Avrupa'da yoğunlaşmıştı. Örneğin, Almanya'nın ikiye bölünmesi, Almanya için sanayi ve tarım arasındaki dengenin ve değişim olanaklarının ortadan kalkması anlamına geliyordu. Dahası, tüm Avrupa ülkelerine egemen olan sosyalizm dalgası, Avrupa'yı ABD'nin nükleer silahlarla desteklenen askeri gücüne sığınmaya itmişti. ABD, bu siyasal havayı, 'soğuk savaş' yıllarında pekiştirecek, soğuk savaş, ekonomik ve siyasi hegemonyasını güçlendirmenin bir aracı olarak etkin bir biçimde kullanacaktı.

c) Savaştan doğrudan zarar görmeyen, savaş yıllarını kendi iç örgütlenmelerini tamamlayarak geçiren ve savaş

sonrasında belli bir sermaye kapasitesiyle ortaya çıkan ülkeler vardı. Kanada, Avustralya ve İsveç gibi bu tip ülkeler, ABD için değil ama, diğer emperyalist ülkeler için rakip olabilirlerdi ve rekabetin alanı daralırken rekabetlerin çoğalması; güçlerin birbirine yakın olan rakiplerin kendilerinden çok daha güçlü olanın önünde eğilmeleri sonucunu doğuracaktı. Eşitsiz gelişim yasası bir kez daha işlemiş, ABD'yi öne fırlatırken, geçmişte hesaba katılmayan yeni ülkeler sıçrama yaparak kervana katılmışlardı.

d) İngiltere ve Fransa'nın borçları tasfiye edilmişti. Ne var ki bu iki ülke restarasyon sorunları nedeniyle kısa sürede tekrar büyük borçların altına girmişler ve savaş yıllarında zaten yeterince belirginleşmiş olan ABD üstünlüğünü kabullenmek, onun hegemonyasına girmek zorunda kalmışlardı.

e) Savaş Avrupa'nın tüm ülkelerini alt üst eden bir enflasyonla koşut sürmüş ve Avrupa ülkelerinin kendi dinamikleriyle istikrara ulaşabilmeleri, -özellikle kısa vadede- olanaksızlaşmıştı. Daha yükseklerle uçan enflasyon, ABD sermayesine karşı direnme güçlerini ortadan kaldırıyordu. Nitekim, kısa sürede bir "dolar" kıtlığı başlamıştı bile. Çünkü, yüksek enflasyon, bir anda ABD dolarını tek güvenilir para birimi yapmıştı.

Sonuç olarak, Avrupa ülkeleri ekonomik anlamda ABD'ye borçlu ülkeler durumuna gelirlerken, bu durum siyasal düzeyde, ABD'nin sistemin jandarmalığını üstlenmesi biçiminde şekilleniyordu. Bu rol ifadesini, Truman

Doktrini'nde bulacaktı. Truman Doktrini, ABD'nin savaş sonrası rolünü belgeleyen bir olaydır. ABD Başkanı, H.S. Truman'ın 12 Mart 1947 tarihli konuşmasına dayanan doktrin, "Amerika kıtasının sömürgeci Avrupalıların saldırılarından korunması, Amerika Amerikalıların, Avrupa'nın Avrupalıların olması ve bu kıtalar hükümetlerinin birbirlerinin işlerine karışmamaları" biçiminde, ABD'nin 5. Başkanı Monroe tarafından ifade edildi. Emperyalist dönüşümle birlikte, ABD etki alanı olarak Latin Amerika'nın seçilmesine dayanak yapılan Monroe doktrini'nin terk edilmesi ABD ideolojisinin artık yalnızca Amerika kıtasının değil tüm, dünyanın jandarmalığını üslenmesi anlamına geliyordu. Konuşmasında komünizme açık savaş ilan eden Truman, böylelikle komünizmi ABD'nin baş düşmanı ilan ediyor ve 'soğuk savaş'ı başlatıyordu. Baş düşman SSCB idi. Artık 1. ve 2. Bunalım dönemlerinde olduğu gibi bir emperyalist ülkenin dünya ölçüsündeki rakipleri, diğer emperyalist ülkeler değil, sosyalizmdi. Diğer emperyalist ülkeler ise sürecin dayattığı koşulların bir sonucu olarak, en güçlü emperyalist ülkeyle onun jandarmalığını kabul ederek entegrasyona gitmişlerdi.

Truman Doktrini, gerçekte daha savaşın başında biçimlenmiş ve savaş süresince ABD'nin attığı her adım bu amaca yönelmişti. Nitekim Truman Doktrini'ni resmen açıkladığı konuşmasından bir yıl önce Ocak 1946'da Kongre'ye yolladığı mesajda, dünyanın en güçlü devleti olarak olanca güçlerinin ve tüm olanaklarının "bir tek

ödevin gerçekleştirilmesi” yoluna harcanmasını istemişti: “Bu ödev, uluslararası olayların gelişmesine ABD’nin en büyük ölçüde etki yapmasını sağlamaktır”.

Hedefin bu biçimde saptanmasının ardından, bu yönde kurumlaşmaya gidilecek ve entegrasyonun söz konusu kurumlaşmalarla pekiştirilmesi amaçlanacaktı. Bu kurumlaşmaları genel çizgileriyle de olsa belirlemek gerekiyor:

MARSHALL PLANI

Genel çerçevesi Truman Doktrinin’de ifade edilen ve ABD’yi emperyalist-kapitalist sistemin jandarması yapan yeni ilişkilerin, ekonomik düzeyde verilebilecek örneklerin başında Marshall Planı ve ona bağlı kurumlaşmalar gelir. Plan, Avrupa ve Japonya’nın çıkarlarına uygun reorganizasyon planından başka bir şey değildi. Ve zamanla içeriği genişleyerek, sosyalist ülkelerin dışındaki tüm ülkeler için geçerli bir kurallar bütününe dönüştü.

5 Haziran 1947’de ABD Dışişleri Bakanı General G.C. Marshall, Avrupa’nın sosyalizm için elverişli bir ortam yarattığını, ikinci savaş ile birlikte, tek ülkeli dünya sisteminin, çok ülkeli bir sosyalist bloka dönüşmesinin verdiği ürküntüyle, Batı Avrupa ülkelerini komünizm tehlikesine karşı koruma ve set oluşturma, aynı zamanda Batı Avrupa ülkelerini denetim altına alma ve bu ülkelerin ekonomilerinin emperyalist kapitalist zincirin içinde reorganizasyon amacıyla kendi adıyla anılacak Marshall Planını ortaya atmıştı.

Başlangıçta biçimsel olarak devet edilen SSCB, 27 Haziran'da toplanan Paris Konferansı'nı 2 Temmuz'da terkederken, Marshall Planı'nın gerçekte sahip olduğu amacı, tüm dünyaya ilan edecekti. 12 Temmuz'da ABD emperyalizmiyle birlikte 16 Avrupa ülkesi, Marshall Planı'nın uygulanması konusunu görüşmek üzere toplanıyor ve ABD tarafından İngiltere ve Fransa'ya önerilen Alman ekonomisinin yeniden düzenlenmesi konusunda anlaşıyorlardı. 1 Nisan 1948'de ABD Kongresinde kabul edilerek yürürlüğe giren ve 1952 yılına kadar sürecek olan Marshall Planı doğrultusunda oluşturulan kurumlar şöyleydi: OEEC (Ekonomik İşbirliği Örgütü)

12 Temmuz 1947'de Paris'te toplanan "16'lar Konferansı", Marshall yardımından ilk elde yararlanacak ülkeleri bir araya getirmişti. Bu ülkeler Nisan 1948'de OEEC'yi kurdular. OEEC'nin görevi, Marshall Planı'nın önereceği sektörleri saptamak ve ECA (Avrupa Ekonomik İşbirliği Yönetim)ne iletmektir.

ECA: ABD Başkanına bağlı bir yöneticinin denetimindeki örgüt, çeşitli yan komiteler aracılığıyla ABD sermayesinin yöneleceği alanları saptıyor ve reorganizasyonun bu amacından sapmamasından sorumlu olarak, Marshall Planı'nı yönlendiriyordu.

Marshall Planı'nın işleyişi ise, çeşitli biçimlerde gerçekleşmekteydi. Buna göre:

a) Doğrudan yardımlar: Bunlar, söz konusu plan içinde olan ülkelere dolar olarak doğrudan doğruya yapılan

yardımlardı. Bu işlem, borçlandırma yoluyla ya da kredi ile koşullu olarak yapılmaktaydı. Kredi yoluyla yapılanlar uzun vadeli olup, hibe ile yapılanlar karşılıksız yardımlardı. Ancak bunlar mal şeklinde olup yardım gören ülkenin ulusal parasıyla ifade edilen “karşılık paralar” hesabına bloke edilmekteydi.

b) Endirekt yardımlar: Doğrudan yardımlarda geçerli olan ABD patentli malları alma zorunluluğu, bu yardımlarda söz konusu değildi. Endirekt yardımlar, tiraj hakları, başlangıç kredileri, özel kaynaklar gibi değişik biçimlerde görülmekteydi.

c) Teknik yardımlar,

d) Karşılıklı yardımlar,

e) Özel yardımlar: Genellikle karşılıklı paralardan ayrılan “Marshall Planı özel girişim fonu” bu tür yardımların kaynağını oluşturmaktaydı. Özel girişimi canlandırmaya çalışan bu işlerlik doğrudan doğruya yapılan yardımların çok, karşılıklı para akışı biçiminde sürmekteydi.

f) Off Shore: Bu sistem 1951’de petlek öirin Kore Savaşı ile gelişti. “Off Shore Siparişleri Programı”denilen bu yardım, endirekt bir nitelik taşımakta ve ABD’nin dışardan sağladığı emtiayı ifade etmekteydi.

Marshall Planı’nın yürütülüşünde kavranması gereken yaratılmaya çalışılan görüntüye karşın, olayın “yardım” olmaktan uzak niteliğidir. ABD’den yardım alan devletler, ülkesine yerleşmiş olan ABD yardım heyetine isteklerini bildirmekteydi. Heyet, istekleri Washington’daki merkeze

iletıyor, burada uygun görülmesine bağılı olarak eğer sermaye istemi söz konusuysa gönderiliyor, yok eğer emtia istemi söz konusuysa istenen emtia ABD piyasasından satın alınıyor ve yine ABD gemileriyle gönderiliyordu. “Yardım” miktarı ve yardımın hangi alanlara yöneltileceğı konusundaki tartışmalar, ABD’ye söz konusu ülkelerin ekonomisini denetleme olanağı vermektedir. İster sermaye, ister emtia “yardımı” olsun, karşılığında “yardım” alan ülkenin merkez bankasında, ABD adına hesap açılıyordu. Karşılıklı paralar denilen bu fonun kullanılışı, ABD iznine bağılı olduğundan, ABD’ye ikinci bir müdahale olanağını sağlamaktaydı. ABD, bu olanaklardan, bir yandan kendi sermayesinin çıkarlarını geliştirmek, yardım alan ülkenin sanayisini, kendisi için tehlikeli olmayacak sektörlerle yöneltmek biçiminde yararlanıyordu.

OOEC’nin kurulmasının ardından, ABD tarafından ilk ağızda aktarılan 5 milyar dolar, planın tamamlandığı 1952 yılında, 13,812 milyar doları bulmuştu. En büyük payını sırasıyla İngiltere, Fransa, Almanya, İtalya ve Japonya’nın aldığı bu sermaye, değişik oranlardaki olsa, Avrupa’nın kapitalist sistem içinde yer alan diğer ülkelere ve bu arada Türkiye’ye de yansıyor. Böylece emperyalizm sürecinde ilk kez bir emperyalist ülkenin diğerlerine yüklü miktarda sermaye aktarması ve bu ülkelerin ekonomik nabızlarını denetimine alması gibi bir durumla karşılaşmış olunuyordu. Bu, entegrasyonun olanca çıplaklığıyla gözler önüne serilmesinden başka birşey değildi. 1961 yılında, Marshall Planı çerçevesinde eşgüdüm işlevini yüklenmiş

olan OEEC'nin artık işlevini tamamladığı ve restorasyonun gerçeklik kazandığı düşüncesiyle, bu kuruluş lağvedilecek, yerine OECD kurulacaktı. ABD ve Kanada'nın da katıldığı OECD, ABD egemenliğinin kurumsal düzeyde ifadelerinden biri olarak kurulmuş olmasına karşılık, ABD'nin rolünün 1970'lerde sarsılmasıyla etkisini yitirmiştir.

IMF (ULUSLARARASI PARA FONU) VE YENİ PARA SİSTEMİ

IMF'nin kuruluş gerekçesi, tekel öncesi kapitalizmi sarsan 1815 krizi sonrasında, 1821'de İngiltere tarafından başlatılan ve sonrasında diğer ülkelerce de kabul edilen Altın Standardı sistemine değişik bir şekilde dönecekti. Altın Standardı sistemi, gümüş para standartının yerini almıştı. Ve bir ülkenin paralarının, sahip olduğu altın miktarına bağlanması anlamına geliyordu. Buna göre ülkeler, birimlerini, sabit bir altın miktarıyla ifade ederek (örneğin, 1 sterlin=10 ons altın gibi), merkez bankası banknotlarını bu sabit kur üzerinden altına çevirmeyi kabul ediyordu. Ama emperyalist dönüşümle birlikte, söz konusu sistem alt üst olmaya başladı. Emperyalistler arası rekabet, emperyalist ülkelerin olaya öncelikle yeniden paylaşım çatışması temelinde bakmalarını getirince, 2. Bunalım döneminde altın standardı sistemi çökmüş, sonuçta uluslararası ticaret çıkmaza girmişti.

ABD bu kez tümüyle kendi denetiminde olması koşuluyla sistemi yeniden oluşturmaya yöneldi. Gerçekte bu yönde hazırlıklara daha 1941 yılında başlayan ABD, 1944'de savaşın sonucunun artık belli olmaya başladığı bir aşamada,

Bretton Woods kasabasında bir konferans toplayarak sistemi yeniden oluşturdu. IMF, bu konferans sonucu kurulan iki uluslararası kuruluştan biridir.

27 Aralık 1945’de resmen kurulan IMF, ABD Maliye Bakanı Yardımcısı White’ın hazırladığı plana göre oluşturulmuştu. Plan doları uluslararası ödeme aracı olarak belirleme esasına dayanıyordu. Bu plana diğer ülkelerin tepkileri cılız oldu. Örneğin İngiltere’nin Keynes’e hazırlattığı ve ABD’nin olası hegemonyasını dengeleme amacına yönelik kapsamlı planı, ABD’nin mali gücü karşısında yetersiz kalmıştı. Sonuçta çıkan karar, doların değerinin altınla ifade edilmesi (bir ons altın=35 dolar) ve ABD dışında kalan tüm ülkelerinin paralarının ABD doları üzerinden hesaplanması biçiminde oldu. Ayrıca ABD, yabancı merkez bankalarının ellerindeki doları istendiği anda resmi fiyat üzerinden altına çevirmeyi taahhüt ediyordu.

IMF’nin burada detaylarına girmeyeceğimiz karmaşık prosüdürü bu temel üzerinde yükseldi. Ve etkinlikleri bu sistemi korumaya yöneldi. Yani IMF bir uluslarüstü kuruluş, tüm kapitalist ülkelerin merkez bankalarının üzerinde yükselen bir soy banka gibi görünse de, ABD liderliğine uygun olarak yaratılan bir kurum oldu. Dolayısıyla dünya ekonomisi üzerindeki etkileri de entegrasyonun işleyişine ya da ABD ile diğer emperyalist ülkelerin ilişkilerine bağlı olarak değişen özellikler taşıdı. IMF’nin yeni sömürgeci yöntemler açısından yüklendiği role, yeni sömürgecilik bölümünde yer vereceğiz.

IBRD (Dünya Bankası): IMF ile aynı gün kurulan IBRD, ABD jandarmalığında oluşturulan entegrasyonun bir diğer önemli kurumudur. IMF'nin rolü, doların denetimine uygun zemin oluşturmak, kısa vadeli kredilerle para sistemini korumak olurken, IBRD, doların egemenliği yolunda, ABD sermayesinin kendini üretebilmesi için, uzun vadeli krediler vermektir. Böylece, dünya ülkelerinin ekonomilerinin ABD'nin çıkarlarına uygun olarak biçimlenmesi sağlanmaktadır. Doğrudan kendisinin ya da kendisine bağlı örgütlerin (Uluslar arası Kalkınma Birliği – IDA, Uluslar arası Finans Kurumu – IFC, Ekonomik Kalkınma Enstitüsü – EDI vb.) verdiği krediler yanında, emperyalist tekellere yol göstericilik yapmak ve perspektif yaratmak gibi işlevleri olan IBRD, uzun bir süre Avrupalı ülkelerin ABD politikası doğrultusunda reorganize edilmelerinde önemli yol oynamış ve Marshall Planı'na uygun biçimde hareket etmiştir. IBRD'nin yeni-sömürgeci etkinliklerine daha sonra değineceğiz.

NATO VE ABD'NİN ASKERİ HEGEMONYASI

11 Haziran 1948'de ABD Kongresi NATO'nun kuruluşunu haber veren bir karar almıştı. Buna göre, Amerika kıtası dışında da olsa, ABD'nin ulusal güvenliğini ilgilendiren bölgesel ve diğer ortak anlaşmalara katılmak için ABD hükümetine tam yetki verilmişti. Bu doğrultuda hızlandırılan çıkarlar yaklaşık bir yıl sonra meyvesini verecek ve 4 Nisan 1949'da ABD ve Kanada ile 10 Avrupa ülkesi NATO, (Kuzey Atlantik Paketi) yu kuracaklardı. Türkiye ve Yunanistan'ın 1952'de Batı Almanya'nın 1953'de katılmasıyla 15 devleti

kapsayan NATO'ya son olarak İspanya katılmıştı. ABD'nin Truman Doktrini ile birlikte sosyalizme karşı başlattığı 'soğuk savaş'ın simgesi militarist bir örgüt olan NATO, emperyalist-kapitalist kamp içinde yer alan ülke ordularının ABD Genel Kurmayı'nın emrine verilmesi anlamına gelmekteydi. Başkomutanlığını her zaman ABD generallerinin yaptığı NATO'nun ardından dünyanın başka bölgelerinde de benzeri paktlarla (CENTO, CEATO) ABD'nin militarist örgütlenmesini yaygınlaştıracaktı.

Kapitalist sistem ve özellikle ABD, 1950'li yıllara önemli bazı olaylarla birlikte giriyordu. Dönüm noktasını SSCB'nin 1949'da atom bombasını yapmaya başlamasının oluşturduğu ve ABD'nin nükleer tekeline son verdiği 'soğuk savaş' ortamının Kore savaşıyla daha da derinleşmesi, ABD'yi söz konusu ortamı tekrar değerlendirmeye ve elde ettiği sonuçlara göre hareket etmeye itiyordu.

ABD'nin çıkardığı sonuçlardan hareketle oluşturduğu stratejinin ilk ayağını, nükleer silah tekelinin son bulmasıyla ve toptan savaş stratejisinin kendi içinde yok edici bir nitelik kazanması nedeniyle bu seçeneğin terk edilmesi oluşturdu. Bu stratejinin yerine "savaşın içinde dolaşma" biçiminde de tanımlanan "sınırlı savaş"düşüncesi ön plana çıkmaktaydı. Bunu sağlayabilmek için, dünyanın en stratejik yerlerindeki bir dizi ülke, kapitalist militer sistem içine sokularak SSCB'nin kuşatma altına alınmasına çalışılıyordu.

İkincisi, özellikle Batı Avrupa orduları, ABD Genel Kurmayı'nın emrinde bütünleştiriliyordu. Böylece,

NATO'nun askeri gücü oluşturuluyordu. Hem Batı Avrupa tek bir savaşın savunma alanı olarak planlanıyor, hem de birçok geniş alanın ABD üsleri ile doldurulmasının koşulları oluşturuluyor ve bu ülkelerin stratejik karar alma mekanizmaları doğrudan ya da dolaylı bir biçimde Pentagon'un emrine giriyordu.

Üçüncüsü, oluşturulan bu atmosfer, F. Almanya ve Japonya'nın sahip oldukları potansiyelin Pentagon tarafından kullanılmasını sağlamaktaydı. Bu iki ülke dünyanın gözünde faşizmin ve emperyalist saldırganlığın simgesiydi. SSCB'nin nükleer teknoloji kullanmaya başlamasını ve Kore savaşını, 'soğuk savaş' derinleştirme yolunda kullanan ABD, bu gerekçelerle söz konusu ülkeleri de militer amaçları doğrultusunda kullanmaya başlayacak ve F. Almanya'yı 1955 yılında NATO'ya alacaktı.

2) ENTEGRASYONUN İLK YILLARI

Entegrasyonun oluşmasıyla birlikte, burjuva iktisatçılarınca, uzun refah dönemi olarak adlandırılan dönem başladı. Bu ilk yılların siyasi anlamda kazandığı içerik ise, bir önceki bölümde genel çizgileriyle değindiğimiz soğuk savaş oldu.

Entegrasyonun ilk yıllarının göreceli bir refah içermesi kuşkusuz raslantı değildi. Ve çeşitli nedenlere dayanıyordu. Ancak, burjuva ideologlarca kapitalizmin sosyalizme üstünlüğü olarak yorumlanan bu refah, 1960'lı yılların ortalarına doğru çatlayacak ve yerini, 1970'li yıllar boyunca tüm kapitalist dünyayı sarsan büyük depresyon alacaktı. Depresyonun siyasal düzeyde de somutlaşması gecikmeyecek

ve önce Küba Devrimi, ardından gelen Vietnam Devrimi en az ekonomik depresyon kadar sert ve boyutlu bir siyasal boşluk doğuracaktı.

Savaştan en az zararlı çıkan ABD sermayesi, Truman Doktrini ve Marshall Planı doğrultusunda Avrupa'yı kendi gereksinimlerine uygun biçimde reorganize etmeye yönelmişti. Bu durum, doğal olarak sürekli bir etkinlik, yeni iş alanlarının açılması ve yüksek bir gelişme temposu yakalanması, ağır sanayi ve ara sanayi bağlamında yoğun bir üretim anlamına geliyordu.

ABD sermayesi açısından olay, Avrupa ekonomisinin, ABD'nin koşullandırdığı biçimlenmesinin dışında bazı yönleri de içermekteydi. Savaştan çıkmış ve yıkılmış Avrupa'nın işsiz orduları, ABD tekelleri için ucuz işgücü anlamına geliyordu.

Böylece, çok stratejik alanların dışında kalan bir çok alanda, üretimi doğrudan Avrupa'da kurulan fabrikalarda gerçekleştirmek, ABD tekelleri için giderek daha cazip olmaya başladı. Öte yandan bilimsel ve teknolojik devrimin açtığı ufuklar, böyle bir üretim politikasını karlı kılıyor, ve daha önceden bu tür etkinlikleri engelleyen nedenler ortadan kaldırılıyordu. Örneğin, jet motorun bulunması ve yaygın kullanımı, hava taşımacılığının gelişmesini ve kargo seferlerinin başlamasını getirmiş, böylelikle ayrı kıtalarda gerçekleştirilen üretimin pahalıya mal olmasına neden olan ulaşım engeli, dolaşım sürecini hızlandırması anlamında ortadan kalkmış ve sermayenin kendisini daha hızlı biçimde üretmesinin koşullarını oluşturmuştur.

Bu durum, sermayenin uluslararasılaşması sürecinin hızlanması anlamına geliyordu. Uluslararası tekeller, kuşkusuz emperyalist dönüşümle birlikte yaygınlık kazanmış bir olguydu. Ama başat bir özellik durumuna gelmesi, 3. Bunalım Dönemiyle birlikte başladı. Artık merkezi ABD’de bulunan tekeller, Almanya, İngiltere, Japonya gibi ülkelerde, o ülkelerin ucuz işgücünü kullanarak üretim yapıyorlar ve ürünlerini ABD dahil olmak üzere, dünya pazarlarına aktarıyorlardı. Giderek söz konusu tekeller Avrupa ülkeleri ve Japonya’da sürdürdükleri üretimden elde ettikleri kazancı, o ülkelerde de değerlendirme ve yeniden üretmeye yönelecek, o ülkelere buldukları işbirlikçilerle iç içe girecek ve hatta bazı tekeller merkezlerini Avrupa ya da Japonya’ya taşımayı tercih edeceklerdi.

Böylece, merkezi yönetimi ABD’de (ya da başka ülkelerde), fabrikaları başka ülkelerde, hammadde kaynakları daha başka ülkelerde olan çok uluslu tekeller, daha fazla yaygınlaştı ve entegrasyonun ekonomik göstergelerinden biri oldu. Artık çıkarları herhangi bir devletin ya da ulusun yanında olmayan, yalnızca anti-komünist olmak özelliğinde birleşen tekeller, sistemin denetimini ele geçirme yolunu tuttular. Örneğin, Standart Oil adlı petrol şirketi, bir yandan ABD’de petrol çıkarıp bunu yine ABD’de bulunan rafinerilerde arıtarak pazarlıyor, öte yandan hareket noktası petrol olan ama süreç içinde petrol dışı alanlara da yönelen ve her geçen yıl biraz daha genişleyen yan şirketler kuruyor, çeşitli

alanlara el atıyor, bu alanların her birinde gerçekleştirdiği üretim için değişik ülkelerden değişik ortaklar bularak sermayesini genişletiyordu. Bu, ABD çıkışlı tekelin, ABD'nin ulusal iradesinin belli ölçülerde dışına çıkması ve gideerek uluslarüstü bir konsorsiyum karakteri kazanması anlamına geliyordu.

Sürecin bir diğer özelliği de devletin ekonomik yaşam içinde aktif olarak üstlendiği roldü. Bu özellik gerçekte 2. Bunalım Döneminde ABD'de başlamış ve faşist ülkelerde ses bulmuştu. Tekel öncesi kapitalizm döneminde ve 1. Bunalım Döneminde, devletin rolü daha çok kendi tekellerinin çıkarlarını savunmak ve bu temelde politika yürütmek, savaşmak, tekellerin sömürüsüne uygun zemin oluşturmaktı.

2. Bunalım Dönemiyle birlikte, devlet, ekonomik yaşamın aktif bir unsuru olarak pazara giriyor ve ekonomik politikaların saptanmasında edilgen kalmaktan çıkıyordu. Keynes tarafından teorik temeli oluşturulan bu yaklaşım, kapitalist üretimin anarşik niteliğinin aşılması ve depresyonların önlenmesi anlamını taşıyordu. Ancak bu olgu, yani devletin ekonomik politikaların belirlenmesindeki rolü, bir taraftan baraj, liman, havaalanı yapımı gibi büyük yatırımları finanse ederek ekonominin aktif bir unsuru olması, kapitalizme istikrar kazandırma çabasından kaynaklanmaktaydı.

Ama zamanla başka noktalardan açıklar patlak verecek ve depresyondan kurtuluş yolu olarak 1980'li yıllarda, bu kez devlet müdahaleciliğini "asgariye indiren" politikalar

öne çıkacaktı. Çünkü geçen yıllar ve pazarın doymasına koşut olarak, yeni yeni sorunlar çıkarmış, devletin varlığıyla ortaya çıkan korumacı karakter, yüksek bir enflasyon oranını kaçınılmaz kılmış, olay depresyon nedenlerinden biri olmuştur.

Bu durumda entegrasyonun ilk yıllarının verdiği “refah” görüntüsünün ilk iki nedenini bilimsel ve teknolojik devrimin açtığı ufuklar ve dolayısıyla üretim araçlarının evrimi ile ucuz işgücü olarak özetleyebiliriz, Üretim araçlarının giderek gelişmesi e her defasında daha az emeği gerektiren sonuçlar doğurması, artı değer sömürsünün artması ve daha önceden iki, üç işçinin yaptığı işi, bir tek işçinin yapabilmesi gibi bir sonuç doğuyor; öte yandan aynı zamanda yeni tüketim malları ve bunların pazarlarının yaratılması, işsizliğin yaygınlaşmasını da engelliyordu. Ayrıca ucuz işgücü kullanmak gibi bir avantaj vardı.

Başlangıçta Avrupa ve Japon işçi sınıfları bu duruma araç olurken, süreç içinde Avrupa’nın reorganizasyonuna koşut olarak, eşitsiz gelişme yasasına uygun şekilde sıçrama yapan F. Almanya, Japonya gibi ülkeler gelişiyor, kendileri yeni ucuz işgücü pazarlarına yöneliyorlardı. Japonya’nın G. Kore’den, Almanya’nın Türkiye, Yunanistan vb. ülkelere, Fransa’nın Cezayir’den ucuz işgücünü ülkelerine çekmeleri bu şekilde başladı.

Çok uluslu tekeller, artık kendileri için cazip işgücünü başka ülkelere aramaya başladılar. Bilimsel ve teknolojik devrimin ürünü yeni üretim araçları, nitelikli emeğe dayanan gereksinmeyi giderek azaltıyor ve daha az nitelikli emek, daha çok iş yapar duruma geliyordu.

“Refah” olayının üçüncü bir nedeni olarak da, hammaddelerin göreceli ucuzluğunu gösterebiliriz. Entegrasyonun ilk yılları boyunca, emperyalizm yüksek bir teknoloji ile yeni sömürgelerdeki yer altı kaynaklarını, sanayi üretimi için gerekli hammaddeleri tam anlamıyla talan etmelerini ve üretim gerçekleştirildikten sonra, yüksek fiyatlarla pazarlamalarını getirmişti. Üretim politikasının, hammaddelerin ucuzluğu temeline oturmasına dönüşen bu durum, ilerde ciddi sorunların kaynaklarından biri olacaktı.

1960’ların ortalarına gelindiğinde, burjuva ideologlarının, kapitalizmin sosyalizme üstünlüğü olarak niteledikleri “refah” denilen olgunun geçici olduğu, savaş sonrası yıkımın sağladığı olanakların ve bilimsel teknolojinin etkisiyle sağlanan göreceli istikrarın alttan alta depresyonu hazırladığı anlaşılmıştır. 1965’de başlayan süreç, 1967’de iyice kızışmaya başlamış ve 1971’de depresyon patlak vermişti. Göreceli istikrar döneminde farkedilmeyen çatlak öylesine derindi ki, her önlem başka bir noktada verilen açık anlamına gelecek, ekonomik çöküntünün siyasal çöküntüye dönüşmesini engelleyebilmek için, 80’li yıllara damgasını vuracak yeni bir soğuk savaş başlatılacaktı.

3) EMPERYALİSTLER ARASI ÇATIŞMANIN DERİNLEŞMESİ

Açık ABD hegemonyası yaklaşık 20 yıl sürdü. 1947’den 57’ye kadar geçen on yıl bu durumun yerleşmesi sürecini oluşturuyordu. İzleyen on yıl ise, diğer ülkelerde ABD yatırımlarının genişlemesi ve Batı Avrupa ülkelerinin çoğunda, Japonya’da ve daha az ölçüde de daha az gelişmiş ülkelerde yatırım ve üretim patlaması biçiminde

gerçekleşmişti. ABD ve İngiltere gibi ülkelerin üretim kapasitelerinin ve uluslararası ticaret içindeki paylarının artışı, örneğin bir Almanya'ya da Japonya'nın düzeyinde değildi, yine de geçmiş dönemlerle kıyaslandığında olağanüstüydü.

Buna karşılık bu dönem aynı zamanda emperyalistler arası çatışmanın derinleşmesi sürecini içermekteydi. Entegrasyon, ABD'nin diğer emperyalist ülkeler üzerindeki hegemonyası temelinde oluşmuştu. Ancak 1955'de Avrupa'nın ve Japonya'nın reorganizasyonunun büyük oranda tamamlanması, aynı zamanda bu ülkelerin ABD hegemonyasına karşı hareketlenmesi anlamına gelmekteydi. Çünkü, her şeye karşın, reorganizasyon, Truman ve Marshall Planlarında başlangıçta ekseni belirlenen çerçevede gelişmemişti.

Öncelikle, sermaye bir kez daha vatansız olduğunu kanıtlamış ve nerede kâr gördüyse orayı kendine vatan bellemişti. Bu durum, ABD ve İngiltere'de yaygınlaşan çok uluslaşmanın, kısa sürede diğer emperyalist ülke tekellerine de yansması sonucunu getirmiş, bu arada özellikle Almanya ve Japonya, ülkelerindeki ABD teknolojisini kendi ucuz işgüçlerinin yoğun sömürsü yoluyla evrilmişlerdi. Askeri harcamalardan muaf tutulmalarını bir avantaj olarak kullanan bu iki ülke, siyasal düzeyde ABD'nin tümüyle etkisinde görölmelerine karşın, ekonomilerindeki patlamayla kendi etkilerini artırmış ve 1970'lere, ABD'nin dünya pazarlarındaki en büyük iki rakibi olarak girmişlerdir.

Emperyalistler arası çatışmanın derinleşmesini 1957 ile başlatmak yanlış olmaz. Bu tarihte AET kurulmuştu. 18

Nisan 1951’de Batı Almanya, Belçika, Lüksemburg, Hollanda, İtalya ve Fransa, bir anlaşma ile üye ülkeler arasında kömür ve çelik sektörlerinde tam bir serbest değişimi kabul ettiler. CECA’yı (Avrupa Kömür ve Çelik Birliği) adlı birliğin kurulmasıyla sonuçlanan bu anlaşma, ABD ile Avrupa ülkelerinin ve Japonya’nın arasındaki entegrasyondan daha ileri bir adımdı. Çünkü Avrupa ülkelerinin ABD’ye karşı oluşturdukları bir entegrasyondur ve ABD’den bağımsızlaşma eğilimini ifade ediyordu. CECA’yı izleyen ilk adım aynı ülkelerin 25 Mart 1957’de Roma anlaşmasıyla, Avrupa Ekonomik Topluluğu (Ortak Pazar – CEE)’nu kurmaları oldu. Altı ülke bu kez yalnızca belirli mal gruplarını ya da belirli sektörleri değil, bütün ekonomik etkinlikleri kapsayan geniş ölçekli bir entegrasyon oluşturmuşlardı. Bir toplumsal fon ve bir de yatırım bankası oluşturan AET’nin temelini gümrük birliği oluşturmaktaydı. Bununla mal alışverişlerinin tümünü kapsayan ve üye devletler arasında, ithalat ve ihracattan alınan gümrük vergileriyle eş etkili bütün vergileri yasaklayan ve üçüncü ülkelerle ilişkilerinde ortak bir gümrük tarifesinin uygulanmasına dayanan bir işlerlik oluşturmuşlardı.

AET, başlangıçta kendisine siyasal birlik oluşturma görevini saptamıştı. AET, Avrupa Birleşik Devletleri yolunda bir adım olacaktı. Bununla birlikte, başlangıçta on yılda ulaşacağı sanılan bu amaca, kuruluştan günümüze kadar uzanan süreç içinde ulaşamayacak, üye ülkelerin içinde bulundukları ekonomik koşullar, bu politikanın

uygulanmasını güçleştirecek ve giderek engelleyecekti. İlk kez 10 Haziran 1979'da Avrupa Parlamentosu, doğrudan seçimler yoluyla oluşturuluyor, ne varki yaptırım gücü olmuyordu. Aynı şekilde 1970'de hazırlanan Werner Raporu doğrultusunda saptanan ve tek bir birim, tek bir devlet gibi hareket etmenin yolunu açacağına inanılan ortak para politikası düşüncesi hayata geçemeyecekti.

Başlangıçta altı ülke tarafından oluşturulan ve Euroatom adlı ülkelerin nükleer teknoloji alanında dayanışmasını içeren kuruluşla desteklenen AET, süreç içinde İngiltere, İrlanda, Danimarka, Yunanistan, İspanya ve Portekiz'in katılımıyla genişleyecekti. Söz konusu genişleme, ABD'den bağımsızlaşma eğiliminin yaygınlaşması anlamını içerirken aynı zamanda bir ülke gibi hareket edebilmenin koşullarını ortadan kaldırıyordu. Böylece ortak ülke amacının yerini giderek Avrupa Topluluğu olgusu aldı. Eşitsiz gelişme yoluyla büyük bir hamle yapan F. Almanya'nın nüfuzunu yayma girişiminin bir ürünü olarak değerlendirilebilecek AT, bugün ABD ya da Japonya karşısında öne geçebilmenin getirdiği bütünlükten çok uzaktır.

Başlangıçta var olan F.Almanya'nın ekonomik, Fransa'nın siyasi üstünlüğüne dayanan uzlaşma, süreç içinde bu ülkelerin çıkarlarının birbiriyle çatışmasına dönüşmüş ve İngiltere'nin de katılımıyla çatışma keskinleşmiştir. Örneğin Fransa'nın 1966 yılında NATO'nun askeri kanadından çekilmesi, diğer AET ülkelerinden destek bulmamıştır. Sermayenin çok uluslaşması sürecinin kapitalist dünyayı bir bütün olarak

dünya pazarına belli ölçülerde dönüştürmesine karşın, bu sürecin tamamlanması ve olayın siyasal düzeydeki ayrılıkların ortadan kaldırılamaması, depresyonu derinleştiren nedenlerden biri olmuştur. Çok uluslaşma ve onunla çelişen siyasal farklılaşma, her zaman değişik kaygılardan hareket eden tavırları getirirken, uluslar arası tekellerin buna eklenen çıkar çatışmaları, yeniden paylaşım yolunda oldukça ilginç bir karakter kazandırmıştır.

Bir yandan AET'nin oluşması, ve F.Almanya'nın ekonomik yükselişi ve Fransa'nın giderek ekonomik alana da yansıyan siyasal farklılaşma çabasının, öte yandan Japonya'nın hızla evrilmesinin ABD'de yarattığı rahatsızlık; emperyalistler arası çatışmanın çeşitli görüntüleridir.

ABD'nin savaş sonrası tüm hesapları, kendi hegemonyası altında oluşan entegrasyona süreklilik kazandırmaya ve bu temelde kurumlaşmaya , yeni bir olayın hukukunu yaratmaya yönelikti. Bunun ilk adımı, uluslar arası bir para sistemi oluşturmak ve doları altına çevrilebilir tek para olarak kabul ettirip uluslar arası ticaret birimi durumuna getirmek olmuştur. Başlangıçta sınırsız avantajlar sağlayan bu durum, süreç içinde çeşitli sorunlar doğurmaya başladı.

1958 yılından itibaren, ekonomik durumlarındaki iyileşme oranını yükselten Avrupa ülkeleri ve Japonya, IMF'nin öngördüğü konvertibliteye geçmiş ve Bretton Woods sistemi tam anlamıyla işlemeye başlamıştı. Bu dönem aynı zamanda Avrupa ve Japonya ile ABD'nin durumlarının önemli oranda dengelendiği dönemdi. Bu arada, ABD'nin dış ödeme açıklarının artması, başlangıçta

hesaba katılmayan sonuçlar doğurmuş, Avrupa ülkelerinin merkez bankalarında dolar rezervleri hızla yükselmeye başlamıştı. Bu durum söz konusu ülkelerin ekonomilerini onarmalarına ve güçlendirmelerine koşturarak, sermaye ve emtia ihraçlarının artarak ithalatlarını geride bıraktığı bir döneme denk düşüyor ve ABD'nin doların altına çevrilebilir niteliğinden gelen banker ülke olarak elde ettiği büyük avantaja karşı kullanabilecekleri bir koz elde etmelerini sağlıyordu.

ABD'nin bütçe açığı vermeye başlaması ve geçen yılların açığı giderek büyütmesinin çeşitli nedenleri vardı. her şeyden önce, ABD, dünyayı denetimi altında tutmanın yolunu sürekli bir silahlandırmaya dayandırmıştı. Silahlanmayı hem SSCB'ye ve ulusal kurtuluş hareketlerine ve hem de hegemonyası altındaki ülkelere karşı bir koz olarak kullanan ABD, bir yandan SSCB ile rekabeti sürdürürken, öte yandan diğer emperyalist ülkeleri girişimlerine ortak etme çabasındaydı.

Müttefik ülkeleri konvansiyonel silah sanayilerini geliştirme yolunda desteklemesine karşın, nükleer silah teknolojisine onları karıştırmaya hiç niyetli değildi. Çünkü nükleer teknoloji onun için aynı zamanda entegrasyon için de üstünlüğü elde tutmanın bir aracıydı.

Ancak, bu konumu sürekli tutmanın faturası oldukça kabarıktı. Öte yandan dünyayı denetleme e ulusal kurtuluş hareketlerini engelleme çabasının ABD'ye getirdiği masraf da az değildi. İkinci önemli nedense, sermayenin uluslararasılaşmasının hesap edilmeyen sonuçlarıydı.

Uluslararasılaşma, metropollerdeki ve yeni-sömürgelerdeki toplumsal ve endüstriyel ilişkileri değiştirerek, kapitalist dünya pazarının birliğini yeniden sağlamayı tartışmasız bir biçimde başarmıştı. Uluslararası sermaye, yeniden ABD'ye dönüyor, ABD dış alanlarda yeni yeni yatırımlara yöneliyordu. Giderek uluslar arası ticaretin yarısına yakını bu tür çok uluslu tekellerin denetimine girmişti. Bu oran, yeni-sömürge ülkelerde %70-80'i bulmaktaydı. Bunun sonuçlarından biride büyük miktarlarda doların ABD dışında ve özellikle Avrupa'da birikmesi oldu. Çok uluslu tekeller kazanıyorlardı, ancak bu arada ABD bütçesindeki çatlak derinleşiyordu.

Ellerine geçen avantajı değerlendirme yolunu tutan Avrupa ülkeleri -özellikle Fransa- harekete geçerek 1965'den itibaren ellerindeki dolarları altına dönüştürmeye başlıyorlar ve "ortak altın fonu"ndan ayrılıyorlardı. O aşamaya kadar, ABD dışına akan dolarlar, likidite talebiyle uyum durumunu az çok koruduğu için sorun büyük görünmüyordu. Tersine bu durum uluslar arası ticaretin yıllık ortalama %7,5 gibi büyük bir oranda büyümesine yardımcı olmuştur. Ama, 1965'den sonra değişim başladı.

Fransa'nın girişimi sonucu Avrupa Merkez Bankalarının, kendi paralarının değerlerini korumak gerekçesiyle dolardan kaçmaları ve devalüasyonu beklenen paralara yönelmeleri ya da devalüasyonu beklenenlerden kaçış gibi nedenlerle spekülasyonun yoğunlaştığı sıralarda, büyük miktarlarda dolar satın almak zorunda kalmaları gündeme geldi. Merkez Bankalarının kasalarında dolarların

birikmesi, ulusal para politikalarının hedeflerinden saptırılması, ABD'nin altın rezervleri ile ABD dışındaki dolar miktarı arasındaki dengeyi alt-üst etti. Kısacası, dolar güvenilir olmaktan çıktı.

Öte yandan, ABD'nin bütçe açığı büyümeyi sürdürmekteydi. Son olarak gündeme gelen Vietnam Savaşı, sorunu daha da büyütmüştü. 1968 Mart'ında Washington'da yapılan toplantıda, Avrupalı emperyalistlerin dolar krizi karşısında ABD'ye yardımı bir kez daha reddetmeleri üzerine, 1961'de oluşturulmuş olan "ortak altın fonu" anlamını yitirmişti . Olay ABD ekonomisinin tam büyük bir depresyona girmesinden başka bir şey değildi. ABD'nin dışında büyük bir dolar piyasasının oluşması, buna karşılık ABD'nin bütçe açıklarına ve ödeme güçlüğüne bir çözüm olarak enflasyona yönelmesi ekonomik güçlüklerin bir depresyona dönüştürmüştü. ABD, çareyi Eylül 1971'de doların altına çevrilebilirliğine son vermekte buldu. Bu kararı devalüasyon izleyecekti.

Böylece ABD, Bretton Woods'da oluşan sistemi tek taraflı olarak bozuyordu. Bu, emperyalist-kapitalist ülkelere karşı açılmış bir ekonomik savaşı. Söz konusu kararın açıklanmasından sonra ABD mali çevrelerinde oluşan tepkileri örnekleyecek olursak, durumu daha somut biçimde aktarmış olacağız:

"Programı övüyorum... bu Marshall Planı liberalizmin sonu, Nixon pragmacılığının başlangıcıdır. ABD'nin dünyadaki en güçlü ekonomik varlık olduğunu ve ekonomik gücümüzü kavradık. Uluslar arası ticaret ve parasal

hareketlerimizin gerçek hedefi Japonlardır. Bundan sonra Japonlar aldıklarından daha fazlasını vermek zorunda kalacaklardır, yoksa karşı saldırılara katlanacaklardır” (52) “ABD dramatik bir darbe ile tüm dünyaya yayılan zayıf dolar söylentilerine rağmen nasıl güçlü olduğunu göstermiştir. ABD dolar ve altın arasındaki bağlantıyı kurup, ve %10'luk bir gümrük vergisi uygulayarak kimin Gulliver ve kimin Liliputlular olduğunu göstermiştir... Liliputlar, Batı Almanya, Japonya, İngiltere ve öteki sanayileşmiş ülkelerdir.” (53)

“Uluslar arası para sisteminde sinirler gergin, 1960'ların son yıllarında sistemi birbiri ardına gelen bunalımlarda bir arada tutmuş olan işbirliği ruhu (işbirliği ruhu, temelde ABD hegemonyasının kabulü sözlerinin nazik şeklidir-Sweezy, Magdof) şimdiki karışıklık ne kadar uzun sürerse, ülkelerin kendi başlarına ayrılmaları, daha fazla sermaye denetimine ve ticaret engellemesine gitmeleri tehlikesi o kadar büyüktür.” (54)

Başkanın söylevinin gecesinde, bu ülkedeki en güçlü kişilerden biri şöyle dedi: “Biz akıllıyız, biz rekabet edebiliriz ve biz en büyüğüz. Direksiyon bizim elimizde ve elimizde olması gerekir.” (55)

Ancak tüm bu umutlara karşın ABD ödemeler dengesi açık vermeyi sürdürüyordu. ABD çıkışlı tekeller artık uluslar arası ticarete tüm sermayeleriyle ABD kar hanesine yazılmıyorlardı. Örneğin, ABD çıkışlı bir tekel, başka bir ülkede gerçekleştirdiği üretimin sonucunda, o ülke adına ABD'ye ihracatta bulunabiliyor ve elde ettiği karı yeniden

evre ülkelerde değerlendirme yolunu tutabiliyordu. Bu eğilimin yaygınlık kazanması, ABD dışında oluşan dolar piyasasının sürmesine neden oluyordu. Daha önemlisi, depresyonla yan yana gelen askeri harcamaların artışı olgusuydu. Liderlik, tüm dünyayı denetleme çabası, her yıl daha da artan askeri masraflar anlamına gelmekteydi ve Vietnam Savaşı başlı başına ağır bir faturaydı. Böylece olay giderek doların güvenilirliğini yitirmesine dönüşmüştü. 1973 yılında gerçekleştirilen %10 oranlı devalüasyon durumu değiştirmeye yetmeyecek ve depresyon öncesi bir ons altın 36 dolar üzerinden işlem görürken, bu oran önce 38 dolara ve sonra 42.2 dolarak düşecekti.

Sonuçta olay, ellerinde dolar bulunduran ülkelerin bunu altına çevirmeye yneltmeleriyle tam bir dolardan kaçışa dönüşecek ve 1 ons altının değeri 100 doları bulacaktı. Bunun zerine 1973 Mart'ında Avrupa borsaları iki hafta süreyle kapatıldı. Borsalar yeniden açıldığında, diğer emperyalistler ABD'yi karşılarına alarak doları dalgalanmaya bıraktılar. Bu gelişme, 1944 yılında Bretton Woods'ta oluşturulan uluslar arası para sisteminin çökmesinden başka bir şey değildi.

Yeni para sisteminin oluşması, 1978'i buldu. 1976'da başlayan SDR adlı sistemin geliştirilmesiyle 1978'de son biçimini alan sistem, bir anlamda ABD hegemonyasıyla diğer emperyalist ülkeler arasındaki çatışmanın oturduğu yeni zemini simgelemekteydi. SDR sistemi, uluslar arası rezerv kıtlığına ve bir ölçüde de dağılım eşişsizliğine çözüm olmak, değeri giderek azalan dolarla birlikte diğer

emperyalist para birimlerinin de ortak değer ölçüsünün belirlenmesinde pay sahibi olabilme amaçlarının bir ürünüydü. Buna göre dünya ticaretinde ağırlığı olan 16 paranın ortalaması, ortak değer olarak kabul edilmekteydi. SDR, 1970-75 arasında toplam rezervlerin %45 oranında yükselme göstermesinin ardından , altının revalüasyonu ile birlikte, bir rezerv olmaktan çok, ortak bir ölçü birimine dönüştü.

4)DEPRESYON

Depresyonun patlak vermesi ve emperyalistlerarası entegrasyonun, para sisteminin çökmesi, siyasal düzeyde de ses bulmakta gecikmedi. Depresyon, uluslar arası bir devrim dalgasıyla koşut gelmişti. Küba Devrimi, Vietnam Devrimi ve diğerleri, öte yandan ulusal kurtuluş hareketlerinin bu dalganın bir parçası olarak yükselişi, depresyonu derinleştiriyordu. Entegrasyon, hegomonik konumuna uygun olarak gereksindiğı ideolojik dayanağı, soğuk savaş yıllarında oluşturmuş ve anti-komünist bir çerçevede demokrasi ve özgürlük bayraktarlığını üstlenmişti. Vietnam savaşı ise bu ideolojiye indirilmiş çok ağır bir tokattı. ABD'nin saldırgan ve hegomanyacı karakteri bu halk savaşı sırasında tüm çıplaklığıyla teşhir olmuştu. Olay giderek tüm dünya halklarına mal oluyor, "Yankee Go Home" sloganı dilden dile, ülkeden ülkeye yayılıyordu. Öyle ki, sonuçta ABD'de savaş aleyhtarlığı yükselecek ve ABD'nin Vietnam'a saldırı gerekçeleri kendi kamuoyu açısından inandırıcılığını yitirecekti. ABD yenilgiyi kabullenerek Vietnam'dan çekilmek zorunda

kaldığında, kendi halkının gözünde bile inandırıcılığını, güvenilirliğini önemli oranda zedelemiş, dünya halkları nezdinde emperyalist karakteri teşhir olmuştu. Geriye kalan, yıkılmış prestij, ölü bir demokrasi bayraktarlığıydı.

Aynı dönem, dünya ağır bir petrol şoku yaşıyordu. Sanayilerini ucuz hammadde ve üçüncü dünyanın bu temelde yağmalanmasına dayandıran emperyalistler, yeni bir sarsıntıyla karşı karşıya kaldılar. Petrol şoku, “refah” denilen dönemi ve bu dönemin göreceli istikrarını bir yönüyle hammaddelerin ucuza elde edilmesine dayandıran emperyalizmin, yaşadığı depresyonun derinleşmesi anlamına geliyordu. Ve elbette emperyalizm petrol şokunu atlatmanın yolunu yükü yeni-sömürge ülke halklarına yıkararak bulacaktı.

Petrol şoku, genellikle yanlış değerlendirmelere kaynaklık etmiştir. Yarattığı ilk sarsıntının sonrasında, artan petrol fiyatları, emperyalistlere zarar vermek bir yana, belli açılardan yararlı da olmuştur. Petrol fiyatlarındaki yükselmenin, emperyalizm tarafından denetimli olarak başlatıldığı gibi bir sonuç çıkarılamaz. Ama belli bir aşamadan sonra emperyalizmin olayı denetim altına aldığı da bir gerçektir. Petrol fiyatlarındaki yükselme, en başta uluslar arası petrol tekellerinin kâr hanesinde olağanüstü kabarma yaratmış ve petrol tekelleri, hem hammadde çıkaran hem de işleyen konumlarıyla dünyanın en büyük tekelleri arasına girmiş, diğer sektörlere el atma şanslarını yükseltmişlerdir.

OPEC ülkelerinin hiç birinin ağır sanayine sahip olmaması, petrol tekellerinin bu alana, en azından ticari akışı denetleme bağlamında girmelerine hizmet etmiştir.

Petrol şokunu ilk atlatan ülke ABD'dir. Petrol tüketiminin önemli bir bölümünü kendi kaynaklarından sağlayan ABD, sanayi ürünlerine zam yapma yolunu tutarak, faturayı diğer emperyalistlere ve yeni-sömürgelere yüklerken, Japonya, ve Avrupalı emperyalistlerin, İngiltere dışında hiç birinin petrol kaynaklarına sahip olmamaları, şoktan daha çok etkilenmelerini getirmiştir. Onlar da, ABD'nin izlediği yolu en temelde benzer biçimde izleyerek olayın getirdiği yükü hafifletmiştir.

Böylece emperyalizmin petrol fiyatlarındaki ani yükselişi bir olanak olarak kullanma ve fiyatları yükseltme anlamında bir avantaja dönüştürürken, olan yeni-sömürgelere olmuştur. Çok büyük bir bölümü petrol yataklarına sahip olmayan yeni-sömürgeler, hem petrolü ve hem de sanayi ürünlerini katlamış olarak almak durumunda kalmışlardır. Uzun vadeli sonuçları açısından, petrol fiyatlarındaki yükselme, (yarattığı ilk şok bir yana bırakılacak olursa) depresyonun yükünü dünya halklarının sırtına yükleme yolunda, emperyalizm tarafından bir olanak zeminine dönüştürülmüştür. Bu yaklaşım ise, özellikle petrol tekellerinin hızla yükselmesine hizmet etmiştir.

Aynı sürecin koşut ve bağlantılı özelliklerinden biri de enflasyonun dünya çapında yaygınlaşması olmuştur. Nixon döneminde başlatılan uygulamalarla ABD'yi depresyondan

kurtarma çabası, diğer ülkeler açısından, ellerinde milyonlarca doların kalması ve giderek değerini yitirmesi demektir. Kapitalist dünya doyuyor, ülkelerin ödemeler dengeleri bozuluyor, dış borçlar hanesi kabarıırken tekellerin borç ve öz sermayeleri arasındaki ölçü, tehlikeli biçimde oynaklık gösterir duruma geliyordu. Böylece üretimin pazarlanamaması sorunu büyüyor, genel kâr oranı düşüyordu.

Tüm bu olguların yan yana gelmesi, ekonomik toplumsal ve siyasal düzeylerde bir depresyon anlamına geliyordu. Depresyonun boyutları, 1. ve 2. Dünya Savaşlarını doğuran nedenlerden ağırdı. Ancak sık sık belirttiğimiz gibi top yekûn bir paylaşım savaşı artık olanaksızlaşmıştı. ABD çözümü, hegemonyasını sürdürme yolunda ısrar etmekte bulurken, ABD'nin faturayı kendilerine de yükleyen yaklaşımına karşın, örneğin bir Almanya ve Japonya savaşa yönelmiyorlar, artan gereksinmelerine dünya pazarlarından daha çok pay istemelerine çözüm olarak yeniden paylaşım savaşını seçemiyorlardı. Çünkü savaşın, savaşan yanlara hiç bir yarar getirmeyeceği ve hatta onları yoksulluğa sürükleyeceği açıktı. Dolayısıyla, 1970'li ve 1980'li yılları kapsayan ve genellikle ekonomik savaş olarak nitelenen gelişmeler antagonizma kazanamadı, açıktan bir çatışmaya dönüşemedi.

Depresyonun ekonomik yanını, pazarların giderek daraldığı koşullarda, elde bulunanların doyması, hızla büyüyen uluslararası tekellerin durumunun bu sarsıntı ortamını derinleştirici bir işlev yüklenmesi oluştururken,

siyasal yanını ise ABD'nin hegemonya görüntüsünün yediği darbe oluşturunuyordu. Vietnam Savaşı ile başlayan bu süreç, entegrasyon içinde aynı rolü üstlenebilecek başka bir gücün olmamasının da etkisiyle, tüm sistemi sarsan boyutlara yükseldi.

ABD'nin hegemonyacı özelliklerini terketmemesi, buna karşılık diğer emperyalistlerin bu duruma karşı giderek artan biçimde direnmeleri, diğer çeşitli etmenlerle yanyana geldiğinde, entegrasyon içinde ciddi bir boşluğa neden oldu. Savaş sonrasında emperyalist ülkelerde muhafazakar nitelikli burjuva partiler yürütme gücünü ele geçirmişlerdi. Özellikle Avrupa'da Komünist partilerin artan etkinliklerini engellemenin bir aracı olarak kullanılan bu iktidarlar, ABD hegemonyası altında ekonomilerini geliştirebilmek gibi bir çaba içinde olmalarına karşın, siyasal düzeyde genellikle ABD'nin 'büyük ağabey' rolünü kabullenmişlerdi.

Vietnam Savaşı ile başlayan süreç tüm dünyada ABD'nin teşhiri yanında daha başka çeşitli sorunları da tartışma gündemine sokmuştu. Bu sorunların başında ise, insan hakları ve demokrasi sorunları geliyordu. Olay giderek, emperyalist kapitalist sistem ülkelerinde insan haklarına ve burjuva düzeyde de olsa demokrasi sorunlarına duyarlı bir kamuoyunun oluşmasına ve bu kamuoyunun etkinlik ve yaptırım gücü kazanmaya başlamasına dönüşmüştü. Yaygınlaşan bu eğilim, Avrupa işçi sınıfının ve orta tabakalarının, toplumsal güvenceleri ortaya çıkaran programlarıyla ilgi çeken sosyal demokrat partilere yönelmelerinin nedenlerinden biri oldu. Sözü edilen sosyal

demokrat partiler, kuşkusuz klasik sosyal demokrat niteliklerinin hiç birine sahip değillerdi. Bununla birlikte yine de insan hakları ve toplumsal güvenceler sorunlarında da muhafazakar partilerden bir adım önde idiler.

Aslında Avrupa ülkelerinde iktidar partilerinin değişmelerinin asıl yönünü ABD aleyhtarlığı oluşturuyordu. Bu partileri iktidara getiren neden, ABD'nin teşhiri süreciydi ve anti-Amerikan bir yapıyla uzaktan yakından ilgileri olmamalarına karşın onları iktidara getiren seçmen kitlesinin ABD hegemonyasına karşı tavrıydı. Diğer partilerin ABD ile özdeşleşmiş görüntüleri, koşullar daha radikal bir dönüşümü henüz olası kılmadığı için ancak bu tür değişime izin veriyordu.

Ne varki, bu değişiklikler de soruna hiç bir çözüm getiremedi ve entegrasyonu sarsan siyasal depresyon sürdü. ABD, özellikle askeri gücünü ön planda tutarak, dünya pazarları üzerindeki etkinliğini yitirmeye başlamasına karşın, hegemonyacı devlet olmayı sürdürüyordu. Buna karşılık Japonya ve Avrupa ülkeleri, ekonomik düzeyde, dünya sanayi üretimi içindeki ve uluslararası ticaret içindeki payları bağlamında ABD hegemonyasını sarstıkları halde, olayı açıktan bir yeniden paylaşım savaşı çatışmasına dönüştüremediklerinden, ABD hegemonyasına siyasal düzeyde ortak olabilecek dinamizmden uzak görünüyorlardı.

Söz konusu siyasal boşluk ortamı uzun süre kendini hissettirdi. Burada önemli olan nokta, siyasal depresyon olgusunu bir bütün olarak değerlendirebilmektir. Olayı tek

başına emperyalisler arası çatışmanın bir sonucu olarak almak eksik ve giderek yanlış olur. Çünkü olayın bir diğer halkasını da dünya pazarlarının emperyalizme karşı isyanı biçiminde almak zorundayız.

Yukarıda da değindiğimiz gibi, Vietnam savaşı bu bağlamda bir dönüm noktası olmuştur. Vietnam'a Kamboçya ve Laos'un eklenmesi, ABD'nin yenilmez görüntüsüne vurulmuş ağır darbeler oluyordu. Ama iş bununla bitmedi. Emparyalizme karşı onun dayattığı üretim biçimini yıkmaya yönelik, onun toplumsal, siyasal ve ideolojik düzeyde yol açtığı sonuçlara karşı genel bir isyan, dalga dalga tüm dünyaya yayılıyordu. Emperyalist ülkelerde bile 1968 olaylarında ifadesini bulan bu dalga, çeşitli ülkelerde değişik düzeylerde ses buluyor ve anti-emperyalizm giderek kendine daha güçlü bir temel yaratıyordu.

Ulusal Kurtuluş Hareketlerinin sosyalizme dönük karakterinden yola çıkarak, böyle bir devrim dönüşümünü gerçekleştiremeyen başka ülkelerde daha değişik biçimlerde tavırlar oluştu. 'Bağlantısızlar' hareketine bu temelde bakmalıyız. Olay emperyalizme ekonomik anlamda kapıları kapamak yoluyla gerçek bir bağımsızlık hareketine dönüşemedi ama söz konusu siyasal boşluk ortamını pekiştirici bir işlev yüklendi. Sonuçta emperyalistler arası çatışma salt ekonomik düzeyle sınırlı kalmıyor, siyasal düzeyde yansıyor ve 3. Bunalım Döneminin ayırdedici özelliklerinden biri olan, ezilen halkların hareketliliği olgusu ile bütünleşince, ekonomik depresyon siyasal bir depresyona dönüşüyordu.

Depresyonun üçüncü boyutu, toplumsal düzeyde oluştu. Tüm bir sistemi sarsan ekonomik ve siyasal depresyonun toplumsal düzeyde de ifadesini bulmaması zaten olanaksızdı. Toplumsal çöküntü, ekonomik ve siyasal çöküntüyle aynı temellerde oluştu ve onlara koşut özellikler taşıdı. “Refah” denilen 20 yıllık uzun dönem, tıpkı ekonomik ve siyasal düzeylerde olduğu gibi toplumsal düzeyde de çöküntünün koşullarını olgunlaştırıyordu. Sonuçta, refahın dorukta olduğunun düşünüldüğü bir dönemde depresyon patlak verdi.

3. Bunalım Dönemi, Amerikan tipi yaşam biçiminin, Amerikan kültürünün, tüm sistem ülkelerine egemen kılınması yolunda bir çabayla başlamıştı. Genel Sosyalist yükselişi engelleme çabası, Amerikan pragmacılığını öne çıkarmayı ve bu temelde oluşturulan yoz bir kültürü empoze etmeyi getirmiş ve bu yapay seçenek soğuk savaş yılları boyunca yerleştirilmişti.

Kabul etmek gerekirken, ABD savaştan yüksek bir prestijle çıkmıştı. Avrupa’ya bir kurtarıcı tavrıyla giren Yankee, Alman faşizminin dört yıl boyunca ezdiği halkların gözünde bir yönüyle gelecekle, geleceğin umutlarıyla bütünleşiyordu. Ağızlarında cikletleriyle kadınlara ipekli çorap hediye eden Coca Cola çocukları, binlerce yılın Avrupa kültürünü sarsmayı ve değerlerini parçalamayı başarmıştı.

Feodalizm dönemini yaşamayan bir temelde oluşan ABD, burjuva bireyciliğinin, bireycilik felsefesi pragmatizminin kalesiydi. İnsanlara salt kendi dünyasıyla ilgilenmeyi,

Amerikan bireyciliğini tüm dünyaya mal etmek çabası hiç kuşkusuz uzun vadede önemli toplumsal çatlaklara kaynaklık edecekti.

ABD kültürünün yarattığı insan tipi, toplumsal olaylara duyarsızlık temeline dayanıyordu. İnsanın sorunu salt kendi varlığı olunca, olaylara ilgisi çevresiyle sınırlı kalıyor, parça bütüne tercih ediliyordu. Kendi biriminde uzmanlaşan birey, bütünün içinde ele alındığında ayrıntılar denizinin içinde boğulmaya mahkumdu. Bu temelde oluşan toplumsal doku, Taylorizmde ifadesini bulan bir dinamizme kaynaklık etmesine karşın, zayıflığı da aynı zamanda bu özelliklerinden kaynaklanıyordu.

Yarattığı duyarsız insan tipi, ABD'yi ciddi bir toplumsal muhalefet olgusundan uzak tutuyordu. Tekel öncesi kapitalizmin çöküntü aşamalarında dönem dönem etkili olabilen toplumsal muhalefet olgusu, yine de hiçbir zaman Avrupa'daki boyutlarına ulaşamamıştı. Feodalizme ve süreklilerine karşı mücadele içinde olan ihtilalci geleneğin Avrupa ezilen sınıf ve katmanlarına kazandırdığı dinamizmden uzak olan ABD ezilenleri, emperyalist dönüşümle birlikte dönem dönem kabaran ihtilalci yanlarını tümünden yitirdiler. ABD'nin dünya pazarlarından en büyük payı alan ülke durumuna gelmesi sonucu, ABD ezilenlerinin ondan aldıkları pay küçük de olsa, pragmatizmle bütünleşince onları gericileşmeye itti.

ABD artık neredeyse-gerçek nitelikte- muhalefet hareketinden yoksun bir toplum olmuştu. Çünkü Amerikan bireyciliğinin toplumsal ve siyasal olgulara muhalefet

anlayışı da, genel hayat felsefesinin bir sonucu olarak bütüne değil, parçaya muhalefete dönüşmüştü. Bir bütün olarak toplumsal yapılanmaya muhalefet olgusu çok cılız kalırken, her türlü eleştiriye karşın, her çözümü sistem içinde arayan yaklaşım egemen olmuştu.

Sonuçta ortaya çıkan insan tipi; en büyük emeli olarak yıllarca İngiltere'yi görmeyi düşleyen üniversite öğrencisinin günün birinde, "İngiltere'yi altı üstü adaymış" dediği bir insan tipi; halk ise, 1986 yılında ABD Libya'yı bombaladıktan sonra, Washington'da başka bir nedenle çalan alarm düdüklерinden korkarak, "Libyalılar ABD'yi bastı" diye sığınaklara doluşan halk oldu.

Bu kültür ve bu felsefenin dünya ülkelerine empoze edilme çabası, kaçınılmaz biçimde önemli sancıları getirdi. ABD kültürü, uzun yıllar o boş, o yapay haliyle dünya ülkelerinde baş tacı edilmeye çalışıldı, edildi. Hollywood'un büyük paralarla finanse ettiği filmler, Amerikan kültürünün bir numaralı yayılma aracı oluyor; sert ve üstün adam Yankee ile güzel ve aptal kadın kültürü yayılıyordu. 1956 yılında Cannes Film Festivaline giden yazar Marguerite Duras, Avrupa'nın en ünlü kadın oyuncularının, limana demirlemiş ABD askeri gemisinin deniz piyade erlerinin peşinde koşmalarını şaşkınlıkla karşılayacak ve Amerikan insanının böylesine yüceltilmesinin nedenini soracaktı.

Olay yeni-sömürgelere yansıdığında daha trajik boyutlara ulaşmaktaydı. Amerikan filoları geldiğinde, Amerikan erlerine iyi hizmet vermek için genelevleri düzenlemek ve temizlemek, yeni-sömürge ülkelerin ortak

yazgısıydı(!) Bu ülkelerin generalleri için söylenen “General üniformalı Amerikan çavuşları” esprisi hiç de temelsiz değildi. Amerika, üsleriyle, tesisleriyle yatırımlarıyla sistemin tüm ülkeleri için içsel bir olgu durumuna geliyor, “coniler” üstün adamlar gibi o ülkelerde, ülke işbirlikçisinin kendi kendini aşağılamasının simgesi olarak sırtıyorlardı.

Bu gerçek ve mutlak bir yabancılaşmaydı.

Toplumsal üretim bir nesnelleştirme sürecidir. Ekonomik yapılar, teknoloji, siyasal yapılar, ideolojik ve töresel yapılar, bu nesnelleştirme sürecinin sonucudurlar. Tüm bunlar, insanın doğayla ve insanın insanla olan üretim sürecindeki ilişkilerinden doğar. Bunu, değişik bir biçimde; “insan bu yapılar içinde, toplumsallaşarak insan olur” şeklinde de ifade edebiliriz.

Ancak, özel mülkiyetin ve sömürünün olduğu toplumlarda nesnelleştirme süreci; aynı zamanda yabancılaşıma, yani belli tarihsel koşullarda insan ve toplum etkinliklerinin ürünlerinin (emeğin, paranın, toplumsal ilişki sonuçlarının, insanın özelliklerinin ve yeteneklerinin) bu etkinliklerden bağımsız ve bunlara egemen kılınması sürecidir.

Ya da onların özlerinde olduklarından değişik bir biçimde kavranması süreci ve şeyleşme, yani insanın kendisini insan yapan bilinçlilik, özgürlük, aktiflik gibi niteliklerini yitirerek bir eşya, bir şey durumuna dönüşmesidir. Üretim araçlarından yoksun bırakılan insanın insanlıktan çıkmış gibi görülmesi, kullanılması sürecidir.

Yabancılaşma ve şeyleşme; eski toplumun bağrından doğan yeni bir sınıfın, egemen sınıfla giderek çelişmesi ve çatışmasıdır. Bu yabancılaşma, insanın yarattığı nesneler arası zorunlulukların insana egemen olmasından başka bir şey değildir.

Hemen belirtelim ki, bu zorunluluklar her zaman geçerli sonsuz zorunluluklar değil, belirli süreçleri kapsayan zorunluluklardır, geçicidir. Daha açık bir tanımlama ile; bir üretim biçimi çerçevesi içinde geçerli olan yapılar, kurumlar, ilişkiler, değerler, düşünceler, bir başka üretim biçimi için geçerli değildir.

Buradan şu çıkarıma varılır: yabancılaşmanın aşılabildiği, toplumda var olan çelişmelerin eski toplumu yıkarak onu olumsuzlayabildiği sürekli gelişmeyle, özgürlüğün olası olduğu bir üretim biçimine ve topluma ulaşılabilir.

Amerikan toplumunda doyma noktasına gelmiş olan yabancılaşma, diğer ülkelerde kolayca kendisine bir gelişme temeli buldu. Örneğin, Amerikan insanı karşısında en çok zavallılaştıran Almanlar olması bir raslantı değildir. Alman faşizmini iktidara getiren nedenlerden biri de yabancılaşma ve şeyleşmenin bu ülkede kazandığı boyutlardı. Almanya, hiç kuşkusuz burjuva değerlerin ve bireyciliğin Avrupa'da en güçlü olduğu ülkeydi ve bu olgu, yitirilmiş bir savaş, kanayan bir vicdan ve kırılmış bir onurla birleşince, F.Almanya, Amerikan insanına ve kültürüne kendisini teslim etmek ve rekabete böyle bir düzeyden başlamak zorunda kaldı.

Amerikan'ın sistemin diğer ülkelerindeki yabancılaşmayı ve şeyleşmeyi daha da derinleştirme, bu yönde bir ayna bir gösterge olan kültürünün ve hayat felsefesinin, tüm çürümüşlüğüne ve bomboşluğuna karşın yarattığı, kendisine yüceltici ve üstün özellikleri yakıştıran ve bu arada ezdiği ülkelere ve insanlara kendi kendini aşağılama olanağı veren niteliği, işte böyle bir temelde gelişti ve dünyayı etkiledi.

Söz konusu yapay üstünlük imajı ve bunun şaşırtıcı etkisi, aynı zamanda zayıf yanını, ABD kültürünün "Aşıl Topuğunu" oluşturuyordu. Bu topuğu oklayan Aleksandro, Vietnam halkı oldu.

" Sert ve üstün" Amerikan adamına, Uzak Asya'nın Mütevazî insanının attığı tokat öyle etkiliydi ki, Yankee tepetaklak inişe geçti ve 20 yıldır hala aşılamayan depresyon olanca çıplaklığıyla açığa çıktı. Depresyonun ekonomik ve siyasal sonuçları ağırdı. Ama olayın iki boyutu kadar derin bir üçüncü boyutu vardı; Toplumsal Depresyon...

Vietnam Savaşı ile birlikte ABD aleyhtarlığı, giderek anti - emperyalist bir temele oturarak yayıldı. 1968 olaylarını bu denli etkili kılan nedenlerin başında hiç kuşku yok Vietnam Savaşı'nın olaylara ivme veren faktörleri gelmekteydi.

68 olayları, bir anlamda ABD hegemonyasına, yabancılaşmaya ve şeyleşmeye tepkiydi. "Gençlik Olayları" nitelemesine karşın, olayların sarsıcı etkisi süreç içinde kendini gösterdi ve ardı ardına gelen patlamalar, insan

hakları ve demokrasi sorunlarını tartışma gündemine getirdi. ABD'nin sorgulanmasıyla başlayan depresyon, giderek tüm bir sistemin sorgulanmasına dönüşüyordu.

Kuşkusuz olay, yalnızca ABD hegemonyasına tepkiyle sınırlansa yeterince etkili olmaz ve bir depresyona dönüşmez, toplumsal hareketliliğin dönem dönem kabarmasının örnekleri olarak kalırdı. Ne var ki, gelişmeler, Vietnam Savaşı bağlamında ABD'nin teşhiri ve '68 olayları'yla sınırlı kalmadı.

Uzun yıllar süren “refah” döneminin sorunları, ekonomik bir depresyonu doğurmuş ve yüksek enflasyon ve devalüasyonlar at başı gitmeye başlamış, yeniden paylaşım çatışması antagonizma kazanmasa da, ekonomik düzeyde ilişkiler kıran kırana bir görünüm almış, siyasal düzeyde yankılar genişlemiştir. Bu sürecin kaçınılmaz ürünleri olarak zamlar ve işsizlik kendini göstermiştir.

Kapitalist üretim, belli oranda işsizliği her zaman benimsemiştir. Çünkü işsizlik onun için yedek bir sanayi ordusu, işçi kalkışmalarına karşı bir sigorta anlamına geliyordu. Ancak depresyonla birlikte olay ‘yedek sanayi’ boyutlarını aşmaya ve ciddi toplumsal sorunların kaynağı olmaya dönüşmüştü. Özellikle ABD ve İngiltere’de baş gösteren işsizlik, kısa sürede savaş sonrasının en yüksek oranlarına ulaşıyor ve giderek ünlü 1929-32 depresyonunu geride bırakan ölçüleri buluyor, %10’larla, %15’lerle ifade ediliyordu.

Yeni-sömürge ülkelerde ise durum hiç kuşkusuz daha sert boyutlardaydı. İşsizliği artıran bir diğer neden de bilimsel ve teknolojik devrimin eseri yeni üretim

araçlarıydı. Yüksek teknolojinin ürünü her araç, bir işin geçmişe oranla daha az insan tarafından gerçekleştirilmesi demekti.

Sosyalist ülkelerde üretim planlı bir gelişme esnasına dayandığı için çözüm, açığa çıkan işçilerin başka sektörlerle aktarılması ya da işgününün kısaltılması oluyordu.

Kapitalizmin anarşik ve sermaye birikimini esas alan niteliği ise, kendi varlığının gereği olarak bir tek seçeneği olası kılıyordu; işten çıkarma... İşsizliği artıran bir diğer etmen de bazı sektörlerin artık önemini yitirmesi olmaktaydı. Özellikle madencilik ve demiryolculuk gibi çok sayıda işçiye istihdam eden sektörlerin giderek cazip olmaktan çıkması, kitle olarak işten çıkarmaları getiriyor, işsiz sayısı durmadan kabarıyordu.

Olay bir süre sonra yalnızca İngiltere ve ABD için tehlike olmaktan çıkarak sistemin tüm ülkelerini sardı. Bir zamanlar gelişmenin tüm yükünü omuzlayan yabancı işçiler artık emperyalistler için yüke dönüşüyor ve işsizlik öncelikle bu kesime darbe vuruyordu.

Öte yandan işçi hareketinin tavrını, işgününün kısalması ya da yeni istihdam alanlarının yaratılması gibi çözüm yollarının gündeme getirilmesini zorlayan bütünlüklü ve politik bir tavır geliştirme perspektifine dayandıramaması, emperyalizme kendi istikrar reçetelerini yürürlüğe sokma olanağı verecekti. Bu yönde başlatılan direnişler ise yeterince etkili olmayı başaramadı.

Yine de işsizlik çeşitli düzeylerde etkilerini ortaya koymakta gecikmedi. Amerikan bireyciliğinin etkileri

depresyonla birlikte iyice açığa çıkmıştı. Saniye başına düşen öldürme, yaralama, gasp, tecavüz gibi suçlarda dünya ortalamasını birkaç kez katlayan ABD’de toplumsal sorunlar, örgütlü ve politik karakterli bir muhalefete dönüşemiyor, amaçsız ve vulger karakterli şiddet, toplumun bir parçası oluyor ve hızla yükseliyordu. Avrupa ülkelerinde ise olay daha değişik boyutlar kazanmıştı. “Sosyal Demokrasi” nin söz konusu tepkiyi kendi potasına aktarması, ancak geçici bir olgu olabiliyordu.

Avrupa sol hareketi, bu depresyonu devrimci bir güce dönüştürebilme yeteneğinden yoksundu. Geçen uzun yıllar, SBKP’nin bağlaştığı partilere bürokratik nitelikler kazandırmış, devrimci nitelik yerini reformizme bırakmıştı.

1968 olaylarına müdahale ederek önderliği yüklenmek gibi görevler karşısında yetersiz kalmak, ülke gerçeklerine dayanan politikalar üretmek yerine revizyonist kalıplarla sınırlı kalınması, partilerin gerileme sürecine girmesindeki köşe taşlarıydı. Bir kısmının SBKP çizgisinden uzaklaşmaları ise ancak gerilemelerini hızlandıran bir faktör olma işleviyle çıktı.

Özellikle İngiltere ve Fransa’da çok geniş olmasa da belli bir tabana sahip olan Troçkistler ise durmadan bölünen ve giderek kronik bir hal alan SSCB düşmanlığı ve bürokratizm eleştirilerinin dışında etkinliği olmayan, devrimci özden uzak kümeler olmaktan öteye gidemediler. Bu boşluk ortamında çeşitli tepkilerle büyüyen 68 patlamasının süresi silahlı örgütler ise Avrupa’da ‘dar ve sol nitelik imajı içinde kaldılar. Yalnızca kuzey İrlanda ve Bask’daki ulusal hareketler daha çaplı ve uzun soluklu bir eksene oturabildiler.

Solun gelişmesine uygun bir atmosfer olmasına karşın, sol hareketin bütünlüklü ve uzun vadeli dinamiklere oturabilen yapılara sahip olamaması ve bu bağlamda oluşan boşluk; Yeşiller, Alternatifçiler gibi çevreleşmelerin gelişmesine yol açtı. 80’li yıllarda etkin olacak ve damgasını vuracak olan ‘Barış Hareketi’, bu kanaldan serpildi. Bu arada neo-faşist eğilimlerin güçlenmeye başlamaları da hiç kuşkusuz, toplumsal depresyonun bir göstergesi oldu.

5) İSTİKRAR SAĞLAMA ÇABALARI

1971 ve 73 yıllarında yapılan devalüasyonlar ABD’yi düze çıkarmaya yetmiyor, bu arada 1973’de ABD, Vietnam yenilgisini resmen kabul ederken, bir yıl geçmeden patlak veren Watergate Skandalı, ABD’nin yaşadığı sarsıntıyı boyutlandırıyordu. Başkan Nixon’un istifasına kadar giden olaylar dizisi, ABD’nin hegemonyacı özelliklerine vurulmuş yeni bir darbe oluyordu.

ABD 70’li yıllarda, dünya çapında yaşanan 10 yıllık sarsıntıya karşın askeri üstünlüğünü kullanarak hegemonyacı rolünü sürdürdü. Öte yandan her şeye karşın, emperyalist ülkelerin teknolojik alandaki en ilerisi olma özelliğini korudu. Nükleer teknolojideki üstünlüğü ve uzay teknolojisine diğer emperyalistleri ortak etmemekte kararlı davranması, onun hegemonyacı özelliklerini sürdürmesine hizmet etti.

İngiltere ve Fransa’nın bu hegemonyaya karşı ortak girişimlerde bulunması ve bu yolda örneğin, “Concorde” uçaklarında simgelenen ürünler vermeleri ise, kendileri için

yarardan çok zarar getiren parlak örnekler olmayı aşamadı. İngiltere'nin Harrier uçakları, Fransa'nın Exocet füzeleri ya da Almanya'nın Leopard tankları örneklerinde ifadesini bulan savaş sanayileri ise, ABD'nin nükleer teknolojisiyle donatılmış askeri gücünün yanında sönük görünümler sundu.

1980'li yıllara, hem ABD ve hem de diğer emperyalist ülkeler; depresyonu aşamamakla birlikte, sosyalist yükselişi ve bağımlı ülkeleri sarsan devrim dalgasını durdurmayı başararak girmişlerdir. Bu, siyasal düzeydeki depresyonun yerini, bir resesyona (durgunluk) bırakması olarak kabul edilebilir. Ekonomik düzeyde yaşanan büyük çatışmaya karşın dünya devrimci güçleri bütünlüklü davranmaktan uzaktı. Böylece depresyondan çıkma yolunda, emperyalist saldırı başlamış oldu.

Bu saldırının, genellikle 1980 yılında Reagan'ın ABD Başkanlığına seçilmesiyle başladığı kabul edilmektedir. Ve bizce yanlış değildir. Burada olay, Reagan'ın olağanüstü yeteneklere sahip olmasından değil (ki Reagan'ın nitelikleri bunun tam tersidir), koşulların emperyalist saldırı dalgasını ancak bu dönem olası kılmasından kaynaklanmaktadır.

Reagan'ın seçilmesinden önce, 1971 ve 73 devalüasyonlarının ardından, 1979'da yeni bir fiyat şoku yaşanmıştı. Birbirleriyle çatışma durumundaki emperyalist güçler, artan enflasyon oranına karşı, monetarist önlemlere yönelmişti. 1929-32 depresyonundan kurtulabilmek için, çareyi Keynesçi önlemlerde bulan kapitalizm, bu kez Keynes'in önermeleriyle yol açtığı depresyondan kurtuluşu, tam karşıtı bir modelle, monetarizmde arıyordu.

Monetarizmi, en kısa biçimiyle, deflasyonist önlemlerle, yani parasal sınırlamalarla ekonominin daraltılması olarak özetleyebiliriz. Ancak, daha az zararlı çıkmak çabası bu kez bütçe sınırlamalarının yapılamamsına neden olunca, işsizlik iyice yaygınlaşacak ve pazarda talebin düşmemesi, yeni bir şok dalgası getirecekti. Olay, Helmut Schmidt'in "felaket" , Kissinger'in "Batı'nın ekonomisi ve demokrasisinin bunalımı" dediği bir nitelik kazanmıştı.

Reagan'da simgelenen ve Reaganizm olarak adlandırılan model, ekonomik düzeyde, monetarizmin sürdürülmesiydi. Enflasyonu önlemenin bir yolu olarak parasal sınırlamalara gidiliyor ve yüksek faiz oranlarıyla dolar şişiriliyor, yüksek ama yapay bir değer oranına ulaşılıyordu. Bunlara karşın Reagan'ın politikası esas olarak 1970'li yıllara damgasını vuran devrim dalgasının bastırılmasına yönelik emperyalist saldırı noktasında odaklaştı. Reagan'la birlikte silahlanma sanayine yönelik harcamalar emperyalizm açısından gerilemenin çeşitli örnekleriyle doluydu.

Bununla birlikte, depresyon genişledikçe olayın ulaşabileceği sınırlar da yavaş yavaş ortaya çıkmıştı. Bu sonuçlardan ilki, dünya devrimci güçlerinin emperyalizme son verecek dinamiklere sahip olmakta yetersiz kalmaları ve entegrasyonun her şeye karşın varlığını sürdürmesiydi.

SBKP, emperyalizme öldürücü darbeyi revizyonist reçetelerde ararken, ÇKP Marksizmden adım adım uzaklaşan bir noktaya savrulmuştu. Nitekim depresyonun en sert olduğu bir dönem de, Nixon Çin'e gidiyor ve kendi deyimiyle SSCB'ye karşı, Çin kartını kullanıyordu. Çin ise olaydaki

mantığını, “yükselen düşman SSCB’ye karşı yıpranan ve teşhiri tamamlanan düşmanın kullanılması” biçiminde açıklamaktaydı. Bir süre sonra AEP’nin (Arnavutluk Emek Partisi) de ayrı baş çekmeye başlamasıyla sosyalist sistem (ÇKP ve AEP’nin daha sınırlı etki alanları olsa da) üç başlı bir görüntü yarattı. Ulusal kurtuluş hareketlerinin yükselmesi, bu bağlamda sağlanan başarıyla oranlamaya vurulduğunda, sosyalist sistemin bütünlüğünü yitirmesinin etkisiyle emperyalizmi yok etme yolunda etkileri sınırlı oluyordu.

Dünya halklarının emperyalizme karşı isyanı, 1977 Camp David anlaşmasıyla büyük bir darbe yedi. Anlaşma, emperyalizmin can damarı ortadoğu’da yaşama gücü bulması ve İsrail’in geleceğinin güvence altına alınmasını sağlıyordu. İran Hareketi ve Nikaragua devrimi, 70’li yılları sarsan dalganın gerileme dönemini karşılayan son iki olgu olacak ve yerini 80 yılları kapsayan karşı-devrimci dalganın üstünlüğüne bırakacaktı.

Bir diğer olgu da, entegrasyonun her şeye karşın yaşamayı sürdürmesiydi. Emperyalistler arası entegrasyon, depresyon boyunca hiç kuşkusuz ciddi çalkalanmalar yaşamış, derin çatlaklarla karşı karşıya kalmıştı. Öyle ki, emperyalizmin I. ve II. Bunalım Dönemlerinde yaşadığı ve savaşlarla sonuçlanan rekabet ve çatışmalar, III. Bunalım Döneminde fazlasıyla vardı. Ancak bu olgular emperyalistler arası çatışmaya antagonizma kazandırmaya yetmedi. Sistem, bu tür bir savaş kaldıracak güçte olmadığının bilincindeydi.

Asıl önemlisi, ABD'nin yıprandığı koşullarda, hegemonyacı konumunun alternatifi çıkmadı. Almanya ve Japonya'nın ekonomik düzeyde aldıkları yola karşın, bunu siyasal düzeyde de ABD'ye karşı dönüştürebilecek durumda olmamalarının en önemli faktörü, silah güçlerinin yetersizliğiydi. Depresyon boyunca ABD ile en çok çatışan iki ülke olmaları, ülkelerindeki ABD varlığına tavır almalarını sağlayamamış, ABD askeri ve sivil varlığıyla bu ülkelerin içinde bir olgu olmayı sürdürmüştü. Fransa 1966 yılında NATO'dan ayrılmasına ve örneğin doları sarsan hamleyi başlatmasına karşın ABD'nin alternatifi olacak güç ve zenginlikten uzaktı. İngiltere ise, emperyalistler arasında ancak beşinci sırada sayılabilecek bir düzeyde kalmıştı.

ABD, depresyon boyunca siyasal üstünlüğü hiç terketmedi. Vietnam Savaşı ile tepe taklak inişe geçmesi ve 1971'de depresyona tutulan ilk ülke olması gerçeği değiştirmeye yetmedi. Giderek çürüyen toplumsal dokusuna ve siyasal düzeyde yaşadığı yaklaşık 10 yıllık bunalıma rağmen, 1980'lerde saldırganlığa yöneliyor, bunun bir gereği olarak silahlanma olağanüstü bir düzeye çıkarılıyor, kaba bir anti-komünizmle bütünleştiren bu saldırgan politika, depresyonun temel ilacı olarak kabul ediliyordu.

Bu durumun çok yönlü amaçları vardı. Emperyalizm depresyonun tüm yükünü dünya halklarının sırtına yükleyecekti. Bunun ise yeni-sömürge ülkelerde durulmaya başlayan devrim dalgasını yeniden alevlendireceği mutlaklı. Dolayısıyla bu nedenle işler daha baştan sıkı

tutuluyor ve her türlü devrimci girişimin başının ezilmesi amaçlanıyor, bunun bir gereği olarak da, sosyalist sistem ülkeleriyle ilişkiler hızla gerginleşiyordu.

Reagan’la başlayan saldırı dalgası, yeni-sömürge ülkelerin tekinde bile parlamantarizmin gölgesinin kalmaması kuşkusuz rastlantı değildir. Grenada belki özgüvenini kazanmasının bir aracı olma işlevini yükledi. Bu dönem boyunca bir tek ülkede bile devrim olmadı, karşı devrim dalgası ise tüm dünyayı sardı. Emperyalizm, dünya halkları çatışmasının genel çizgileri bu temelde yükseldi.

Politikanın eksenine saldırganlığı koyan ABD monetarizmi, depresyonu atlatma yöntemi olarak saldırganlığı seçti, dedik. Ancak hastalık uygulamalarda değil, sistemin kendisinde, kapitalizmin anarşik niteliğinde yattığından, bir süre sonra “Reagonomi” ilk açıklarını vermeye başladı.

Doların yüksek faiz oranları, yeni sömürge ülkeleri inanılmak borçlar altına sokmuştu. Aynı biçimde diğer emperyalist ülkelerde, yeni sömürge ülkelere okadar olmasada yük altına girmişlerdi. Bunun sonucu, ABD ihracatının düşmesi oldu. ABD bankaları, verdikleri borçların karşılığını alamamk tehlikesiyle karşılaşırken, uluslararası tekeller üretimi pazarlayamamanın sancılarını çekiyorlardı. Silah ve petrol tekelleri hızla gelişmeyi sürdürüyorlardı ama, tek başlarına sistemin sorunlarını karşılamaları olanaksızdı. Sonuçta sadece 1983 yılında ABD bütçesinin verdiği açık; 30 milyar doları aştı. Nitekim ABD, 1985’ten başlayarak monetarist önlemleri gevşetmeye yöneldi. Bu ise 1980 öncesi sorunları yeniden gündeme getirdi.

Monetarist politika, İngiltere’de de Thatcher ile başlamıştı. Para arzının denetlenmesine dayanan Thatcher politikası, kamu sektörünü özel sektöre devretmeyi ve ihracatı desteklemeyi, İngiltere’yi uluslararası tekeller için cazip bir alana dönüştürmeyi amaçlamıştı. Bununla birlikte bu politikada aşırı bir işsizlik ve para arzının daralması gibi sonuçlar ortaya çıkmış, patlak veren spontane kalkışmalar Thatcher’a zor günler yaşatmıştır. Reagan benzeri siyasal niteliğini, İngiltere’nin geleneksel tutuculuğu ile bütünleştiren Thatcher, yeniden dağıtım politikalarıyla ve seçim bloğu dışında baskıyla ve temel hakların inkarı yoluyla, siyasal destek için yeni temeller oluşturmaya çalıştı. Bu niteliği Thatcher iktidarına, yer yer faşizmi karşılayan günümüzün en gerici iktidarlardan biri olma özelliği kazandırdı.

Fransa’da 1981 yılında iktidara geçen “sosyalist” tandanslı iktidar, çözümü ekonomiyi daraltmakla değil, genişletmekle görmüştü. Ancak olay, diğer emperyalist ülkelerle koordineli biçimde yürümediğinden (ki bu olanaksızdı) cari hesaplar açık verecek ve frankın değeri hızla düşecekti. Sonuçta “sosyalist” (!) iktidar bir yıl içinde söz konusu denemeyi terk ediyor ve monetarizmi karşılayan uygulamalara dönüyordu.

Japonya, “refah” dönemi boyunca, büyük bir hızla gelişmiş ve askeri harcamalardan “muaf” tutularak cezalandırılmasını, kendisi için bir avantaja dönüştürmüştü. Ancak 1971’den başlayarak Japonya ekonomisi durgunluğa giriyor ve ABD başta olmak üzere diğer emperyalist ülkelerin Japonya’ya

karşı korumacı önlemlere yönelmeleri, bu ülkeyi büyük bütçe açıklarına itiyordu. 1979 şokunun ardından ekonomisini genişletecek dinamizmi bulamaması, ardından ABD'nin Reagonomi'sinin Japonya zararına sonuçları, onları da depresyona ortak etti.

Aynı şeyler aşağı yukarı F. Almanya içinde geçerliydi. Yaşadığı kimlik bunalımına karşın, dünya pazarlarından önemli pay alarak gelişen F. Almanya, 1979'da daha fazla direnemeyerek depresyona ortak oluyordu. Bunun ilk sonucu, SDP'nin iktidarı yitirmesi oldu. Yeni gelişen iktidar, uygulamalarıyla işsizliği yaygınlaştırma ve faturayı özellikle yabancı işçilere yükleme yolunu tuttu.

İtalya, zaten pek parlak olmayan ekonomik durumunun üstüne binen yüklerden monetarist uygulamalarla çıkma çabalarına yönelirken, zengin bir ülke olmasına karşın ABD ile bütünleşen ekonomik yapısı Kanada'yı da depresyona ortak yapıyor, Hollanda, İsveç, İsviçre ve Avusturya gibi sistemin diğer önde gelen ülkeleride ekonomilerini genişletme yoluyla depresyonu atlarmaya çalışıyorlardı.

SONUÇ

Özetlemek gerekirse, emperyalistler arası çatışmanın III. Bunalım Döneminde aldığı biçim entegrasyon olmuştur, şeklinde sorunu tanımlayabiliriz. Savaş sonrası koşullar, ABD'yi diğer emperyalist ülkelerin önüne itmiş ve hegemonyacı devlet durumuna getirmiştir.

Almanya, Japonya ve İtalya zaten ABD tarafından işgal edildiklerinden, oluşturulan yeni konjonktüre direnme

olanağı bulamazken, İngiltere ve Fransa savaştan, kısa vadede kendilerini toparlayamayacak ölçüde zayıf çıktıklarından, ABD'nin hegemonyacı rolüne emperyalist kapitalist kamptan ciddi bir direnme gelmemiş, savaş yıllarında iç birikim olanaklarını artırarak güçlenen Kanada, İsveç, Avustralya gibi ülkeler de durumu kabullenmişlerdir.

İzleyen süreç, ABD'nin söz konusu konjonktürü yerleştirme çabalarını içermiş, Bretton Woods Konferansında doları altına çevrilebilir tek para birimi durumuna getiren ABD, Truman Doktrini ile sosyalizme ve dünya halklarına karşı bir soğuk savaş başlatmıştır. Bu atmosferi, entegrasyonu yerleştirmenin bir aracı olarak kullanmış ve Marshall Planı'nı yürürlüğe sokarak, sistem ülkelerinin ekonomilerini kendi yararına reorganize etmeye yönelmiştir. İMF, İBRD, OECD, GATT bu yönde oluşturulan kural ve ilkeler bütünüünün simgeleri olacaktır.

Savaş sonrası ilk 10 yıl, entegrasyona uygun reorganizasyonu gerçekleştirmeyi içerirken, izleyen 10 yıl, ABD hegemonyasını pekiştirme sürecini içerecektir. Sistem ülkelerinin iç pazarlarının sürekli gelişmesi, bu 20 yıla göreceli bir istikrar kazandırmış, ancak pazarların doymasına bağlı olarak ekonomik durgunluk (resesyon) başlamış ve bir çöküntüye (depresyon) dönüşmeye yüz tutmuştur.

Emperyalist dönüşümle birlikte başlayan sermayenin uluslararasılaşması sürecinin özellikle yoğunlaşması da dönemin bir diğer özelliği olmuş, entegrasyon ve yeni sömürgecilik olguları, çok uluslu tekellere gelişme olanağı sağlamıştır.

1967'den başlayarak sorun olmaya başlayan enflasyon ve aşırı dolar bolluğu, ABD'nin kendi altın yedeklerini döviz pazarında kullanmasına bağlı olarak Bretton Woods sistemini yıkıma götürmüştür. Avrupalı emperyalistlerin F.Almanya önderliğinde oluşturduğu AET'nin, Japonya'nın artan etkisini durdurma çabası, ABD'yi ve beraberinde sistemin diğer ülkelerini depresyona sürüklemiştir. Aynı döneme denk düşen Vietnam Halk Savaşı ABD'nin teşhirini sağlayınca, üste üste gelen ve birbirini tamamlayan olaylar, ekonomik depresyonu, siyasal ve toplumsal depresyonun izlemesini getirmiş, entegrasyon derin çatlaklar vermiştir.

Bununla birlikte, 1971-73 ve 1979'da en uç örnekleri görülen depresyonun, 1980'li yıllar boyunca sürmesine ve emperyalist ideologlarca bir afet olarak nitelenmesine karşılık, entegrasyon yaşamını çatlaklarıyla birlikte sürdürmüş, çözülmemiş ve ABD'nin hegemonyacı niteliği, belli değişikliklerle de olsa devam etmiştir. Askeri üstünlüğünü bir koz olarak kullanan ve 1980'li yıllarda sosyalizme ve dünya halklarına karşı bir haçlı seferi başlatan ABD, bugün de entegrasyonun yapıştırıcı gücü olma özelliğini korumaktadır. Almanya, Japonya gibi ülkelerin dünya pazarlarındaki paylarının artması, (bu ülkelerin ABD teknolojisine erişememeleri ve özellikle nükleer ve uzay gibi stratejik sektörlerde ABD karşısında yetersiz kalmaları nedeniyle) ABD hegemonyasına alternatif olmalarına yetmemiştir.

Depresyon bugün de aşılabilmiş değildir. Örneğin uluslararası emperyalist-kapitalist para sistemi, Bretton

Woods sisteminin çökmesinden sonra anarşik bir biçim kazanmış ve belli ilke ve kurallara dayandırılmaya çalışılmasına karşın, ifadesini SDR’de bulan bir kümelenme olmaktan öteye gidememiştir.

Emperyalizmin, depresyonun bütün yükünü dünya halklarının sırtına yüklemesi, tüm üçüncü bunalım dönemini kapsayan ulusal kurtuluş hareketlerini hızlandıran bir etmen olmuş ve bir devrim dalgası olarak niteleyebileceğimiz hareketlilik, depresyon boyunca emperyalizmi sarsmıştır.

Ancak dünya sosyalist blokunun parçalanmış olması ve sosyalist sistemin revizyonist yaklaşımların denetiminde olması, devrimci güçlerin depresyonu emperyalizmi yok edecek bir olguya dönüştürmesini engellemiştir. Elindeki nükleer gücü kullanan ABD, 1980’li yıllarda devrim dalgasını boğmayı ve karşı devrimleri yaygınlaştırmayı başarmıştır. Bugün de depresyonun sürmesine karşın, devrimci güçler olayı emperyalizmi kısa vadede yok etmede kullanacak iç bütünlükten ve dinamiklerden yoksun görünmektedirler.

Entegrasyon, hiç kuşkusuz emperyalistler arası yeniden paylaşım çatışmasının sona ermesi anlamına gelmemektedir. Çatışma dönem boyunca sürmüştür. Ancak aradaki çelişmenin antagonizma kazanmaması, açıktan bir yeniden paylaşım savaşını engellemiştir. Ulusal kurtuluş hareketlerinin boyutları ve sosyalizmin maddi gücü emperyalistler arası çelişmenin antagonizma kazanmamasını doğurmaktadır. Yani emperyalistler hem birbirleriyle hem de dünya devrimci güçleriyle savaştıkları ve pazarlarını koruyabilecek durumda

değildir. Buna nükleer silahlanmanın eklenmesi ve topyekün bir savaşın kazananı olmayacak ve dünyayı yok edebilecek sonuçlara yol açması tehlikesi, savaşı olasılık olmaktan çıkarmıştır. Bugün emperyalistlerin aralarında kamplara bölünerek savaşa tutuşmaları olasılığından çok, teorik olarak ifadesini SSCB ve ABD’de bulan bir sosyalizm-emperyalizm savaşı tartışması söz konusudur. Ancak nükleer silahlanma ve hem emperyalizmin hem de reel sosyalizmin bu süreçteki özellikleri, bu tip bir çatışmayı engellemektedir.

Entegrasyon, doğmacı anlayışlar dışında herkesin kabul ettiği bir gerçektir. İkinci dünya savaşı sonrasında oluşturulan kuramlar tutmamıştır. Savaş sonrasında, başta SBKP olmak üzere sosyalist çevrelerde oluşan genel kanı; İngiltere, Fransa ve özellikle de Almanya ve Japonya’nın kendilerini toparlamalarına bağlı olarak, ABD hegemonyasından kurtulmak için hareketlenmeleri ve dünya pazarlarından pay istemeleri sonucu, yeni bir paylaşım savaşının çıkacağı yönündeydi.

Nedir ki hayat bu yaklaşımı doğrulamadı. Diğer emperyalistlerin kendilerini toparlamaları ve dünya pazarlarındaki paylarını artırmaya yönelmeleri, bir paylaşım savaşı doğurmaya yetmedi. 1970’ten sonrası gerçek bir ekonomik savaşı, ancak bu düzeyi hiçbir zaman aşmadı.

Ekonomik çatışmanın boyutları, I. ve 2. Dünya Savaşlarını getiren nedenlerden daha da sertti, ama bu durum savaşı doğurmak bir yana emperyalistlerin sosyalizme ve dünya halklarına karşı bir blok olarak hareket etmelerini bile engellemedi. Fransa’nın göstermelik biçimde NATO’nun

askeri kanadından çekilmesi gibi olaylar ancak istisnai kalırken, emperyalizm var olmak için her koşulda entegrasyona bağlı kaldı.

Bu konudaki yanlışlar, çelişmeyi ve antogonizmayı, bu ikisi arasındaki bağlantıyı çözümleyememekten kaynaklanıyordu. Buna göre emperyalistler arası çelişme, sürekli bir çatışma anlamına gelmekteydi. Ve bu çatışmanın tek çözümü de antagonizma kazanmasıydı. Oysa antagonizma, çelişmenin bir anıdır ve her çelişmenin antagonizma kazanması olanaksızdır.

Öncelikle olay ve süreçlere yön veren çelişmeler, ancak daha başka çelişmelerle bağlantıları ve karşılıklı etkileri incelendikten sonra doğru biçimde çözümlenebilir. 3. Bunalım Döneminde emperyalistler arası çelişmeler bir baş çelişmeler olma özelliğini yitirmemiştir ama aynı dönemde sosyalizmle emperyalizm çatışması ve emperyalizmle dünya halkları arasındaki çatışmaların da baş çelişme niteliğini taşımaları, emperyalistler arası topyekün bir paylaşım savaşının koşullarını objektif olarak sıfırlama noktasına düşürmüştür.

Sonuçta, entegrasyonun gerçekliği kendisini kabul ettirmiş ve sosyalist çevrelerde de kabullenilmiştir. SBKP’de bu durum giderek resmi görüş haline gelmiş ve savaşın emperyalistler arası bir savaş değil, emperyalizmle sosyalizm savaşı olabileceği belirlenerek, dünyayı yok edebilecek böyle bir savaşı engelleme çabası, SSCB dış politikalarının eksenine yerleştirilmiştir.

Savaşın çıkacağı savını sürdüren ÇKP ve AEP ise konuyu, SSCB'nin sosyal emperyalist olduğu görüşünü eksen olarak açıklamaya çalışmış ve emperyalistler arası savaş mantığını, ABD-SSCB savaşı biçiminde formüle etmişlerdir.

Bunların yanısıra entegrasyonun, paylaşım savaşlarının tümüyle ortadan kalkması anlamına gelmediğini bir kez daha vurgulayalım. Emperyalist-kapitalist sistem ülkeleri arasında cereyan edecek topyekün savaşlar, bölgesel savaşlara, çatışmalara dönüşmüştür. İngiltere ve Arjantin'in perdenin önünde boy gösterdiği Falkland ya da İran-Irak savaşı bu durumun örnekleridir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM:

B) SOSYALİZM-KAPİTALİZM ÇATIŞMASI

Büyük Ekim Devrimi ile başlayan sömürden kurtuluş ve sınıfsız bir topluma doğru ilerleme kavgası, çağımızın kimliği olmuştur. Çağın tanık olduğu bilimsel ve teknolojik devrimin açtığı ufuklar elbette insanlığın ilerlemesine katkıda bulunmuştur. Ne var ki, bu anlamda ve daha değişik boyutlarda sağlanan gelişmeler, ancak sınıfların ortaya çıkmasıyla birlikte yok olan, gerçek özgürlüğün yeniden sağlanabilmesi, sömürü ve sınıf olgularının ortadan kalkmasıyla anlam kazanacak, insanlık asıl büyük atılımını sınıfsız ve özgür toplumsal aşamaya ulaştığında yapacaktır.

Çağdaş süreçte ilerleme, haklı olarak sosyalizme özdeştir. Genel anlamıyla dünyada sosyalizm güçlü, uluslararası bir olgudur. Gelişmiş bir ekonomiye, güvenilir bir siyasal ve askeri potansiyele dayanmakta- bütün hatalı algılamalara ve pratiklere rağmen- sağlam bir bilimsel temelden faydalanmaktadır. İnsanlığın 1/3'ünden çoğunu, insan ile toplumun düşünsel ve manevi zenginliklerinin daha uyumlu biçimde serpilip gelişmesi yolunda ilerleyen pekçok ülkeyi ve halkı temsil etmektedir.

Sosyalizm, ne ezenlerin ne de ezilenlerin, ne sömürenlerin ne de sömürülenlerin içinde bulunduğu, sosyalist adalet ilkelerine dayalı yeni bir yaşama biçimidir. Kollektivizm ve karşılıklı kardeşçe yardımlaşma, özgürlük düşüncelerinin zaferi, toplumun her üyesinin haklarının ve yükümlülüklerinin birbirinden ayrılmaz birliği, bireyin onuru, gerçek bir insancılık, onun ayırddedici özellikleridir.

Sosyalizm bütün insanlığa sunulmuş gerçek bir olanaktır. Sosyalizm öyle ülkelerde doğup kurulmuştur ki, bu ülkeler o sırada ekonomik ve toplumsal açıdan ileri ülkeler olmaktan çok uzaktaydılar.

Hayat tarzları, tarihsel ve ulusal gelenekleri açısından da birbirlerinden çok farklıydılar. Ama her biri kendine özgü yolu bularak, bu yeni toplumsal sistem doğrultusunda ilerledi. Böylece aynı ekonomik temelin somut görünüşleri açısından sonsuz çeşitlilikleri ve nüansları konusunda Marks'ın daha önceden söylediklerini doğruladılar. Ama bu yol ne dümdüz ne de basitti.

Geri kalmış ya da iflas ettirilmiş bir ekonomiyi yeniden düzenlemek, milyonlarca insanın temel eğitimini sağlamak, onları barındırmak, beslemek, ücretsiz tıbbi yardımda bulunmak son derece güç olmuştu. Yeni toplumsal görevler, emperyalizmin aralıksız askeri, ekonomik, siyasal ve psikolojik baskısı, savunma için büyük çaba göstermek zorunluluğu, olayların akışı üzerinde, bunların niteliği üzerinde yansımaktan geri kalmıyordu. Bütün bunlar, siyasal yanlışlıklar yapmadan, çeşitli subjektivist sapmalar olmadan gerçekleşmeyecekti ve belki de sosyalizm tarihi açısından endişe verici gerilemeler gündeme gelebilecekti.

Bu nitelikleri, daha ileri bir toplumsal yapılanma olarak sosyalizmle, ondan sistem olarak geride olan, yaşayabilmeye uğraşan kapitalizm arasında kaçınılmaz çatışmayı getirdi. Söz konusu çatışma, 3. Bunalım Döneminin başlıca çelişkisinden biri oldu.

Gerçekte bu çelişmenin daha uzun bir geçmişi vardı. Rusya'da Büyük Ekim Devrimi'nin gerçekleşmesi ve dünyanın toplumsal ve siyasal anlamda bölünmesiyle birlikte, hem olaylara yaklaşım ve hem de hareket etme anlamında, kapitalizmden temelde farklı olan, ondan her anlamda ileri bir toplumsal yapılanma yolunun açılmasıyla, söz konusu çatışma başlamıştı.

Bu durum tarihsel bir gerekliliğin kaçınılmaz sonuçlarıdır. Gelişmelerin belirli bir aşamasında, toplumun maddi üretim güçleri, o zamana kadar içinde hareket ettikleri var olan üretim ilişkilerine ya da bunların hukuki ifadesinden başka bir şey olmayan mülkiyet ilişkilerine ters düşerler. Üretici güçlerin gelişmesinin biçimleri olan bu ilişkiler, onların engelleri durumuna gelirler. O zaman bir toplumsal devrimler çağı başlar. İktisadi temeldeki değişme, kocaman üst yapıyı, büyük ya da az bir hızla alt üst eder... Burjuva üretim ilişkileri, toplumsal üretim sürecinin en son uzlaşmaz karşıtlıktaki biçimidir. (Bireysel karşıtlık anlamında değil, toplumsal varlık koşullarından doğan karşıtlık anlamında) Bununla birlikte burjuva toplumun bağrında gelişen üretici güçler, aynı zamanda, bu karşılığı çözüme bağlayacak olan maddi koşulları yaratırlar. (56)

Bu karşıtlığın çözümü komünizmdir. Komünizmle birlikte, kapitalizm ve ona özgü çelişmeler sona erecek, yerini daha ileri bir toplumsal yapılanma ve ona özgü çelişmeler alacaktır.

Komünizm düşüncesi, sınıfsız, sömürsüz bir toplum sistemi, sınıfların ortaya çıkmasıyla birlikte doğmuş ve çağlar boyunca çeşitli biçimlerde dalga dalga yayılan ve süren halk hareketlerinde, isyanlarında dolaylı ya da dolaysız neden ve amaç olmuştur. Ancak komünizm düşüncesi bilimselleşmesi ve olgunlaşması, ücretli kölelik sisteminin ortaya çıkması sürecinde olmuştur. Komünizm amacına yürüyerek örgütlü ve disiplinli, devrimci bir sınıfın, çalışanların ve sömürülenlerin yeni bir toplumsal düzen yaratma eylemi içinde sermayenin boyunduruğunu parçalama savaşını yönetmeye, bizzat bu savaş boyunca zaferi korumaya ve sağlamlaştırmaya, sınıfları tümüyle ortadan kaldırmaya yetenekli tek sınıfın, proletaryanın oluşmasıyla birlikte, komünizm düşüncede var olabilmektedir. Ve bilimsel açıklık kazanması, siyasal, ekonomik ve ideolojik bağlamda uygun zemini, kapitalizm koşullarında olgunlaşmasına koşut olarak Marks'la birlikte başlamıştır.

İngiliz ekonomizminin, Fransız sosyalizminin ve Alman felsefesinin güçlü geleneklerini, kendisini besleyen kaynaklar olarak alan Marks, bu kaynaklardan hareketle bir sistem olarak kapitalizmi çözümleyip, çelişki ve ilişkilerini saptadıktan sonra, sınıfsız bir topluma giden yolu göstermiştir. “Kapitalist toplumdan komünist topluma dönüşüm sosyal geçiş dönemini gerektirir. Bu da proletaryanın devrimci dönüşümünden başka bir şey olamaz” (57).

Sosyalizm, bu söz konusu süreci, proletaryanın devrimci diktatörlüğü dönemini karşılayan bir toplumsal sistemdir

ve bu niteliğiyle komünist toplumun alt aşamasını oluşturur. Sosyalizm süreci, sınıflar kavgasının sona ermesi anlamına gelmez, tersine sınıflar kavgasının yeni biçimlerde sürmesi demektir.

Proletarya diktatörlüğü, zafere ulaşmış, siyasal iktidarı ele geçirmiş proletaryanın , yenilmiş ama henüz yok edilmemiş, direnmeyi bırakmak şöyle dursun, tümünden hızlandırmış ve direncini yoğunlaştırmış burjuvaziye karşı savaşıdır.

Ancak hemen belirtmek gerekir ki proletarya diktatörlüğü, giderek halkın sosyalist demokrasisine dönüşür. Proletarya diktatörlüğünde gerçekleştirilen demokrasi tarzı bizzat proletaryanın sınıfsal yapısından, hedeflerinden, ve görevlerinden doğar ve biçimlenir.

Sömürücü sınıf ve katların direncini kırmak, iktidarı korumak, sosyalizmi kurmak ve böylece bizzat halkın mutluluğunu sağlamak yolunda ilerler. Proletarya bunları ancak bütün çalışanların ve demokratik güçlerin sağlam ittifakıyla ve geniş halk kitlelerinin desteğiyle gerçekleştirir. İşte bu nedenle işçi sınıfının, kentlerin ve köylerin proleter olmayan tabakaları ve her şeyden önce de köylülerle ittifakı, proletarya devletinin en yetkin ev sağlam demokratik ifadesini oluşturur.

Sosyalist eylemin yükselişi sürecinde, en önemli köşe taşlarından birini Paris Komünü oluşturur. Fakat proletarya iktidarı, Paris Komünü'nde ancak geçici bir olgu olabilmiş ve 72 gün yaşadıktan sonra yenilmiştir. Marks ve Engels, Paris Komünü'nü hazırlıksız bulmuş ve özellikle iç savaş

çıkarmamak gerekçesiyle zayıf durumdaki karşı-devrimin ezilmesini, iktidarı ele geçiren Merkez Komitesinin aşırı bir titizlikle yetkilerinin erken bir biçimde devretmesini eleştirmekle birlikte, onu proletarya diktatörlüğünün ilk örneği olarak tanımlamış ve tüm güçleriyle desteklemişlerdi. Söz konusu eleştirilere neden olan hataları yüzünden yenilen Paris Komünü, Marks ve Engels'in eleştirileri ve nitelemeleriyle birlikte, sonraki devrimler için esin kaynağı ve dersler bütünü olacaktır.

Marks ve Engels için sosyalizm her şeyden önce sanayileşme sorunun çözümlemiş ileri kapitalist ülkelerin bir sonraki durağıydı. Buna göre sosyalizm, ancak Avrupa'nın ileri ülkelerinde, ABD ve Rusya'nın gündeminde olabilirdi. Ve Marks'ın ilgi alanını sürekli bir devrime dönüştürmemesinden sonra, İngiltere oluşturmuştu. Kapitalizmin henüz dünyayı sarmalamadığı dönemin koşulları içinde, tek tek ülkelerde sosyalizm düşüncesi yerine kapitalist ülkelerin birbirlerine koşut olarak sosyalist devrimlere sahne olmaları ve ardından sosyalizmin bir dünya sistemine dönüşmesi öngörülmekteydi.

Emperyalist dönüşümle birlikte, kapitalizm bir dünya sistemi durumuna geldi. Artık proletarya devrimi bütün ülkelerde birden patlak verecek görüşü gerilerde kalmıştı. Emperyalizm ekonomik otarşiyi yıkarak, ulusal ekonomileri dünya ekonomisi denilen bir zincirin parçaları durumuna getirmişti. Ve sistemin bütünü açısından bütün ülkelerde devrimin objektif koşulları olgunlaşmamış düzeyde de olsa vardı. Bu nedenle ilk proletarya devriminin kapitalizmin en çok gelişmiş ülkelerde gerçekleşeceğini beklemek yanlıştı.

Marks ve Engels'in tekel öncesi dönem için geçerli olan önermeleri, emperyalist dönemle birlikte geçerliliğini yitirmişti. Artık ilk proleter devrimi, kapitalizmin en çok geliştiği ülkede değil, emperyalist zincirin en zayıf halkasında patlak verecekti. Çünkü proletarya devrimi, dünya emperyalist zincirinin kırılmasının bir sonucu olarak doğacaktı. Devrim sürecine giren ülkenin, sermaye cephesini yaran ülkenin, kapitalist anlamda daha çok gelişen ülkelere oranla daha az gelişmiş olması, bununla birlikte kapitalizm çerçevesi içinde olması pekala mümkündü.

20.yy.'ın başlarında Rusya'nın sahip olduğu koşullar, Marks ve Engels'i Avrupa'da sürekli devrim durumunun geldiği düşüncesine iten 1848 Almanya'sına benzer özellikler taşıyordu. Rusya, tıpkı 1848'in Almanya'sı gibi gecikmiş bir burjuva devriminin eşiğindeydi. Ama Lenin, hazırlanması ve zafere ulaştırılması gerekenin sosyalist devrim olduğunu söylemekteydi. Çarlığın düşmesi sosyalist devrimin önündeki engelleri kaldıracaktı. Çünkü Rusya'nın özgül koşullarında burjuva demokratik devrim, çok kısa bir süre içinde proletarya devrimine dönüşebilirdi.

Rusya'nın sanayideki gelişmesi büyük oranda yabancı sermayeye bağlıydı. Ulusal burjuvazinin görece zayıflığının nedeni de buydu. İşçi sınıfı sayıca azdı. Ama birkaç büyük kentte ve büyük fabrikalarda yoğunlaşması yüzünden, büyük bir özgül ağırlığı vardı. O halde bu sınıf öncü bir rol oynayabilirdi. İşçi sınıfı, çalışan köylüler ve Çarlığın ezdiği halklarla ittifak halinde, büyük toplumsal dönüşümlere hazırlanmaktaydı.

Rusya’da devrimin ilk ayağı 1905 yılında patlak verdi. Bu devrim, Rusya’nın politik sisteminde bazı değişiklikler getirdi. her şeyden önce Çar, meşrutiyet anlamına gelen bir anayasayı ve yasama meclisinin kurulmasını kabul etmişti. Ama 1907’den başlayarak olayların durulması, Çarlığın verdiği “demokratik” hakları yeniden gasbetme avantajını verecekti. Demokratik devrimin ikinci ayağını 1917 Şubat Devrimi oluşturdu. Tarihin tanıdığı en görkemli eylemlerin biri olan Şubat Devriminden sonra Bolşeviklerle (Şubat Devriminde aynı saflarda yer aldıkları) diğer çeşitli sol tadanslı partilerin yolları ayrıldı. Bolşevik Partisi devrimi ileri götürmek, sosyalist bir devrimle tamamlamak amacındaydı. Diğer partilere göre, önce kapitalizm gelişmeli, sosyalist devrim de bu temelde yükselmeliydi.

Sonuçta Lenin’in önemli çabalarıyla MK içinde 2’ye karşı 10 oyla ayaklanma kararının çıkmasının ardından, burjuvazi içi çelişkileri ve ayaklanma anını çok iyi hesaplayan Lenin’in insiyatifinde Sovyetler Kongresi’nin açılacağı günün gecesi (6-7 Kasım gecesi) başlayan ayaklanma, çok az bir kayıpla başarıya ulaştı. Lenin, büyük devrimi ve programı ilan etti.

‘Yoldaşlar, Bolşeviklerin durmadan zorunluluğunu gösterdikleri işçi ve köylü devrimi gerçekleşmiştir.

Rusya’nın tarihinde yeni bir evre açılmaktadır ve bunun için Rus Devrimi, sonunda sosyalizmin zaferine varacaktır.

Gündemimizdeki görevlerden biri, savaşa hemen son verme zorunluluğudur.

Uluslar arası demokrasiye önerdiğimiz adil ve ani barış, dünyanın proleter kitleleri içinde, her yerde canlı bir yankı bulacaktır.

Büyük arazi sahipleri mülkiyetini kaldıracak, bir tek kararname ile köylülerin güvenini kazanacağız. Üretimde gerçek bir işçi devletini kuracağız” (58)

Ayrıca, devrimin ilk adımı ancak atılmıştır. Devrimi yerleştirmek,uzun ve özverili, çetin yolu aşmayı gerektirecektir. “Rusya’da başlamak kolay, ama sürdürmek daha güçtür. Batı ülkelerinde ise başlamak zor ama sürdürmek daha kolaydır” (59).

İç savaşın sonunda, ülkenin sahip olduğu manzara ise, hiç iç açıcı değildir. Ekonomik durum yürekler acısıdır. 1920 yılında, sanayi üretimi savaş öncesine göre (1913) 3,5 kat gerilemiş, bazı sektörlerde yok denecek düzeye inmiştir. Tarımsal üretim üç kat gerilemiştir. 1921-22 yılı rakamlarıyla 2,5 milyon insan açlık çekmektedir. Açlık nedeniyle ölenlerin sayısı 5-8 milyondur. Yalnız iki milyon insan salgın hastalıklardan ölmüştür. Toplam olarak savaş kurbanlarının sayısı (Birinci Dünya Savaşı, iç savaş ve kıyımların kurbanları) 13 milyonu aşmaktadır.

Böylesi koşulların üzerinde yükselen sosyalist inşayı kavrayabilmek, çağımızı sarsan olayı, sosyalizmi ve onun kapitalizmle çatışmasını kavrayabilmek için özellikle gereklidir. Çünkü sosyalizmin geleceğini belirleyen dönem, SSCB’de sosyalizmin inşaa dönemidir.

Ekim Devriminden sonra, Bolşevik parti içindeki ilk büyük ideolojik ve politik çatışma, savaş komünizmi döneminde

başlamıştır. Savaş komünizmi çok zorlu bir dönemdi. Emperyalistlere ve beyaz orduya karşı savaş, 1. Dünya Savaşının getirdiği yıkımı daha da boyutlandırmış, Rusya'yi orta çağ düzeyinde bir noktaya çekmiş, açlık ve salgın milyonlarca insanı ölüme götürmüştü. Bu koşullarda, proletarya diktatörlüğünün uygulamalarına yönelik tartışmalar hemen başladı. Sorunun odağını, sosyalist demokrasi ideallerinden ve programı belirleyen ilkelerden taviz vermeden sendikalar ve kitleler ile ilişkilerin nasıl olacağı konusu oluştuyordu.

Tartışma proletarya diktatörlüğü, proletarya demokrasisi ve geçiş dönemi ekonomisinin tartışılmasına dönüşüyordu.

Sorunların çözümünü disiplinli uygulamalarda gören Troçki ve Buharin'in sol yaklaşımları, askeri proletarya diktatörlüğü anlayışı temelinde yükselmekteydi. Buna göre üretim ve iş sorunları savaş komiserliğine bağlanmalı, askeri mekanizma sivil çalışma seferberliğini zorlayıcı bir araç olarak kullanılmalıydı. İşçilerin asker kabul edilmesi ve emir komuta ilişkisi içinde çalıştırılması, disiplinsizler için ceza müfrezeleri kurulmasını savunan "sol" sapmaya göre sendikaların rolü, işçi sınıfını temsil etmek değil, disiplin sağlamaktı. Parti ise, kitlelerin öncüsü olmakla sınırlanmamalı, yönetici, denetleyici ve zorlayıcı bir işlev yüklenmeliydi.

Başını Shlyapnikov ve Kollontay'ın çektiği "işçi muhalefeti" adlı sağ yaklaşım ise, ülke gerçeklerini kavramaktan çok, sosyalizmi idealize eden bir karakter taşıyordu. Ve devletin işlevini yer yer anarşistlerle çakışan bir perspektif içinde ele alıyordu.

“Yaklaşan Felaket ve Çözüm Yolları” adlı broşürde görüşünü açıklayan Lenin’e göre ise, geçiş dönemini askeri bir diktatörlükle aşmaya çalışmak onulmaz bir yanlışlıktı. Sosyalizm, tekelci devlet kapitalizmini izleyen bir evre gibi düşünülmeliydi: Yani sosyalizm tüm halka hizmet eden tekelci devlet kapitalizmiydi.

O günün koşullarında ileri bir adım, savaş komünizmini askeri bir diktatörlüğe dönüştürmek değil, devlet kapitalizmi olmalıydı. Rus devrimini diğerleri izleyene kadar, işçi devletini geri bir ülkede ayakta tutabilmenin yolu, devlet kapitalizmi uygulamalarıyla ekonomiyi canlandırmaktı. Çünkü, iktidar işçi devletinde oldukça, çatışma sosyalizm ile devlet kapitalizmi arasında değil, iktidarın denetlediği devlet kapitalizmi ile küçük burjuvazi ve özel kapitalist sermaye arasında olacaktı.

Sonuçta, partinin 10. Kongresinde Lenin’in yaklaşımı kabul edildi ve NEP dönemi başladı. Lenin, NEP’in amaçlarını şöyle özetliyordu: “Başlıca üretim güçlerimiz, öyle yoksunluk içindedir ki, şimdilik her şeyin şu temel zorunluluğa bırakılması gerekmektedir; ne pahasına olursa olsun üretimimizin miktarını artırmak, üretimi durdurmadan değişimi yaratmaktır. Bu gerçek, NEP döneminin özünü ortaya koyar.”

Böylece mal teslimi yükümlülükleri kaldırıldı ve bunun yerine köylünün alım gücünü yükseltecek uygulamalar gündeme getirildi. İşçiler iş değiştirebilmekte, zanaatçılar da ürettiklerini satabilmekteydiler. 10 işçiden daha az işçi çalıştırabilen küçük işletmeler, kamulaştırma dışı

tutulurken, yabancı işletmelere karşı bazı ödünler veriliyor ve bir banka kuruluyordu. NEP döneminin amacı ekonomik açıdan bir soluklanma sağlayabilmektir. Ve sosyalizmi bir kalıp olarak kavrayan kafalara karşı mücadele ile birlikte sürdü.

Genç SSCB'nin geleceğine yön veren bir diğer tartışma da, tek ülkede sosyalizmin uygulanabilirliği çerçevesinde gelişti. Anlamını Stalin'de bulan bu soru, sosyalizm anlayışını biçimlendiren bir yol ayrımının özelliklerini taşımaktaydı. Tekel öncesi dönemde bir ülkede patlak verecek devrimin, diğer ülkeleri de kapsayacağı ve sosyalizmin bir dünya sistemi durumuna geleceğine inanılıyordu . Ancak bu olmadı. Çünkü kapitalizm henüz gelişme dinamiğini yitirmiş değildi. Üretim araçlarıyla üretici güçler arasındaki çatışma, sistemi sürekli ve genel bunalıma itecek olgunluğa ulaşmamıştı. Bunalımlar devrevi karakter taşımakta ve kapitalizm her bunalımdan yenilenmiş ve ilerlemeyi içeren faktörlerle çıkmaktaydı.

Emperyalist dönüşümle birlikte, bunalım sürekli bir karakter kazandı. Sistem gelişme dinamiğini yitirmiş, dünyanın ekonomik ve siyasi anlamda paylaşılması süreci tamamlanmış, topyekün paylaşım savaşları kaçınılmazlaşmıştı. Dolayısıyla, emperyalistler arasında dönem dönem antagonizma kazanan bir çatışma vardı. İşte bu çatışma ve onun ardında yatan neden, yani bunalımın süreklilik kazanması, sosyalist devrimin yolunu açmıştı. Çünkü sürekli bunalım ve bu temelde yükselen tekelleri rekabet, kapitalizmin en zayıf yanını oluşturuyor ve doğrudan üretici güçlerle üretim ilişkileri arasındaki çatışmanın bir sonucu niteliğini kazanıyordu.

Kapitalizm bir dünya sistemine dönüşmüş ve emperyalist zincir dünyayı sarmalamıştı. Ama söz konusu emperyalistler arası çatışmanın antagonizma kazandığı aşamada, zincirin en zayıf halkasından parçalanması ve tarihsel gerekliliğin işlemesi kaçınılmazdı.

Bu zayıf halka Rusya oldu.

Rusya, bir yandan batılı emperyalistlere bağımlı, öte yandan dünyanın paylaşılması kavgasında yer alan yapısıyla işçi sınıfının yükselen bir kavga geleneğine sahip olması yanında, kırlarda barındırdığı derin çelişkileriyle ve çok sayıda ulus ve milliyeti baskı altında tutan, pek çok ülkeyi işgal etme temelinde yükselen ulusal mozaigi, sınıflararası uçurumun derinliği gibi özellikleriyle gerçek bir zayıf halka, bir yumuşak karındı.

Tekel öncesi dönemin bir burjuva demokratik devrimi içermemesi, otokrasi ile kapitalist ilişkileri yan yana taşıyan niteliği, Rusya'yı demokratik bir devrime, gecikmiş bir halk hareketine gebe tutmaktaydı. Emperyalizm koşullarında burjuvazinin böyle bir devrime önderlik edecek nitelikleri yitirmiş olması, proletaryaya öncü görevlerini yüklüyordu. Proletarya önderliğinin tercihi ise, demokratik devrimi ileri götürmek ve kendi iktidarının yolunu açmak, sosyalist devrime gerçeklik kazandırmak oldu.

Ama devrimi izleyen süreç, başlangıçta hesaba katılmayan bir gerçeği dayatmıştı: Tek ülkede sosyalizm. Bu ilk bakışta kavranamaz görünüyordu ve Bolşevik önderlerin tamamı, Rus devrimini diğer ülkelerde meydana gelecek devrimlerin izleyeceğine inanıyorlardı. Gerçi Lenin

daha 1915 yılında “ekonomik ve siyasal gelişmenin eşitsizliği, kapitalizmin mutlak bir yasasıdır. Buradan, sosyalizmin tek ülkede mümkün olduğu çıkar” (60) diyerek, bu tür bir sonucu sezinlediğini ortaya koyuyordu. Ama yine de asıl beklentisi dünya devrimi idi.

Devrimin patlak vereceği ilk ülkenin Rusya olacağını daha yüzyılın başlarında saptamıştı. Bununla birlikte bu ilk adımı diğerlerinin izleyeceğine inanıyordu. Nitekim 1918 yılında, Sovyetlerin 3. Kongresinde bu inancını şöyle dile getirmişti; “Olaylar, dünya sosyalist sistemin onurlu öncü rolünü bize, Rusya’nın emekçi sınıflarına verdi ve biz şimdi devrimin gelişme perspektifini açıkça görüyoruz. Rus başladı, Alman, Fransız, İngiliz tamamlayacak ve sosyalizm zafere ulaşacak.” Ancak Kızıl Ordunun Varşova önlerinde durdurulması, Alman, Macar, Bulgar devrimlerinin üst üste gelen yenilgileri, dünya devrimi yolundaki beklentileri en azından kısa vadede olanaksız kılacak ve Lenin’in Bolşeviklerin görüşleri, bu duruma koşut dönüşümler gösterecekti.

1920’de “bütünüyle ele alınırsa sosyalist devrim çağı, tartışılmaz bir felsefi ve tarihi gerçektir. Ama her soyut gerçek, eğer herhangi bir politik duruma uygulanırsa, bir boş söz durumuna gelir” diyen Lenin, 1922’de artık biçimlenmiş olan görüşlerini şöyle özetleyecekti:

“Dünya sosyalist devriminin gelişmiş ülkelerde, Rusya’daki kadar kolay başlamayacağını bilmek gerekir. Bunu tarih kanıtlamıştır, bunu bir olgu olarak kabul etmeyi bilmek gerekir. II. Nikola ile Rasputin’in ülkesinde, nüfusun

büyük bir bölümünün ülkenin uç bölgelerinde neler olup bittiği ile, buralarda yaşayan halkların ne istedikleri ile hiç ilgilenmedikleri bir ülkede devrimi başlatmak, yerden tüy kaldırmak kadar kolaydı. Ama kapitalizmin geliştiği, tüm insanlarına demokratik bir kültür ve örgütlenme veren bir ülkede devrimi hazırlıksız başlatmak, hata ve saçmalık olurdu. Burada sadece sosyalist devrimin başlarındaki acılı duruma işaret ediyoruz” (61)

En yetkin ifadesini Kautsky’de bulan dogmatik yaklaşıma göre, tek ülkede sosyalizm olanaksızdı. Çünkü Rusya burjuva demokratik devrimini henüz tamamlamış bir ülkeydi, dolayısıyla, önce kapitalizm iyice yerleşmeli, ağır sanayileşme sorunu çözümlenmeliydi. Ancak, bunu sağladıktan sonra sosyalizm bu temel üzerinde yükselebilir ve gündeme gelebilirdi. Yani Bolşeviklerin iktidara el koymaları başlı başına bir yanlışlıktı. İktidara el koymuş, Şubat Devrimi ile gelen demokrasiyi yakmış yıkmışlar ve otokrasiye yönelmişlerdi. Çözüm, iktidarın tez elden burjuvaziye bırakılmasıydı. Bu mantık, NEP döneminin başlamasını, kendi yaklaşımının Bolşeviklerce utangaç biçimde kabulü olarak niteleyecek ve olayı kapitalizme dönüş olarak görecekti.

Troçky’nin başını çektiği ‘sol’ muhalefet ise, olaya değişik bir açıdan bakıyordu. Troçky’e göre Bolşeviklerin iktidara el koymaları yanlış değildi. Ancak devrim, dünya devrimi ile anlam kazanabilirdi. Emperyalizmin var olduğu ve kuşatmasını sürdürdüğü koşullarda, sanayileşmiş bir Rusya eğilim olarak sosyalist kalırdı ama gerçek bir sosyalist niteliğe ulaşması ancak dünya devrimi ile mümkün

olabilirdi. O aşamaya kadar iktidar kuşkusuz burjuvaziye devredilemezdi, proletarya demokrasisi korunur ve yerleştirilmesine çalışılırdı. Sol muhalefetin en büyük kozlarından biri de Sovyet deneyine kadar, hiçbir sosyalistin, Lenin'in kendisinin bile tek ülkede sosyalizm gibi bir olasılığı hesaba katmaması idi.

Ancak Lenin açısından sorunun karşılığı açıldı: " O (Marks) bu dönemde yeni ve çok sayıda sorun ortaya çıkacağını, devrim boyunca durumun bütünüyle değişeceğini ve devrim geliştikçe de, genellikle ve büyük ölçekli değişmeyi sürdüreceğini tam olarak kavradığı için, devrimin biçim, yol ya da yöntemleri konusunda kendi ellerini bağlamadığı gibi, sosyalist devrimin gelecekteki zanaatçıları da hiçbir bakımdan kösteklemiyordu. (62)

Bir kez daha gerçek ortaya çıkıyordu: Teori, ancak hayatın gerçekliğine uygun düştüğü oranda yeterlidir. Hayatın dayattığı noktada teori, kendini aşmak, yenilemek zorundadır. Tersisi durumda dogmatizm kaçınılmaz sonuç olur. Önemli olan teorinin özünü, yöntemini almak, buradan hareketle gerçeği yakalayabilmektir.

Tek ülkede sosyalizm anlayışı, kendine gerekli teorik temeli süreç içinde oluşturmuştur. Çünkü hayatın, olayların dayattığı bir gerçek, bir olgudur ve teorik açıklaması kuşkusuz vardır.

Öte yandan tek ülkede sosyalizmin inşasının zorunluluğuna koşut olarak, parti olanca enerjisini sosyalist ekonomiyi yerleştirmeye yöneltmiştir. Lenin'den sonra önderliğe yükselen Stalin'in önündeki en önemli sorun, sanayileşmenin başarılması sorunu olmuştur.

Bu temelde oluşturulan parti politikası, çeşitli muhalefetlere karşın, ekonomik sıçramanın sosyalizmin gerçekçi politikalarıyla mümkün kılınabileceğini, SSCB'nin o aşamada sanayileşmiş olmamasının, sosyalizmin inşası yolundaki çabaya engel olamayacağını, bu yolda ilk ve temel adımın ağır sanayileşme olduğunu saptayarak, Stalin'in önderliğinde bu amaç doğrultusunda ilerlemeye başladı. Çözüm bekleyen ilk sorun ise sanayileşmenin gerektirdiği sermayeyi sağlayabilme sorunuydu.

Troçky önderliğindeki sol muhalefet, hızlı bir sanayileşmeyi ve hızlı bir sermaye birikimini savunuyordu. Preobranjinsky'in detaylandığı bu yaklaşıma göre, kapitalizm bir ilk birikim üzerinde yükseldiyse sosyalizm de aynı biçimde sosyalist bir ilk birikim üzerinde yükselecekti. Tekelci kapitalizmle mücadele, sosyalist tekelleşmeyle mümkündü. Bu, sanayileşmenin faturasının köylülüğe yüklenmesi anlamına gelmekteydi. Kapitalist ilk birikim; doğal ekonominin bağrında doğmuş ve mülksüzleşmiş köylü yığınlarının sömürülmesi esasına dayanmıştı. Sosyalist ilk birikim de, (SSCB'de böyle bir olanağı sağlayacak tek tabaka olan) köylülüğe yönelmek durumunda kalacaktı.

Preobranjinsky'nin görüşlerine Buharin, bu kez sağdan eleştiriler yöneltti. Onun açısından sanayileşmeyi köylüden sağlayacak birikime dayamak yanlıştı. Kulaklara karşı takınılan düşmanca tavır terk edilmeli ve aşırı merkezci bir politika yerine tarımsal gelişme ritmini dikkate alan bir sanayileşmeye yönelinmeliydi. Kilit sektörler sosyalist mülkiyet altında oldukları için kulakların tasfiyesi kendiliğinden gerçekleşirdi.

Oysa NEP dönemi boyunca, küçük üretim Lenin'in deyimiyle her saat, her dakika kapitalist ilişki üretmiş, kulaklar güçlenmişti. Kulakların tasfiyesini kendiliğindenciliğe bırakmak, sanayinin ancak ara sanayi bağlamında gelişmesi demekti. Stalin şöyle diyordu: " İleri ülkelerin 50-100 yıl gerisindeyiz. Bu mesafeyi on yılda kapatmak zorundayız. Ya bunu başaracağız ya da yok olup gideceğiz"

Bu yolda, yani sanayileşme yolunda başarı, tüketim ve ara malları sanayinin gelişmesini kısmak pahasına kaynakların çok büyük bir bölümünün ağır sanayileşmeye aktarılmasını gerektiriyordu. Diğer bir deyişle tarımsal üretim sanayileşmenin bir aracı olarak kullanılacaktı.

Ancak küçük üretim yaygınlığı, böyle bir olanağı engellemekteydi. Geriye tek çözüm olarak tarımın hızla kolektifleştirilmesi kalıyordu. Çünkü, kolektifleştirme, devletin tarım ürünleri üzerinde tam bir denetimini sağlayacak ve kolektif çiftliklerde yapılacak sözleşmelere göre tarımda yaratılan ekonomik fazlayı yeterli biçimde değerlendirme olanağı yaratacaktı. Üstelik kolektifleştirme tarım makineleri üretimi için, üretim ve dolayısıyla sanayileşmenin gereksindiği finansmanın oluşturulmasına katkıda bulunacaktı.

Böylece ekonomiyi canlandıracak işlevini yerine getiren NEP dönemi sona eriyor, yerini tarımda kolektifleştirme ve ağır sanayileşme süreci alıyordu.

1928 yılında uygulanmaya başlanan ilk 5 yıllık plan, dünyada örneğine ilk kez rastlanan oranlarda kaynakların sanayileşme çabasına aktarılmasını öngörmekteydi. Ulusal

gelirin 1/3'ü sanayi yatırımlarına ayrılmıştı. Bu oran Çarlık Rusya'sındaki yatırım miktarının 2,5 ve aynı dönem İngiltere'sindeki yatırım miktarının 2 katıydı. Yatırımların 2/3'ü sanayiye ayrılmıştı. Dünya savaşının yaklaştığı dönemde bu oran %86'yı bulmuştu.

SSCB'de 2. dünya Savaşı dışında kalan sanayileşme kampanyası yılları sırasında, toplam sanayi üretiminin artış hızı, yılda ortalama %18, toplam ulusal üretim (gelir) artış hızı da %18 olmuştu. Böyle bir hız, ulusal üretimin her 5 yılda bir, iki katına ulaşması anlamına gelir. Kapitalist dünyanın en parlak dönemlerinde elde edilen üretim artışı hızlarının iki katına yakın bir gelişmedir bu... Nitekim, ABD'nin altın çağı olan 1880'lerin ikinci yarısında bu hız %8,6 1890'ların Rusya'sında %8, 1907-13 yılları Japonya'sında %8,6 olabilmıştır ancak. Bu hızı 1899-1912 ABD yapım sanayilerinde görülen %5 büyüme hızıyla ve 1885-1913 yılları arasında Britanya'da görülen %3 büyüme hızlarıyla karşılaştırmak daha anlamlı olacaktır.(63)

SSCB'nin her defasında plan hedeflerini fersah fersah geride bırakan atılımı, hiç kuşkusuz partinin saptadığı hedefleri kitleye mal edebilmesinin, yani perspektiflerini maddi güç durumuna dönüştürebilmesinin bir sonucudur. SBKP ve Stalin, bu dönem kitle ruhunu yakalayabilmenin ve onun sahip olduğu o muazzam potansiyeli değerlendirebilmenin en büyük örneklerinden birini vermiştir ve kuşkusuz SSCB'nin bu atılımı yüzyılımızın en önemli olgularından biridir.

Tarımın kolektivizasyonu sürecinde kullandığı yöntemlerden dolayı Stalin'i eleştirenler, ütopyacılığın soyut mantık kurallarından kurtulamamaktadır. Bugün de, Troçki'nin "Partinin ve devrimin gelişmesindeki her aşamada, her yeni kitapta yeni moda olan her teoride, yeni bir zigzag, yeni bir falso yapan, teorik ve pratik biyografisinin tamamı, bolşevizmin formel çerçevesi içinde işlenmiş bir hatalar zinciri olan, Marksizmi bütün somut gerçeklikten boşaltarak, bir fikirler oyununa, çoğu kez sadece şifahi bir safsataya dönüştüren medrese kafalı, küçük burjuva çizgiye en uygun teoriysen" olarak nitelediği Buharin'i "yeniden değerlendiren" yaklaşımın kökeninde bu durum yatmaktadır.

Oysa şu gerçek çok açık: SSCB on yıl içinde sanayileşmek zorundaydı. Yoksa ufukta görünen dünya savaşında yok olması kaçınılmazdı. Sanayileşme yolunda kullanılacak tek ve başlıca kaynak da kırlardı. Eğer Buharin'in önerdiği yollar izlense, hiç kuşkusuz, SSCB, 2. Dünya Savaşı başladığında, hala sanayileşmeye çalışıyor, kulakların kendiliğinden tasfiyesini bekliyor olacak ve savaş, sosyalizmi boğacaktı. Böyle bir sonuç Stalin'in önderliğindeki sanayileşme sayesinde engellendi.

Devrimden sonra büyük toprak sahiplerinin tasfiyesi ve toprağın köylülere eşit olarak dağıtılması, zaten toprağa bağlı tutucu bir sınıf olan köylülüğe, mülk sahibi olarak, sosyalizmle çelişen bir karakter kazandırmıştı. Gerçi köylülük eşit toprak dağıtımı nedeniyle iktidarı desteklemiş ve iç savaşın kazanılmasında köylülüğün bu temelde

yükselen desteğinin büyük payı olmuştı. Ama NEP dönemi boyunca köylülük içinde farklılaşmanın başlaması ve kulakların giderek iktidarla çatışacak boyutlarda güçlenmesi rahatsızlık verici bir düzeye ulaşmıştı.

Sanayi-tarım ilişkisinin niteliği, bir bütün olarak tarımın kollektivizasyonu ve planlı üretimle, sanayi için gereken birikimin ancak sağlanabilecek olması gibi nedenlerle birleşince, kulakların tasfiyesi ve bu yolda “zor”un kullanılması kaçınılmaz olmuştı. Nitekim, kollektivizasyon süreci, bir çok kaynakta hala bir iç savaş olarak yer alır. Sürecin bağışlanmayan niteliği, bir çok durumda kollektivizasyonun ikna temelinde değil zor temelinde yükselmesini getirmiştir. Örneğin, kulaklar nasıl olsa elden gidecek düşüncesiyle büyük bir kesimi hayvan katliamına girişmişlerdi; öyle ki, 1929 rakamlarına ancak on yıl sonra ulaşılabilirdi.

“Zor” , tek başına gerici bir eylem değildir. Ona gerici yada ilerici niteliğini veren, onun hizmet ettiği amaç ve hedeflerdir. Toplumsal kullanmanın nesnel gerekleri ile bireysel gereksinimlerle ve bireylerin bu gereksinimleri değerlendiriş biçimleri arasında bir çatışmanın yer aldığı bütün durumlarda olduğu gibi, kişisel değerlendirme tarihsel süreci engelleyebilir ve geciktirebilir ama ilelebet durduramazdı.

Ayrıca, bireylerin olayların gidişi karşısındaki tavırları, değişmez ve kaçınılmaz şeyler değildir, zamanla nesnel gelişmelerle uzlaşacaktır. Böyle bir uzlaşmada esas alınacak olan, sözkonusu dönüşümün son çözümlemede toplumun

yararına olup olmayacağıdır. Tarımın kollektivizasyonu, sonranın ileri sanayisini yaratmış, bu refahtan kırlar da fazlasıyla yararlanmıştır. Dolayısıyla, Stalin önderliğinin yaptığı, köylüye karşın onun geri niteliğini de aşarak, köylüyü ve tüm toplumu ilerletme çabasıdır. Ve bu yolda “zor” hiç kuşkusuz devrimci bir eylemdir.

Ayrıca hiçbir biçimde, Stalin’in, olayı çoğunluğu karşısına alarak gerçekleştirdiği söylenemez. Tam tersine, kitle durumunu çok iyi değerlendirme ve onun desteğiyle, ancak bu sayede, sanayileşme atılımına giriş söz konusudur. Tek başına geniş ve yaygın ilgi gören, binlerce “iş kahramanı” yaratan Stakhovanist Hareket bile bu yolda yeterli bir ölçüdür.

SOSYALİST SİSTEM VE BLOK SORUNLARI

Sosyalizm, genel hatlarıyla koyduğumuz bu süreç sonucunda maddi varlığa dönüşmüş ve bir sistem olmuştur. Bu sistem, her anlamda kapitalizmin ilerisinde bir dünya sistemidir ve gelişen bir güçtür. İkinci Dünya savaşının sonuçlarını vurgularken ifade ettiğimiz gibi, savaştan güçlenerek ve bir blok oluşturarak çıkmıştır.

Sosyalist sistem ve sosyalist blok kavramları bir çok durumda birbirine karıştırılmaktadır. Sosyalist sistemden anlaşılması gereken kısaca; üretim araçları üzerinde özel mülkiyetin yerine toplumsal mülkiyeti, kapitalist kâr amcının yerine insanların gereksinmelerinin karşılanması amacını, fiyat mekanizmasının yerine plan mekanizmasını koyan; bir bütün olarak üretim olgusunu sermayenin değil,

insanlığın geleceğine yönelten, bilimsel ve kültürel gelişmeyi esas alan, burjuva devlet biçimleri yerine, proletarya demokrasisini koyan; kır ile kent, kafa emeği ile kol emeği arasındaki çelişmelerin giderilmesi temelinde, sınıfsız ve özgür toplumsal aşamaya varmayı amaçlayan ülkelerin varlığı biçiminde özetleyebiliriz. Dolayısıyla bu amaçlara uygun ülkelerin varlığı, sosyalist sistemin varlığı yada yokluğu anlamına gelir ve aynı bağlamda bu soruya verilecek karşılık, doğrudan tarih ve geleceğe ilişkin anlayışlarla bağlantılı bir nitelik taşır.

Tek ülkede sosyalizmin inşasının gerçekliği üzerinde yükselerek sosyalist sistem vücut bulmuştur. Sosyalizm, günümüz dünyasında yaşanan ve gelişen bir gerçek, maddi bir varlıktır, her anlamda kapitalizmden ileri bir toplumsal bileşkedir. Burada, işlerliğe yüklediğimiz anlam göreceli değildir, doğrudan yukarıda sıraladığımız ölçülerle bağlantılı bir durumdur. Kuşkusuz sosyalist sistem, çeşitli sorunlarla yüzyüzedir, çeşitli sorunlara gebedir ve kendi iç çelişmelerinide içerir. Ancak olayı, bu sorunları tarihsel materyalizmin penceresinden bakarak değerlendirebildiğimiz ölçüde doğru bir noktaya ulaşabiliriz. Tersine durumda bazı karışıklıklardan yola çıkarak detayların içinde boğulma anlamına gelecek yanlış çıkarımlar, çözümlemeler kaçınılmaz olur.

Bir bütün olarak insanlık, onbinyılı aşkın bir zamandır, (Ekim Devrimine kadar) özel mülkiyeti esas alan toplumlara sahne olmuş, üretim araçları üzerindeki mülkiyetin biçimi toplumları şekillendirmiştir. Binlerce yıl

süren ve neredeyse insan varlığının bir parçası durumuna gelen bu olguyu yadsıyarak oluşan ve gelişen, bu temelde sınıfsız toplumsal hayata ilerlemeye çalışan bir sistemin, bunu sorunsuz, çatışmasız, çelişmesiz atlatması eşyanın tabiatına aykırıdır.

Üstelik bu sistem, özel mülkiyet toplumlarının en ileri örneklerinde, sanayileşme sorununu çözmüş ülkelerde değil; onların gerisinde kalan ülkelerde, bu ileri örneklerle karşı mücadele ile birlikte örgütlenmek durumunda kalmış, hem onların ilerisine geçmek ve hem de onları alt etmek zorunluluklarıyla karşı karşıya gelmiştir. Böylesi koşullarda, tek tek ülkelerde devrimin gerçeklik kazanması temelinde yükselmesi, sözkonusu süreci daha da sancılı kılmıştır.

Tarih önünde 60-70 yıllık bir dönem, yoğun içeriğe karşı uzun sayılmaz. Dolayısıyla, sosyalizmin gerçek olmadığı ya da bu yoldaki denemelerin başarılı olmadığı şeklindeki yaklaşımlar, burjuva ideolojisinin çeşitli uzantılarının saldırıları olmaktan başka bir anlam ifade etmemektedir. Her şeyden önce tamamı sanayileşmiş olan bir dizi ülkenin üretim araçlarının toplumsal mülkiyetini temel alarak ileri sanayi ülkeleri durumuna gelmeleri ve insan hakları sorunları temelinde, insanların barınma, eğitim, iş, sağlık sorunlarını önemli oranda çözümlmeleri, başarısızlık iddialarını yadsır.

Bununla birlikte, sosyalizmin tarihi ve bugün bulunduğu nokta hiç kuşkusuz pek çok eksiklik ve yanlışlığı içermekte ve her defasında faturası ağırlaşan sonuçlar çıkmaktadır.

Sosyalizmi bir sistem olarak başarılı bulmak ve maddi bir varlık olduğundan söz etmek bu eksik ve yanlışlıkların yadsındığı anlamına gelmez, ancak bu yanlışlıklar onun toplumsal karakterini değiştirecek boyutlarda değildi.

Sosyalist sisteme yönelik en kapsamlı eleştiri Troçky'den gelmiştir. Troçky, hem tek ülkede sosyalizm anlayışını, hem de SSCB'ye yönelik eleştirilerini kapsamlı bir şekilde ancak sürgün edilmesinden sonra ortaya koymuştur. Gerçi, aynı mantığı daha önce de (yeterince sistemli biçimde olmasa dahi), çeşitli biçimlerde ifade etmiştir.

Ancak devrimin ilk yıllarının fiili önderlerinden biri olarak, eleştirileri sosyalizmin yadsınmasına dönüşmemiştir. Oysa sürgüne gittikten sonra, tek ülkede sosyalist insanın olanaksızlığı görüşünün mantığını şöyle ifade etmektedir: "Kapitalist toplumun üretici güçlerinin gelişmesi, çoktan beri ulusal sınırların dışına taşmış durumdadır.... Dünya bütünlüğünün bir parçasını oluşturan ülke, gelişmesinin coğrafi, kültürel ve tarihi koşullarını göz önünde bulundurmada ulusal çerçeve içinde ekonominin tüm dallarını birbiriyle kapalı bir oransallık içine sokmaya çalışmak, gerici bir ütopyaadan başka bir şey değildir." (64)

Ekim Devrimi ve izleyen süreci ise, Marks'ın Louis Bonapart iktidarını çözümleyebilmek için kullandığı yöntemden esinlenerek, hiçbir sınıfın iktidarı ele alabilecek durumda olmamasını, olası tek iktidar biçimi olarak tanımlamaktadır. Bu durumda devlet, toplumun üstünde ve göreceli olarak bağımsız bir nitelik taşımaktadır.

Görüldüğü gibi Troçky,önderlerinden biri olduğu devrimi ve iktidarı nitelemede, sürecin dışına çıkarıldığı zamandan itibaren açıkça karşıya geçmiş ve tek ülkede sosyalizm anlayışını gerici bir ütopya noktasına kadar gitmiştir. Öyle ki, devrimin üzerinden oniki yıl geçtikten sonra bile 1929 yılında iktidarı elinde tutanlara şöyle seslenmektedir: “Hayallere kapılmayalım, elimizdeki talihsiz bir moratoryumdur. Eskisi gibi geçici bir soluklanma aşamasındayız hala”(65)

Troçki’yi bu noktaya savuran neden, eşitsiz gelişme yasasının uzağına düşmesi ya da en azından yeterince kavrayamamasıdır. Nitekim, Troçki’nin bu değerlendirmeyi yaptığı dönem, SSCB’de Stalin önderliğinde planlı sanayileşme atılımı başlamış ve bu sayede emperyalist saldırı durdurulmuş; geçici soluklanma bir yana , sosyalist yükseliş başlamış dünyanın 1/3’ünü kapsayan bir blok oluşturulmuştur.

Troçky’e göre iktidarı elinde tutan parti giderek toplumun üzerinde bir nitelik kazanmış, üretim ilişkileri en azından sosyalist eğilimli kalmakla ve devlet en temelde işçi devleti niteliğini korumakla birlikte, bürokrasi ayrıcalıklı bir konuma oturmuştur. Troçky, bürokrasiyi bir sınıf olarak nitelemiş ancak ona bu tür bir işlev yüklemiştir. Çözüm ise politik bir devrimdir.

Şöyle demektedir; “Plan, bürokrasinin çıkarları yerine üreticilerin çıkarlarına göre belirlenecek olsal o zaman üretici güçlerin ekonominin çeşitli sektörlerine dağılmasının ve genel olarak planın sahip olduğu içeriğin

bütününün köklü biçimde değişeceğini vurgulamak gereksizdir. Ancak asalak Oligarşinin yıkılması sorunu, kamulaştırılmış mülkiyetin korunmasına bağlı olduğu sürece, gelecekteki devrimi politik bir devrim olarak adlandıracamız.”

Troçky, SSCB için toplumsal bir devrimi gereksiz bulmaktadır. Çünkü ona göre SSCB’de değiştirilmesi gereken alt yapı değil, iktidarı elinde tutan güçtür. Kısacası, bürokrasinin tasfiyesi ile sorun çözümlenecektir. Özel mülkiyetin olmaması, planlı üretimin köklü bir değişiklik ile aksaklıklarından arındırılabilir bir karaktere sahip olması, toplumsal bir devrimi gereksiz kılmaktadır. Söz konusu köklü değişim ise, bürokrasinin tasfiyesi ile gerçekleşecektir ki bu da politik devrim anlamına gelmektedir.

Troçky’nin yaklaşımlarında üç önemli sorunun karşılığını bulamayız. Birincisi; toplumun üstünde yer alan, farklılığı sistemleşmiş ve ancak siyasal bir devrimle uzaklaştırılabilir bir kastın (kast nitelemesi Troçky’den sonra kullanılmaya başlanmıştır. Sweezy, Baran, vb.), üretim ilişkilerini dönüştüremememsinin nedenlerinin karşılığını bulamayız. Bu yolda verilen Katolik kilisesi ya da Germanik topluluklar örnekleri hiçbir açıklayıcılığa sahip değildir. İkincisi; bu kadar yozlaşmış bir iktidara karşın, devletin hala işçi devleti ve ilişkilerin “en temelde” de olsa sosyalist eğilimli olarak kalmasının karşılığı yoktur.

Kendisine Troçkist diyenler, devrimin üzerinden geçen 71 yıla karşın, bugün de işçi devletinden ya da sosyalist

nitelikli (eğilimli) ilişkilerden söz edebiliyorlar ki, en azından tarih biliminin işleyiş kuralları açısından yanlıştır. Üçüncüsü; bürokrasinin artı değeri kendisi için üretmemesi bir yana, bürokrasinin en tepesinde yer alan bir bürokratin tasfiyeye uğrayarak tüm ayrıcalıklarını yitirmesinin SSCB tarihinde sayısız örneği vardır. (Melenkov, Molotov, Kruşçev, Podgorni vb.) Yönetim kademeleri bazı ayrıcalıklara sahip olsa da, sermaye biriktirme ve bu sermayeyi kullanma şansına sahip değildir. Üretimin sosyalist niteliği böyle bir olasılığı ortadan kaldırmaktadır.

Troçky'nin açmazları, o çok sözü edilen öngörülerinin tutmaması ve sorduğu soruların yanlış ellerde çok değişik bir nitelik kazanmasına neden olmuştur. Bugün, Troçkizm denilen “akım” bir devrim önderinden, bir askeri komutandan yola çıkmasına karşın tam bir “iktidarsızlık doktrinine ” dönüşmüş, Troçky'den kala kala kronik bir muhalefetçilik ve bürokrasi eleştirisi kalmıştır. Troçky'e göre 2. Dünya Savaşı, dünya devrimiyle sonuçlanacaktı. Lenin'in daha yüzyılın başlarında saptadığı bilimsel ve teknolojik devrimi hiç hesaba katamadı, entegrasyonu hiç düşünemedi. Olay, Troçky'nin savunulmasından çok dünya devrimi beklentileri tutmayan Troçky'nin ihtilalci yanının görülmemesi ve küçük burjuva aydınların muhalif tutumlarına uygun bir zemine oturtulmasından başka bir şey değildir.

Troçky'nin savlarının etki alanı geniş olmuştur. Denilebilir ki, Troçky'den sonra SSCB'ye ve sosyalist sisteme yönelik eleştirilerin birçoğu Troçky'den etkilenmiş

ya da en azından onu hareket noktası olarak almıştır. Yugoslavların, Çinlilerin ve Batılı Marksistlerin eleştiri, suçlam, sav ve iddialarında Troçky'nin etkisini görmek olasıdır. Bu yaklaşımların içinde önem kazanan, ÇKP'nin eleştirileridir. Gerçi ÇKP'nin eleştirileri en az inandırıcı ve derinlikte olanıdır; ama olayı akademik düzeyden çıkararak politik bir eksene yerleştirdiği ve dünya düzeyinde etkili kıldığı için önem kazanmaktadır.

ÇKP'nin savları, gerçekte ÇKP'ne egemen olan oportünist, dar pratikçi ve pragmatik karaktere uygun olarak üretilmiş savlardır. Buna göre, Stalin sonrasında kapitalizmin yeniden restorasyonu başlamış ve SSCB, "sosyal emperyalist" bir karakter kazanmıştır. ÇKP bu durumu 10-15 yıllık bir sürece sığdırmaktadır.

Stalin döneminde de geniş adımlar atarak yerleşen sosyalizmin böyle bir süreçle karşısına dönüşebilmesinin kuşkusuz bilimsel bir temeli yoktu. Bu nedenle örneğin Lin Piao; aksaklığı, (sosyalist demokrasi ve dolayısıyla sosyalizmi denetleyecek kurumları oluşturamadığı için) Stalin'e yükler. Kuşkusuz bu yönelişin gerçek muhatabı Lenin'dir. Çünkü SSCB'de sosyalist demokrasi anlayışı Lenin'le biçimlenmiş, "Devlet ve Devrim" de saptanan ilkeler, SBKP'nin bugüne kadar bu bağlamda süren politikasının eksenini oluşturmuştur. Lin Piao buradan hareketle Çin Kültür Devrimine, söz konusu boşluğu dolduracak, sosyalizmden sapmaları önleyecek aygıtları doğuracak bir misyon yüklemiştir.

Mao ise öldükten kısa bir süre sonra yargılanmaya başlanmıştır. Kruşçev'in 1956'da başlattığı "destalinizasyon", 1966'da terkedilmiş ve Stalin'in kişiliğinde anlamını bulan sosyalist alt yapı, bu süreçten önemli bir zarar görmemiş, eski uygulamalara dönmüştür. Buradan, Kruşçev revizyonizminin etkilerinin kalktığı sonucuna varılamaz. Aksine revizyonizm geleneksel süreçlerin bütünlüğünü içeren bir sistematik kazanmıştır.

Buna karşılık Mao'nun karşıtları birbirine dönüştüren, çatışan uçları uzlaştıran felsefi yanlışlıklarını kendisine dayanak yapan ÇKP pragmacılığının savları bugün büyük oranda yıpranmış ve gerilemiş savlardır. SSCB ile Çin'in pratikteki dalgalanmalarının bir bütün olarak sosyalist alt yapıda yarattığı etkinin farklılığı, sosyalizmin inşası anlamında iki ülke arasındaki farklılıktan kaynaklanmaktadır. SSCB'de sosyalist inşa ağır sanayi sorununun çözülmesi temeline oturduğundan sistemin sapmalara karşı direnci daha yüksek olmakta; buna karşılık Çin'de bu sürecin sağlıklı biçimde tamamlanamaması, ülkeyi savrulmalara daha açık bırakmaktadır.

Dolayısıyla sosyalist sistemi değerlendirirken, Arnavutluk'un sistem açısından önem arzetmeyen durumu ve Çin'in sosyalist alt yapıyı sağlıklı temellere oturtamamasından dolayı, hareket noktamız SSCB'de simgelenen sistem olacaktır. SSCB'de sosyalizmin sorunları iç ve dış sorunlar olmak üzere irdelendiğinde:

İçerde olay daha çok bürokratizmi aşmak ve üretimin plan niteliğinden kaynaklanan üstünlüğünü yüksek bir

teknolojiyle desteklemek konusunda odaklaşmaktadır. Bu iki sorun ortaya hantal bir görüntü çıkarmaktadır. Halen özellikle bürokratizmin kökenlerinde yatan nedenlerin karşılığı, bu konuya ilişkin yapılan çeşitli açıklamalarda yeterince dile getirilmektedir.

Mars, Paris Komünü'nü değerlendirerek sosyalizm anlayışını açarken, konumuz açısından önemli iki noktanın üzerinde durmuştur. İlk sosyalizmle birlikte ordunun dağıtılması ve yerini sivil savunma milislerinin alması gerekliliği idi. İkincisi ise bürokratizmdi. Marks'a göre hiçbir şey hiyerarşik düzen içinde yukarıdan aşağıya görevli atamak kadar sosyalizme yabancı olamazdı.

Ancak Marks'ın bunları söylerken düşündüğü sosyalizm, bir dünya sistemi idi. Tek ülkede sosyalizm gerçekleri ise bu durumdan bir hayli uzaktı. O, emperyalist dönüşümü, topyekün paylaşım savaşlarını, emperyalizmin can simidi gibi sarılacağı nükleer silah belasını görmemişti ve o süreçte sosyalizm en ileri sanayi ülkeleri için öngörülüyordu. Dolayısıyla sosyalizm, komünizme geçişin koşullarını olgunlaştıracak kısa bir dönemdi. Aynı şeyler devrim sonrasında Lenin'i için de geçerliydi. 1918 yılında, "Komünizmi görüyorum. Elle tutabileceğim kadar yakınımızda" diyen Lenin'in, dünya devrimi umutları henüz canlı olan bir noktadaydı. Ve sosyalizmi kısa bir ara aşama olarak görüyordu.

Ancak hayat çok değişik bir ortam dayattı. Bu, geri bir ülkede sosyalist bir inşayı, emperyalist kuşatma altında oluşturma zorunluluğuydu. Bürokrasi de bunun bir sonucu

olarak, yani Troçky'nin iddia ettiği gibi Leninist parti anlayışının sakatlığından değil ama tek ülkede sosyalist inşanın dayattığı sorunların kaçınılmaz bir sonucu olarak doğdu. Bu kaçınılmazlık neydi?

Birincisi, emperyalist kuşatma sözkonusuydu. Bu, bir yandan orduyu dağıtmayı , bir yandan daha da güçlendirmeyi zorunlu kılarken, öte yandan partiye salt öncülük ya da yol göstericilik değil, yanı zamanda yöneticilik misyonunu da yüklemişti. Çünkü, varolmak, devleti güçlü bir biçimde ayakta tutmaktan ve kurumları sürekli denetim altına almaktan geçiyordu. Öncülük, yöneticilik ve denetleyicilik böylesine önem kazanırken, bu etkinliklerde görev alanların sayısı arttı. Bu durum, bürokrasiyi kaçınılmaz kılan çok önemli bir nedendi.

İkincisi, SSCB harap bir ekonomi devralmıştı. Kısa bir sürede ya yok olacak ya da sanayileşecekti. Sanayileşmek ise tarımda kollektivizasyondan geçiyordu. Kısa sürede aşılması gereken bu yoğun içerik bürokrasiye güç kazandırdı. Çünkü “plan”, çok sayıda insanın özel olarak bu kurumda uzmanlaşmasını kaçınılmaz kılmaktaydı.

Üçüncüsü, SSCB bir halklar ve milliyetler mozaigi idi. Bu karmaşık ulusal doku, ulusların yazgısını belirleme ilkesine uygun olarak çok sayıda özerk cumhuriyeti ve bölgeyi doğurdu. Bu da her birinde ayrı örgütler ve kurumlar demekti. Ve bürokrasinin kabarmasını kaçınılmaz kıldı.

Dördüncüsü, sosyalizm aşaması sanıldığı kadar kısa bir dönem olmayacaktı. Nükleer silahların gölgesinde asalak ve çürüyen kapitalizm yaşıyordu ve emperyalizmin ciddi bir

tehlike olduğu dünyada, sosyalist sistem , kurumlarını yaşatmak zorundaydı. Bu da bürokratizmin ömrünün uzamasını kaçınılmaz kıldı.

Bu dört neden, bürokrasinin oluşmasını ve güçlenmesini yeterince açıklamaktadır. Bürokrasinin giderek sosyalist sistemin kurumu durumuna gelmesinde ise dördüncü etkenin önemi büyüktür. Kapitalizmin ve dolayısıyla özel mülkiyetin güçlü biçimde yaşadığı bir dünyada konünizm olanaksızdı. Sosyalizmin ileri örneklerinde komünizmi karşılayan ilişkiler mutlaka olur. Ama bir bütün olarak komünizmin üst ve yetkin aşamasının, sistem durumuna gelmesinin koşulları yoktur. Bu da ömrü uzayan sosyalist aşamanın giderek başlangıçta varolan dinamizmini yitirmesi anlamına gelir.

Devrim sürecini yaşamamış, kapitalizmin çürümüşlüğünü yaşayarak öğrenmemiş kuşaklar için onbinlerce yılın eğilimi olan özel mülkiyet duygusu, dünyada egemen olma durumunu sürdüren emperyalizmin etkin ve yaygın propagandası sonucu, önemli bir tehlike olarak belirlemektedir. Eğer dünyada üretim araçlarının özel mülkiyeti temelinde yükselen bir sistem olmasaydı, bu durum bir avantaja dönüşebilirdi. Ama böyle olduğu doğrusu boşluk sözkonusudur. Devrim döneminin coşkusu, mülkiyet duygusunun doğurduğu kapitalizmi yaşatan dinamizmi çözmüş, Stalin döneminin Stakhovanist hareketi, aynı işlevi yüklenmiştir. Ama sonraki kuşaklar açısından benzeri şeyler sözkonusu olmamıştır. Çünkü bürokratizm artık toplumsal heyecanı ayakta tutacak dinamikleri hareketli kılacak canlılığa sahip değildir ve çünkü bürokrasinin kendisi artık hantal, dev bir kamburdur.

Bu niteliğiyle bürokrasiyi bir sınıf ya da kast olarak niteleyemeyiz. Burada alınacak ölçü, bürokrasinin bazı ayrıcalıklara sahip olması değil, üretim araçları üzerindeki mülkiyet sorunudur. Üretim araçları üzerindeki mülkiyetin sosyalist niteliği, bürokrasinin bu araçları kullanmak yoluyla sermaye biriktirmesine engel olmakta, yani farklılaşma eğiliminin ortaya çıkması durumunda sistem kendisini savunmakta ve farklılaşmayı engellemektedir. Üretim araçlarının mülkiyetini kendi lehine değiştirmeyen bir sınıf ya da kast bu anlamda yoktur.

Toplum açısından giderek bir fazlalık durumuna gelmesi, bürokratizmin tasfiyesini kaçınılmaz kılar. Bürokrasiyle bürokratizmi birbirine karıştırmamak gerekiyor. Devlet kurumlarını oluşturan kadro anlamına oturabileceğimiz bürokrasi ile bu kadronun “kendisi için” eğilimler kazanmaya başlaması anlamına gelen bürokratizm aynı şey değildir. Bugün SSCB’de bürokratizme karşı girişimleri de bu temelde değerlendirmek, kendisi için sermaye üretememekle birlikte, giderek toplumun üstünde bir noktaya giden bürokratizmin, bu niteliğiyle, toplumsal gereksinmelerin dışında bir fazlalık durumuna gelmesine bağlı olarak sistemin kendisini savunması olarak açıklamak gerekir.

Bugün yaşanan süreci, bazılarınca yapıldığı gibi siyasal bir devrim olarak nitelemek mümkün değildir. Böylesi bir niteleme, Troçky’nin 60 yıl önce söylediklerinin doğrulanması anlamına gelir. Hatırlanacağı üzere Troçky SSCB’de aksaklıkların giderilmesi için gerekli olanın toplumsal bir

devrim değil, siyasal bir devrim olacağını söylemişti. Böylece bürokrasi tasfiye edilecek ve planlı üretim köklü düzenlemelerle aksaklıklardan arındırılacaktı.

Bugün de kaba bir değerlendirme ile SSCB’de yapılan, bürokratizm tasfiyesi ve bu şekilde üretimin düzenlenmesi yani Troçky’nin doğrulanması olarak görebiliriz. Ancak olay bu değildir. her şeyden önce Troçky için bürokratizm, Leninist partinin karakterinden kaynaklanmaktaydı. ve siyasal devrim ya da bürokratizmin tasfiyesinden kastettiği Leninist partinin kendisini tasfiyesi idi. Oysa olay, partinin halk hareketiyle tasfiyesi değil, partinin kendini yenilemesi ve halkın bu durumu desteklemesidir ki, yerleşik düzenin kendini denetimi anlamına gelir ve Troçky ya da benzerlerinin yadsınmasından başka bir şey değildir.

SSCB’nin bir diğer önemli sorunu da, emperyalizmin teknolojik düzeyde gerilerde bırakılamaması ve hatta bir çok alanda emperyalist teknolojinin gerisinde kalmasıdır. Oysa geçmişte durum değişikti. Sosyalist inşa döneminde, kalkınma Sovyet teknolojisiyle başarılmış ve sıfırdan yola çıkılarak on yıl içinde nükleer teknolojiye geçen SSCB, teknolojik ilerleme ve emperyalist teknolojiyi geçmenin simgesine dönüşecek olan uzay teknolojisi adımını atmış, uzaya fırlatılan ilk uydu bir Sovyet uydusu olurken, insanlı ilk uçuşu da SSCB başarmıştı. Ancak söz konusu baş döndürücü hız giderek duruldu ve emperyalizmle süren teknolojik savaş kesin bir üstünlüğe dönüştürülemedi.

Bu konunun nedenleri yolunda, rneğin, ABD’nin silahlanmayı tırmandırmasının diğer alanlarda ilerlemeyi

kösteklemesi bir açıklamadır. Emperyalist bir ülke olarak ABD'nin geliri, SSCB'den fazladır. Biri dünyanın zenginliklerini yağmalarken, öteki kendi kaynaklarını kullanmak ve bu arada sosyalizm anlayışının gerektirdiği uluslar arası harcamaları karşılamak durumundadır. Revizyonist politikalar, bu harcamaları daha da kabartmaktadır. Örneğin tek başına "kapitalist olmayan yol" anlayışı, SSCB'ye kabarık bir fatura çıkarılmıştır. Eşit olmayan gelirlere karşın ABD ekonomisi için bile ağır bir yük olan silahlanma harcamalarına eşit biçimde katılmak, diğer alanlarda teknolojik ilerlemeyi engellemekteydi. Buna, savaş sonrası yaşanan bilimsel ve teknolojik devrimle birlikte bilim ve üretim arasındaki yakın bağı fark eden emperyalizmin, bilimsel harcamalara, giderek daha çok fon ayırmasını ve bilimsel çalışmaları yoğunlaştırmasını ekleyebiliriz.

Ancak bunlar SSCB'nin bir çok daldaki geri teknolojisini tek başına açıklamaya yetmez. Yenin, daha yüzyılın başında, emperyalizmi yok edecek nedenlerden biri olarak sosyalizm ile bilimsel devrimi gösterirken, böyle bir devrimin gerçekleşeceğine ilişkin inancı, bilime, sosyalizm ve kapitalizmin yaklaşımındaki farklılıktan kaynaklanıyordu. Bilim, sınıflı toplumlarda hep baskıya ve kovuştırmaya uğramış, bağımsız gelişmesi engellenmiş, egemen sınıf ve katların belirlediği çerçevede gelişmeye zorlanmıştı.

Oysa, sosyalizm bilimin üstündeki bu engelleri kaldıracak , her türlü koşullanmışlıktan uzak bir zemin üzerinde gelişmesinin olanaklarını yaratacaktı. Nitekim SSCB,

gelişmenin her alanında olduğu gibi bu alanda da örneğini vererek, önemli atılımlar yapmıştı. Ne var ki, süreç içinde sosyalist sistem diğer alanlarda olduğu gibi teknolojik gelişme alanında da hızını yitirdi ve sosyalizmin karakterinden kaynaklanan avantaj yeterince kullanılamadı. Bürokratizmin tasfiyesi kuşkusuz diğer ekonomik, siyasal sorunlar gibi bu alanda da bir toparlanma ve atılım olacaktır.

SSCB'nin iç sorunları yanında, dış sorunları ya da dış politikaları da günümüz sosyalist sisteminin değerlendirilmesinde önem taşımaktadır. Kapitalizm-sosyalizm çatışmasında SSCB'nin yüklendiği misyon ve olayın ulusal kurtuluş hareketlerine yansiyış biçimi düşünüldüğünde, sorunun önemi daha iyi anlaşılır.

SBKP'nin faturası doğrudan SSCB halklarına çıkan dış politikasına egemen revizyonist yaklaşımlarını üç ana başlık altında toplayalım:

İlki, barış içinde bir arada yaşama politikasının sağ uygulamasıdır. ABD'nin başlattığı soğuk savaş ile birlikte, bir savunma anlayışıyla oluşturulan söz konusu yaklaşımın asıl mimarı Kruşçev'dir. Tasfiye edildikten sonra Kruşçev'in SSCB'nin iç sorunlarına ilişkin politikalarının terk edilmesine karşın, uluslar arası sorunlara yaklaşımı terk edilmemiş, daha da eklektik biçimde savunulmuştur. Öncelikle savaşa karşı olmakla, Kruşçev'in 'barış içinde bir arada yaşamak' anlayışı arasındaki farkı kavramak gerekir. Savaşlara, emperyalist saldırganlığa karşı çıkmak devrimcilerin görevidir. Ancak bu anlayış, uzlaşmacı bir temele dayanmadığı sürece anlam kazanır. Savaşa karşı

olmak, bir yandan emperyalist saldırganlığı durdurucak nitelikte güçlü bir savunma mekanizması oluşturabilmek, bir yandan emperyalist saldırganlığı teşhir ederek kamuoyunu yaptırım gücüne sahip olabilecek biçimde harekete geçirebilmek ve öte yandan da emperyalizmi yıkacak gücün, uluslar arası kurtuluş hareketlerini aktif biçimde desteklemek işlevleri yan yana yürütüldüğünde gerçekçi olur. Çünkü savaş olgusu, ancak emperyalizmin yok edilmesiyle ortadan kalkacaktır.

SBKP, olay, savaş karşıtı olmaktan çıkarıp barış içinde bir aradan yaşamaya dönüştürerek uzlaşmacı bir eksene oturtmuştur. Bu yolda bir savunma mekanizması oluşturmak ve savaş karşıtı kamuoyunu desteklemek ise daha çok emperyalizmi yok etmekten öte, anayurdu savunma esasına dayandırılmıştı. Bu durum, sürecin çok önemli halkasını oluşturan ulusal kurtuluş hareketlerinin önemini kavrayamamayı, ya da ulusal kurtuluş hareketlerinin sahip olduğu dinamizmin emperyalizm ile oluşturulan dengeyi bozacağını düşünerek, bu hareketlerle ilişkileri mesafeli kılmayı ve emperyalizmin tasfiyesi sorununu tarihsel determinizme bırakmayı getirmiştir.

Bu mantık, Kruşçev’ci üçüncü bunalım dönemi değerlendirmesinde tüm çıplaklığıyla gözler önüne serilmektedir. Buna göre, 1950’lerin sonlarında başlayan bu dönem emperyalist kapitalist sistemin son bunalım dönemi olacak ve ekonomik çıkmaz emperyalizmi yok olmaya götürecektir, toplumsal ilerleme ile sosyalizme geçilecektir. “İlerleme teorisi” olarak adlandırılan yaklaşım,

dönemin ihtilalci karakterini yadsıyarak barışçıl geçişi esas almakta ve anayurdun savunulmasına koşut olarak sürecek ilerlemenin emperyalizmi yıkacağına inanılmaktadır.

Öte yandan 'bağlantısızlar' hareketine devrimci bir misyon yüklenmiş ve işçi sınıfı ideolojisinden uzak burjuva milliyetçi önderlikler desteklenmiş, bu tip liderlerin ülkelerinin emperyalizmden bağımsızlaşmalarıyla sosyalizme yönelecekleri var sayılarak, ekonomilerini geliştirmeleri için oluk oluk para akıtılmıştır. Ne acıdır ki, bu ülkelerin hiçbirisi sosyalizme yönelmemiş, kendi halklarına kan kusturan rejimler olarak sosyalizmin nimetlerini kullanmışlardır. En ileri örnekleri sayılan Mısır ve Somali'nin durumları bugün ortadadır. Olay çoğu kez bu ülkelerin SSCB'den aldıkları silahlarla, Mısır, Irak, Uganda örneklerinde olduğu gibi komünistlerin katledilmesine ya da Etopya'da olduğu gibi tutsak bir ulusun, Eritre'nin ezilmesine alet olmaya kadar gitmiştir. Kapitalist olmayan yol yaklaşımı SBKP'nin bir ayıbıdır.

Aynı trajik son, ilerleme teorisi içinde geçerlidir. Emperyalizmin depresyonuna karşın bu ülkelerin sosyalizme doğru ilerlemeleri bir yana, buralardaki SBKP müttefiği politikaların, partilerin (dolayısıyla sosyalizmin bu ülkeler için seçenek olup olmayacağı) varlıkları tartışılır bir duruma gelmiştir. Bu partiler hantal ve revizyonist partiler karakteri kazanmışlardır.

SBKP'nin bazı yeni sömürgelere de (örneğin, Türkiye, Yunanistan, Şili, Arjantin) bu tip bir rol yüklemesi giderek tüm yeni sömürgelerde benzeri yaklaşımların egemen

olmasını getirmiş ve güdümlü karakterlerine uygun olarak hiçbirisi etkile olmazken, kendi halklarına zararlı örgütlenmelere dönüşmüşlerdir. Nikaragua'nın en etkisiz siyasal örgütünün SBKP müttefiği parti olması, olgunun doğrulanmasının bir göstergesidir. Üçüncü bunalım dönemi boyunca, SBKP'nin müttefiği partilerden hiçbirisi (Vietnam İşçi Partisi dışında) devrimci bir mücadeleyi başarıya ulaştıramamış ve bu yolda önderliği bile üstlenememiştir. Yaptıkları, mültecilik düzeyinde siyaset ve SBKP'nin barış içinde bir arada yaşama politikasının militanlığıdır.

Bununla birlikte, devrimci kavganın kitleselleştiği noktada, Vietnam örneğinde olduğu gibi, SSCB'nin önemli katkıları bulunduğu bir gerçektir. (Ayrıca Vietnam'daki özgünlük, eskilere dayanan ve sürmekte olan bir savaşı desteklemektir) Revizyonist etkiler, ulusal kurtuluş hareketleri ile mesafeli ilişkiler kurmaya ancak yetmekte, buna karşın tavır almaya dönüşmemektedir.

SSCB'nin bir zamanlar, 80'li yıllarda gerçekleşeceği var sayılan halk devleti anlayışı gibi, ekonomist kabuğa soktuğu üçüncü bunalım dönemi anlayışını ilerleme ve kapitalist olmayan yollardan geçiş anlayışların bugün büyük oranda terk ettiği anlaşılmaktadır. Çünkü hayat tüm umutları boşa çıkarmış, komünizme geçişin başlayacağı ön görülen yıllara SSCB bir yığın sorunla girmiş ve çözümü bu aksaklıkların üzerine gitmeye çalışmakta bulmuştur. Ne var ki, uluslar arası sorunlara bakışta egemen olan revizyonizmin aşıldığını söylemek olası değildir.

1956 Şubatında SBKP'nin 20. kongresinde Kruşçev'in, Stalin'in mitleşen kişiliği üzerinde durarak, Stalin döneminin bilinmeyen pek çok ayrıntısını açıklaması, tüm dünyada sol çevreleri sarsmış ve bugün de süren bir tartışma başlatmıştır. Kruşçev, savaş öncesi ve sonrası yapılan tüm yanlışların günahını Stalin'in, Beriya'nın ve yardımcılarının omuzlarına yüklemekteydi.

Kişileri putlaştırmaya karşı çıkmak adına yapılan bütünlüklü bir değerlendirme, bir dönemin hataları ve doğrularıyla ve bunların nedenleriyle konulması, geleceğe yönelik perspektiflerin böyle bir temelde ele alınmasından çok, geçmiş dönemde değişik yanlar içeren politikaları partiye egemen kılmanın bir aracı olarak geçmişi mahkum etme çabasından kaynaklanmaktaydı. Herşeyden önce, bunca eleştirilen Stalin'i 30 yıl parti genel sekreteri olarak iş başında tutan neden açıklanamamaktaydı. Oysa, önderliğin başının altından çıktığı söylenen yanlışlığın sorumluluğunu, önderlikle birlikte onu önder olarak yaşatan sistem de yüklenmeliydi. Nitekim Kruşçev ve yandaşları için gerçek durum buydu. Stalin imgesi altında, sosyalizmin o güne kadar yaşanan deneylerle oturtulmuş özellikleri revizyondan geçiriliyor, inşaa sürecinin özelliklerine uygun olarak biçimlenen toplumsal karakteri değişik bir zemine yerleştirme çabası gerçek bir amaç oluyordu. Ancak, dediğimiz gibi sistem bu revizyon denemesine karşı kendini savunacak ve 23. Kongrede Kruşçev iş başından alınacak ama Kruşçev'in etkileri, özellikle sorunlara yaklaşım anlamında sürecekti.

Bununla birlikte SBKP'nin eksik ve yanlışlıklarını Kruşçev'den başlatmak yanlış olur. Bu yanlışlıkların gelişebilme zemini kuşkusuz daha önceki dönemin bir takım olgularıyla varolmuştur.

Stalin'in sosyalizmin inşasına önderlik ettiği sistem, kendi savunma mekanizmalarını oluşturmuştur. Ama bu süreci aşmak üzere, o koşullarda zorunlu olarak olağanüstü yetkilerle donattığı bürokrasi, izleyen süreçlerde yeni koşullara uygun olarak tekrar dönüştürülemediği için giderek hantallaşmış ve topluma bir anlamda yabancılaşmıştır.

Sonraları Çin, Kuzey Kore, Arnavutluk gibi ülkelerde bir fetişizme dönüşecek olan önderi dokunulmazlaştırma ve yüceltme politikası, bürokratizmi güçlendiren nedenlerden olmuştur. Düzenle özdeşleşen birey imgesi, bu bireyen partiyle ve devlet kurumlarıyla özdeşleşmesi ve giderek Stalin imgesinin, bürokrasiyi şemsiyesi altına alan bir işlev yüklenmesini getirmiştir. Bu olgu, gelecekte sosyalist sistemin sorunlarından ve yanlış politika kaynaklarından biri olacaktır.

Öte yandan parti içi gelişmeleri çözümlemede bir hayli katı yöntemler uygulanmıştır. Bu noktada bir gerçeğin üzerinde durmak gerekli. Çarlık Rusyası demokrasiyi burjuva anlamda bile yaşamamış bir ülkeydi. Demokratik kurumlaşma ve değerler yoktu. İktidar savaşı, bu otokrasiye karşı süren uzun ve kanlı bir savaş oldu. Sanayileşmeden ve demokrasi kültüründen yoksun ülkede sosyalizmin inşası, doğal olarak katı kurallara dayandı.

Yani durumun izahı, Stalin'in "caniliğı" değil, bir yanıyla da Rusya'nın sahip olduğı otokrat geleneklerin, verili koşulların güçlükleriyle buluşmasından kaynaklanıyordu. Lenin dönemindeki esneklik gösterilmeyince Stalin, yüzde yüz haklı olduğı parti içi mücadelelerde, tarafların savunduğı anlayışlarla değil, tasfiyenin biçimiyle yarglandı.

Stalin, Marksist literatürde benzerine az rastlanacak duru ve özlü anlatımından da anlaşılacağı gibi, çözümleyici bir kafa yapısına sahipti. Ancak bunun yanı sıra sosyalizmin inşası ve savaş yıllarında kendi iradesinin oynadığı role karşın, uluslararası sorunlara yaklaşımda aşırı derecede deterministti.

Şu sözler, sonraki tüm yanlışlıklarına karşın muzaffer bir devrim önderine, Mao'ya aittir. "Çin devrimi, Stalin'in iradesine karşı gelerek zafer kazandı... Stalin yöntemlerini izleseydik, Çin devrimi başarıya ulaşamazdı... Devrimimiz başarıya ulaştığında Stalin bunun sahte birşey olduğunu söylemişti" (66)

Staline göre emperyalistler arası bir üçüncü dünya savaş olacaktı.(67) Dolayısıyla bu savaşta ortak hedef SSCB olduğuna göre, esas olan ana yurdun savunulması olmalıydı. SSCB unsuruna yüklediğı rol, dönemin bazı ülkelerinde devrim mücadelelerinin gelişim seyirlerini olumsuz etkilemiştir. Üçüncü dünya savaşı iddiasını ustaca kullanan Kruşçev, entegrasyonu emperyalizmle uzlaşma siyasetinin aracı olarak ileri sürecek ve Stalin'in oluşturduğu determinist geleneğı kapitalist olmayan yol ve ilerleme teorilerinin dayanağı olarak kullanacaktı.

Ne var ki, bu eksik ve hatalar, sosyalizmin yadsınması anlamına gelmez. Çünkü, bugün SSCB ve müttefiği ülkeler sosyalizmin maddi bir varlık durumuna gelmesinin gerektirdiği ölçülere henüz sahip olamamalarda bu yolda yürümeye çalışan, bu çelişkilerle boğuşan ülkelerdir. Ve üretimin sahip olduğu karakter ve bu doğrultuda alınan yol çeşitli aksayan yönlerine karşın bir ölçü olmaktadır.

Sosyalist sistemin SSCB’de ifadesini bulan çeşitli sorunlarına karşın olayın bir diğer boyutunu da, sosyalizmin bir dünya sistemi olarak sahip olduğu bir iç bütünlüğünü yitirmesi oluşturmaktadır. Bilindiği gibi sosyalizm, 2. Dünya Savaşından bir dünya sistemi, dev bir blok olarak çıkmıştı. Bu, sosyalizmin büyük bir atılımıydı ve özellikle ulusal kurtuluş hareketlerinin yaygınlaşmasında ve sağlam bir temele dayanmasında çok önemli bir rol oynadı. Olay, aynı karakteristik özellikleri gösteren ekonomik temel üzerinde yükselen özgür ve hükümlan ülkelerin Marksizm-Leninizm’in ideolojik çatısı altında dayanışmaları anlamına gelmekteydi. Çünkü bu ülkeler kendi devrimci kazanımlarını ve bağımsızlıklarını emperyalist kampın saldırılarına karşı korumada ortak çıkarlara sahiptiler. Ve aralarındaki ilişki daha önce uluslararası ilişkiler tarihinde örneği bulunmayan, enternasyonalist bir karakter taşıyordu.

Ekonomik, politik ve kültürel birlik, gerçek eşitlik bir ülkenin diğeri tarafından boyunduruk altına alınmasının ve sömürülmesinin bulunmamaşı, karşılıklı destek ve dayanışmayı içeriordu. Uluslararasıında amaçlanan nokta ise,

planlı gelişmeye dayanan ulusal ekonomiler toplamının sosyalist bir dünya sistemi ekonomisine dönüşmesi ve bu yolla daha sıkı ve yoğun bir bütünleşmenin gerçekleşmesi idi.

Ancak işler, pek öyle kağıt üzerinde ifade edildiği gibi gelişmedi. Ve süreç içinde çeşitli ülkeler partilerine egemen olan oportünist ve pragmatist yaklaşımlar sosyalist bloktan kopmaları getirdi. (68) Zaaflı organlar haline gelen ülkelerin varlığını getirdi.

Sosyalist bloktan ilk kopma Yugoslavya'nın 1949'da Kominform'dan çıkarılmasıyla gerçekleşmiştir. Burada tek tek olayların değil, sosyalist blok olgusunun üzerinde durduğumuzdan, Yugoslavya'nın Kominform'dan atılma sürecini açmayacağız. Yalnız, o olaydan sonra Kominform'un yaptığı açıklamada yer alan "katillerin ve casusların yönetimindeki YKP... Tito-Rankoviç kliğinin burjuva nasyonalizmi haline gelmesi... Tito-Rankoviç kliğinin emperyalizmin ve savaş bezirganlarının doğrudan bir ajanı haline dönüşümü... Anglo Amerikan emperyalizminin emrindeki Tito-Rankoviç, Jilos casuslar grubu... Kiralık katiller ve casuslar kliği" türünden sözlerde ifadesini bulan mantık, olayı açıklamakta elbette yeterli değildir. Tasfiyenin ardından Tito, Stalin'e yazdığı mektupta "Biz SSCB'ne Marks, Engels doktrinine ve Stalin'e sadık kalmaktayız. Geçmişte olduğu gibi gelecekte de size vaad ettiklerimizi gösterecektir" demesine karşılık, zaten inşaaı tamamlanmamış olan sosyalist ilişkiler 1954'ten başlayarak dönüşmüş, ülke Marshall planına dahil olmuştur. Ticaretinin %61'i ABD ile sürerken, 1957'de emperyalist

tekellere, yeni işletmelere %49-99 oranında ortak olma hakkı tanınmış, Kruşçev dönemiyle başlayan yakınlaşma çabaları, bu dönüşümün karakterine uygun olarak sonuç vermemiş ve Yugoslavya sosyalizmden uzak düşmüştür.

Çin'in durumu ise sosyalist blok açısından daha ciddi sonuçlar doğurmuştur. Gerçekte ÇKP ile SBKP arasındaki ilişkilerin çatlağı devrim öncesine kadar uzanır. SBKP ve Komintern'in determinist yaklaşımları ve halk savaşı stratejisinden uzak düşen tutumları, ÇKP'yi Komintern içinde ayrı bir yere itmiş ve Çin devrimi Komintern'e karşı ideolojik mücadeleyle yan yana yürütülmüştür. Sonrasında da Stalin ve SBKP'nin önder rolünü kabul etmesine karşın Mao ve ÇKP de araya mesafe koyma tavrı içine girmiştir.

Nitekim destalinizasyon politikasına ÇKP'nin başlangıçta destek olduğu görülmektedir. Mao, 1958'de sorunu şöyle değerlendirmektedir: "1956'da Stalin eleştirildiğinde bir yandan memnun olmuştuk, diğer yandan da endişelenmiştik. Kapağı kaldırmak, körü körüne inancı kırmak, baskıyı kaldırmak ve düşünceyi serbest bırakmak tamamen gerekliydi. Ama onun bir kalemde silinip atılmasına katılmıyorduk." (69)

Süreç içinde ÇKP'nin eleştirileri daha somut bir karakter kazandı. 1960'lı yıllarda sosyalist blok içindeki bu sorun boyutlarını aşıp dünya kamuoyunun önünde cereyan eden bir çelişmeye dönüştü. Açık bir "revizyonist klik" suçlaması politikası, 1964 yılında Kruşçev'in tasfiyesi ile de değişmeyecek ve 1967'den başlayarak "sosyal emperyalizm"

suçlamasıyla sürececek, SSCB'yi dünya halklarının baş düşmanı ilan eden "üç dünya teorisi" ile doruğa çıkacaktı.

Sonrasında Mao'nun ölümü ve Çin'in tanık olduğu çeşitli gelişmelerin de durumu nitelik anlamıyla değiştirmeye yettiğini söyleyemeyiz. SBKP'nin çeşitli revizyonist yaklaşımlarını kendi pragmacılığına kalkan yapmakla beraber, ÇKP asıl amaçladığı noktaya ulaşamamıştır.

Başlangıçta Arnavutluk ile sağlanan ittifak da uzun ömürlü olmamış, Kamboçya'nın halk düşmanı yönetici kliğinin çabaları bile bu ülkeyi ÇKP çizgisinin bir parçası yapmaya yetmemiştir. Bununla birlikte konu, SBKP'nin ve bu oranda AEP'nin de yaptığı gibi "büyük han şovenizmi" biçiminde açıklanamaz. Bu tanım belki bir yönüyle ÇKP'nin sahip olduğu sağlıklı gelişmeyle buluşur. Ne var ki bu suçlamaların SSCB'ye ciddi zararlar vermesi, gerçekten SBKP'nin hataları ile diğer hataların beraber yürümesinden doğmaktaydı.

ÇKP, destalinizasyon politikasına, emperyalizm ve dünya halkları ile ilişkiler sorunlarına -zaman zaman 'sol' bir nitelik taşısa da- başlangıçta doğru bir temelde yaklaşmasına karşın giderek tam tersi bir rotaya girmiştir. Süreç içinde ÇKP'nin söz konusu tavırlarının ,onun sahip olduğu devrimci nitelikten çok pragmacı yaklaşımlarından kaynaklandığı ortaya çıkmıştır. Barış içinde bir arada yaşama politikasından dolayı SSCB'yi uzlaşmacılıkla suçlayan ÇKP, bir kaç yıl sonra ABD başkanı Nixon'u ülkesine davet etmiş ve ABD'nin SSCB'ye karşı kullandığı bir 'kart' olma işlevini görmüştür. Ya da Kruşçev dönemi

uygulamalarını, SSCB’de kapitalizmin restoresi olarak nitelerken, 1980’li yıllarda söz konusu uygulamaların fersah fersah geride bırakan uygulamalara yönelmiştir.

Yine, SBKP’ye yöneltilen ulusal kurtuluş savaşlarına duyarsız kalma savına karşılık devrimci adım atılmamış, Allende’yi deviren Pinochet Cuntasına, Avrupa ülkeleri kendi kamuoylarının tepkisini kazanmamak için mesafeli davranırken, yardım elini uzatan, halk düşmanı Pol Pot rejimine “komünist” yaftasını yapıştıran ÇKP olmuştur.

Kısacası, SSCB’ne yönelttiği ağır suçlamalara karşın Çin’in SSCB’den çok daha geri bir örnek olduğunu söyleyebiliriz. Bu ülke, sosyalizmin gerektirdiği koşul olan ağır sanayi dönüşümünü sağlıklı bir biçimde tamamlayamadığından ve tarım kollektivizasyonunu SSCB’de olduğu gibi verimli bir biçimde dönüştüremediğinden sosyalist inşaa sürecini tamamlayamamış; üretim araçlarının toplumsal mülkiyetini sağlamasına karşın, bu noktanın ilerisine gidememiştir.

Bugün görülen yeni sömürgeci ‘serbest bölgeler’ uygulamalarını ise (emperyalizme Çin içinde içsel bir olgu olma şansını verecek düzeyde olmadığından) daha çok Çin’in ağır sanayi dönüşümünü başarabilmek için, emperyalist teknolojiden yararlanma çabası olarak değerlendirmek gerekir. Devrim sonrası Çin’in en önemli değerlerinden biri olan Kültür Devrimi ise, görkemli bir kitle hareketi olmanın ötesinde, kendini gündeme getiren neden olarak açıklanan ve Stalin’in bir eksikliği olarak gösterilen sosyalizmin sağlıklı işlerliğini, devrimi ve halkın kazanımlarını koruyacak kurumları yaratma amacına

ulaşamamamıştır. Sağlıklı bir sosyalist alt yapının oluşturlamadığı koşullarda, kültürel düzeyde ileri bir aşamaya ulaşmanın olanaksızlığını açığa çıkaran önemli bir deney işlevini yüklenmiştir. Bu duruma bağlı olarak “Kültür Devrimi” ile yaratılan ve Mao Zedung anlayışını koruyacağına inanılan kurumlaşma, Mao’nun ölümünden sonra bu anlayışın büyük bir hızla tasfiyesinin aracı olmuştur.

Arnavutluk ise, birçok açıdan irdelenmesi gereken bir ülkedir. Yugoslavya Komnform’dan çıkarıldıktan sonra sol çevrelerde yaygın kanı, SSCB’nin desteklemediği bir ülkenin sosyalist kalabilmesinin olanaksızlığı yönündedir. Sweezy bu durumu; “ağımızda tek ülkede sosyalizm ancak SSCB’nin başarabileceği bir olgudur” biçiminde ifade etmektedir. Arnavutluk deneyinin önemi bu noktada açığa çıkmaktadır. Bu lke, sosyalist inşaa döneminde önce SSCB ve sonra Çin’den önemli destekler grmştir. Ama en azından tek başına da olsa bir ülkenin sosyalist kalabileceğinin ve hatta bu yolda gelişebileceğinin bir rneği olmuştur. Dünya olaylarının değerlendirilmesine egemen olan revizyonist karaktere karşın, sosyalist değerlere yaklaşımı tutarlı bir ülke olan Arnavutluk, alt yapısına egemen olan ilişkiler anlamında SSCB’den ve diğer sosyalist ülkelerden temelde farklı olmayan bir ülkedir. Buna karşılık günümüzün çelişme ve ilişkilerini değerlendirme anlamında AEP, SSCB’ni “sosyal emperyalist” olarak niteleyen, üçüncü dünya savaşını mutlak gören, ulusal kurtuluş hareketlerinin ve halk savaşı olgusunun öneminin bilincinde olmayan yapısıyla determinist karakteri ağır basan, hantal ve geri bir parti durumundadır.

Bugün, sosyalizm bir dünya sistemi, maddi bir varlık olmayı önemli oranda başarmakla birlikte, başlangıçta sahip olduğu iç bütünlüğünü süreç içinde yitirmiştir. Ancak bu saptama, sosyalist blok varlığının yadsınması olarak kavranmamalıdır. Açıktır ki, bugün SSCB önderliğinde emperyalizme karşı bir blok hareket eden ülkeler vardır. Bu ülkelerden bazılarının, (örneğin K.Kore, Küba, Romanya, Mozambik gibi) blok içinde zaman zaman -olumlu ya da olumsuz anlamda- değişik nedenlerle ilişkilerde mesafe koymaları, blok dışında kalmaları, emperyalist blok karşısında iç bütünlüğe zarar veren noktalara kadar uzanmamaktadır.

Sosyalist ülkelerden oluşan -ekonomik, siyasal, kültürel, toplumsal düzeylerde ileri ilişkileri içeren- bu blok içindeki ilişkilerin niteliğini belirleyen karakter, sömürü ve çatışma değil, dayanışmadır. Dolayısıyla, dünyada bir blok olarak hareket eden sosyalist ülkeler topluluğunun olduğu koşullarda Çin ve Arnavutluk örneklerinden yola çıkarak sosyalist blok parçalanmıştır demek, diğer sosyalist ülkeler arasındaki ilişkilere kimliksiz bir karakter yüklemek anlamına gelir ve yanlıştır.

Bu durumda sosyalist sistem ve blok sorunlarına yaklaşımımızı kısaca özetleyelim.

Sosyalizm, Ekim Devrimi ve onu izleyen sosyalist inşaa ile bir sistem olarak yerleşmiş; 2. Dünya Savaşı sonrasında yeni ülkeler sosyalist gelişme yoluna girmişlerdir. Çin ve Arnavutluk'un farklılaşan konumları sosyalist dünya sisteminin iç bütünlüğünü zedelemekle birlikte, diğer

sosyalist ülkelerin blok olarak hareket etmeyi sürdürmeleri nedeniyle maddi bir varlık olmayı, sosyalist bir blok olarak yaşamını sürdürmeyi başarmıştır.

Emperyalizmle sosyalizm arasındaki çatışma, Ekim Devrimi ile başlar. Bu devrim ile kapitalist sisteme alternatif ve onun her açıdan ilerisinde yer alan bir sistemin yolu açılmıştır. Ve devrimle birlikte, onu boğmak için emperyalizm her yolu denemeye girişmiştir.

İç savaş, emperyalistler tarafından örgütlenen karşı devrimci bir orduya karşı yürütülmüştü. Ancak emperyalist ülkeler yalnızca karşı devrimi fiili olarak desteklemekle de yetinmeyerek açıktan savaş içinde yer almışlardı. Savaştan genç işçi devletinin zaferle çıkmasından sonra ise, bu kez ekonomik ve siyasal abluka başlatılmış ve bu yolla sosyalizm engellenmek istenmiştir. İngiltere’de basılan sahte rublelerin gemilerle SSCB’ne sokulmasından, SSCB’de ekonomik etkinliklerde bulunan şirketlerin ülkede ekonomik sabotaj yolunu seçmesine, SSCB’nin resmen tanınmamasına kadar pekçok yönleri bulunan bu tecrit politikası bilindiği gibi sonuç vermedi. Ve SSCB’de sosyalizmin inşaaşı ilerledi.

Olay kuşkusuz yalnızca SSCB’ne yönelik bir saldırganlık değildir. Durum aynı zamanda, sosyalizmin maddi bir olgu durumuna gelmeye başlamasıyla birlikte, özellikle Avrupa’da güçlü bir devrimci dalganın hissedilmesi ve bu dalgayı boğma çabasıyla kendini gösterdi. Ekim Devrimiyle birlikte Avrupa işçi hareketlerine egemen olan reformizm büyük ölçüde kırılmış, Komüntern partileri, işçi hareketlerini

önemli oranda denetleme durumuna gelmişlerdi. Nitekim faşizmi doğuran nedenlerin başında da bu gelişme, yani işçi sınıfı hareketinin yükselmesi ve 1929-32 depresyonuyla birlikte, devrimci durumun birçok ülkede olgunlaşması yatıyordu. Faşizm olgusuna karşın yine de Fransa ve İspanya'da Halk Cephesi hükümetlerinin iktidarı engellenememişti. Bu noktada patlak veren İspanya İç Savaşı, sosyalizm kapitalizm çatışmasının, Ekim Devrimini izleyen iç savaştan sonra ikinci açık çatışması oldu. Çatışma Halk Cephesinin sağlıklı iç bütünlüğü ve güçlü bir önderliğe sahip olmamasının ve emperyalizmin faşistlere büyük çaplı katkılarının etkisiyle faşizmin geçici üstünlüğüyle sonuçlandı. Bu Avrupa'daki devrimci dalganın bir devrime yol açmadan bastırılması anlamına gelmekteydi.

Bununla birlikte tüm ikinci bunalım dönemi boyunca süren sosyalizm-kapitalizm çatışması, sürecin eksenini oluşturmuyordu. Bu eksen de emperyalistlerarası çatışma, emperyalizmin ikinci bir paylaşım savaşı hazırlıkları vardı. Ancak savaş ve sonrası gelişmeler, emperyalizmi yaşatabilmek için bir entegrasyonun sosyalizm ve dünya halkları ile çatışmasını koyuyordu.

Henüz Japonya ile savaş sürmekteyken, Almanya'nın teslim olmasının ardından sosyalizme karşı soğuk savaş başlatılmıştı. Sosyalist yükselişin Almanya, Avusturya ve İran'a yansıması olasılığı, emperyalizmi rahatsız ederken, olay Çin ve Yunanistan'da açık bir çatışmaya dönüşmüştü. Kapitalizmi canlandırma ve koruma çabasındaki ABD, sosyalizme karşı bir ideoloji yaratmak, demokrasi

bayraktarlığını üstlenerek dünya kamuoyunun faşizme karşı duyarlılığını sosyalizme karşı kullanmak amacındaydı.

1946 Martında Churchill'in Baltık'tan Adriyatik'e uzanan bir "demir perde"den söz etmesi ile başlatılan söylem, sosyalizmi totaliter bir rejim gibi göstermeye çalışıyor ve kapitalizmin üstünlüğü safsatasını böyle bir temelde işlemeye yöneliyordu.

Truman Doktrini, anti-komünist içeriği ile üçüncü bunalım dönemine egemen olacak çelişki ve ilişkilerin bir simgesi oldu. Tarihte ilk kez bir emperyalist ülke diğerlerini kendi önderliğinde bir entegrasyonda topluyor ve sistemi bir bütün olarak sosyalizme ve dünya halklarına karşı örgütlemeye yöneliyordu.

1947 yılına gelindiğinde, SSCB ile emperyalist ülkelerin ilişkileri önemli oranda dondurulmuştu. Elindeki nükleer gücü sosyalizmin ve dünya halklarının üstünde Demokles'in kılıcı gibi tutan ABD, bu yolla kendi cephesini sağlamlaştırmak , hegemonyasını pekiştirmek amacındaydı."Demir perde" nitelemesine katılmayan ve olayı soğuk bir savaş yaratma çabası olarak niteleyen köşe yazarı Walter Lippman'ın nitelemesi, olayı tanımlayıcı bir terim olarak politika literatürüne yerleşiyordu.

Marshall Planı'na uygun olarak Avrupa'da örgütlenmeye çalışan ABD; Almanya, Avusturya ve Yunanistan'daki yangına körükle giderek soğuk savaş tırmandırırken, İtalya ve Fransa'da komünist partiler hükümetten uzaklaştırıldılar. Çin Hindi'nde, Fransız sömürgeciliğine karşı yükselen savaş, Doğu Avrupa ülkelerinde halk cephesi iktidarının giderek artan

biçimde KP'lerin inisayitifine girmesi gibi nedenleri kendisine dayanak yapmaya alışan ABD, entegrasyonun militer ifadesi olarak NATO'yu kurdu. NATO, sosyalizm tehlikesinden korunma adı altında ABD'nin askeri hegemonya oluşturması, ya da zaten fiili olarak varolan bu hegemonyaya uygun kurumlaşma anlamına geliyordu.

SSCB'nin nükleer güce sahip olarak ABD'nin en büyük kozunu yıkmasına ve sosyalizmin, dünya halklarının savunulmasında çok önemli bir mevziye sahip olmasına, bu kez ABD nükleer silahlanmayı hızlandırarak karşılık verdi. Böylece yitirilen avantajı sürekli savaş ve dünyanın yok edilmesi tehlikesiyle korumak gibi bir çabaya girilmekteydi. Bu stratejiye bağlı olarak Avrupa'daki ABD slerine nükleer silahlar yerleştirilirken, diğer çeşitli ülkelerde ABD sleri yaygınlaştırılıyordu, ve NATO'ya koşut Bağdat Paktı, CEATO gibi kurumlar oluşturuluyordu.

Soğuk savaş yalnızca siyasal düzeyde uluslararası gelişmeler olarak kalmadı. Hayatın diğer alanlarında da aynı nitelikte uygulamalar gündeme geldi. Tüm kurumlarıyla ve olanaklarıyla anti-komünist bir ideoloji empoze etmeye yönelen ABD'de tam bir cadı kazanı kaynatılmaktaydı. Komünist olmayı vatan haini olmaya özdeş gören mantık, "Rosenbergler Davası'nda simgelenen ve ilerici, demokrat, komünist ayrımı gözetmeyen vahşi saldırılarla insanları robotlaştırmaya, ayrı düşeni yok etmeye yol açan yaptırımları tereddütsüz gündeme girmişti.

Senetör Mc Carthy'nin kişiliğinde simgelenen ve onun adına mal olan bu uygulamalar sinema oyuncusundan, bilim adamına, hukukçusundan emekçisine kadar tüm ülke halklarına yöneliyor ve sosyalizmi her alanda tecrit etme amacını taşıyordu. Metropoller'deki uygulamalar çevre ülkelere çok daha sert biçimde yansdı. Halka karşı, insan emeğine ve onura karşı estirilen terör fırtınası halk düşmanı emperyalizmin yaşaması adına dünyanın dört bir yanında, ardında yüzbinlerce ölü ve milyonlarca acı çeken insan bıraktı.

Soğuk savaşın genellikle 1954 yılında bittiği kabul edilir. Kore halk hareketinin emperyalist ordularca boğulduğu 1954 yılını bu temelde bir veri olarak kabul etmek gerekir. 1954'e gelindiğinde savaş sonrasında büyümekte olan emperyalizmin kurumlaşma ve sosyalizmin elde ettiği mevzileri koruma çabası geçici bir dengeye oturmuş; emperyalist blokun ve sosyalist blokun sınırları az çok oluşmuştu. Bununla birlikte gerilimin yüksekliğine bakarak 1946-54 dönemini bir "soğuk savaş" olarak tanımlayarak soyutlamayı sınırlamak doğru değildir.

Söz konusu çelişme-çatışma esas olarak Ekim Devrimi ile başlamıştı. Ve ancak çelişmenin ortadan kalkmasıyla son bulacaktı. Bu ölçüyü, çelişmede geri ucu temsil eden emperyalizmin yok olması biçiminde de ifade edebiliriz. Bu savaşın her süreçte olduğu gibi dönem dönem alçalması, kabarması ve antagonizma kazanarak açık bir çatışmaya dönüşmesi, doğrudan karşıtların durumuyla, çatışma sürecindeki konumlarıyla ve sürecin çeşitli aşamalarındaki nitelikleriyle bağlantılıdır.

Bu perspektiften hareketle, sosyalizm ve kapitalizm arasındaki çatışmanın en üst düzeye tırmandığı dönemleri aşamalandıralım:

Çatışmanın başlaması (1917-22): Süreci başlatan bu dönem Ekim Devrimi ile başlamış ve iç savaşla sürmüştür. Taşıdığı ada karşın, iç savaş kesinlikle ulusal bir savaş olmamış, sınıfsal bir düzeyde sürmüştür. Yunanistan'ın bile İngiltere'nin zorlamasıyla Kırım'a asker çıkardığı düşünülecek olursa, olayın boyutları anlaşılır. Bu dönem, iç savaşın Kızıl Ordu'nun zaferiyle sonuçlanmasına bağlı olarak sona ermiştir. Avrupa'daki diğer devrim girişimlerinin bastırılması ve SSCB'nin sosyalizmin inşasına yönelmesinin ardından çatışma sosyalizmin siyasal ve ekonomik ablukaya alınması biçimine dönüştürülerek sürdürülmüştür.

Çatışmanın şiddetlendirilmesi (1936-54): Sosyalizmin bir dünya sistemine dönüşerek çıktığı bu dönem, sürecin önemli aşamalarından biridir. Sosyalizmin ve kapitalizmin ufak çaplı bir açık çatışması olarak tanımlayabileceğimiz İspanya İç Savaşı ile başlayan çatışmanın şiddetlenmesi, Almanya'nın SSCB'ye saldırmasıyla kapitalizm ve sosyalizm büyük savaşına dönüşmüş, bu savaşın bitmesinin ardından da genel bir "soğuk savaş" ve çeşitli bölgesel savaşlarla sürecekte Kore savaşının sona ermesiyle durulmuştur.

Bu sürecin ayırt edici özelliklerinden birisi de her iki sistemin nükleer silahlara sahip olmasıdır. Aynı şekilde savaş sonrası gerilimin arttığı yüksek basınç dönemini ABD, hem kendi sisteminin sosyalist yükselişe karşı koyması ve

hem de onu komünizm tehlikesinden korumak adına, diğer sistem ülkelerini hegemonyasının altına toplamanın bir aracı olarak kullanmıştır. Özellikle 1946'dan sonra ABD ve SSCB arasında tek bir önemli ikili görüşmenin bile olmaması bir diğer önemli veridir.

Dönemin sona ermesinde Kore Savaşı belki bir simgedir. Ama olayın kökeninde yatan nedenlerden biri olarak Stalin'in ölümünü saymak gerekir. Çünkü emperyalizme karşı mücadelenin biçim ve boyutlarının saptanmasında SBKP önderi olarak Stalin'in belirleyici rolü olmuştur. Özellikle savaşın ardından emperyalizmin sahip olduğu nükleer gücün de etkisiyle, anayurdun savunulması politikasını emperyalizm-sosyalizm çatışmasının eksenine yerleştirmesi çok sık eleştirilen Stalin'in bu nedenle Yunanistan, Fransa ve İtalya'daki devrimci durumu değerlendirememesinde ve iktidarın bir hayli uygun koşullara karşın elde edilmemesinde rolü olduğu iddia edilir. Ne var ki, gerçekten böylesi bir tercihi koymuş olmak mekanik bir çıkarım olur. Esas olarak Stalin emperyalizmle çatışma sürecinde pek çok alanda dışı dış mücadele örneği vermiştir. Bu gerçek, özellikle Stalin'in ölümünden sonra yaşanan gelişmelerle iyice belirginleşmiştir.

Stalin sonrası SBKP politikasını, ödünsüz mücadele anlayışının çözülmesi olarak nitelemek yanlış olmaz. Stalin'in üçüncü bir dünya savaşının çıkacağına inanması ve buradan hareketle anayurdun savunulmasını her olayı değerlendirmede temel alması birçok yanlışlığı ve bu arada bazı ülkelerde devrimci durumun değerlendirilememesini

getirmiştir. Ana temelde emperyalizme karşı dişe diş bir mücadeleye önderlik etmiş, Doğu Avrupa ülkelerinde sosyalist iktidarların kurulmasında rolü büyük olmuştur. Stalin'in ölümünden sonra bu politika çözüldü. Örneğin Doğu Almanya'da sosyalist iktidarı meşrulaştırmak adına Avusturya'dan çekilmek Kore'de ateşkesi kabul ederek ülkenin güneyini emperyalizme bırakmak, ABD'nin Fransa'ya nükleer silah yardımıyla bulunabileceğini söylemesine neden olan Vietnam'da ateşkesi kabul ederek güneyi emperyalizme bırakmak; Stalin sonrası dönemin üst üste gelen olaylarıdır. Bu arada Filipinlerde, Malezya'da halk savaşlarının bastırılması iki blok arasındaki gerginlikten uzaklaşmaya başlanmasının nedenleridir.

1954 sonrası, sosyalist blok ve emperyalist entegrasyon arasındaki ilişkiler, dönem dönem genişlemesine karşın, önce Lenin ve sonrasında Stalin'in yaklaşımlarında ifadesini bulan dişe diş çatışma boyutlarına ulaşmadı. 1962 Küba krizi, ya da Vietnam'a ABD müdahalesi, 1968 Çekoslovakya olayları, 1967 Arap-İsrail savaşları, ilişkilerin patlama noktasına geldiği dönemlerdi. Ancak ilişkilerin niteliğini belirleyen bu gergin dönemler olmadı.

Örneğin Vietnam savaşı sürerken bir yandan da 1969'da 'detant' görüşmeleri başlatılmıştı. Barış içinde bir arada yaşama politikasının Kruşçev'le birlikte kazandığı karakter, SSCB'yi uzlaşmacı bir noktaya iterken, yapay refah döneminin yerini depresyonun aldığı emperyalist entegrasyon için asıl tehlike sosyalist blok ülkelerinden değil, ulusal kurtuluş hareketlerinde geliyordu.

Olayın bu tür bir nitelik kazanmasında, nükleer silahların ulaştığı boyutların ve emperyalizmin bu durumu tüm dünyaya yönelik bir tehdit aracı olarak kullanmasının kuşkusuz önemli etkisi vardı. Ama tek başına bu durumu SBKP'nin edilgen yaklaşımlarının gerekçesi olarak kabul edemeyiz. En azından çoğu kez tümüyle reel bir nitelik kazanan ulusal kurtuluş hareketlerine takınılan tavır, SBKP'nin emperyalizmle mücadele anlayışındaki zaaflarını belirginleştirmektedir.

İkinci dünya savaşının ardından, ABD hegemonyasındaki bir entegrasyona giden emperyalizm, 1960'ların ortalarına kadar savaş sonrası yıkımın yeni ekonomik olanaklarının, bilimsel ve teknolojik devrimin ve yeni sömürgeciliğin sağladığı genişletilmiş pazarların etkisiyle geçici ve göreceli bir refah dönemi sürmüştür. Ancak, süreç içinde diğer emperyalist ülkelerin toparlanmaları ve pazardan daha çok pay istemeleri, ABD hegemonyasına ekonomik düzeyde de olsa sert darbeler vurmaları, savaş sonrası oluşturulan ve doların egemenliğini esas kılan uluslararası kapitalist para sisteminin çözülmesi, buna bağlı olarak uluslararası kapitalist ticaretin sarsılması, pazarların doyması ve bu oranda ulusal kurtuluş hareketlerinin yükselmesiyle enflasyonun büyük bir hızla sarsıcı boyutlara ulaşması, emperyalizmin varlığına dayanak yaptığı nükleer silahlanmanın giderek artan harcamaları, bu gelişmelerin siyasal ve toplumsal düzeyde ses bulması, sonuçta Vietnam savaşında ABD'nin ummadığı bir direnişle karşılaşması ve acze düşmesiyle açığa çıkan ekonomik-toplumsal ve siyasal depresyonu doğurmuştur.

ABD’de patlak veren depresyon hızla sistemin diğer ülkelerine yayılmıştı. 1970’li yıllar boyunca bu depresyonu aşabilmek bir yana çözüm adına üretilen tüm politikalar tarih önünde geri bir sistem olan kapitalizmin bu büyük depresyonunu daha da derinleştirmekten öte bir sonuç doğurmamıştı.

Savaştan bir dünya sistemi olarak çıkan sosyalizm ise çeşitli sorunlarla birlikte büyüyordu. Savaş sonrasının ekonomik-siyasal ve toplumsal düzeylerde yaşanan gelişme patlaması, Stalin’in ölümünden sonra yerini sancılı bir sürece bırakmıştı.

Çin ve Arnavutluk’un bloktan kopması, sosyalizme sağlıklı geçen Doğu Avrupa ülkelerinin 1956 Macaristan ve 1968 Çekoslovakya olaylarında simgesini bulan sorunları, SBKP’nin uluslar arası düzeyde izlediği uzlaşmacı politika, ulusal kurtuluş hareketlerinin ve halk savaşlarının stratejik önemini kavramaktan uzak yaklaşımı, destalinizasyon politikasının yarattığı sarsıntı, ilerleme ve kapitalist olmayan yoldan geçiş teorisinin sahip olduğu sakat temeller ve yol açtığı yıkıcı sonuçlar, sosyalizmin yükselişine darbe vurmuş, sosyalist gelişme kendini koruyabilme anlayışlarıyla zaafa uğratarak sınırlandırılmıştır.

1970’li yıllarda ulusal kurtuluş hareketlerinin etkisiyle süren gelişme, 1980’li yıllarda yerini durgunluğa bırakmış ve yıllar süren yanlışlıklar özellikle bu dönem meyvelerini vermeye başlamıştı. Kamboçya ve Afganistan olayları, ÇKP ve SBKP’nin sahip oldukları uluslar arası ilişkiler anlayışlarının

iflasını belgeleyen imgeler işlevini yüklenirken, Polonya olayları ve SSCB’de bürokratizmin büyüyen kambur olma durumu tüm 1980’li yıllar boyunca sosyalist gündemi işgal etmiştir.

Sonuç, emperyalizmin büyük depresyonunun sosyalizmin gelişmesinde gözetilen bir olgu olarak değerlendirilememesi oldu. Bu durum ister istemez toplumsal muhalefetlerin değişik yönelimlere akması ve Batı Avrupa ülkelerinde KP’lerin iyice gerilemelerini, giderek sosyalizmin sorgulanmaya başlamasını getirdi. 80’li yıllar boyunca sosyalizmin tek ciddi başarısı emperyalist saldırganlığa karşı dünya halklarını savunmaya çalışmak, sosyalizmin kazanımlarını kısmen korumak ve emperyalist nükleer teknolojinin gerisinde kalmamaktı.

Emperyalist saldırı dalgasının durulmasının özellikle 1987’den başlayan panoramasını SSCB’nin başarısına bağlamak yanlış olur. Çünkü bu yıllarda esas olarak ulusal kurtuluş hareketleri hızını yitirmiş ve emperyalizmin saldırı ihtiyacının zemini bu nedenle farklılaşmıştır.

Bu arada Batıdaki nükleer silahlanmaya karşı kamuoyunu da hatırı sayılır ölçüde hesaba katmak gerekir.

Değişik bir biçimde daha ifade edecek olursak, 1960’ların ortalarında birikmeye başlayan sorunların, 1970’li yıllar boyunca açığa çıkan bir depresyona ittiği emperyalizmi 80’li yıllarda saldırganlığa iten nedeni tek başına sosyalist sistemle açıklayamayız. Yaşadığı sorunlar ve egemen olan anlayış sistemi, söz konusu depresyonu değerlendirerek kendi gelişmesinde kullanmak ve

emperyalizmi yok etme yolunda ilerlemekten yoksun bırakıyordu. Sosyalizm maddi bir varlıktı ve emperyalist saldırıya karşı kendini koruyacak caydırı güce sahipti; ancak depresyonu emperyalizmi yıkan nedene dönüştürecek güçten yoksundu.

Dolayısıyla emperyalizmi saldırganlığa iten asıl neden ulusal kurtuluş savaşları oldu. İleride tekrarlayacağımız gibi, 1970'li yıllarda Vietnam savaşının açtığı yoldan akan yeni yeni Vietnam'lar her defasında daha sert ve daha öldürücü darbeler vuruyor, yeni yeni ülkeler emperyalizmden kurtulurken diğer yeni sömürgelerin hemen hemen tamamında kurtuluş hareketleri yükseliyordu. Oysal emperyalizm için depresyonu atlatabilmenin tek yolu, yeni sömürgeleri daha iyi değerlendirci teknikleri geliştirmek yoluyla depresyonun yükünü yeni sömürgelere atmak ve bunu yaparken ulusal kurtuluş hareketlerini ezmekten geçiyordu.

Reagan dönemiyle ifadesini bulan saldırganlık; demokrasi bayraktarlığını, özgürlük şampiyonluğunu bir yana bırakarak, Vietnam'da yeterince ders aldığı açık müdahale dışında her türlü yolu kullanmak biçiminde sürdü. Ezilen dünya halklarına karşı girişilen bu saldırganlığa sosyalist blokun müdahalesini engellemenin yolu olarak nükleer silahlanmayı tırmandırmak seçildi. Sosyalist sistem ülkelerinin yapabildikleri ise daha çok dünyayı emperyalizmin nükleer tehlikesinden korumak ve onun gerisinde kalmamak, bu arada metropol ülkelerde nükleer silahlanma aleyhinde güçlü bir kamuoyu yaratılmasına katkıda bulunmak oldu.

Söz konusu barış hareketlerini sosyalist sistem ülkelerinin bir başarısı olarak görmemek gerekir. Barış hareketlerinin güçlü olduğu ülkelerden biri olan F. Almanya'da , SBKP yandaşı partinin en güçsüz partilerden biri olması sadece bir örnektir.

Aynı biçimde kullandıkları teknolojiye nükleer silahlanma sorununu baş köşeye oturtmalarına karşın, barış hareketinin güçlü olduğu ülkelerin bir tekinde bile SBKP yandaşı partilerin güçlendiklerini ya da barış hareketlerini yönlendirdiklerini söyleyemeyiz. Tam tersine hızla eriyen bu partiler ancak barış hareketine eklemlenebilecek bir durumdadırlar ve barış hareketine anti-kapitalist bir karakter verme, radikal bir eksene oturtma görevini yerine getirememişlerdir.

Bütün bunlardan hareketle 1987 ile birlikte emperyalizmin saldırı dalgasının durulması ve SSCB-ABD silahsızlanma görüşmelerinin en üst düzeyde yeniden başlaması Gorbaçov'un başarısı değil, emperyalizmin kısa vadeli sonuçları açısından amaçlarına en temelde ulaşmasıdır.

Ulusal kurtuluş hareketlerinin emperyalizmi sarsıcı boyutları geriletilmiş, 1980'li yıllar boyunca tek bir yeni sömürge de bile devrim hareketi sonuca ulaşamamış, uluslar arası yeni bir işbölümü gerçekleştirilmiş ve yeni sömürgelerde bu durumun gereklerine uygun olarak yapısal dönüşümler sağlanmıştır.

Emperyalizmin kendisini tehdit edici nedenleri törpülediği, geleceğini kısa vade de olsa güvence altına aldığı

ve pazarları üzerinde denetimi yeniden ele geçirdiği koşullarda gerginliği tırmandırmanın ancak kendisine zarar verici sonuçları olurdu. Emperyalizm, depresyonu atlatamadığı koşullarda bu şekilde etkileri uzun sürebilecek ekonomik, siyasi ve toplumsal dengelerden, kendini üretebilen güçten yoksundu. Dolayısıyla, Gorbaçov-Reagan görüşmeleri ve nükleer silahlanmaya getirilen sınırlamalar, Gorbaçov'un üstün niteliklerinden değil emperyalizmin halk hareketlerini bastırması dolayısıyla elde ettiği taktik üstünlüğünü kullanma amacından kaynağını almaktadır. Öte yandan, Gorbaçov döneminin bütünlüklü değerlendirilmesi için henüz yeterli tarihsel veriler olgunlaşmış değildir.

SONUÇ

İnsanlık tarihi boyunca bir ütopya olan sınıfsız toplum amacı, kapitalist sistemle ve proletaryanın doğmasıyla birlikte, büyük düşünür Marks'ın ellerinde bilimselleşti. Kapitalist sistemi ayrıntılarıyla çözümleyen Marks ve Engels, kapitalizmden komünizme geçişin bir alt aşamayı, bir geçiş dönemini gerektirdiğini söyleyerek bu dönemin devlet biçiminin proletarya diktatörlüğü olduğunu saptamışlardı. Bir kıta devrimine olan inançlarıyla, proletarya diktatörlüğünün işlevini ve sınırlarını da yaklaşımlarına uygun biçimde oluşturmuşlardı. Ama Marks ve Engels, hiçbir zaman sosyalizmin gelecekteki zanaatçıların önünü tıkamak ilkeliliğine düşmediler.

Onların açtığı yoldan yürüyen insanlık, sınıfsız topluma ilk adımını Rusya'da Büyük Ekim Devrimi ile attı. Çağımızın

ve belki tarihin bu dev olayı, bir geleceğin, bir umudun maddi varlığa dönüşmesi ve aynı zamanda kapitalizm sosyalizm çatışmasının başlangıcı anlamına geliyordu.

Önceleri diğer metropol ülkelerde gerçekleşecek devrimlerle tamamlanacağına inanılan Rus Devrimi, kendi gerçekliği ve kendini üretmek ve ilerletmek ya da çözülmek seçenekleriyle karşı karşıya kaldı. Lenin ve Stalin'in tereddütsüz tercihi sosyalizmin inşasına yönelmek olacak ve yıkılmış bir ülkeden bir refah toplumu yaratmak başarılacak, emperyalizmin topyekün saldırılarını da kapsayan süreçten sosyalizm, on yıl gibi kısa bir sürede kendini toparlamış olarak çıkacaktı.

Kapitalizm-sosyalizm çelişmesi, en büyük çatışma haline faşist Almanya'nın genç SSCB'ne saldırısı esnasında dönüştü ama bu savaştan bir dünya sosyalist sistemi doğdu.

Ekim Devrimi ile başlayan sosyalizm-kapitalizm çatışması, çatışmanın geri ucunu temsil eden kapitalizm çözülmünceye kadar sürecektir. Dönem dönem açık savaşa dönüşen çelişme boyunca sosyalizm, çeşitli sorunlarla karşılaşmış ve bu sorunlar bazı durumlarda sosyalizmi ileri iten neden olmuş, bazı durumlarda ise bünyesinde önemli tahribat yaratmıştır.

Bugünden düne bakarak yapılacak değerlendirmede, çeşitli açılardan sosyalist sistem tarihini Stalin'in ölümünden önce ve sonra olmak üzere iki dönemde incelemek gerekir. 1917'den 1953'e kadar uzanan dönemin özellikleri, mutlak ve sürekli gelişme, sosyalist sistemin iç bütünlüğünün korunması ve barış politikasının uzlaşmaz karakteridir. Stalin'in

ölümünden sonra ki dönem ise iç bütünlüğün yitirildiği, gelişmenin mutlak özelliğinin yıprandığı, emperyalizme karşı uzlaşmaz politikanın çözüldüğü dönemdir.

Bununla birlikte Stalin sonrasında ortaya çıkan sorunların bazı çıkış noktalarını Stalin'in iktidar yıllarında aramak kadar doğal bir tavır da olmaz. Bu dönemin baş döndürücü başarılarının ardından ki sorunların ya da eksikliklerin geçen yıllar içinde birikmesi, giderek büyümelerini kaçınılmaz kılmış, doğru politikalarla düzeltilmemeleri, teşhiste, bunun sonucu olarak da çözümde yanlış saptamalara düşülmesini, sorunların derinleşmesini getirmiştir.

Unutmamak gerekir ki, ilkel Komünal topluluk ilişkilerinin çözülmesinden Ekim Devrimi'ne kadar uzanan tarih, özel mülkiyet ve sömürü temelinde yükselen toplumlar tarihidir.

Böylesine uzun bir sürecin etkilerinin, bu olguların yaşandığı bir ülkede hem onlarla çatışarak ve hem de var olmaya, gelişmeye çalışarak kısa bir sürede atabilmek olanaksızdır. Bu yolda yürüyüş, kaçınılmaz biçimde hata-zaafları da içerir.

Sosyalizmin gündeme geldiği ülkelerin gelişmiş ülkeler değil (Doğu Almanya dışında) sanayileşme sorununu çözememiş ve burjuva demokrasisi sürecini ya hiç yaşamamış ya da bu yolda kalıcı sonuçlar elde edememiş ülkeler olması, ister istemez sosyalizme aynı zamanda sanayileşme ve demokratik kazanımları yaratma gibi

işlevler yüklemiş, bu itibarla da halkı bazen fazlasıyla zorlayan uç noktalarda uygulamalar gündeme gelmiştir.

Bu etkenleri sayarken, herhangi bir hatayı ya da eksikliği mazur göstermek, açıklamaya çalışmak gibi kaygılardan hareket etmiyoruz. Devrimciler hiçbir zaman hiçbir şeye karşı kendilerini koşullandıramazlar.

Biz nesne, olay ve süreçlere Marksist yöntemi esas olarak baktık; kendimizi eylemimizi ve düşüncemizi yaptırım altına sokmadan ayakta durduk. Dolayısıyla eleştireliliğimizde de, yargılarımızda da tek kıstasımız bilimsellik temelinde halkın ve devrimin çıkarları oldu. Sosyalizme, geleceğe sarsılmaz şekilde inandığımız için, tarihe doğru bakmak sorumluluğunu hiçbir şeye tercih edemeyiz. Ve ona bu bağlamda sahip çıkarız. Sosyalizm anlayışımız budur.

BEŞİNCİ BÖLÜM:

C) EMPERYALİZM – DÜNYA HALKLARI ÇATIŞMASI

1) YENİ SÖMÜRGEÇİLİK

3. Bunalım Döneminin ilişkilerine yön veren çatışmalardan biri de, emperyalizm-sosyalizm çatışması ve emperyalistler arası çatışma ile birlikte, emperyalizm ile dünya halkları arasındaki çatışmadır. Tüm 3. Bunalım Dönemini kapsayan ulusal kurtuluş savaşları, emperyalistler arası entegrasyonun başlıca nedenlerindendir. Ve emperyalizmi sarsan depresyonun kökeninde yatan nedenlerden biri yine budur. Sürece damgasını vuran bu olguyu kavramak ise, her şeyden önce yeni sömürgeciliğin yeterince anlaşılmasından geçer.

3. Bunalım Döneminin ayırt edici yanlarından biri olan yeni sömürgecilik, sömürgeci ve yarı- sömürgeci ilişkilerdeki dönüşümü ve öne çıkan yeni sömürgeci yöntemleri ifade eder. Ancak, sürecin ilerlemesiyle, yeni sömürgecilik, ekonomik özelliklerinin yanı sıra, toplumsal ve siyasal özellikleri de kapsayarak anlamını; Yeni Sömürge Tipi Faşizm, Oligarşik Dikta, Suni Denge gibi kavramlarda bulan zengin bir kategoriye dönüşmüştür.

3. Bunalım Döneminde somutlaşmış olsa da, yeni sömürgeciliğin kökenlerini daha önceki dönemlerde aramak gerekmektedir. Çünkü, yeni sömürgecilik, ani gelişmelerin ürünü olarak ortaya çıkmış bir olgu değil, belli gelişmelere koşut olarak varlık kazanmış bir olgudur. Bu açıdan bakıldığında yeni sömürgeciliğin kaynağını ABD’de bulmaktayız.

20. yy.'ın başlarında önemli bir güç olan ABD, dünya pazarları üzerinde gücüyle bağlantılı bir paya sahip olmama durumuna son vermek üzere ilk olarak Latin Amerika'ya yöneldi. ABD'nin 5. Başkanı Monreo'nun, "Amerika Amerikalılarıdır" sloganını, bir doktrine dönüştürerek, nüfuz alanını genişletmeye çalışan ABD'nin başlıca rakibi İngiltere idi. 1. Dünya Savaşını bu yönde bir koz gibi kullanan ABD, savaşın sonucunda tayin edici rol oynayabilecek askeri gücünü bir tehdit aracı olarak kullanarak, Latin Amerika'da etki alanını genişletip İngiltere'nin önüne geçti.

ABD yayılcılığı, 2. Bunalım Dönemi boyunca sürdü. Bu süreçte, yavaş yavaş ABD'nin durumu da belirginleşmekteydi. ABD, İngiltere'nin Latin Amerika'da uyguladığı yarı-sömürgeci yöntemlerin dışında yöntemler kullanıyordu. İngiltere ya da Almanya, Fransa, vb. ülkeler yarı-sömürgelerde yer altı ve yer üstü kaynaklarını talan ettikten sonra bu hammaddeyi büyük oranda kendi ülkelerinde işliyor ve mamül madde olarak dünya pazarlarına satıyorlardı. ABD tekellerinin yöntemi ise ağırlıklı olarak, talan ettikleri hammaddeyi o ülkenin ucuz iş-gücünü kullanarak o ülkede mamül maddeye dönüştürmek ve yine o ülke ve çevre ülke pazarlarına sürmek esasına dayanıyordu. ABD'yi böyle davranmaya iten neden, iş-gücünü değerlendirmede, diğer emperyalist ülkelerden daha farklı yöntemler kullanmasıydı. Bu farklı yöntemlere kısaca Fordculuk denmektedir.

Yeni sömürgeciliği kavramada çok önemli bir basamak olan Fordculuk, 20. yy.'ın ilk 25-30 yılında oluşmuş bir tekniktir. Fordculuğun çıkması belli koşulların, belli bir birikimin ürünüydü. ABD, dönemin en zengin iç pazarına sahip ülkesiydi ve dünya pazarlarındaki payının ağırlığı, ABD tekellerinin gelişmesini, bu iç pazarın sürekli büyümesine bağımlı kılıyordu. Süreç içinde, tekeller, hem emek gücünün değerini düşürecek, yani daha yoğun bir artı-değer sömürüsüne yol açacak, hem de iç pazarı büyütecek bir yol arama durumuna geldiler.

Otomobil fabrikaları sahibi Ford, “İşçi hem üretmeli, hem tüketmeli, bir yandan otomobili üretirken öte yandan satın almalı” biçiminde durumu özetliyordu. Sonuçta çözüm, mühendis Taylor’dan geldi. Taylor’un önerdiği ve ilk kez Ford fabrikalarında kullanılmaya başlayan bant sistemi, hem artı-değer oranını yoğunlaştırıyor, yani emek işgücü değerini düşürüyor, hem de işçiyi tüketici durumuna sokuyordu. Çünkü, bant sistemi iş sürecini, eski tekniklerle ulaşılamayacak bir yoğunlaşmaya ulaştırmıştı ve bu durum işçinin reel ücretlerinde, sömürünün yoğunlaşmasına karşın artışı getirmişti.

Aynı dönem diğer ülkelerde uygulanan iş tekniği, meslek esasına dayanan ve kalifiye işçinin varlığını gerektiren bir karaktere sahipti. İşçinin bir mesleği, özel becerileri, sanatı vardı ve işçi bir mamülün üretiminde birden çok işle uğraşıyordu.

Taylor’un sistemi ise olayı kökünden değiştirdi. Sistem, işin basitleştirilmesine, küçük bölümlere ayırarak

parçalanmasına dayanıyordu ve işçi bantla önünden geçen aynı parçalara hep aynı işlemi yapıyordu. Üretimin bu basitleştirilmiş durumu uzmanlığa duyulan gereksinmeyi ortadan kaldırdı ve o zamana kadar oluşmuş işbölümü teknikleri çözüldü. Artık olağanüstü nitelik gerektirmeyen işçilerle, onları yönetenler vardı. Yani bir yandan üretim yoğunlaşırken, öte yandan kafa emeği arasındaki çelişme derinleşmişti. İşçi aristokrasisi nitelik değiştirerek uzman ve işçilerden değil, kafa emekçilerinden oluşmaya başlamıştı. Böylece, bir işi yapabilmek için deneyli ve eğitilmiş işçi gerekmez oldu. Sistemin başlangıçta fark edilmeyen çok önemli bir diğer sonucu da, tüketim ve ara malları sanayinin gelişmesi idi.

Marks, üretim sektörlerini ikiye ayırmıştır. Üretim araçları üreten sektör ve tüketim araçları üreten sektör. Gerçek ağır sanayi, üretim araçları sektörüdür. Çünkü, bu sektör, tüketim sanayinin değişmeyen sermayesini oluşturur. Dolayısıyla üretkenliğin yükselmesi üretim araçları sistemini arttıracak, değeri düşecektir. Bunun sonucu da tüketim ve ara malları sanayinin gelişmesi idi.

Marks durumu şöyle açıklamaktadır ” Emek gücünün değerini düşürebilmesi için, üretkenlik artışının, bu emek gücünün değerini belirleyen ürünlerin üretildiği sanayi dallarını etkileyebilmesi gerekir” (70).

Bant sistemi, üretim araçları üretimini kısa sürede geliştirdi. Böylece değeri düşen üretim araçlarını kullanarak üretim yapan tüketim ve ara malları sanayi gelişti. Ve iç pazarın genişlemesi Ford’un beklentilerinin karşılanması anlamına geliyordu.

Bant sisteminin sonuçlarını özetleyecek olursak:

- a) İş süreci olağanüstü yoğunlaştı.
- b) Tüketim ve ara malları sanayi gelişti ve bant sistemi özellikle bu sektörlerde yaygınlaştı.
- c) Üretimin yoğunlaşması, işçinin gerçek ücretlerinde artış koşulları sağladı, iç Pazar genişledi.
- d) Sistem, nitelikli emeğe duyulan gereksinmeyi azalttı.
- e) Çok geniş bir taban üzerinde üretimde bulunmanın koşulları doğdu, dev fabrikalar kuruldu.
- f) Yeni sömürgeci yöntemlerin yolu açıldı.

Bu noktada, Fordculuk ile yeni sömürgecilik arasındaki bağlantıya geçelim. ABD’de Fordculuğun yayılmaya başladığı dönemde, Avrupa’da sanayi üretimi kalifiye işçilerden oluşan bir işçi aristokrasisine dayanmakta ve üretimin gerçekleştirilmesi sayesinde, İtalya gibi ülkelerden gelen ve köylü kökenli olup sanayileşme geleneğine sahip olmayan kalifikasyonsuz ve örgütsüz yeni göçmen kitlesini iş sürecine sokabilmek mümkün olmuştur. Bu yolla hem iş yöntemleri köklü bir değişime uğruyor ve hemde işçi sınıfının örgütlülüğüne ciddi bir darbe vuruluyordu. Aynı dönemde Latin Amerika’da nüfuz alanını genişletmeye başlayan ABD, Fordculuğu çevre ülkelere yaymaya başladı. Daha önce de vurguladığımız gibi, sömürgecilik ve yarı sömürgecilikte, bağımlı ülkelerdeki ucuz işgücü ancak ülke zenginliğinin talan edilmesinde kullanılabilmekteydi. Madenlerde ve sanayi ürünlerinin ekildiği plantasyonlarda ucuz işgücü köle gibi kullanılıyor ve limanlarda toplanarak işlenmek üzere metropollere aktarılıyordu.

Bu durumda sömürgeci ve yarı sömürgeci ilişkiler, hiç kuşkusuz doğal ekonomileri parçalamaya, çözülmeye itmiştir. Ama kapitalizmin esas olarak limanlara, ekonomik ve askeri amaçlarla örülen demiryolu çevrelerine, maden kaynaklarına ve özellikle sanayi bitkilerinin ekildiği tarım plantasyonlarına girmesi, bunun dışında toplumsal dokuya, bu tür etkinliklere engel olduğu oranda zarar vermesi ve doğal ekonomiye özgü egemen sınıf ve katları kendisine komprodor olarak seçmesi, son çözümlemede emperyalizmi bir dış olgu olmaktan kurtaramıyordu.

Diğer bir deyişle, sömürgeci ve yarı sömürgeci ilişkiler, daha çok bağımlı ülkelerin yer altı ve yer üstü kaynaklarını sömürmeye yetmekteydi. Bu durum söz konusu ülkelerin gerçek potansiyelinin kullanılmaması anlamına gelmekteydi. Gerek sömürgeci ve yarı sömürgeci ilişkilerin niteliği, gerek üretim araçlarının evrim düzeyi ve gerekse ABD dışında kalan emperyalist ülkelerde iş sürecine egemen olan karakter, bağımlı ülkelerdeki potansiyeli, yani insan unsurunu değerlendirebilmekte çok önemlidir. Çünkü, sömürge ve yarı sömürgecilikle yeni sömürgecilik arasındaki farklılık buradan kaynaklanmaktadır.

ABD Latin Amerika'da, kıta etkisi olan İngiltere ve Almanya gibi ülkelerden farklı olarak insan potansiyelini değerlendirmek gibi değişik sömürü teknikleri uygulamaya başladı. İnsan potansiyelini değerlendirmek, kuşkusuz ucuz işgücünü değerlendirmek anlamına gelmektedir.

ABD bu ülkelerin yer altı ve yer üstü kaynaklarını, yerel işgücünü kullanarak işlemeye yönelmekle, yeni sömürgeci ilişkileri başlatmış oluyordu.

Bununla birlikte, o aşamada ortaya çıkan bu durumu, yeni sömürgecilik olarak adlandıramıyoruz. Daha çok yeni sömürgeciliğin öncülü olma durumu söz konusuydu. Çünkü ABD girişimi, ülkeleri tümüyle kendi denetimine almaya yeterli değildi. Kaldı ki, ABD tekelleri de o aşamada yeni sömürü tekniklerini ağırlıklı olarak kullanmamaktaydılar ve Latin Amerika esas olarak yarı sömürge özelliklere sahipti.

Süreç içinde gelişen yeni sömürgeci teknikler savaş yıllarında ve özellikle savaş sonrasında gerçek patlamasını yaptı. Truman Doktrini ve Marshall Planı yeni sömürgeciliğin gelişmesine uygun ekonomik ve siyasal atmosferi yaratmış ve bu düzlemde oluşan ilişkiler geniş sömürge ve yarı-sömürgeciliğin yerini; yeni sömürgeci ilişkilerin almasını getirmişti.

Yeni sömürgeciliğin gelişmesine önemli bir katkı da bilimsel ve teknolojik devrimle geldi. Bu devrimin üretim araçlarının Fordculukla birleşmesiyle daha yüksek bir teknolojiye, daha yoğun bir sömürünün daha basit biçimde gerçekleşmesine yol açmıştı.

Ayrıca yeni sömürgecilik ABD'nin siyasal tavrına uygun özellikler taşımaktaydı. Sosyalizmin yükselen prestijine karşı, kendisine yapay bir ideoloji yaratan ABD, demokrasi ve özgürlük bayraktarlığı yapmaktaydı. Nitekim klasik sömürgecilikten farklı bir espriyi içermesi ve ABD'nin takınmış olduğu ideolojik maskeyi yıpratmaması, yeni sömürgeciliğin bir diğer üstün yanını oluşturmaktaydı.

Bu, siyasal düzeyde bağımsız görünen ülkelerin, ekonomik düzeyde boyunduruk altına alınmasından başka bir şey değildi ve Fordculuğun açtığı yoldan geçiyordu. Gelişen iş tekniklerinin bilimsel teknolojik devrimle evrilmiş üretim araçlarıyla desteklenmesi sonucunda ağırlık kazanan yeni sömürgeci yöntemlerle, sömürgecilikten çok daha kârlı bir durumu ortaya çıkarıyordu.

Yeni sömürgecilik incelemelerinde çok sık düşülen bir hata, gizli işgal esprisinden, yeni sömürgeciliğin başlıca ayırım noktasının siyasal bağımsızlığa karşın ekonomik bağımlılık olduğu biçiminde bir sonuç çıkarmak olmuştur. Bu çıkarım yanlıştır. Böyle bir yaklaşım bize sömürgecilikle yeni sömürgeciliğin arasındaki farklılıklardan birini verir. Ama örneğin yarı-sömürgecilikle yeni sömürgecilik arasındaki ayrımı açıklamada yetersiz kalır. Çünkü, her ikisinde de göstermelik düzeyde de olsa siyasal bir bağımsızlık söz konusudur. Bu noktada yeni sömürgeciliğin başat özelliği olan gizli işgal esprisinin içeriği ortaya çıkmaktadır. Bu içerik en kısa biçimde, gizli işgal ile emperyalizmin yeni sömürgeler açısından içsel bir olgu durumuna gelmesi biçiminde özetlenebilir. Ve anlamını emperyalist üretim ilişkileri önermesinde bulmaktadır.

Gerçekte, yeni sömürgecilik tanımı başlangıçta, siyasal bağımsızlıklarını elde eden eski sömürgelerin durumlarını ekonomik bağımsızlıkla pekiştirememeleri nedeni ile ortaya çıkan sonucu tanımlayabilmek için kullanılmaya başlanmıştı. Ama süreç içinde yeni sömürgeciliğin

emperyalizmi içsel bir olgu durumuna sokması ekonomik fonksiyonu belirginleşince yeni sömürgeciliğin gerçek özellikleri de biçimlenmeye başladı.

İlk kez Mahir Çayan yoldaşımız tarafından kullanılan emperyalist üretim ilişkileri önermesi bu bağlamda gerçek bir evrensel katkıdır.

ABD’de kullanılmaya başlanan Fordçu teknik, iş sürecini basitleştirmiş ve kalifiye işçiye duyulan gereksinmeyi ortadan kaldırmıştı. İki savaş arasında kısmi bir biçimde Latin Amerika’da kullanılan bu teknikle yerel işgücü kullanmanın ve yerel bir Pazar oluşturmanın yolu açılıyordu. Savaştan sonra oluşturulan emperyalistler arası entegrasyonun lideri ABD idi. ABD, Truman Doktrini ve Marshall Planında oluşturulan ekonomik ve siyasal sistemi yeniden düzenlerken, Fordcu ve Taylorcu iş tekniklerini diğer ülkelere de taşıdı.

Gelişmiş kapitalist ülkeler açısından olay, ekonomilerinin entegrasyonunun gerektirdiği biçimde (ya da buna ABD emperyalizminin öngördüğü biçimde diyebiliriz) reorganize olmak şeklinde gerçekleşiyor ve daha önce ifade ettiğimiz biçimde kurumlaşıyordu.

Buna karşılık geçmişin sömürge ve yarı sömürge ülkeleri açısından durum daha değişik özellikler taşıyordu. Her şeyden önce bu ülkelerde, Avrupa ve Japonya’da olduğu gibi yerleşik bir kapitalist temel yoktu. Bir kısmında belli bir kapitalist gelişme olmakla birlikte daha çok doğal ekonomilerin egemenliği söz konusuydu. Sömürgecilik ve yarı sömürgecilik esas olarak bu ülkelerin zenginliklerini yağmalamaya yönelmiş

ve kapitalist ilişkiler bu çerçevede sınırlı kalmış, doğal ekonomileri çözülmeye itmekle birlikte, yerel bir Pazar, kapitalist nitelikli ve emperyalizmin gereksinmelerine karşılık verecek bir iç Pazar yaratılamamıştı.

3. Bunalım Döneminde ise, durum nitelik değiştirmeye başladı. her şeyden önce, emperyalizmin gereksinimleri bu yönde bir gelişmeyi zorunlu kılıyordu. Savaş sonucunda dünyanın 1/3'ü emperyalizm için artık yoktu. Diğer bir deyişle, emperyalist, kapitalist sistem savaştan pazarları daralmış olarak çıkmıştı. Oysa emperyalizm ancak pazarıyla birlikte bir varlıktı ve yine ancak pazarların gelişmesiyle yaşamını sürdürebilirdi. Savaş sonrası ilk yıllarda savaşın yıkımını atlatmak ve reorganize olmak çabalarının bir sonucu olarak oluşan yoğun talep, emperyalist teklerle sınırsız bir büyüme olanağı vermiş ve "refah" dedikleri ortam oluşmuştu. Ama reorganizasyonunu tamamlanması ve pazarın bu yönüyle doyması emperyalistler arası rekabetin yeniden canlanması, yeni sömürgeciliğin stratejik önemini iyice öne çıkardı ve emperyalizmin başlıca çabası bu ilişkileri oturtmaya yöneldi.

Yeni sömürgecilik, gizli işgale, yani emperyalizmin içsel bir olgu durumuna gelmesine dayanmaktaydı. Emperyalizmin, iş tekniklerini kullanarak ara sanayi ve tüketim sanayi yeni sömürgelere taşıyor, Fordcu ve Taylorcu tekniklerle iç Pazar yaratmaya çalışıyordu. Oluşan bu iç Pazar, bilimsel ve teknolojik devrimin ıskartaya çıkardığı (artık metropol için cazip olmaktan çıkmış)

sektörlerin de aktarılmasıyla daha fazla genişletiliyor ve emperyalizmin yeni pazarlara duyduğu gereksinme bu biçimde giderilmeye çalışılıyordu.

Emperyalizmin zorlamasıyla oluşturulan bu iç Pazar, kapitalizmin zorlamasıyla yukarıdan aşağıya ve çarpık bir biçimde geliştirilmesinden başka bir şey değildi. Bu nitelik, kaçınılmaz biçimde yeni sömürgeleri sarsmaya, onları ekonomik, siyasal, toplumsal , kültürel düzeylerde sancılı bir sürece sokmaya başlıyordu.

her şeyden önce emperyalizmin girişine kadar ki süreç, bu ülkelerde doğal ekonominin şu ya da bu oranda etkilerini güçlü biçimde koruduğu ve hatta pek çoğunda belirleyici olduğu özellikler içermekteydi. Latin Amerika, İspanya ve Portekiz, Yunanistan, Türkiye gibi ülkelerde kapitalizmin geçmişte belli ölçülerde oluşmuş olması, feodalizmin güçlü bir biçimde yaşamayı sürdürmesine engel olmamıştı. Afrika ülkelerinin büyük bölümünde ise sömürgeciliğin gereksindiği limanlarda uç veren kapitalist ilişkiler dışında düpedüz ilkel Komünal ilişkiler egemendi. Güney Asya'ya gelince, feodalizm ve onun çeşitli varyantları geçmiş sömürgeciliğe karşın gücünü korumaktaydı.

Yeni sömürgeciliğe bağlı olarak bu ülkelerde değişik düzeylerde de olsa, emperyalizmin gereksinmelerine göre biçimlenen kapitalist nitelikli bir iç pazarın oluşması, bu ülkelerin doğal ekonomik yapılarına göre oluşan dengelerini alt üst etti. Kendine yeterli ekonomik birimler parçalanıyordu. Ancak iç dinamiğe dayanan ve toplumun bağrından doğarak aşama aşama doğal ekonomiyi çözecek

egemen bir kapitalist gelişme söz konusu olmadığından, değişik düzeylerde de olsa kapitalizm öncesi ekonomi biçimlerine özgü ilişkiler çarpık kapitalizme eklemeleniyordu. Örneğin feodal ilişkiler, , kapitalist iç pazarın gelişmesiyle çözülmeye zorlanıyor ve sancılı biçimde parçalanıyordu. Ama olay feodalizmin tasfiyesine yeterli olmuyor, feodalizm toplumun alt ve üst yapısında değişik biçim ve düzeylerde varlığını koruyordu. İç pazarın gelişmesiyle feodal kapalı ekonominin bu iç pazara eklemelenmesi ve kapitalizme özgü üretim araçlarının ülkeye girmesi, geçmişin feodal birimlerini son derece karmaşık bir sürece sokuyordu.

Her şeyden önce feodal ilişkilerde tasfiye söz konusuydu. Yaptığı, pazarın kendisine sunduğu kapitalist üretim araçlarını almak ve kapalı birim için değil, kapitalist Pazar için üretimde bulunmaktı. Bir devrim söz konusu olmadığından, feodal-serf ilişkisi ortadan kalkmamıştı. Yalnızca feodal daha önceden, örneğin yüz toprak kölesi ile yaptığı işi, bu kez on toprak kölesi ile yapmaya başlıyordu. Bu da kırlarda işsizliğin yaygınlaşması ve çarpık kentleşme sonucunu doğuruyordu.

Öte yandan toprak kölelerinin sayısının azalması serf ilişkisini en azından o aşamada dönüştürmüş oluyordu. Sayısı azalan toprak kölesi, kapitalizme özgü işgünü içinde, feodal için çalışarak kullanıyor, angarya sistemi işlemeyi sürdürüyordu.

Feodalizmin varlığının ölçüsü, en temelde üretimin gerçekleştirilme biçimi olduğuna göre, gerekli emek ve ek

emekten oluşan feodal üretim süreci, niteliğini koruduğu sürece, feodalizmin tasfiyesinden söz edilemezdi. Bununla birlikte, kapitalist bir Pazar için kapitalist üretim araçları kullanarak gerçekleştirilen üretim, ağır ve sancılı biçimde de olsa kuşkusuz dönüşecekti.

Bu, ülke sömürge olmaktan kurtulamadığı sürece, kapitalist iç pazarın giderek daha çok feodal ilişkileri etkilemesi, feodal nitelik değiştirmeye zorlanarak çarpık bir toprak kapitalistine dönüşmesi ya da bir kısmının biriken sermayeyi kapitalist Pazar içinde değerlendirme yolunu tutarak çarpık biçimde burjuvallaşması ve serfin aynı sürece koşut olarak tarım işçisine dönüşmesi biçiminde gerçekleşiyordu.

Yine de feodalizm toplumun çeşitli kurumlarında, devlet mekanizmasından kültürel kurumlara kadar uzanan geniş bir yelpaze içinde yaşamayı sürdürüyor ve gerçek tasfiyesi ancak demokratik halk devrimiyle sağlanabilecek ölçülerde çarpık kapitalizmle iç içe giriyor, ona eklemleniyordu.

Böylesine karmaşık bir süreci tanımlamak kuşkusuz zordur ve yeni sömürgelerde oluşan toplumsal dokuyu klasik reçetelerle kesinlikle açıklayamayız. Zorlama tesbitlerle bir yeni sömürgeye kapitalist deyip çıkmak ya da kolaycı soyutlamalarla yarı-sömürge, yarı-feodal demek her şeyden önce tarihsel materyalizmle ve onun işleyiş kurallarıyla bağdaşmaz. Bir yeni sömürgeyi bu biçimde tanımlamak, sonuçta insanı, örneklerinin her yeni sömürgede bolca görüldüğu gibi ileri kapitalist ülkelere özgü çözüm reçetelerine, genel ayaklanma anlayışına,

sosyalist devrim beklentilerine, işçi sınıfı kuyrukçuluğuna kadar götürmektedir. Ya da yine aynı ülkelerde, feodalizmi egemen süreç olarak tanımlayıp kızıl siyasi üsler yoluyla ülkeyi kurtarmayı amaçlayan ikinci bunalım döneminde kalmış anlayışlar yaşatılabilmektedir.

Bu yalnızca Türkiye'ye özgü bir durum değildir. Birçok yeni sömürge ülkede, etkileri değişik düzeylerde de olsa benzer görüntülerle karşılaşmaktadır. Kısacası ortada bir boşluk bir tanımlama eksikliği vardır.

Mahir Çayan'ın emperyalist üretim biçimi önermesinin önemi bu noktada açığa çıkmaktadır. Mahir Çayan daha onaltı yıl önce yeni sömürge ülkelerin karmaşık toplumsal dokusunu son derece berrak biçimde tanımlamıştır.

“Yeni sömürgecilik metodlarının temelinde, emperyalist tekellerin en güçlü politikasına cevap verecek şekilde sömürge ülkelerde meta pazarının genişletilmesi, ‘yukardan aşağıya kapitalizmin’ bu ülkelerde hakim üretim biçimi olması, merkezi otoritenin egemen olması sonucunu doğurmuştur (...) Üst yapıda feodal ilişkiler genellikle muhafaza edilirken alt yapıda kapitalizm egemen unsur haline getirilmiştir. (...) Bu politikanın esası, daha az masrafla daha geniş Pazar imkanı sağlayarak (...) emperyalizmin problemlerini daha fazla tatmin etmeye dayanmaktadır. En temel metodu sermaye ihraç ve transferlerinin terkipteki değişikliktir. (...) Buna, ülkedeki kapitalizm iç dinamiklerle gelişmediği için, emperyalist üretim ilişkileri demek yanlış olmayacaktır.”

Bununla birlikte Mahir Çayan'ın yaklaşımı, özellikle onun pratiğini yadsımaya çalışan çevrelerce çeşitli nedenlerle gözardı edilmekte, gülünç "eleştiriler" alabilmektedir. Söz gelimi, Türkiye'de 60 yıldır varolduğu söylenen ve 60 yıldır yaptığı tek şey burjuva kuyrukçuluğu olan çevrenin 'kuramcı'larından biri şöyle diyor: "Mahir Çayan'a göre, yeni-sömürge ülkelerde, bu arada ülkemizde de 1960'dan sonra derinlemesine emperyalist üretim ilişkisi yaygınlaşmıştır. Bilimsel sosyalizme göre üretim ilişkileri, belirli ve birbirinden ayrılan üretim biçimleri için kullanılır. Emperyalizm kapitalist üretim biçiminden ayrı bir üretim biçimi olmadığı için kendine özgü üretim ilişkilerinden söz edilemez." (71) Mahir Çayan'ı çürütebilmek için garip bir çaba harcayarak "eleştiri"lerini sürdüren ve bilimsel sosyalistliği kimseye bırakmayan bu "kuram"cının sözlerini buraya aktarmaktaki amacımız, eleştirinin öneminden değil, belli çevrelerde var olan mantığın tipik bir örneği olmasındandır.

Görüldüğü gibi "kuram"cımız, emperyalist üretim biçimi önermesinin mantığını kavramaktan çok, bilimsel niteliği gereği emperyalizmin kapitalist üretim biçiminden ayrı bir üretim biçimi olmadığını kanıtlamayı, bir görüşü mahkum etmede yeterli bulmakta. Kuşkusuz burada bu görüşü çürütmeye girmeyeceğiz. Önemli olan şu; "kuramcı", kapitalist üretim biçimini kalıpların dışında düşünmemekte ve çözümleri de doğal olarak aynı kalıpların dar sınırlarını aşmaktadır. Böyle bir kafa, örneğin, komünist üretim biçimi ile sosyalist üretim biçimi arasındaki ya da serbest

rekabetçilikle tekellilik ilişkileri arasındaki ayrımı, yukarıdaki mantık kurgusuyla hiçbir zaman açıklayamaz. Çünkü, kavramların içeriği ile değil adlarıyla ve bu adların reçeteye çevirdiği sosyalist terminoloji ile uygunluğu “kuramcı olmaya yetmektedir.

Olayın bir diğer ilginç yanını da son yıllarda yeni sömürge ülkelerin sosyo-ekonomik yapısının niteliğinin belirlenmesi yolunda yapılan çeşitli tartışmaların, yazıların, Türkiye’de de ilgi toplaması oluşturmaktadır. Wallerstein, Monzelis, Taylor gibi akademisyenlerin Latin Amerika’dan yola çıkarak yazdıkları, dosyalar ve derlemeler olarak yayımlanmakta ve Türkiye’de de önemsenerek tartışılmaktadır.

Bu yazıların mantığı en çok üretim biçimlerinin eklemlenmesi görüşüne kadar gidebilmekte, yeni sömürge ülkelerin farklılıklarını doğru bir içerikle ele almakla birlikte nitelik belirlemede yetersiz kalmaktadırlar. En ileri örnek durumundaki Laclau, üretim tarzlarının eklemlenmesinden yola çıkarak Latin Amerika’da feodal ilişkilerin varlığını koruduğunu, kapitalizm ile iç içe girdiğini ve bu temelde bir ekonomik sistem oluştuğunu söyler.

Mahir Çayan’ın 16 yıl önce yaptığı saptamayla, bu akademisyenlerin ileride kuşkusuz keşfetmek zorunda kalacakları formülasyonu oluşturduğunu, onlardan daha ileride olduğunu vurgulamalıyız. Türkiye’nin kendisine aydın payesini yakıştıran yarı aydını, saptama dışardan kendisine geldiğinde kabul edeceğinden kendi ülkesinde 16 yıl önce oluşturulmuş formülasyonu görmemektedir.

Konuyu bir de sermayenin birikim sürecinin hareket noktası bağlamında açalım. Bilindiği gibi sermayenin birikim süreci, kapitalist sistemin bütünü için itici güçtür ve kâr oranına dayanır. kâr oranı da sırasıyla, artı-değer oranı ve sermayenin organik bileşimi tarafından belirlenir. Yedek emekçi ordusunun yenilenmesine ve düşük bir ücret düzeyinin korunmasına teknolojik gelişme izin vermediğine göre, sermayenin organik bileşiminde bir artış, artı-değer artışından çok daha fazla bir artışa bağlanmadıkça, zorunlu olarak kâr oranında bir düşüş olacaktır. Bu eğilim, organik bileşimin yüksek olduğu sektörlerden düşük olduğu alanlara doğru sermaye hareketleri ile kısmen giderilir. Burada öyle bir kâr oranı çıkar ki, bu oran değer olarak teknolojik açıdan ileri sektörlerde kendisine karşılık gelen kâr oranından her zaman daha yüksektir. Bununla birlikte, toplam sermayenin organik bileşiminde sürekli bir artış kapitalist yayılcılığın doğasında yer aldığına göre, uzun vadede kâr oranında yalnızca bir azalma eğilimi varolabilir.

Burada kesintisiz birikim sürecini açıklayan şey aynı zamanda sistemin her sektöründeki üretici birimlerin gelişmesini açıklamaktadır. Yani, ileri ya da dinamik sektörlerde sermayenin artan organik bileşiminin, kâr oranı üzerindeki azaltıcı etkisine karşı koymayı olanaklı kılan geri teknoloji ya da emeğin aşırı sömürsüdür. Taylorculuğun ve Fordculuğun kar oranını yükseltmesinin nedenleri bu şekilde ifade edilir.

Buradan hareketle geri sektörlerin ya da emeğin aşırı sömürsünün ileri sektörler üzerindeki etkisinde olduğu

gibi, yeni sömürge ülkelerde ucuz emeğin kullanılmasının, metropolün kâr oranını yükselttiği görülür. Çünkü ekonomik bağımlılık denilen şey bir bölgede yaratılan ekonomik artığın, diğer bölge ya da bölgeler tarafından sürekli olarak ele geçirilmesi biçiminde tanımlanabilir.

Eşitsiz gelişme yasasının ileri gittiği ülkeler, böyle bir sıçramayı gerçekleştirememiş bölgelere girerek burada yaratılan ekonomik artışa el koymaktadır. Bunun için, emperyalizmin girdiği ülkeden elde edeceği ekonomik artık oranını yoğunlaştırmak amacıyla, kendi sistemini bu ülkelere taşıması ve kendi gereksinmelerine uygun bir iç Pazarı yaratması gereklidir.

Bu süreç, bu ülkede daha önceden egemen olan ilişkilerle çarpışacak ve nihayet emperyalizmin koşullandırdığı eksene uygun olarak gelişen ilişkiler ile yerel ilişkilerin ilk çatışmaları, bu iki değişik üretim biçiminin birbirlerine eklemlenmesi ve iç içe girmesiyle yeni bir boyut, o ülkeye özgü bir biçim alacaktır. Burada sonucu doğuran neden ülkenin kendi iç dinamiği değil, dışardan kendi gereksinmelerine uygun bir gelişmeyi başlatan emperyalizmdir. İşte emperyalist üretim ilişkileri kavramı bu süreci açıklamaktadır.

Özetleyecek olursak, emperyalist üretim biçimi, emperyalizmin yeni sömürge ülkelerde kendi gereksinmelerine uygun bir iç Pazar yaratması sürecinde, bu ülkelere egemen olan doğal ekonomik yapıların parçalanması ve yukardan aşağıya bir gelişme esasına dayanan çarpık kapitalizme eklemlenmesiyle oluşan üretim ilişkilerine

verilen addır diyebiliriz. Bu niteliğiyle emperyalist üretim biçimi, çok tartışılan bir kavram olan yeni sömürgeciliğin gerçek boyutlarını çizmektedir.

Bu durumda yeni sömürgecilik, kapitalizmin genel bunalımının 3. aşamasında, emperyalizmin, az gelişmiş ülkelerde kendi gereksinimlerine uygun ilişkiler oluşturma yoluyla içsel bir olgu durumuna gelmesi ve bu ülkelerin ekonomik potansiyelini bu temelde yağmalaması olarak tanımlanmalıdır.

Böyle bir tanımlama bizi, hem sömürgecilik hemde yarı-sömürgecilikten uzaklaştıracak ve yeni sömürgecilik esprisinin özünü verecektir. Dolayısıyla yeni sömürgeciliğe özgü diğer çeşitli kavramları, sömürge tipi faşizmi, oligarşik diktayı, suni dengeyi kavrayabilmeyi mümkün kılacaktır. Bu kavramların bazı çevrelerce anlaşılamamasının nedeni de burada yatar. Yeni sömürgeciliği, Türkiye'nin yeni sömürgeleşmesini anlayamayanlar, ellerindeki tek ölçü kapitalizm ya da feodalizm olduğundan olayın çok gerisinde kalmaktadırlar. Yeni sömürgeciliğin içeriğini kavrayamadıklarından yanılmaktadırlar.

2) YENİ SÖMÜRGEÇİLİĞİN BİÇİMLERİ

Her yeni sömürge, bir diğerinden değişik bir toplumsal gelişme düzeyi anlamına gelmekte, emperyalizm için önemi çeşitli açılardan değişebilmektedir. Örneğin, İsrail, emperyalizm için yer altı ve yer üstü kaynakları açısından önem taşıyan bir ülke değildir. Onun önemi, ciddi bir ekonomik potansiyele sahip olan Ortadoğu'da emperyalizmin kalesi olmasından, militer amaçlara karşılık verebilmesinden kaynaklanmaktadır.

Ya da Brezilya'nın emperyalizm açısından önemi, daha çok onun zengin iç potansiyelinden kaynaklanmakta ve yeni sömürgeci ilişkiler de buna göre biçimlenmektedir. Buna karşılık Singapur, iç Pazar olarak hiçbir cazibeye sahip değildir ama, yüklendiği taşeron işlev, Singapur'u emperyalizm açısından önemli kılmıştır.

Demek ki, her yeni sömürgecinin ekonomik, siyasal, toplumsal, kültürel, tarihsel koşulları, uluslar arası konumu değişiktir ve emperyalizmin her yeni sömürgeye yerleşmesi ve ilişkinin yürütülüş biçimi şu ya da bu oranlarda farklılıklar göstermektedir.

Bununla birlikte, yeni sömürgeciliği belli başlıklar altında çözümlemek olanaksız değildir ve sorunu kavrayabilmek açısından olayı bu yönüyle incelemek gereklidir.

Yeni sömürgecilik yöntemlerinin başlıcaları:

- İthal ikameciliği
- Geleneksel ihraç ekonomisi
- İhraç ikameciliği
- Yeni ikamecilik'tir.

İTHAL İKAMECİLİĞİ

Yeni sömürgecilik yöntemlerinin başlıcalarından biri olan ithal ikameciliği, kitlesel üretime ve bu üretimin iç pazarda tüketilmesi esasına dayanır. Bu nedenle ithal ikameci yöntem, zengin iç potansiyele sahip ülkelerde kullanılmış ve 1970'lere kadar yeni sömürgeciliğin başlıca biçimi olmuştur. Hatta yeni sömürgecilik şu son yıllara

kadar ithal ikamecilik ile özdeş tutulmuştur. Brezilya, Arjantin, Şili, Meksika, Endonezya, İspanya, Portekiz, Yunanistan, Türkiye, İran, G.Kore, ithal ikameciliğin yaygın kullanılmasında örneklenebilecek ülkelerdir.

İthal ikameci yöntem, yeni sömürgeleşme süreci öncesinde kapitalizmin belli ölçülerde gelişmiş olduğu ülkelerde, varlık temelini daha rahat oluşturabilmiştir. Yukarıda adlarını saydığımız ülkelerin hemen hemen hepsi, yeni sömürgecilikten önce kapitalizmle tanışmış ve kapitalizmin farklı düzeylerde de olsa gelişmiş olduğu ülkelerdir.

Özellikle 1930'lu yıllar ve 2. Dünya Savaşı yılları bu ülkelerde kapitalizmin geliştiği dönemlerdi. 1929-32 depresyonunun emperyalizmi sarsması, emperyalist zincirin belli ölçülerde gevşemesi ve iç birikim olanaklarına sahip ülkelerin, özellikle devletin girişimci gibi kullanılması yoluyla kapitalist ilişkileri yaygınlaştırmasını getirmişti.

Türkiye'de kendisine "kemalist" diyen çevrelerin süslü sözlerle "devletçilik" dedikleri dönemin niteliği de buydu. aynı dönemde Arjantin, Brezilya, Portekiz, Yunanistan, vb. pekçok ülkede de benzeri girişimler olmuş ve devlet eliyle kapitalist yaratma çabası gündeme gelmişti. Ancak hiçbir başarılı olamamış ve yaratılan ulusal burjuvazi değil komprodor nitelikli bir ticaret burjuvazisi olmuştu.

Savaş sonrası emperyalizm bu ülkelere girdiğinde potansiyel bir iç pazar yanında, yetersiz de olsa kapitalist bir alt yapı bulmuştu. Bu durum da Fordçu tekniklerin

kullanılmasına yeterli bir zemin var olmaktaydı ve iç pazarı yaratma çabası bu doğrultuda gelişecekti. Bu ülkelerin savaş öncesi oluşturdıkları korumacı yapı, Fordçu tekniklerle birleşince, ithal ikameciliği ortaya çıkardı.

Olay en yalın anlatımıyla; yüksek gümrük duvarlarıyla korunan ülke iç pazarında işbirlikçiler eliyle bir montaj sanayi kurmak ve bunu iç pazarın yaratılması yolunda kullanmak, giderek iç pazarı genişletmekti. Durum, emperyalizmin, işbirlikçileri eliyle ülke içinde tekelleşmesi anlamına gelmekteydi.

Emperyalist tekellerin kendi denetiminde bir iç pazar yaratmasına koşut biçimde, emperyalizm diğer çeşitli siyasi, kültürel, militer kurumlarıyla ülke içine giriyor ve tam anlamıyla içsel bir olgu durumuna geliyordu. Geçmişin köle statüsünden bile ağır bir durumu sonuç. Çünkü, geçmiş sömürgecilik en azından ülkelerin doğal ekonomisini, geleneksel özelliklerini yıkmayı başaramamıştı. Bu kez içsel bir olgu olması, emperyalizmin varlığını yalnızca zenginliklerin metropollere taşınması türünden etkinliklerle sınırlamıyor, hayatın her alanında varlığını hissettiren ezici bir olguya dönüştürüyordu. Nitekim yeni sömürgecilik anlayışı da bu durumu tanımlayabilme gereksinmesinin bir sonucu olarak doğmuştu. ithal ikameci yöntemin temelinde, tarımsal artığın, yer altı kaynaklarının ve iş-gücünün dış satımı ile elde edilen döviz gelirlerinin, emperyalizmin Fordçu tekniklerle ürettiği yatırım mallarının ve bazı girdilerin ithalinde kullanılması, emperyalizmin ülke içindeki işbirlikçileriyle oluşturduğu tekelleşmenin korunması yatıyordu.

Bu yolda muazzam bir korumacı düzenleme sistemi geliştirilirken, daha çok ülkelerin hepsinde çok geniş bir tabanı olan küçük burjuvaziye , kent ve kır üreticisine dayanan iç pazar için daha önceden ithal edilen ya da üretilmezse ithal edilecek olan tüketim malları üretilmekteydi. İthal ikameci bir nitelik taşıyan bu birikim yönteminin genişlemesi, üretimin tüketim malları aşamasından teknolojik merdivenin daha üst basamaklarına, yani yatırım malları kesimine doğru yayılması mümkün olabilecekti ve böylesi bir dönüşüm, hiçbirisi için kısa vadede mümkün görünmüyordu.

Emperyalistler arası entegrasyonun depresyona tutulmasına bağlı olarak 1970'lerin ortalarından başlayarak ithal ikameciliği tıkanacaktı. Bunun faturası ağır olacak ve depresyonun yükü bu ülkeleri yeni arayışlara itecekti.

İthal ikameci sanayi, tüketim ve ara malları bağlamında bir sanayi idi. Sanayi kavramının gerçek karşılığı olan üretim araçlarının üretimi söz konusu değildi. Emperyalizm kendisi için yeterince cazip olmayan sektörlerde bile üretim araçlarının üretimini kendi tekelinde tutmaktaydı. Yeni sömürgeye düşen, üretim araçları kullanarak tüketim mallarını üretmekti. İthal edilen üretim araçlarının Fordçu karakterleri, bu ülkelerde oluşan tüketim ve ara malları sanayii, bant sistemine göre oluşturuyor ve niteliksiz emeği kullanmak esas oluyordu.

Bu ülkelerde yeni sömürgecilikle birlikte kurulmaya başlayan fabrikaların büyük ölçüde kırlardan kentlere akmış köylü kökenli işçilere dayanması, Fordçu iş

tekniklerini zaten kaçınılmaz kılmaktaydı. Ama bu Fordçuluktan çok, Fordculuğun karikatürü durumundaydı. Çünkü Fordçuluk esas olarak ağır sanayi üretiminin yani üretim araçları üretiminin bir aracı olarak doğmuştu.

İthal ikameci yöntem ise, Fordculuğun ancak tüketim ve ara malları bağlamında kullanılmasına izin veriyordu ki, bu niteliğiyle ancak bir karikatür olabilmekteydi. İthal ikameciliğin alt Fordçuluk olarak adlandırılmasının nedeni de bu durumdur. Yani alt Fordçuluk, emek sürecindeki dönüşümlerin bütün üretim dallarında kapsamlı ve yaygın olmaması, üretim ilişkilerindeki dönüşümün sınırlı kalması, özellikle ücret ilişkilerindeki ve tüketim normlarındaki dönüşümün yeterli olmaması, birikim rejiminin istikrar için genişlemesi ve yeniden üretimin gerektirdiği toplumsal koşulların var olması anlamına gelir.

İthal ikameciliğin istikrarı, gerekli ithalatı finanse etmek için yeterli dövize, kendi ihraç olanağına sahip olmasına; ithal ikamesi ilerledikçe yapılması gerekli yatırımlarda sermayenin teknik bileşimi yükseliyorsa verimliliğin de buna koşut olarak artmasına; üretim arttıkça iç pazarın buna uyumlu biçimde genişlemesine ve üretilen gelirin bu genişleme ile birlikte toplumun değişik kesimlerine dağılmasına bağlıdır. Sermaye birikiminin genişleyerek yeniden üretimi için bu toplumsal koşulların tümünün bir arada bulunması gerekir.

Söz konusu toplumsal koşullar bir arada kendi içlerinde çelişkiler taşır. Genişleyerek yeniden üretimi finanse etmeye yetecek miktarda döviz elde etmek için geleneksem tarım

ürünlerinin pek kolay olmayan ihracatına güvenilemez. Oysa sanayi üretimi. tanım gereği korumacılık altında yapılır. Çünkü, işbirlikçi tekelci burjuvazinin emperyalizm ile rekabet durum doğal olarak yoktur. Bunun anlamı ise verimlilik artışının yeterli olmamasıdır. Verimlilik farklarını azaltmak için üretim maliyetini düşürmek gerekir. Bu amaçla ücretlerin sınırlı tutulması bu kez iç pazarın yeteri kadar genişlemesini önler.

İthal ikameciliğin bu özellikleri, onun son derece hassas bir denge içinde sürmesine yardım edecek çok karmaşık düzenleme biçimleri gerektirir. Bu düzenleme biçimleri yoğun kapsamlı, ayrıntılı devlet müdahaleleriyle yerleştirilmeye çalışılır. Meta ilişkilerli, fiyat, para, kredi, döviz alanları, aynı zamanda devlet gelirleri ve harcamaları, yoğun devlet müdahalesine konu olur. Ayrıca yukarıda sözü edilen sorunların yoğunlaştığı değişik alanların dönem dönem ek biçimlerle ve daha yoğun olarak düzenlenmesi gerekir.

İthal ikameciliği bazen bu dengelerli tutturamadığı için istikrarsızlığa ve ekonomik çalkalanmalara uğrarken, kendi iç çelişkilerinin derinleşmesi ve emperyalist kapitalist sistemin depresyonu ile birlikte kendini yeniden üretemeyecek, var olduğu ve geliştiği biçimiyle sürmeyecek ve tıkanacaktı.

GELENEKSEL İHRAÇ EKONOMİSİ

Emperyalistler arası entegrasyon, sistem ülkeleri arasında bir iş bölümü anlamına gelmekteydi. Dünya

pazarlarını bütün olarak alan bu iş bölümü bir kısım çevre ülkede ithal ikameciliğini, bir kısmında ihraç ikameciliğini gündeme getirirken diğer önemli bir bölümüne de geleneksel ihraç ürünlerinin pazarlanmasına dayanan bir rol düşmüştü. Bu temelde oluşan ihraç ekonomileri, yeni sömürgeciliğin ithal ikameciliğinden sonra yaygın olarak kullanılan ikinci biçimi oldu. Bu statüye, OPEC ülkelerinin önemli bir bölümü, Afrika ve Güney Asya ile Orta Amerika'nın yine önemli bir bölümü giriyordu. Bu ülkeleri birleştiren ortak yanları iki başlıkta açıklayalım.

Öncelikle kapitalizm ya hiç yoktu ya da yok denecek düzeydeydi, uluslaşma süreci bir çoğunda yeni başlamıştı.

İkincisi, ekonomileri tarımsal ürünlerin ve hammaddelerin ihracına dayanmaktaydı. Ayrıca bu sektörlerde de sayılı dalda etkinlik söz konusuydu. Örneğin Ortadoğu ülkelerinin ekonomileri, tümüyle petrol ihracına dayanırken, Orta Amerika'da bu ülkelere adını veren muz ve kahve, diğer bazı tarım ürünleriyle birlikte başlıca ürün durumundaydı.

Emperyalizm bu ülkelerde iç Pazar yaratmak ve korunan montaj sanayi yaratmaya yönelmedi. Ya da bunu belirleyici bir düzeyde yapmadı. Bu ülkelerin uluslar arası işbölümündeki rolleri, emperyalizmin gereksindiği hammaddeleri ve tarım ürünlerini ihraç etmek olurken, ülke alt yapısı da bu temelde biçimlendi. Buna göre az sayıda tarımsal ürün ya da yer altı kaynağına dayalı malın üretiminde uzmanlaşan ülkeler, sınai mallarını emperyalist ülkelere ithal etmekteydiler. Bu durum, bu ülkelerin

ekonomilerine dünyanın en dışa açık ekonomileri olma niteliğini kazandırmıştır. Gayri safi ulusal hasılanın ortalama %40-50'si ve özellikle OPEC ülkelerinde çok daha fazlası ihracat ürünlerinden oluşmakta, çoğu kez buna iş-gücü ihracatı da eklenmektedir. Söz konusu ilişkilerin bu ülkelere metropollerin termostadı olma işlevini yüklediği söylenebilir.

İhracat ekonomilerinde, meta ilişkileri ilk aşamada daha önce var olan üretim ilişkileri çerçevesinde yaygınlaşmaya başlamıştır. Ücret ilişkileri dünya ticaretine egemen olan duruma göre oluşurken, birikim genelde teknolojinin oldukça geri olduğu (72) koşullarda daha çok mutlak artı-değer üretimine dayanır. Emegın toplumsal dağılımı ihracat mallarının satıldığı piyasalar tarafından düzenlenir.

Yeni sömürgeciliğin bu biçimi zaman zaman ve kısmi olarak bazı alanlarda çevre dışında gelişmiş değişik emek süreçleriyle değişik ürünlerin üretildiği birikim dalgaları yaşayabilir. Ancak artı-değer elde etme biçimi esas olarak mutlak artı-değer üretimine, hatta pek çok durumda kapitalizm öncesi sömürü biçimlerine dayanır. Üretimin önemli bir bölümü geleneksel ihracata dönük olduğu için, geleneksel ihracat malları, emek yoğun olarak ve eski teknolojilerle üretilir. Üretim artışları, meta ilişkilerinin genişleme şansı (yerel olarak kurulan kullanım alanları bulunmadıkça) ancak ihracat yoluyla elde edilebilir. Ama ihracat rekabetçi fiyat düzenlemeleri ile yapılmakta ve üretim artışı, sık sık fiyatların düşmesi gibi bir sonuca neden olmaktadır. İhracat şirketleri, dış rekabete dayanan fiyatlarla piyasayı pek denetleyemezler. Dolayısıyla, devlet

müdahaleciliği dış rekabet koşullarıyla sınırlı kalmakta, diğer bir deyişle yok denecek düzeyde olmaktadır.

Belli malların ihracatına dayanan ekonomilerin, bu ülkelerdeki birikime, uluslar arası tekeller tarafından düzenleme özelliğini kazandırması, ücretlerin düşük kalmasını ve özellikle denetlenmesini getirir. Emek gücü tümüyle mülksüzleşmiş, iş-gücünün tamamı kapitalizme entegre olmamıştır. Dolayısıyla sermayedarlarla iş-gücü arasındaki değişim ve bu temelde oluşan çevrim, kendi içinde tamamlanamaz bir nitelik taşıdığından, kısıt alanda ve zanaatkarlar içinde sürekli yeni işgücü arama çabaları sözkonusudur. Ama özellikle ihracat ithalat şirketlerinin üretimi arttırmaya yönelmeleri dünya koşullarına bağlı olduğu için, üretim ile dolaşım arasındaki çevrim, ulusal düzeyde büsbütün kopuktur; çevrimin uluslar arası düzeyde tamamlanması da belirsizdir.

Dış ticaret aracılığıyla yeni sömürge ülkeden metropole artık aktarılmaya bile söz konusu ücret ilişkisi, yeniden üretimin iç bağlantılarının kurulmasını çok güçleştirir. Artık aktarımı durumunda ise iç bağlantılar büsbütün zayıflar. Zaten ihracatın yapılması genellikle merkez ülkelerin ihracatçıları ile düzenli bağlantılar kurmayı gerektirdiği için yerli işbirlikçiler, emperyalistlerle ihracat ilişkisi içinde kârları paylaşmak durumundadırlar. Dolayısıyla ihracatın kârlı olması, sermayedarların tekellci kârı ve yerel iş-gücünün üretici iş-gücü ilişkisine benzer ilişkiler altında aşırı sömürünün artırdığı kârları elde etmesi gerekir. Yerel sermaye ile merkez sermaye ancak bu aşırı kârları paylaşıncaya bu ittifakı kârlı bulur.

Yeni sömürgeciliğin bu biçiminde, birikimin genişleyerek yeniden üretimi şansı çok zayıftır. Üretim teknolojisinde devrim olmadan verimliliği ve üretimi artırmak çok zordu. Öte yandan üretimin fazla olması durumunda, arzın artış ritmine bağlı olarak , talep esnekliğinin düşüklüğünden dolayı fiyatlar çok hızlı düşebilmekte, toplam ihracat geliri artacağı yerde azalabilmektedir.

Nitekim depresyonun patlak vermesiyle bu ülkelerin ihracatları azalmaya başlamış, dış ticaret hadleri de genel eğilim olarak petrol dışındaki ihraç ürünlerinin fiyatlarının düşmesi doğrultusunda gelişmiştir. Bu ürünlerin gelir artışları, birçok daldaki ürünlerin dünya piyasasındaki fiyatlara bağlı olduğundan, OPEC ülkeleri dışında kalanlar, gelirlerini çok az artırabilmektedirler ve dünyanın en yoksul ülkeleri, bu tip yeni sömürgelerdir.

İHRAÇ İKAMECİLİĞİ

İthal ikameciliği ve geleneksel ihracatçılıkla birlikte yeni sömürgeciliğin üçüncü biçimini ihraç ikameciliği oluşturmuştur. İhracata yönelik sanayileşme olarak ta adlandırılan ihraç ikameci yeni sömürgecilik yöntemi, ihracatın ikame edilmesi, yeni geleneksel mallar yerine fason bir nitelik taşıyan sanayi mallarının ihracatı temeline dayanır. Başlangıçta hem iç Pazar olarak emperyalizm için cazip olmayan hem de ihraç edecek bir hammaddesi ya da Tarım ürünü olmayan ülkelerdeki işgücünü değerlendirmek amacıyla sınırlı olarak başlayan bu uygulama, çeşitli nedenlere bağlı olarak 1960'lardan sonra yaygınlaşmış ve yeni sömürgeciliğin üçüncü önemli biçimi niteliğini kazanmıştır.

Böylece, geçmişte ithal ikameci yöntemle sömürülen pek çok ülke, ihraç ikameciliğine yönelmiştir. Oysa korumacı önlemlerin olduğu ülkelerde, serbest bölgelerde fason üretim biçiminde gerçekleştirilen sömürü, korumacılığın olmadığı ülkelerde bu tür bir uygulamaya gerek duymadan sürmüş ve emperyalizme bağlı montaj sanayiciliğinin yerini fason sanayi almaya başlamıştır.

İhraç ikameciliğinin öne çıkmasının nedenlerinin başında emperyalist-kapitalist sistemi sarsacak depresyon geliyordu. Depresyondan çıkış yolu, olayın faturasını yeni sömürgelerin üzerine yıkmaktan geçiyordu. Ne var ki, giderek tıkanan ve aksayan yönleri ortaya çıkan ithal ikameciliği, emperyalizmin bu çabalarına karşılık vermekten uzaktı. İthal ikameciliği bir iç Pazar yaratmış, kitlesel tüketim normlarını belli ölçülerde yükseltmiş ve yetersiz talep sorunu uzun yıllar çözülmüştü.

Ancak depresyon patlak verdiğinde, ithal ikameciliği de tıkanmış durumdaydı ve depresyonla birlikte tümünden çıkmaza girdi. Verimlilik artışları yavaşlamış, sermayenin teknik bileşiminin yükselmesi ve kâr oranlarının düşmesi sorunlarıyla karşı karşıya kalınmıştı. kâr oranlarının düşmesiyle ortaya çıkan sorunları gidermek üzere ücretleri düşürmek ise pazarın alım gücünü düşürüyor ve tıkanıklık gideriliyordu.

Böylece, emperyalistlerce “sanayileşen ülkeler” adı yakıştırılan ithal ikameci ülkelerin ucuz emek gücünün, artı-değeri artırmasının kaynaklarından biri olarak, emperyalizmin ilgisini çekmesinin süreci başladı.

Diğer çeşitli açılardan da ihraç ikameciliği emperyalizme cazip geliyordu. Bilimsel ve teknolojik devrim, üretim araçlarını sürekli ve daha çok evrilmeye itmekteydi. Bu gelişim, Fordçu ve Taylorcu tekniklerle birleşince en karmaşık malların üretimini bile kolaylaştıran iş teknikleri ortaya çıkmıştı. Ayrıca, geçmişte önemli sorun yaratan ulaşım engeli artık önemli olmaktan çıkmıştı ve son olarak Avrupa'daki iş-gücü artık uluslar arası tekeller için yeterince cazip değildi.

Reorganizasyonun tamamlanması ile birlikte, dünya pazarlarında yeniden ağırlık kazanmaya başlamaları, Avrupa ülkelerinde emek gücünü geçmişte olduğundan daha pahalı kılmaya başlamıştı. Daha önemlisi, kıtada egemen olan gelenek ve örgütlülük düzeyi söz konusu gelişmelerle birleşince işçi sınıfını kaba ve fahiş sömürden uzak tutuyordu. Buna karşılık yeni sömürgelerde ucuz iş-gücünü vahşi biçimde sömürmenin koşulları vardı. her şeyden önce devlet bu yönde emperyalizme gerekli güvenceyi vermekteydi.

Sermayenin uluslararasılaşması süreci de ihraç ikameciliğini seçenek durumuna getiren bir diğer nedendi. Serbest bölgeler özellikle uluslar arası tekeller için cazip birikim alanları durumunda idi. Nitekim 3. Bunalım Dönemi derinleştikçe, dolaysız sermaye ihracının arttığını görmekteyiz. Bu, doğrudan yatırımlardaki artışın bir göstergesidir. Ve hem sermayenin uluslararasılaşma süreci hem de ihraç ikameciliğin yaygınlaşmasını yansıtmaktadır.

Öte yandan, bir yandan ithal ikamesi yöntemi tıkanan ülkelerde, bir yandan da sanayileşmesini içe dönük olarak yapamayacak kadar birinci gruptakilerde, sınai malların ihracatına geçilebilmesi için, geleneksel ihracat ya da iç pazara yönelik üretim yapan işbirlikçilerin egemenliklerinin sarsılması, ihraç ikameciliğini kaçınılmaz kılmıştır.

Böylece, emperyalist sermayenin bir kısmı üretim sürecinin niteliksiz iş-gücüne dayanan bölümlerini taşıyacak ucuz iş-gücü mekanları ararken, ithal ikameci yeni sömürgelerde işbirlikçi sanayi sermayesinin de ihraç ikamesi yoluna ya da ihracata yönelik sanayileşmeye yönelmeleri süreci başlamıştı. Bu, emek sürecinin tasarımı, yöntemlerin organizasyonu ve mühendislik düzeyi ile nitelikli iş-gücüne dayanan düzey metropollerde kalırken, niteliksiz iş-gücüne dayanan uygulamalarla , montaj ve daha çok fason nitelikli bir sanayinin yeni sömürgelerde oluşturulması anlamına gelmektedir.

Bu gelişme, 1960'lı yılların sonlarında başlamış ve 1970'li yıllar boyunca sürerek 1980'li yıllarda önemli oranda tamamlanmıştır. Söz konusu süreç aynı zamanda emperyalist kapitalist sistem içi yeni işbölümünün yerleşmesini içermiştir. Dikey işbölümü olarak da adlandırılan bu gelişme emperyalizmin gereksindiği birikimin yeniden örgütlenmesi, bu yolda işgücünün ucuz olduğu bölgelere gidilmesi, artı-değerin yoğunlaştırılması, ve dönüşümün gereksindiği düzenlemelere gidilmesi gibi uygulamaları da beraberinde getirmiştir.

İhraç ikameciliğinin ilk yıllarında emperyalist üretimin en çok emek gerektiren sektörlerinin belli bölümlerinin, ücretlerin çok düşük, işçi sınıfı örgülerinin çok zayıf olduğu, İspanya, Güney Kore, Meksika, Brezilya, Malezya, Taywan, Fas, Hong Kong, Singapur gibi ülkelere taşındığını görmekteyiz. Bunlar, ithal ikameciliğini terk etmek zorunda kalan, ya geleneksel olarak ancak merkez ülkelerin taşeronluğunu üstlenebilecek kadar küçük ülkeler ya da bazı eski sömürgelerdi. Serbest bölge uygulaması ile birlikte, ilk kez yeni sömürge ülkeler sanayi malları ihracatına başlamışlardır. Gerçekte ise, yeni sömürge adına ihracatta bulunan uluslar arası tekellerdir. Dokuma, konfeksiyon, oyuncak ve elektronik dallarında başlayan süreç bugün gemi yapımı, demir, çelik, petro kimya gibi alanlara da yayılmış durumdadır.

İhraç ikameciliğinde meta ilişkileri, sanayi ürünlerinin önemli bir bölümünün merkezi ihracatına, ücret ilişkileri de mutlak ve nisbi artı-değeri birlikte yükselen aşırı bir sömürüye dayanır. Üretim ile dolaşım arasındaki çevrim ulusal bir nitelik değil, emperyalizmin üretim sürecine eklemlenerek tamamlanan bir nitelik taşır. Serbest bölgelere taşınan sanayi ya da sanayi bölümleri, genellikle aşırı bölünmüş, tekrarlanan, herhangi bir otomasyon sistemine dayanmayan işleri içerdiği için, kullanılan makineler, hafif, tek operatörle çalıştırılan makinelerdir. İç Pazara yönelik ithal ikameci sanayileşme ile karşılaştırıldığında sermaye yoğunlukları olağanüstü düşüktür. Dolayısıyla merkezi ülkelerin taşeronluğunu üstlenen yeni işbirlikçiye maliyeti son derece düşük olmaktadır.

Otomasyon oranının düşük olması, artı-değeri arttırma yolu olarak, vahşi uygulamaları gerektiren bu yöntemle, çalışma yoğunluğunu arttıran nisbi değeri, çalışma sürelerinin çok uzun tutulmasıyla da mutlak artı-değeri yükseltmektedir. Bu nedenle ihraç ikameciliğinin ayırt edici özelliklerinden biri de, nisbi ve mutlak artı-değerin birlikte artırıldığı süper bir sömürüye dayanmasıdır. Kadınların ve çocukların çalıştırıldığı serbest bölgelerde, örgütlenmek yasaktır, hiçbir toplumsal güvence, hak yoktur. Tüm yeni sömürgelerin ortak sorunu işsizlik, vahşi koşullara karşın, insanları boğaz tokluğuna bu bölgelerde çalışmaya itmektedir. Son yıllarda tüm sistem ülkelerinin depresyondan kurtulmak için ekonomilerini daraltmaları, ihraç ikameciliğini de tıkanmaya itmiştir.

Sorunun bir diğer yanını da vahşi sömürü koşullarının bir sonucu olarak, ihraç ikameciği ile sömürülen ülkelerin sahip olduğu gergin ve istikrarsız atmosfer oluşturmaktadır. Toplumsal bir patlamadan yana duyulan korku, bu ülkelerde açık faşist uygulamaları sürekli kılmaktadır.

YENİ İKAMECİLİK

Yeni sömürgeciliğin ilerleyen evrelerinde ortaya çıkan bir uygulama metodu da, yeni ikameciliktir. Yeni ikameciliği, ihraç ikameciliğini ilk uygulamaya başlayan İspanya, Portekiz, Brezilya, Meksika, Güney Kore, Yunanistan gibi ülkelerin aynı zamanda kendi iç pazarlarına da yönelmeleriyle ortaya çıkan durum olarak tanımlıyoruz.

Bu ülkelerin ayırt edici özelliği, yeni sömürge ülkeler içinde kapitalist ilişkilerin en çok geliştiği ülkeler olmalarıdır. Hatırlanacağı gibi, bu tip ülkelerin savaş sonrasında uygun özelliklere, yani hem potansiyeli bir iç pazara ve hem de montaj sanayiciliğinin gelişmesine uygun koşullara sahip olduklarını belirtmiştik.

Türkiye'nin de dahil olduğu bu ülkeler, aynı zamanda ithal ikameciliğin ilk uygulanmaya başladığı ülkeler oldular. Süreç içinde ithal ikameciliğinin tıkanmaya başlaması, bu ülkeleri ihracata yönelik bir sanayileşmeye itti. Ancak farklı olarak bir yandan kendi iç pazarına yönelik sanayi ürünlerini pazarlamaya çalışmaktaydılar.

Burjuvazi, sınıf olarak her zaman daha çok gelişme eğilimine sahiptir. Bu eğilim işbirlikçi burjuvazi açısından da geçerlidir. Yeni sömürgecilerin işbirlikçi tekelleri, daha çok kazanmak eğilimini koruduklarından, emperyalizmden bağımsızlaşmak gibi bir güdüye sahiptirler. Ancak sahip oldukları sermaye böyle bir olasılığı ortadan kaldırır. Bununla birlikte, yeni yeni alanlara el atarak gelişme eğilimlerini canlı tutmaya çalışırlar. Böylelikle ikameci biçimde de olsa kapitalist gelişmenin belli bir noktadan sonra işbirlikçi burjuvaziye, tekel karakteri kazandırması, bu tekellerin yeni pazarlara sıçrama çabalarını getirir.

İthal ikameciliğin en ileri örneklerinde erken tekeller, ihraç ikameciliğine geçildikten sonra da kendi iç pazarlarına yönelik üretimi terk etmediler. Emperyalist ülkeler arasındaki çatışma, uluslar arası tekeller arasındaki rekabet, vb. nedenler de bu türden çabaları mümkün

kılıyordu. Örneğin ithal ikameciliği döneminde montaj sanayiciliği temelinde kendi iç pazarına yönelik otomobil üreten bir tekel, ihraç ikameciliğinin egemen duruma gelmesine bağlı olarak gümrük duvarlarının ortadan kalktığı ve iç pazarın başka ülkelerde üretilmiş otomobillerle dolduğu koşullarda rekabeti bırakmamakta ve pazarda yer tutmaya çalışmaktaydı. Bu tip tekellerin en ileri olanları aynı zamanda söz konusu mamülleri ihraç etmeye çalışmak gibi bir çaba içine de girince, yeni sömürgeci ilişkiler çerçevesinde yeni bir statü oluştu. Bu statünün adı yeni ikameciliktir.

Yeni ikamecilik, yeni sömürge ülkelerin toplumsal gelişme düzeyi açısından en ileri olanları için geçerlidir. Sahip oldukları iç Pazar potansiyeli zengin olan ülkeler, bu iç birikimi değerlendirme yoluyla, çevre ülkelere yönelik sanayi ihracatı ve hatta sermaye ihracatı yapabilirler.

Yeni ikamecilik, 1970'lerin koşulları altında çok az sayıda ülkede filizlenmeye başlamıştır. Bu ülkeler ithalatlarının bir kısmını, OPEC, Japonya gibi dış ticaret fazlası veren ülkelerin fazlalarının yarattığı uluslar arası tekellerden borçlanarak finanse ettiler. Emperyalist ülkelerde verimlilik ve yatırımlar düşerken bu ülkelerde verimlilik hızla arttı ve ücret düzeyleri merkez ülkelerinkinden birkaç kat daha düştü.

Ayrıca merkezde henüz tüketim düzeyini koruyacak politikalar korunuyordu. Yeni ikameci ülkeler bir yandan emperyalizme yatırım malı talebinde bulunurken, bir yandan da metropollere ve OPEC ülkelerine yönelik

ihracatlarını artırabildiler. Zaten muazzam boyutlardaki borç yükünün altından ihracat artışını sürdürecektik kalkabilecekleri beklentisindeydiler. Kaldı ki, 1979'a gelinceye kadar reel faiz oranları da görece düşük olmuştur.

Bu noktada, bu ülkelerin statülerini belirleyebilmek için, 'alt-emperyalizm' tanımlaması kullanılmaya başlanmıştır. Bu yanlış tanımlama, emperyalizme bağımlılık son bulmamakla birlikte hammadde ve tarım ürünleri ihracatına ek olarak, özellikle çevre ülkelere çok büyük boyutlarda olmasa da (giderek artan biçimde) sermaye ve emtia ihraç eden ve uluslar arası tekeller için gerek hammadde gerekse ucuz iş-gücü kaynağı için uygun Pazar olmakla birlikte, aynı zamanda taşeron bir rol oynayarak belli bir kâr eden ülkeleri ifade etmekteydi. Buna göre bu ülkeler bir yandan emperyalizm tarafından sömürülmekle birlikte, aynı zamanda daha geri düzeydeki yeni sömürgelerin yağmalanmasına belli bir pay alarak katılmaktaydı.

Kavramı yanlış bulmamızın nedeni, başına eklenen 'alt' statüsüne karşın olaya yüklenen 'emperyalist' niteliğinin gerçekte var olan özelliklere uymamasıdır. Yanlışlık her şeyden önce bu ülkelere 'alt emperyalist' denmesinin en büyük dayanağı olarak kullanılan sermaye ve sanayi ürünleri ihracatlarının niteliğini abartmaktan kaynaklanmaktaydı.

Bu ülkelerin sermaye ihraçları üretici bir niteliğe sahip değildi. Yani başka ülkelerde yatırım yapıp, o ülkelerin iç pazarını ele geçirmeye ya da o ülke ucuz iş-gücünü

kullanarak dünya pazarlarına yönelik sanayi ürünleri üretimine dayanmaktadır. İkras niteliğe sahiptir. Ya da taşeron özellikler taşımaktadır. Yani işbirlikçi tekel, çevre ülkelerden birinde ihaleye girerek, baraj, liman, vb. etkinliklere yönelmekte ama bu süreçte kendi ülkesinden taşıdığı ucuz iş-gücü dışında malzemenin tamamına yakını emperyalist tekellerin ürettiği mallar olmakta, işbirlikçi tekelin kârı emperyalizmle birlikte ucuz iş-gücünün yarattığı değeri bölüşmek olmaktadır.

Bu noktada, işbirlikçi tekelin kendi ülkesinin sanayi ürünlerini kullanması gibi göstergeler kullanılabilmektedir. Ama bu da açıklayıcı değildir, çünkü söz konusu sanayi montaj ya da fason niteliktedir. O halde bu ülkelerin sanayi ürünleri ihracatı da bir yanılısamadır. Çünkü öncelikle ihraç edilen sanayi ürünlerinin büyük bölümünün niteliğinin ne olduğunu vurguladık ki kârın da önemli bir bölümü metropollere gitmektedir. İkincisi ve daha önemlisi, ihraç edilen sanayi ürünlerinin tamamı tüketim sanayine özgü mallardır. Bu ülkeler yaşadıkları dönüşüm görüntüsüne karşın üretim araçları üretimine geçememişlerdir, ya da bu geçiş emperyalizm için artık önemli olmaktan çıkmış sektörlerde, o da sınırlı bir biçimde olmuştur. Unutmamak gerekir ki, sanayileşmenin gerçek ölçütü, üretim araçları üretimidir. Ve bu da halen emperyalist ülkelerin ve önemli oranda da ABD'nin denetimindedir.

Sonuç olarak, 'alt emperyalizm' kavramı, olayı açıklayıcı olmaktan uzak ve gerçekçi olmayan bir kavramdır. Bu ülkelere yeni ikameci ülkeler diyeceğiz. Nitekim

depresyonun derinleşmesiyle birlikte gündeme gelen daraltıcı politikalar, faiz oranlarının yükselmesi, OPEC gelirlerinin düşmeye başlaması ve geleneksel ithal ikamesi sorunlarına benzer sorunlar ve çelişkiler ortaya çıkmıştır. Emperyalizmin depresyonunun yükünü yeni sömürgelere yıkması bu ülkelerdeki gelişmelerden tedirgin olan emperyalizmin IMF, IBRD gibi örgütleri de kullanarak buralara yüklenmesiyle, yeni ikamecilik ciddi çıkmazlara girmiştir.

Yeni ikameci ülkeler, ihraç olanaklarının önemli ölçüde tıkanması yanında, kendi iç pazarlarını genişletme şansına da sahip değildirler. Üretimleri yüksek teknolojiye değil, ucuz iş-gücünün yoğun kullanımına dayanıyordu. Ve bu durum, iç pazarların daha çok orta tabakalara dayanması sonucunu doğurmuş, IMF reçeteleri doğrultusunda ekonominin daraltılması küçük üreticiliği sarsmış, küçük burjuvazi hızla yoksullaşmıştır.

Bu şekilde, iç Pazar yeni ikameciliğin taleplerine tek başına cevap verebilmekten uzak kalır. Borç ödeme güçlükleri tümenden ihracata dönmeyi, ücret artışlarını sınırlayarak ihracatta daha rekabetçi olmayı gerektirmektedir. Ek olarak yeni ikamecilik, geleneksel ihracat ekonomisini, ithal ikameciliğini ve ihraç ikameciliğini aynı anda içerdği için ücret ilişkilerinde değişik uygulamalar bir arada yaşanmaktadır. Böylelikle meta ilişkilerinin yaygınlaşmasıyla ücret ilişkilerinin yaygınlaşması arasındaki ilişki zayıflamak durumundadır. Yeni ikameciliğin gelişebilmeyi daha çok ihracata dayandırması, çıkmazını daha da derinleştiren bir diğer neden olmuştur.

Türkiye’de yeni ikamecilik özellikleri gösteren bir ülkedir. Bir dönem ortaya atılan ihraç ikameciliğe geçildiği savı doğru çıkmamış, Türkiye hem iç Pazar üzerindeki iddiasını yitirmeyen ve hem de ihracata önem veren bir yönelim içine girmiştir. Bununla birlikte Türkiye’nin yeni ikameciliğe uygun bir alt yapıya sahip olduğu söylenemez. Türkiye böyle bir dönüşümü gerçekleştirebilecek düzeyde değildir. Daha ileri durumdaki örneklerin tıkanıklığı düşünülünce, onlardan oldukça geç başlatılan girişimin başarı şansı az çok ortaya çıkar. Ancak, İran-İrak savaşının getirdiği avantaj Türkiye’ye ihracatını artırma olanağı verdiğinden, bu durum ihraç ikameciliğinin kanıtı sayılmıştır. Oysa tek başına KİT’lerin varlığı bile bu tip bir yaklaşımı yadsımaktadır. Öte yandan ihracat içinde tarım ürünlerinin önemli bir payını da düşünecek olursak, yeni ikamecilik yeterince açıklık kazanır.

Sonuçta, ekonominin daralmasıyla, iç pazarda birikim olanakları azalan Türkiye işbirlikçi tekелci burjuvazisinin ihraç ikameciliğinde yol alabilmesinin olanaksız olduğunu söyleyebiliriz. Nitekim, Ortadoğu’daki gelişmelere bağlı olarak artan ihracata karşın, ithal ikameciliğin tıkanmasıyla başlayan kriz aşılamamış, ezilen sınıf ve katları tümünden sarsan açık faşizm ile güvence altına alınan dönüşme çabası da sonuç vermemiş ve tıkanıklık çözümlenememiş, tersine derinleşmiştir. Bu durum aynı zamanda Türkiye’yi ‘alt emperyalist’ ilan eden ya da ihracata yönelik sanayileşme uygulandığını söyleyen yaklaşımların boşa çıkması anlamına gelmektedir.

3) YENİ SÖMÜRGELERİN DENETİMİ

Emperyalizmin sürekli gündemde olan sorunlarından biri de yeni sömürgelerin denetim altında tutulması sorunudur. Pazarları daraldığı için entegrasyona gitmek zorunda kalan ve buna karşın, 3. Bunalım Döneminde pazarların daralmasının önüne geçemeyen emperyalizm, depresyonla birlikte, bu yolda daha da hassaslaşmış ve her koşulda pazarlarını elde tutmaya özen göstermiştir. Nikaragua örneği bunun somut bir göstergesidir.

Depresyonu atlatma çabasının bir sonucu olarak ekonominin daraltılması anlamına gelen monetarist uygulamalarla, faturaların yeni sömürgelere çıkarılması ve bu sürece bağlı olarak hemen hemen tüm yeni sömürgelerde açık faşist uygulamalara gidilmesini bu temelde değerlendirmek gerekir.

Yeni sömürgeleri elinde tutmak çabası ekonomik, siyasal, toplumsal ve kültürel bir denetimi gerekli kılar. Böylece hem yeni sömürgelerde patlak veren halk hareketlerinin etkisiz kılınması amaçlanırken hem de bu ülkelerin kendi iç birikim olanaklarını kullanarak, eşitsiz gelişme temelinde sıçrama yapmalarını engellemek amaçlanmaktadır. 3. Bunalım Dönemiyle birlikte zaten çok zayıf olan sıçrama yoluyla emperyalist ülkeler kervanına katılmak ve dünya pazarlarından kayda değer bir pay almak olanaksızlaşmıştır.

Emperyalistler arası entegrasyonla birlikte oluşturulan kurumlar, aynı zamanda yeni sömürgelerin denetimi

sorununa da çözüm bulucu işlevler yüklemiştir. Bir NATO'nun ya da bir IMF'nin IBRD'nin işlevleri ancak böyle bir temelde incelendiğinde kavranabilir. Özellikle Bretton Woods sisteminin yıkılmasıyla IMF ve IBRD'nin yeni sömürgeleri denetleme rolleri ağırlık kazanmış, entegrasyon yeni sömürge ülkelerdeki denetimin anlamını ve gücünü gözler önüne sermiştir.

Denetimin en önemli halkasını dış yardım oluşturmaktadır.

Eski ABD Başkanlarından Kennedy'nin "ABD'nin dünya çevresindeki etkili durumunu ve denetimini sürdürmek ve kesin olarak çökecek ya da komünist bloka geçecek birçok ülkenin yaşamasını sağlamanın bir yöntemi" olarak tanımladığı dış yardım, çeşitli borç ve "bağış"lardan oluşmaktadır. Bu borç ve "bağış"lar; emperyalizmin dünya çapındaki askeri ve sivil uygulamaları, hammadde kaynakları elde etmek, sınai ve ticari yatırımlar için açık kapı politikalarının kabul ettirilmesi, bu ülkelerin alt yapılarının düzenlenmesi ve bu temele uygun kurumların oluşturulması, sonuç olarak yeni sömürgelerin bağımlılıklarının yoğunlaştırılması gibi amaçlara yöneliktir.

Gerçek bir kalkınmayı etkileyecek çaptan uzak, uzmanlara göre "gülünç" denecek kadar önemsiz, ekonominin bütünü içindeki yeri az olan borç ve "bağış"ların peşinden bütün yeni sömürgelerin koşması ve en ağır koşullarda bile politikacılar tarafından meydan savaşı kazanılmış gibi ilan edilmesi, yeni sömürgelerin ekonomik yapılarının güçsüzlüğünü göstermektedir. Bu yapı öylesine güçsüzdür ki, bu ülkelerin pek çoğunun

ekonomisi ve düzeni, kendi egemen sınıf ve katlarıyla birlikte, emperyalistlerin çıkarlarını da sürükleyerek yıkabilecek durumdadır.

Emperyalist ülkelerin verdikleri paralar, sağlanan büyük çıkarların yanı sıra, bazı koşulları da kabullenmeyi zorunlu kılmıştır. Koşulların ilk amacı, veren ülkeye yan ekonomik çıkarlar sağlamak; diğer amacı ise çıkarlarına uygun değer yargılarının yerleşmesini kolaylaştırmak, onunla işbirliği durumundaki sınıf ve katları güçlendirmektir. Örneğin ABD sermayesi ile rekabete yol açacak alanlarda kullanılması, karşılığının dolarla ödeneceğine ilişkin garanti verilmesi, yardım yoluyla elde edilen gelirlerin ithalat ile değerlendirilme durumunda yalnızca ABD mallarının ithalatında kullanılacağı biçimindedir.

Görüldüğü gibi dış yardım, çeşitli hükümet uygulamalarını içermekte ve yeni sömürgelerin ekonomik, askeri ve siyasi durumlarının denetim altında tutulmasında kullanılırken, verilen bu yardımların bir kısmı kısa vadede, bir kısmı da uzun vadede olmak üzere çeşitli biçimlerde yeniden metropole dönmektedir.

Askeri yardımlar ise, ikili bir karakter taşımaktadır. Emperyalizmin pazarları üzerindeki denetiminin bir sonucu olarak. iç savaş orduları biçiminde yeniden örgütlediği sömürge ülke ordularına yardımları, bir yönüyle kendi çıkarlarının bekçisi bu orduyu ayakta tutma çabasının bir ürünü olurken, öte yandan silah tekellerinin taleplerine karşılık verilmektedir. Çünkü, askeri yardım programlarının ve çeşitli bölgesel anlaşmaların, askeri

koordinasyonun kaçınılmaz bir sonucu olarak, yardım alan yeni sömürgelerin standardizasyonu sorunu ortaya çıkmaktadır. Bu, politika sorunu olmanın ötesinde politik bir sorundur. Bir orduya belirli bir türde araç verildiği zaman; cephane, bozulanların yerine yenisinin verilmesi ve var olanların sayısının arttırılması en etkin olarak yardımın geldiği kaynaktan sağlanabilir. Zaten yardımın koşulu da budur. Bu kârlı iş alanı yalnızca ihraç edilen malların satışından değil, ama aynı zamanda lisans haklarının kullanılması için izin vermek yoluyla da gelir sağlamaktır. Dış yardım programları, ticaret kanalları açma ve ihracat olanaklarını desteklemenin yanı sıra aynı zamanda ABD'nin başka ülkelerdeki yatırımlarını da artırmıştır.

Ayrıca, yardım alan yeni sömürgeler üstünde, yapılan yardımları garanti altına almak için baskı vardır. Bunun nedeni, emperyalizmden gelen özel sermaye yatırımı için uygun, koruyucu bir ortamın yaratılmasıdır. Daha çok ABD'nin yürüttüğü dış yardım programları, yeni sömürgelerde yatırım olanakları arayan tekellerin seyahat ve diğer masraflarını karşılamaktır.

Yeni sömürgeler kıtası Afrikalı düşünür ve bir dönemin Gana Cumhurbaşkanı Nkrumah'ın; " kısa ya da uzun vadeli borçtan" başka bir şey almadığını söylediği ve "en zengin kaynaklar artık yabancı sermaye ya da yardım, eşittir, en düşük yaşam" denklemiyle açıkladığı yardımlar, her zaman çeşitli kayıtların konmasıyla gündeme gelmektedir.

Denetimin bir diğer ayağını da entegrasyon sürecinde oluşan ve bu sürecin gereksindiği alanlarda etkinlik

gösteren kurumlar oluşturmaktadır. Söz konusu kurumlar, yeni sömürgecilik yerleştikçe özel ve yeni görevler üstlenmekte ve başlangıçta düşünülen çerçevenin dışında bir konuma oturtmaktaydılar. IMF, bu sürecin tipik bir örneğidir. Özellikle depresyonla birlikte, IMF emperyalist tekellerin çıkarlarının korunmasında, yeni sömürgelerin denetim altında tutulmasında ve depresyonun gereksindiği ekonomik düzenlemelerde çok önemli roller yüklenmiştir.

Nitekim başlangıçta önemli oranda olmamasına karşın, 1970'lerde yeni sömürge ülkelerin taleplerini karşılamak üzere oluşturulan finansman kaynaklarının genişlediğini görmekteyiz. Söz konusu finansman, kredi talep eden ülkelere empoze edilecek koşullar ve isteklerin artması demektir. Dahası, IMF reçeteleri giderek emperyalizm için bir ölçü durumuna gelmiş, IMF'nin "yeşil ışık" yakmadığı ülkeler hiçbir ülke ya da bankadan kredi bulamamış, ithal ikameciliğin ve geleneksel ihracatçılığın tıkanmasıyla, yeni sömürgelerin tamamı IMF'ye teslim olmuşlardı.

IMF kredilerinin ilk koşulu kur ayarlamasıdır. Kur ayarlamasının da tek anlamı vardır; büyük oranlı devalüasyon, Yeni sömürgelerin çeyrek yüzyıllık deneyleri, bu klasik koşulun %50-60'lara varan bir devalüasyondan başka bir şey olmadığını ortaya koymuştur. kur uygulamasının kaldırılmasını ve yüksek oranlı devalüasyonları Brezilya, Meksika, Filipinler gibi Latin Amerika Ve Asya ülkeleri daha 1950'lerde yaşamışlardı. 1970'lerde bunlara yeni örnekler eklendi. Nkrumah'ın düşmesi, sonrası SSCB'nin kapitalist olmayan yoldan geçiş teorisi uyarınca, "sosyalist yapmak" için oluk oluk para

akıttığı Gana, %40 oranında devalüasyona gitmek zorunda kalmıştı. Ocak 1977’de Mısır’ın, Mayıs 1978’de Peru’nun, Ekim 1978’de Zaire’nin yaptığı yüksek oranlı devalüasyonlar, aynı uygulamaların örnekleri oldu. Tıpkı Türkiye gibi....

IMF kaynaklarından yararlanmanın değişmez koşulu olan kur ayarlamasının yanında, IMF patentli stabilizasyon şeması iki önlem daha içermektedir, birincisi, kamu maliyesi, ikincisi de, gelir dağılımı ile ilgili. Kamu maliyesine ilişkin önlem, IMF tarafından enflasyonist olarak görülen kamu harcamalarının kısıtlanması yönündedir. Kısıntı yapma ve daralma böylece kamu maliyesi yönetiminde bir kural olmaktadır. Kamu maliyesindeki bu kural, ücretlerin dondurulması politikasıyla firma düzeyinde de uygulanmaktadır.

Nihayet bu önlem paketi, üç standart öneriyle desteklenmiş ve pekiştirilmiştir. Bunlar, kamu iktisadi kuruluşlarının özel sektöre devredilmesi, dış borçların ödenmesi ve gümrük tarifelerinin indirilerek dünya pazarlarına daha açık bir ekonominin oluşturulmasıdır. Görüldüğü gibi, bunlar, ihraç ikameciliğini yerleştirme çabasına uygun önlemlerdir.

Dış dengesizliği gidermek için IMF’nin az gelişmiş ülkelere verdiği her kredi,, bu ülkelerde döviz kurunun ayarlanmasını gerekli kılmaktadır. Her kredi talebi, IMF’nin bir devalüasyon talebini gündeme getirmektedir. IMF reçetelerinin ortak yanı, yeni sömürge ülkelerin ekonomilerini daraltmak olmaktadır ki, bu da dünya halklarını sonsuz acılara sokmaktadır.

4) YENİ SÖMÜRGELERDE TOPLUMSAL DOKU

Yeni sömürgeciliğin üzerinde durulması gerekli yanlarından biri de, bu uygulamanın yürütüldüğü ülkelerin toplumsal dokularıdır. Soruna, yeni sömürgeciliğin başlangıcında, bu ülkelerin tamamında görülen bazı ortak özellikleri saptayarak girelim:

- Yeni sömürgelerin tamamında burjuva devrimi ya hiç başlanmamıştır ya da tamamlanmamıştır.
- Kapitalizm ya çok az gelişmiştir ya da yetersiz ölçüler içerisinde kendisine belli varlık koşulları bulmuştur.
- Doğal ekonomik ilişkiler ya tümüyle etkilidir ya da tamamen çözülmemiştir.
- Toprak sorunu vardır, kapalı ekonomik birimler hala yaşamaktadır.

Emperyalist üretim biçiminin gelişmeye başlamasıyla, bu ülkelerde sarsılmaya başlamıştır. her şeyden önce emperyalizmin gereksinmelerine karşılık verecek temelde gelişen iç Pazar, kapalı ekonomik birimleri parçalanmaya itmekte, kendine eklemlemeye yönelmektedir. İç pazarı oluşturmanın bir gereği olarak modern tarım araçlarının kullanıma sokulması, doğal ekonomik dengeleri ve dolayısıyla bu temelde biçimlenmiş olan toplumsal yapıyı alt üst etmektedir. Sonuçta işsizlik yaygınlaşmaya başlar ve kırdan kente göç olgusu gündeme gelir.

Bu durum, kapitalizmin oluşum döneminde görüldüğü türden bir ilk birikim koşullarının oluşması anlamına gelmemektedir. Çünkü, bir toplumun bağrından yeni

ilişkilerin çıkması değil, daha baştan amacı belirlenmiş yukarıdan aşağıya gelişme demektir ki, kırlardan gelen ucuz iş-gücünün kullanılması bu çarpık kapitalist gelişmeye hizmet etmektedir. Ancak, söz konusu ithal ikameciliğinin sınırlı sanayi yapısı, böyle bir sorunu çözmeye yeterli değildir. Öyle ki, işsizlik gidere yaygınlaşmakta ve öte yandan lümpen proletaryanın sayısı kabarmaktadır. Çarpık kentleşmenin bir diğer boyutu da kentlerin çevresini saran gecekondu semtleridir.

Yeni sömürgelerin hemen hemen tümünde küçük burjuvazi geniş bir tabana dayanmaktadır. Modern bir sınıf olma özelliğini kazanmamış olan küçük burjuvazinin geniş bir tabana sahip olmasının nedenlerini emperyalist üretim biçiminin karakteristik özelliklerinde aramamız gerekir. Kuşkusuz bu durumun böyle olmasında tek tek ülkelerin içinde bulundukları koşulların, tarihsel geçmişlerinin, toplu olarak sahip oldukları geleneklerin, yeni sömürgeciliğin başlangıcında egemen olan sosyo-ekonomik özelliklerinin çok büyük etkisi vardır. Ama asıl nedeni emperyalist üretim biçiminde aramak gerekir.

Sık sık değindiğimiz gibi, emperyalist üretim biçimi, emperyalizmin gereksinmelerine uygun bir iç Pazar yaratma çabasıyla gündeme gelmiştir. Bir iç Pazar, her şeyden önce alıcı ister. Talep olmadıktan sonra iç pazarın bir anlamı yoktur. Söz ettiğimiz ise, işçi sınıfı ya da yoksul köylülükten gelmez.

Onlar zaten iç Pazar yaratmanın yükünü omuzlamış durumdadır. Bu talep küçük burjuvaziden gelir. Doğal

ekonominin karakteri gereği zaten etkili olan bu kat, doğal ekonominin parçalanması küçük üreticiliği doğurduğundan ya da yaygınlaştırdığından dolayı daha fazla güçlenmiş ve özellikle 1970'lerin ortalarına kadar süren enflasyonist politikalarla alım gücü yüksek olmuştur.

Bu iç pazarın oluşması, kapalı ekonomik birimlerin çözülerek iç pazara eklenmesi sonucu, yeni sömürgelerin önemli bölümünün yabancı olduğu devlet otoritesiyle tanışmalarını, bu otoritenin daha fazla somutlaşmasını getirmiştir. Bu durumun sonucu; ülkede emperyalizmin çıkarlarının koruyucusu militarist kurumların güçlendirilmesi ya da yeniden düzenlenmesi, iletişim ve propaganda araçlarının yaygınlaşmasıyla öne çıkan ve ülkenin geçmiş koşullarıyla bağlantılı olarak ağırlık kazanan, halk ile egemen sınıf ve katlar ittifakı arasında (halkın hareketlenmesine engel olucu nitelikler taşıyan yapay bir olgu olarak) suni dengenin doğması olmuştur.

Ortaya çıkan alt yapı ve karmaşık doku, iktidar mekanizmasına ve devlete yeni özellikler kazandırmıştır. Yeni sömürge ülkelerin devlet biçimi olan sömürge tipi faşizmi bir sonraki başlıkta inceleyeceğimizden, burada iktidarı belirleyen özellikleri ele alacağız.

Yeni sömürge ülkelerde iktidar, oligarşik bir nitelik taşır. Söz konusu olan, metropollerin finans oligarşisi değildir. Banka sermayesi ile tekel sermayesinin birleşmesiyle oluşan finans kapital gruplarını denetleyen finans oligarşisi, emperyalizme özgü bir kategoridir. Yeni sömürgelerin oligarşisi ise, ülkede egemen sınıf ve katların nitelikleri daha değişik düzeyde olduğundan bağlantılı olarak değişik özellikler gösterir.

Yeni sömürgelerin egemen sınıf ve katlarından ilki işbirlikçi burjuvazidir. Emperyalist üretim biçiminin gelişmesine bağlı olarak emperyalizmin ülke içindeki etkinliklerine araç olan sınıf da gelişmeye başlamıştır. Bu sınıf, yeni sömürgecilik öncesi ulusal burjuvazi ya da komprodor ticaret burjuvazisi ya da bu nitelikte sınıflar henüz oluşmamışsa küçük burjuvaziye tekabül eden katlardan, emperyalizmin ülke içinde yerleşmesi sürecine aktif olarak yardımcı olmuş unsurlardan oluşmuştur.

Emperyalist üretim biçimi, emperyalizmin bu unsurlar eliyle ülke içine yerleşmesi süreci, bu sınıf eliyle tekelleşmeye dönüşmüş ve bu sınıf, söz konusu ilişkiler geliştikçe ülke içinde ağırlıklı rol oynamaya başlamıştır. İşbirlikçi tekelci burjuvazi denilen bu sınıfın karakteristik özelliği, ulusal faktörler taşınamaması ve emperyalist üretim biçimine özgü bir sınıf olmasıdır. Varlığı ve gelişmesine damgasını vuran olay, dışa bağımlı gelişmesidir. Bu nedenle emperyalizmin çıkarlarının ülke içindeki temsilcisidir ve ülkenin yağmalanmasında aktif rol oynar.

İkincisi, yeni sömürgeleşme öncesinde bu ülkelerin tamamında şu ya da bu oranda olan doğal ekonomik yapılara özgü sınıf ve katlardır. Çoğu yeni sömürge de bu, feodalizm ya da ona tekabül eden yapılardır. Emperyalist üretim ilişkilerinin gelişmesi feodalizmi çözülmeye iter. Ama bu çözülme feodalizmin tasfiyesi anlamına gelmez. Feodalizm nitelik değiştirerek emperyalist üretim biçimine uygun özellikler kazanır. Yani ekonomik gücünü korumayı sürdürür.

Daha önce değindiğimiz gibi feodalizmin tasfiyesi, bu ülkelerde iç dinamiğe dayanan bir gelişme olmadığından daha zor ve sancılı bir süreç içerir. Feodalizme karşı bir devrim söz konusu değildir, ve ağır sancılı bir süreç sonucu feodalizm, başlangıçta sahip olduğu nitelikten uzaklaşsa da durumunu korur. Bu niteliğiyle iktidar mekanizmasında yer kazanır. Emperyalizmin gelişmesinden rahatsızlık duyması ya da emperyalizm ve işbirlikçi tekelleri burjuvazinin giderek yarı feodal bir niteliğe oturan bu kategoriyi tasfiye çabası genellikle sonuç verici olmaz. Yeni sömürgeciliğin emperyalizmin beklentilerine uygun olarak yapısal dönüşümlere uğraması, bu katın gücünü korumasının başlıca nedenidir. Ayrıca burjuvazinin feodalizme karşı mücadelede önderlik niteliğini yitirdiği emperyalizm koşullarında, yarı feodal toprak beyliği, tüketici olarak da cazip özellikler taşımaktadır.

Özellikle tekrar tekrar vurguladığımız gibi emperyalist üretim biçimi çarpık bir nitelik taşır. Bu çarpıklık, ülkenin daha baştan itibaren kendi dinamiği dışında biçimlendirilmesi temeline dayanır. Emperyalizmin doğal ekonomiyle çatışması ve sancılı biçimde yerleşmesi süreci, aynı zamanda güçlü bir aracı, tefeci katın oluşmasını içerir. Ya da bu durumu, o ülkelerin tamamında öteden beri yeri olan tefeciliğin güçlenmesi olarak ifade edebiliriz. Kır küçük üreticisini sömüren grubun, kentte özellikle ithal ikameci ekonomilerde önem kazanan ve kendilerini mali tefecilik ve kaçakçılık biçiminde gösteren bu katların özelliği, üretimin hiçbir aşamasında yer almayan, üretim dışı, üretimin

üstünde bir nitelik taşımaktadır. Ama yeni sömürgelerin tamamında bu tip aracı tefeci grupların iktidar mekanizması içinde yer aldıklarını görmekteyiz. Hatta bazılarında en güçlü grup bunlardır.

Oligarşiler, işte bu sınıf ve katlardan oluşan faşist iktidarlardır. Faşist nitelikleri, emperyalizmin ülke içinde tekelleşmesi olayının bir parçası olmalarından ve bunun halka karşı yerleştirilme ve korunma yöntemlerinden doğar. Oligarşi içi dengeler sınıf ya da katların çeşitli düzeylerde bir ağırlığa sahip olduğu her yeni sömürgecinin kendi koşuluyla bağlantılıdır. Yalnız, eğilim olarak oligarşi içinde dengenin sık sık işbirlikçi tekellci burjuvazi yararına bozulduğunu görmekteyiz.

Oligarşi içi çatışma süreklidir. Çatışma daha çok işbirlikçi tekellci burjuvazinin, yarı feodal toprak beylerini ve aracı tefecileri tasfiye yönelimi bu ikincilerin ağırlıklarını koruma biçiminde geçer. Çatışmanın bir boyutunu da işbirlikçi tekellci burjuvazinin sınıf içi çatışmaları oluşturur. Bu çatışmanın uç noktalarında ise bu sınıfı oluşturan katlar olan banka, ticaret, sanayi, emlak burjuvaları ve bir kısım bürokratlar vardır. İşbirlikçi sınıf içi çatışmalar, bu yönüyle de emperyalistler arası çatışmaların bir yansıması olarak ele alınmalıdır. Çünkü bu sınıf, ortak yatırımlar, dış krediler, dış ticaret, emperyalizme verilen çoğu kez onun dayattığı büyük ihaleler, emperyalizmin amaçlarına ve çalışma yöntemine uygun olarak yetiştirilmiş sivil ya da resmi kadronun ekonomiyi yönetmesi biçiminde somutlaşmaktadır. Bu karakterde bir kaynaşmanın emperyalistler arası çatışmalardan etkilenmemesi beklenemez.

Yeni sömürge ülkelerin işçi sınıfının başat özelliği ise, kendisi için sınıf olma özelliğini tam olarak kazanamamış olmasıdır. Bunun çeşitli nedenleri vardır. her şeyden önce, yeni sömürgecilik öncesinde bu ülkelerin büyük bölümünde proletarya nicel olarak çok güçsüzdür. Emperyalist üretim biçiminin yerleşmesi süreci, aynı zamanda kırlardan kentlere akan köylü kitlelerinin proleterleşmesi sürecini içermektedir. Dolayısıyla işçi sınıfı, bir ayağı kırdan bir sınıf olarak gelişti ve genellikle birinci kuşak işçilerden oluşmaktaydı. Kapitalizmin geç ve çarpık gelişmesi nedeniyle, çağında işçi sınıfının sağlam mücadele geleneği yoktu.

Toplumsal güvensizlik ve örgütlenme hakkı bugün bile yeni sömürge ülkelerin çağında yoktur. İşsizlik oranının yüksekliği, her zaman yeni sömürge işçisi için bir tehdittir. Bu özellikler suni denge olgusuyla birleştiğinde, yeni sömürge işçisine, kapitalizmin iç dinamiklerle geliştiği ülkelerin işçi sınıfından değişik özellikler kazandırmıştır. Özellikle yeni ikameci ülkelerde işçi sınıfının belli bir gelişme düzeyine sahip olduğu gerçektir. Ama, yeni sömürge ülkeler, işçi sınıfının temel güç olduğu bir devrimi henüz tanıyamamıştır.

Köylülük ise, değişik özellikler göstermektedir. Bazı ülkelerde tümüyle tutucu bir karakter göstermesine karşın, yeni sömürgelerde devrimci mücadelenin temel gücünü köylülük oluşturmuştur. Emperyalist üretim biçiminin yerleşmesinden zarar görenlerin başında köylülük gelmektedir. İşsizlik özellikle köylülüğü sarsmış, yeni

sömürgeleri emperyalizm için cazip kılan temel neden olan ucuz iş-gücü kaynağı, bu mülksüzleşen köylü kitleleri olmuştur. Bir genelleme yapmak gerekirse, yeni sömürgeciliğin yerleşmesi dönemlerinde köylülük ihtilalci bir konumda yer almış, ama özellikle yeni ikameci ülkelerde tutucu yan öne çıkmıştır.

Emperyalist üretim biçiminin çarpık niteliği, özellikle küçük üreticiliği besleyen özellikler gösterdiğinden, kırlarda ve kentlerde orta katlar yaygın bir taban oluştururlar. İç Pazar açısından yüklendikleri role yukarıda değindiğimiz orta katların ulusal kurtuluş hareketlerine yaklaşımları, sahip oldukları sınıfsal karakter gereği genellikle çelişkili ve tutarsızdır.

Öncelikle orta burjuvazi ile ulusal burjuvaziyi karıştırmamak gerekir. Emperyalist üretim biçimi, pek çok şeyi yok etmiştir. Gerçekte orta burjuvazi işbirlikçi tekелci burjuvazi ile çatışma durumundadır. Genellikle işbirlikçi tekелcilerin denetleyemedikleri bazı ara sektörlerde etkinlik gösteren, örneğin tarım ürünlerini işleyen fabrikaların sahibi olan, torna-tesfiyeciliğin ya da orta çapta müteahhitlerin oluşturduğu orta burjuvazinin etkinlik gösterdiği sektörlerde işbirlikçi tekellerin girmesiyle (varlığını koruma çabasıyla), işbirlikçi tekellere belli bir çatışma içine girer. Ama bu çatışma orta burjuvaziye ulusal nitelikler yüklemeye yetmez. Çünkü orta burjuvazinin emperyalizme karşı sanayileşmek durumu yoktur. Kısa yoldan işbirlikçi tekелci burjuvazi sınıfa katılma eğilimi gösterir. Yer yer ulusal burjuvazi kimliğinde boy gösterir, yer yer boşluğu doldurma rolü genel senaryonun bir parçası olarak ona yüklenir.

Örneğin özgün koşullarından dolayı Nikaragua'da gelişmeler farklı olmuştur. Somoza'nın emperyalizmin ülke içindeki yatırımlarının bir numaralı ortağı olması ve bu yolda rakip kabul etmemesi, burjuva sınıfın diğer önde gelen temsilcilerinin gelişmesine engel olduğundan, orta burjuvazi var olmak ve gelişebilmek için Somoza ve arkasındaki emperyalizme tavır almak zorunda kalarak, demokratik devrimin müttefikleri arasında yer almıştır.

Küçük burjuvazi ise düzenle ilişkilerinde son derece çelişkili, tutarsız davranır. Suni dengeden çok etkilenen katların başında gelen küçük burjuvazi, özellikle burjuva demokratik devrimin hiç başlamamış olduğu az gelişmiş ülkelerde dönem dönem düzene karşı hareketlilik içine girer. Demokratik devrime öncülük edecek işçi sınıfı örgütünün olmadığı koşullarda küçük burjuva kökenli asker sivil aydınların burjuva içerikli hareketlerine 3. Bunalım Döneminde de -giderek azalan biçimde de olsa- rastlanmaktadır. Bu tip hareketlerin ortak özelliği, iktidarı ele geçirse bile, sosyalizme açık bir perspektife sahip olmaması, burjuva ideolojisi ile bütünleşmesi ve yeni sömürgeciliğe teslim olmasıdır.

5) SÖMÜRGE TİPİ FAŞİZM

İlk kez emperyalizmin 2. Bunalım Döneminde, bazı emperyalist ülkelerde ve yarı sömürgelerde gündeme gelen faşizm, 3. Bunalım Döneminde bir takım değişik yönler içererek tüm yeni sömürgeler için geçerli hale gelmiştir. Sömürge tipi faşizm, bu durumu dile getiren bir kavramdır ve özellikle gelişme özellikleri açısından değişik yanlar içermekle birlikte, klasik özelliklerini korumaktadır.

Bilindiği gibi faşizmin klasik örnekleri İtalya ve Almanya'daki süreçlerde yaşanmıştı. Bir diğer örnek olan Japonya'nın durumu ise genellikle karıştırılmaktadır. Sömürge tipi faşizmi genel çizgileriyle değerlendirelim.

Genç bir emperyalist olan İtalya'nın finans kapital grupları, gelişebilmek için yeni pazarlara gereksinim duymaktaydılar. Ve savaş sonrası artan ekonomik sorunlar, ciddi siyasal ve toplumsal sorunlar doğurmaktaydı. Sol hareketin sahip olduğu geniş taban bir yana, Ekim Devriminin etkileri, geçmiş reformist önderliğin parçalanmasına yol açıyor, Togliatti ve Gramsci önderliğinde oluşan komünist parti, tekelci burjuvaziye tedirgin edici biçimde geliyordu. Siyasal iktidar bu sorunlara çözüm bulmaktan çok uzaktı. Oysa tekelci burjuvazi ekonomik sorunlarını yoğun bir sömürü temelinde çözebilmek zorundaydı ve bu da her şeyden önce ucuz emek gerektiriyordu. İşçi sınıfının giderek tedirgin edici boyutlarda hareketlenmesi ve örgütlenmesi; öte yandan iktidar perspektifine yönelmesi, tekelci burjuvazinin bu istemini burjuva demokrasisi koşullarında olanaksız kılıyordu.

Bu koşullarda yükselen faşist hareket, savaş sonrasının boşluk ve arayış ortamında küçük burjuvazi içinde kök salmıştı. İtalya'nın çarpık toplumsal dokusunu, eklektik yöntemlerle kendisini geliştirme aracı olarak kullanan faşizm, burada kısa sürede geniş bir tabana oturma olanağını buldu. Özellikle emekçi kitlelere ve KP'ne saldırılarıyla göze çarpan faşist hareket, bu sınıfsal

niteliğine uygun olarak kendini yenileyen ve küçük burjuva yanlarını hızla terk ettikten bir süre sonra İtalya egemen sınıf ve katmanlarının desteğini alarak Napoli'den Roma'ya kitlesel yürüyüş biçiminde gerçekleşen bir darbeye iktidarı ele geçirdiler.

Almanya'da çeşitli açılardan benzer bir durum yaşanmaktaydı. Bu ülke savaştan kayıplarla çıkmıştı. Alman tekelci burjuvazisi, bu kayıpları kendi iç pazarını kullanarak değerlendirebilmek, yani kendi ucuz iş-gücünü kullanarak aşmak ve dünya pazarlarında en etkili güç olmak amacındaydı. Böyle bir amaca, burjuva demokrasisi koşullarında varması ise olanaksızdı. her şeyden önce Almanya bir devrimi zorla boğmuş bir ülkeydi ve ikinci bir devrim, kitlelere mal olmuş bir beklentiydi. KP'nin sahip olduğu beş milyonluk oy potansiyeli, yine SDP'nin, KP tarafından örgütlenme olasılığı yüksek sekiz milyon oy potansiyeli bu yönde yeterince ürkütücüydü. İtalyan faşistlerinden etkilenerek kurulan Nazi Partisi'ni bir süre toplumsal muhalefeti bastırma aracı olarak kullanan Alman tekelleri, sonuçta tüm desteklerini siyasi örgüt olarak seçtikleri bu partiye vererek Nazileri iktidara getirdiler. Seçimler yoluyla iktidara gelen Naziler, Almanya'yı yeni bir paylaşım savaşına hazırlama yolunda, tekellerin istemlerine, kitleleri baskı ve terörle yönlendirerek karşılık verdiler.

Faşizmin iktidarını, bu iki ülkeyle sınırlı tutmak yanlıştır. Çünkü faşizm, doğrudan emperyalizm olgusuyla bağlantılı bir devlet biçimidir. Önceki bölümlerde değindiğimiz gibi,

emperyalizm, genel bunalım anlamına gelir. Bu genel bunalımı çözümede 1. Dünya Savaşının ancak geçici bir olgu olması, savaş sonrasında bunalımın daha da derinleştiği 2. aşamayı başlatmış, 1929 yılında ise bunalım, bir depresyona dönüşmüştür. Depresyondan çıkışın yolunu, özellikle devletin ekonomiye bir girişimci gibi katılması temelinde biçimlenen uygulamalarda bulmuştur. ABD'nin de, Almanya'nın da yaptığı en temelde budur. New Deal'in temeli aslında faşizmdir. İlk New Deal'cilere "ama İtalya'da trenler vaktinde çalışıyor" dedirten, Mussolini'nin İtalya'daki başarıları ve hükümetin ekonomik politikalarıydı. " Pek çok New Deal'ci bir etiket haline gelen faşizmi yakalarına takmışlardır" (73) Bu sözlerin sahibi, ABD Başkanı Reagan'dan başkası değildir.

Bu noktada faşizmi ekonomik bakış açısıyla yorumlayan yaklaşımı tamamen yadsıyoruz. Benzeri ekonomik uygulamalar ABD'de ve İngiltere'de burjuva demokrasisi kuralları çerçevesinde çözümlenirken, Almanya ve İtalya'da faşizmi doğurmuştur. Çünkü bu ülkeler, var olan siyasal aygıtlarla bir devrimi engelleyebilecek ve öte yandan depresyonu atlatabilecek durumda değildiler. Koşulları onları baskı ve terörle toplumsal muhalefeti bastırmak ve paylaşım savaşına hazırlamak durumunda bırakıyordu. Bu da, burjuvazinin kendi yarattığı yasallığı, yani burjuva demokrasisini yıkması, kanlı ve terörist bir diktatörlüğü örgütlemesi anlamına geliyordu.

Bu durumda faşizmi, tekelci burjuvazinin siyasal istikrarsızlığa son vermek ve toplumsal muhalefeti bastırmak,

iktidarını korumak amacıyla oluşturduğu terörist diktatörlüğüdür, şekliyle tanımlıyoruz. Bu karakter, sömürge tipi faşizm olgusunun da kökeninde yatan nedendir.

Faşist ideoloji eklektik bir karakter taşır. Şovenist ve anti-komünist bir temelde yükselen bu ideoloji toplumsal çarpıklıkları yerel ya da genel özellikleri ve ilişkileri demagogik biçimde kullanarak kendisine kitlesel dayanak yaratmak gibi bir eğilime her zaman sahip olmuştur. Faşizmin eklektik yollarla, kendisine taban yaratabilmesinin kökeninde yatan nedense, emperyalizmin çürüyen niteliğinden ileri gelmektedir. Tam anlamıyla ölen bir kültür demek olan emperyalizm süreci, bireyi topluma ve kendi sorunlarına daha da yabancılaşmaya ve şeyleşmeye iter. Duyarsızlık faşizmin en büyük avantajıdır ve kapitalizmin yarattığı kitle psikolojisinin ürkek, korkak ve sinik karakteri onu besler. Öyle ki, KP'ler bile bu atmosferden nasibini almış ve faşizmin iktidarında rol oynamışlardır. Togliatti ve Gramsci'ye göre faşizmin iktidara gelmesinin en büyük nedenlerinden biri İKP'nin savsaklayıcı niteliğidir. Almanya'nın beş milyon oy potansiyelini toplayan KP'si faşizmin niteliğini bile, (tıpkı Komüntern ve diğer KP'ler gibi) yasaklandıktan, binlerce üyesi toplama kamplarında yok edildikten sonra 1933 saptayabildi.

Kitlelere mal olmuş devrim beklentilerini değerlendiremeyen, iktidar perspektifinden yoksun, faşizme karşı silahlı mücadele örgütleyebilmekten uzak bürokratik ve hantal yapılarıyla İKP ve AKP, faşizmin iktidara gelmesine

yol açan nedenler arasında önemli yer tuttular ve faşist iktidarların ardından da mücadeleyi örgütleyemeyerek çözüldüler. Oysa örneğin Fransa'da 9 Eylül faşist ayaklanması, KP'nin birinci dereceden insiyatifiyle bastırılmış ve o döneme kadar yaygın biçimde kullanılan faşizmin engellenemezliği düşüncesi çürütülmüştür. Bu nokta çok önemlidir.

Esas olarak faşizmi açık uygulamalara iten neden, onun halk hareketlerinden yana duyduğu korku ve bir devrimi engelleme çabasıdır. Dolayısıyla faşizmin devletle bütünleşmesi ya da sömürge tipi faşizm örneğinde olduğu gibi açık uygulamalara geçebilmesi ve tekelci burjuvazinin istemlerine karşılık vermesi, halk hareketini bir devrime dönüştüremeyen, işçi sınıfı ve ezilen kitlelerin öncüsü ya da öncüleri olarak hareket eden güçlerdir. Devrimci mücadelenin başarısızlığı ölçüsünde, karşı devrim başarılı olur.

Faşizm konusunda dikkat edilmesi gereken bir yön de onun gelişme özellikleridir. Bunu, faşizmin iktidara geliş ve yerleşme biçimi olarak da özetleyebiliriz. Almanya ve İtalya'da aşağıdan yukarıya bir gelişme eksenine dayanmıştır. Yani ayaklanma, darbe, seçim gibi yollarla yürütme gücünü ele geçirmek ve devletin diğer kurumlarını da ele geçirerek iktidara yerleşmek sözkonusudur. Ancak, bu faşist gelişmenin mutlak biçimi değildir. Bugün bazılarının anlayamadığı ya da anlamak istemediği bu gerçeği Dimitrov ve Togliatti gibi faşizmi bizzat yaşamış önderlerin de özenle belirttiği biçimde görmek ve faşist gelişmenin tersi biçimini de kavramak, faşizm olgusunu değerlendirebilmenin olmazsa olmazıdır.

Bu noktada Japonya, Macaristan ve Balkan ülkelerinde aynı dönem gündeme gelen faşist modeller önem kazanmaktadır. Japonya'daki gelişmede, faşist bir parti tekелci burjuvazinin desteğini alarak aşağıdan yukarıya bir rota izleyerek gündeme gelmemiştir. Doğrudan doğruya siyasal iktidarın tekелci burjuvazinin isteklerine uyulması ve bu yönde devlet kurumlarını dönüştürebilmesi biçiminde gerçekleştirmiştir. Öteden beri burjuva demokrasisi kurallarının işlemeyişi, tekелci burjuvazinin istemlerine gerçeklik kazandırma yolunda siyasal iktidara belli bir avantaj vermiş ve tekелci burjuvazinin istemleri, devletin kazandığı yeni karakteri belirlemiştir. Bu istemler faşist istemlerdir ve Japonya faşizminin gelişme eksenini de yukarıdan olmaktadır. Belli bir tabana ya da el değiştirmeye gereksinim duymadan dönüşmüştür.

Söz konusu gelişme özelliğinin diğer örnekleri de Balkan ülkeleri ve Macaristan'dır. Bu ülkeler emperyalist değillerdir, ama toplumsal muhalefeti bastırmak kaygıları onları da faşizme itmiştir. Emperyalizmin yarı-sömürgesi olmaları, onların da emperyalizme eklemlenmiş parçalar olmaları anlamına gelmektedir ki, gelişme eksenini tıpkı Japonya'da olduğu gibi yukarıdan aşağıya gelişme eksenine, yani önce yürütme gücünün belli bir tabana gerek duymadan ele geçirilmesi ve ardından kurumsallaşarak yerleşmesi temeline dayanmıştır.

Sömürge tipi faşizm olgusuna yaklaşırken de hareket noktamız bu olacaktır. Mahir Çayan'ın gerçek anlamıyla parlak bir çözümlemesi olan sömürge tipi faşizm olgusunun

bir türlü kavranamamasının nedeni budur. Faşist gelişmeyi ve onun dayandığı temelleri kavrayamayan, faşizmi İtalya ve Almanya kapılarında arayanlar, o nedenle Türkiye’de ve diğer yeni sömürgelerde faşizmi bulamamış ve faşizmle yüzyüze geldiklerinde sersemlemek, ardından özgün teoriler türetmek zorunda kalmışlardır.

Bir kez daha anımsayacak olursak, emperyalist üretim ilişkileri, emperyalizmin işbirlikçiler eliyle yeni-sömürgelerde tekelleşmesi anlamına gelir. Diğer bir deyişle, oligarşik diktanın iktidarı, emperyalizmin iktidarındır. Yeni sömürgecilik, en başta ucuz iş-gücü olmak üzere ülke zenginliklerinin emperyalizm tarafından yağmalanması olduğuna göre, bunun toplumsal bir muhalefeti doğurmaması kaçınılmazdır. Ülke içi dengelerin parçalanması ve emperyalizmin gereksinmelerine göre biçimlendirilmesi, o ülke halkı için sonsuz acılar demektir. Bu sancılı sürecin tepkiyi doğurmaması, hareketlenmeyi getirmemesi olanaksızdır.

Nitekim yeni sömürgeler, halk hareketleriyle, kurtuluş savaşlarıyla sarsılır. Dolayısıyla bu ülkeleri burjuva demokrasisi kuralları çerçevesinde yönetmek olanaksızdır. Baskı ve terör, yeni sömürgeciliğin vazgeçilmez silahlarıdır. Emperyalist talanın baskı ve terörle korunmasının ise bir tek anlamı vardır, faşizm.

Bu durumda sömürge tipi faşizmi, emperyalizmin yeni sömürge ülkelerdeki egemenliğe uygun olarak biçimlendirilmiş yeni yöntem olarak tanımlayabiliriz. Ki emperyalizmin iktidarı, burjuva demokrasisinin zaten hiç oluşmadığı yeni sömürgelerdeki korunma biçimine denk düşer.

Sömürge biçimi faşizm, sürekli faşizmdir. Gelişme ekseninde esas olan özellik yukarıdan aşağıya gelişmedir. Yeni sömürgeleşme sürecinde, siyasal iktidarın emperyalizmin denetimine girmesiyle, yani yürütme gücünün emperyalizmin eline geçmesiyle (ki bu çoğunlukla sömürgeciliğin en başında gerçekleşir) sömürge tipi faşist gelişme başlamıştır. Bu ülkelerin çok büyük bir bölümünde yeni sömürgecilik öncesinde de totaliter rejimler vardır. Dolayısıyla sömürge tipi faşizmin yerleşme temeli rahat olmaktadır. Özellikle militarist kurumlar, bu açıdan faşizmin devleti ele geçirmesi için yeterli olmaktadır. Totaliter yapı, yeni sömürgecilik öncesinde de yargı, yürütme ve yasama kurumları çoğu kez göstermelik düzeylerde tutulmuş, yargı ve yasama, yaptırım gücü kazanabilmekten uzak kurumlar olarak kalmışlardır. Faşizm, militarist kurumları ele geçirerek yürütme üzerinde yaptırım gücü kazanırken, yargı ve yasamayı da yönlendirme olanağı bulmuştur. Bu nedenle yürütmenin, yetersiz kaldıkça ordu eliyle alaşağı edilmesi ve faşist uygulamaların yoğunlaşması, sömürge tipi faşizmin başat özelliklerinden biri olmuştur. Militarist kurumların ele geçirilmesi de emperyalizm için güç olmamış, daha yeni sömürgeleşme sürecinin başlangıcında emperyalizmin bu ülkelerin ordularını kendi orduları olarak yeniden örgütlemesi gündeme gelmiş, Truman Doktrini ve Marshall Planı'nın bir ayağını da bu uygulama oluşturmuştur.

Ayırdedici özelliklerinden biri de, sömürge tipi faşizmin değişik biçimler altında sürmesidir. Faşist uygulamaları

gündeme getiren neden, yani emperyalist ilişkilerin varlığını tehdit edici boyutlarda hareketliliğin olmadığı ya da bu tarz hareketlerin bastırıldığı koşullarda, devletin faşist niteliği korunmakla birlikte, yürütme değişik görüntüler kazanabilir. Bu biçimlerin niteliğini belirleyen etmenler çeşitlidir. Örneğin kapitalist gelişmenin ve dolayısıyla burjuva devrim sürecinin belli bir gelişme düzeyine ulaştığı ülkelerde -ki bunlar genellikle yeni ikameci ülkelerdir- kaba düzeyde de kalsa parlamentarist uygulamalar gündeme gelir. Ancak sözkonusu parlamenterizm, kurumsallaşmış ve yerleşik bir burjuva demokrasisi niteliğinden çok uzaktır; daha çok faşist kurumlar ve yasalarla denetim altında tutulan, bu nedenle de ayakları yere basmayan bir nitelik taşır.

Parlamenter faşizm de denilen bu uygulama, dönem dönem çeşitli yeni sömürge ülkelerde gündeme gelmekle birlikte, hiç birinde sürekli uygulanma şansı bulamamıştır. Örneğin, Meksika'da 60 yıldır hep aynı partinin iktidarının onaylanması gibi bir nitelik taşımaktadır.

Diğer yeni sömürgelerden birçok açıdan farklı yönler gösteren Hindistan'da ise, sahip olunan ulusal doku, daha değişik uygulamaları olanaksızlaştırdığından, parlamenterizm yaşama olanağı bulmaktadır. Ulus ve milliyetler mozayığı ordunun bile niteliğini etkilemekte, böyle sonuçlar yaratmaktadır. Bu ülkelerde toplumsal çalkalanmalar sınıfsal bir temelde yükselmekten çok, hassas dengeler üzerinde yükselen ulusal sorun temelinde yürüdüğünden, doğrudan yeni sömürgeciliğe yönelmemekte ve iktidar partilerinin niteliği, sözkonusu kaba parlamentarizm yoluyla işlerin yürütülmesini sağlayabilmektedir.

İsrail ise, neredeyse tüm ülke insanlarına mal olmuş siyonist niteliği sayesinde parlamenterizmi yaşatabilmektedir. Emperyalizmin bölgedeki jandarması olan İsrail’de, Filistin Ulusal Hareketi dışında, düzene temelden yönelen bir toplumsal muhalefetin olmaması parlemanterizmi de yaşatmaktadır.

Bunun dışında kalan yeni sömürge ülkelerin bir kısmında ise, parlamentarizm dönem dönem gündeme gelen bir uygulama olmuş ve varlık koşulları, toplumsal muhalefetin boyutlarına bağlanmıştır. 1960’lı yıllarda, entegrasyonun henüz iç çatışmalarla sarsılmadığı, ithal ikameciliğinin iç pazarın doyma noktasına ulaşamaması nedeniyle tıkanmadığı koşullarda, parlamentarizm, bu tip ülkelerde yaygınlaşmış, bunun burjuva demokrasisi anlamına geldiği biçiminde teoriler kendisine önemli taban yaratmıştır.

Ancak depresyonun patlak vermesiyle her şey alt üst olmuş, Küba ve Vietnam Devrimlerinin etkisinde kalarak depresyonun faturasının yeni sömürgelere yüklenmesiyle ulusal kurtuluş hareketleri, anti emperyalist kalkışmalar, emperyalist üretim ilişkilerinin varlığını tehdit edici girişimler birer birer yıkılmıştır. Bunlar arasında, daha 2. Bunalım Döneminde burjuva demokrasisinin örnekleri olarak gösterilen Şili ve Uruguay da vardır.

ABD emperyalizminin 1980’de yeni bir soğuk savaşla birlikte başlattığı karşı devrimci saldırı dalgası da benzer sonuçlar doğurmuş ve parlamentarist uygulamalar birer birer yıkılarak yerini faşist uygulamalara bırakmıştır.

Çünkü, emperyalizmin kendi yarattığı yasallık, bu çerçevede oluşturulan kurallar ve işleyişler bütünü, toplumsal muhalefeti bastırmada yetersiz kalmakta ve çoğu kez emperyalizme zarar verici boşluklar doğurmakta, yürütme gücüne istikrarsız bir karakter kazandırmaktadır.

Gelişmenin endişe verici boyutlara ulaşması durumunda ise, zaten toplumsal bir talep olmadan yaratılan ve dolayısıyla topluma mal edilen yasallık, o süreçte hareket durumunda olan güçler dışında ciddi bir direnişle karşılaşılmadan kaldırılmakta, baskı ve terörle suni denge olgusunun etkisi altındaki kitlelerin ve en başta küçük burjuvazinin tepkilerinin nötralize edilerek düzene yedeklemesi de sağlanarak “tehlike” susturulmaktadır.

Emperyalizm ve oligarşik diktanın çeşitli sakıncalarına karşın açık faşizm uygulamalarını sürekli kılmamasının nedenleri çeşitlidir. Bunların en başında ise faşist kurumların yıpratılmaması çabası yer alır. Yeni sömürgeciliğin kitleleri baskı altında tutma yolunda en önemli silahı suni dengedir.

Suni denge, bilindiği gibi devletin, çeşitli baskı ve pasifikasyon yöntemleri ile kendisini yenilmez ve istikrarlı göstererek kitlelerin düzene yönelik tepkisini nötralize etmesi olayıdır. Zor, bu yolda faşizmin başlıca kozudur. Ama bu koz, diğer çözümlerin tıkanıdığı noktada ağırlık kazanır. Çünkü zorun sürekli, yoğun ve açık kullanımı, sonuçta tepkiyi yaratmak ve olaya gerçeklik kazandıran kurumları yıpratmak, yenilmez görüntüyü zedelemek anlamına gelir. Bu nedenle özellikle demokratik değerlerin

yetersiz düzeyde de olsa topluma mal olduğu yeni sömürgelerde militarist kurumları sürekli sokakta tutan uygulamalar yerine, böylesi bir müdahaleyi gerekli kılmadan diğerk pasifikasyon yöntemleriyle kitleleri edilginleştirebilmek başat özelliklerden biri olmuş, parlamentarizm bu yaklaşımın bir ürünü olarak gündeme gelmiştir.

Bununla birlikte, parlamenter uygulamaları geliştirmek ve sömürge tipi faşizmin evrensel bir özelliğı gibi göstermek yanlış olur. Çünkü parlamenter uygulamalar pek çok yeni sömürge de hiç gündeme gelmemiş ya da çok kısa sürelerde geçerlilik kazanmıştır. Özellikle Afrika'daki, Ortadoğı'daki yeni sömürgelerin çoğı için durum budur. Bir genelleme yapmak gerekirse, parlamenter uygulamalar daha çok burjuva devriminin tamamlanmadığı ama böyle bir sürecin şu ya da bu oranda yaşandığı ülkelerde faşizmi maskeleyen bir aracı olarak belirmiştir. (74)

Buna karşılık yeni sömürgecilik öncesinde doğal ekonomik süreçlerin egemen olduğı ülkelerde, ekonomik yapılara özgü monarşist ve totaliter karakterli siyasal iktidarlar, yeni sömürgecilikle birlikte emperyalizmin işbirlikçisi olarak iktidarlarını sürdürmüş ve emperyalist üretim biçimine uygun dönüşüm göstermekle birlikte, burjuva demokratik değerler şu ya da bu oranda en azından küçük burjuvaziye mal olmadığı için yaşamayı sürdürmüş ve dolayısıyla bu tip ülkelerde parlamentarizm gündeme gelmemiştir.

Parlamentarizmi emperyalizm açısından seçenек durumuna getiren bir diğер nedense sosyalizmin yükselişine karşı, emperyalizmin oluşturmaya çalıştığı cepheye yüklediğı ya da yüklemeye çalıştığı ideolojik misyon olmuştur. Sosyalist ülkeleri “Demir perde” ülkeleri olarak ya da totaliter rejimler olarak gösteren bu misyon, kendisine demokrasinin bayraktarlığı rolünü biçmiş ve uygun özellikler gösteren yeni sömürgelere de parlamentarizmi empoze etmiştir.

Çeşitli nedenlere bağılı olarak gündeme gelen ve sömürge tipi faşizmi maskeleyen bir aracı olarak kullanılan parlamentarizmi değerlendirirken dikkat etmemiz gereken noktalardan biride olayın yerleşme biçimidir. Yeni sömürgelerde parlamentarizm, toplumsal bir talep olarak gündeme gelmemiş, burjuva demokrasisinin bu kurumu, toplumsal talebin göstergesi olarak burjuva devrimlerle değil, yeni sömürgeci yöntemlerin bir sonucu olarak empoze edilmiştir. Kazanılmış bir mevzi değil, bahşedilmiş bir yanılsamadır sözkonusu olan ve ayakları havada bir özellik taşır. Çünkü talep ancak arz ile birlikte vardır ve böylece anlam kazanır. Belli bir talep olmadan arz bu yanı ile sağlıksızdır, sancılıdır, zahiridir.

Parlamentarizm, halkın onun bilincinde olarak ona ulaşması, onu istemesi şeklinde bir buluşma olarak doğmadığından, kaldırıldığı zaman da, çoğı kez gereken tepkiyi görmez ya da suni denge tepkiyi nötralize eder ve halk başından kendisine verilen genel oy hakkının gasbedilmesine de boynu bükük katlanır. Bu durumda

parlamentarizmin diğerk burjuva kurumların oluşmasına katkıda bulunması olasılığı fazla değildir. Dolayısıyla aynı nitelik yargı ve yasamaya da hakim olur ve bir bütün olarak burjuva demokratik kurumlar, yerleşme şansı bulamazlar.

Sömürge tipi faşizm, burjuva devlet modelini, militarist kurumların işlemlerini öne çıkaran biçimde değiştirmekte ve kurumlaşma bu temelde sürdürölmektedir. Bu durumda açık faşist uygulamalara geçiş ve burjuva demokratik görüntünün terk edilmesi güç olmamaktadır. O çerçevede oluşan yasallık bir gecede son bulmakta, militarizm, sivil yürütmeyi alaşağı etmekte, anında ayaklar altına alarak çiğnemekte ve toplumda burjuva demokratik anlamda etkili bir mevzilenme ya da taban yaratma olayı olmadığından, genellikle ciddi bir direnişle karşılaşmamaktadır.

Burada çok sık tartışılan bir noktaya girmiş oluyoruz. Bu İspanya, Portekiz ve Yunanistan örneklerinden yola çıkarak (ki son zamanlarda Arjantin de bu örneklere katılmaktadır) faşizmden burjuva demokrasisine dönüşün mümkün olduğu biçimde formüle bir tezdır.

Aynı yaklaşım 12 Mart sonrası Türkiye için de kullanılmış ve bir hayli taraftar toplamıştır. Bugün yeni ikameciliğin en ileri örnekleri olan bu üç ölkede ve hatta daha başka ölkelerde, görece ileri ve somut demokratik kurumlaşmaların olduğu doğrudur. Ve üstelik bu durum faşist kurumlaşmayı geriletmekle koşut olarak varlığını sürdürmektedir.

Ancak böyle bir saptamada bulunurken aynı anda çok önemli temel noktaları ve başka saptamaları da gözetmek zorunludur. Bu ülkeler böyle bir dönüşüme ancak toplumsal “tehlike”, yani anti-emperyalist halk hareketliliği durulduktan bir devrim olasılığı o süreçte ortadan kalktıktan sonra gidebilmişlerdir. Devrim olasılığının engellenmesi “zor”un yaygın kullanımını gereksiz kılmış ve görece burjuva demokratik kurumları gündeme getirmesi süreci başlamıştır.

Bir ülke emperyalizmden bağımsızlaşmadıkça, yani ekonomisine iç dinamiklerin belirliyeciliği temelinde bir karakter kazanmadıkça sürekli faşizm olgusundan arınamaz. Bir devrim olasılığının baş göstermesi burjuva demokratik “dönüşüm”e son verecek ve açık faşist uygulamalar devreye girecektir. Çünkü her şeyden önce militarist kurumlar emperyalizmin denetimindedir ve bir iç savaşa göre örgütlenmiş karakterlerini korumaktadırlar. ‘Kapitalist yoldan emperyalizmden bağımsızlaşmak’ olanaksız olduğuna göre (75) burjuva demokratik kurumlar ne kadar yerleşik görünse de faşizm gerçekte egemen durumdadır.

Sömürge tipi faşizmin kitle temeli yaratmak gibi bir çabası her zaman olmuştur. Ama bu kurumsallaşmak ve özellikle militarist kurumları faşistleştirmek çabası yanında ikincil durumda bir sorundur.

Emperyalizmin başlıca çabası her şeyden önce militarist kurumları faşistleştirmektir. Çünkü bunun başarılması, faşizmin devlet biçimi durumuna gelmesi sürecinin asgari

ölçülerde de olsa tamamlanması anlamına gelir. Kitleseel dayanak yaratılması ise, özellikle halk güçlerinin doğrudan ordu, polis veya ulusal muhafızlar, vb. kurumları devreye sokmadan engellenmesi anlamında önem kazanırlar.

Türkiye bunun ilk akla gelen örneklerindendir. Kitle tabanının yaratılması ise faşizmin klasikleşen evrensel taktikleri ile, yani eklektik yollar ve demagojik bir söylemle başarılr. Genel ya da yerel kültürel özelliklerin, geleneklerin, ulusal ve etnik karakterin sömürülmesi, faşizmin kitle tabanı oluşturma yolunda kullandığı başka araçlardır.

Toparlayacak olursak, sömürge tipi faşizmin özelliklerini şöyle özetleyebiliriz:

Birincisi, sömürge tipi faşizm, üçüncü bunalım döneminde var olan ilişki ve çelişkilere bağlı olarak şekillenen yeni sömürgeciliğe özgü egemenlik biçimidir; emperyalizmin bu ülkelerdeki denetiminin somutlanmasıdır.

İkincisi, sömürge tipi faşizm, emperyalizmin egemenliği ile, yeni emperyalist üretim ilişkilerinin yaygınlaşması ve buna uygun olarak militarist kurumların faşistleştirilmesiyle asgari düzeyde yerleşmiş olur, izleyen süreç, diğer devlet kurumlarının da faşistleştirilmesi ve ekonomik-siyasal-toplumsal-ulusal-kültürel-tarihsel özelliklerin sömürülmesi yoluyla sivil bir taban yaratılması çabalarını içerir.

Üçüncüsü, uluslar arası koşullara, ülkenin koşullarına ve faşist kurumsallaşmanın ulaşmış olduğu düzeye bağlı olarak açık ve gizli biçimlerde görülür.

Dördüncüsü, devrim olmadıkça, sürekli faşizm devlet biçimi olma özelliğini korur.

6) ULUSAL KURTULUŞ HAREKETLERİ

Üçüncü bunalım döneminin sık sık değindiğimiz gibi, ayırt edici özelliklerinden biri de ulusal kurtuluş hareketlerinin ulaşmış olduğu boyutlardır. Bunları, dünya halklarının emperyalizme karşı şahlanması biçiminde de ifade edebiliriz. Kuşkusuz gerek birinci gerekse ikinci bunalım dönemlerinde anti-emperyalist halk hareketleri vardı. Ancak, olayın emperyalizmin varlığını tehdit edici boyutlara ulaşması bu dönem oldu ve ulusal kurtuluş hareketleri, emperyalistleri entegrasyona zorlayan başlıca nedenlerden biri olma niteliğini kazandı.

Günümüzde ulusal kurtuluş hareketlerinin yüklenmiş olduğu anlamı ve diğer toplumsal hareketlerden farklı yönlerini başlıca üç biçimde özetleyebiliriz.

a) Ulusal kurtuluş hareketleri, anti emperyalist ve anti oligarşiktir. Çünkü çağımızda gerçek bağımsızlık ve kurtuluş, ancak emperyalist kapitalist sistemin dışına çıkmakla mümkündür.

Çağımız bir yönüyle iki sistemin, kapitalizm ve sosyalizmin, çatışması çağıdır. Bu çatışmada geriyi temsil eden emperyalizm, varlığını sürdürebilmek için, elinde tuttuğu pazarları daha sıkı biçimde denetlemekte ve yapısal krizlerini dünya halklarına mal ederek, bunalımlarından en az zararla kurtulmaktadır. Ellerindeki pazarların giderek daralması, üretim araçlarının evrimine koşut biçimde bu pazarların ekonomik potansiyelini sonuna kadar emme çabasını göstermiş, yeni sömürgecilik olgusuna bağlı olarak,

ezilen dünya ülkeleri açısından içsel bir olguya dönüşmüş, işbirlikçisi oligarşik iktidarlar eliyle her türlü halk hareketini faşist yöntemlerle ezme yolunu tutmuştur.

Dolayısıyla anti emperyalist ve anti oligarşik olmak, bir halk hareketi olabilmenin ilk koşulu olarak öne çıkmıştır. Dünya halklarının baş düşmanı emperyalizm ve oligarşiye doğrudan yönelmeyen bir toplumsal hareket, halk yararına bir hareket olmaz. Anti emperyalizmin ilk koşulu, emperyalizmin ülke içindeki varlığına karşı olmaktır. Yani, yeni sömürgeci ilişkilere, o ülkelerdeki ABD askeri varlığına, ülkeleri hemen yatırımlarını uluslaştırma anlayışına, emperyalizmin siyasal ve kültürel varlığına tavır alan asgari bir anlayışa sahip olmaktır.

Bununla birlikte tutarlı bir anti-emperyalizm, sosyalist programa sahip olmayı gerekli kılar. Çağımızda bir çok kez kanıtlandığı gibi, sosyalizm ile tamamlanmayan bir anti emperyalizm, süreç içinde çözülmek ve yeni sömürgeciliğe teslim olmak zorundadır.

Bireysel mülkiyetin yerini kolektif mülkiyetin almadığı, üretimin planlı ve kolektif bir temele dayandırılmadığı bir ülkenin bağımsız kalabilmesi ve bu temelde kalkınabilmesi olanaksızdır. Bunun en büyük örneği Gana'dır. Emperyalizme karşı ulusal bir savaşla Nkrumah'ın önderliğinde siyasal bağımsızlığını sağlayan Gana, bunu sosyalizm ile bütünleştiremediğinden, bağımsızlığını yeniden yitirmiştir. Ne kadar ki, "yeni sömürgecilik" adlı bir de kitap yazarak dünya halklarını uyaran Nkrumah, çözüm olarak sosyalizme yönelen bir halk demokrasisi

oluşturamadığından, yıllar sonra bir darbe ile alaşağı edilmiş ve yerine geçenlerin yaptığı ilk iş IMF reçetelerine başvurmak, %40 oranında bir devalüasyona gitmek olmuştur.

Görüldüğü gibi emperyalizme ve işbirlikçilerine karşı savaşmak, içeriği doğru biçimde doldurulamıyorsa, yetmemektedir. Anti kapitalist olmayan anti emperyalizm saçmalıklarını hayat çürütmüştür. Anti emperyalizm, ancak anti kapitalist bir temele, yani sosyalist bir programa dayanıyorsa anlam kazanabilir. Ulusal kurtuluş hareketi olur. Çünkü çağımız koşulları, sosyalizm ve kapitalizm arasında üçüncü bir yolu yalanlamıştır ve ulusal kapitalizm denemelerini başışlamayacak kadar acımasızdır. Sosyalizm perspektifine sahip olmayan hareketleri ulusal kurtuluş hareketleri olarak görmüyoruz. Bu kavram SBKP ve ÇKP revizyonistlerince çok değişik anlayışlara temel edilmek istendiğinden çarpıtılmış, içi yanlış uygulamalarla doldurulmuştur. Kapitalist olmayan yoldan geçiş anlayışı ve üç dünya teorisi, anti emperyalist hareketler ile ulusal kurtuluş hareketleri arasındaki ayrımı darmadağın etmiş ve anti emperyalist dalgaya sonuçları, her geçen yıl daha çarpıcı biçimde ortaya çıkan ciddi zararlar vermiştir.

“Kapitalist olmayan yol” teorisi, anti emperyalist bir kalkışmanın, kapitalist olmayan bir gelişme yolunu seçerse, bunun süreç içinde sosyalizme yönelebileceği anlayışından çıkmıştır.

Sosyalist denilemeyen, ama kapitalist de olmayan bir yol olabilir mi? Bizce hayır. SBKP olabilir diyerek ve devlet

kapitalizmi uygulamalarına böyle bir misyon yükleyerek özellikle Afrika'da emperyalizme karşı siyasal bağımsızlığını kazanan ülkelere büyük çaplı yardımlar yapmış ve en uç örneğini Mısır'da görebileceğimiz gibi kapitalist olmayan yoldan sosyalizme geçeceği var sayılan onlarca ülkeden bir teki bile sosyalizme yönelmemiş, bu teori bir tek ülkede bile başarıya ulaşmamıştır.

Modern biçimde örgütlü bir işçi sınıfının bulunmadığı ülkelerde, bu ülkelerin proleter olmayan ya da proletarya ideolojisini benimsemeyen, bu ideoloji ile yoğrulmayan önderlerinin anti emperyalist yanlarını abartarak, sosyalizmin kurulabileceği teorisi pratikte iflas etmiştir...

ÇKP'nin " üç dünya teorisi" ise olayı, Çin'in baş düşman tespit ettiği SSCB'ye karşı her türlü girişimin ve gericiliğin desteklenmesine kadar götürmüştür. Kapitalist olmayan yoldan geçiş anlayışı kadar etkili olmasa da, özellikle sosyalist sistemin dağınık bir görüntü vermesinde ve sosyalizmin prestij yitirmesinde önemli oranda etkili olmuştur.

b) Ulusal kurtuluş hareketleri demokratiktir.

Gerçekte 16. yy'da Almanya'nın sahne olduğu köylü hareketleriyle başlayan feodalizm ve kapitalizm öncesi üretim ilişkilerinin tasfiyesi süreci, bugün halen tamamlanabilmiş değildir. Dünyanın dört bir yanında yeni sömürge ülkelerde kapitalizm öncesi ilişkiler ekonomik ve politik düzlemde çeşitli düzeylerde varlıklarını sürdürmektedir.

Kapitalist gelişmenin iç dinamiğe dayandığı ülkelerde, burjuva devrim, demokrasi sorununun burjuva temelde çözümü anlamına gelmiştir. İşçi ve köylü kitlelerinin aktif katılımı ile, yükselen sınıf burjuvazinin önderliğinde, toprak sorununun feodal ilişkilerinin kırılması temelinde çözümü, feodal otarşinin yerine genel oy kuralına dayalı burjuva bir işlerliğin oluşturulması, uluslaşma sürecinin yolunun açılması ve bu sürecin hızlandırılması, feodal ademi merkeziyetçi, kendine yeterli ekonomik sistemin yerini kapitalist ilişkilerin alması ve buna uygun hukukun oluşturulması, üst yapıda da, benzeri sorunların çözümü, burjuva demokratik devrimlerin klasik biçiminin ayırt edici özellikleri olmuştur.

Emperyalizm döneminde ise, burjuvazinin ilerici niteliğini yitirmesi, gelişen bir sınıf özelliğinin yerine yoz bir sınıf özelliğini alması ve tekelleşen burjuvazinin dünya halklarını sömürge ve yarı-sömürgeleştirmeye yönelmesi, burjuva devriminin niteliğinde de önemli değişmelere neden olmuştur.

Sömürgeleştirme, yarı-sömürgeleştirme sürecinde tekelci burjuvazi, sözkonusu ülkelerde kapitalizm öncesi sınıf ve katları işbirlikçi olarak seçmekten kaçınmamış, bu ülkelerde oluşum durumundaki yerli burjuvaziye yok etmeyi kendi amacının bir gereği olarak kullanmıştır.

Bu sürecin sonucunda, emperyalizmin boyunduruğundaki ülkeler, iki tip burjuvazi ile tanışmıştır. Emperyalizmden bağımsız gelişme anlamına gelen ve yaşayabilmek için emperyalizme karşı olmak, onunla rekabeti göze almak

zorunda kalan ulusal burjuvazi ve emperyalizmin işbirlikçisi olarak onun girişimlerinin bir parçası, bir halkası işlevini yüklenen komprodor burjuvazi...

Üçüncü bunalım döneminde ise durum, emperyalizmin içsel bir olgu olmasına bağlı olarak ulusal burjuvazinin de kavrulmasına dönüştü.

Dolayısıyla, kapitalizmin genel bir bunalım sürecine girmesiyle, feodalizm ve kalıntılarının yok edilmesi, ulusal bağımsızlığın kazanılması, toprak sorununun çözümü ve diğer çeşitli demokratik istemlere gerçeklik istemek ve gerçeklik kazandırma sorunlarının çözümü; temelde sosyalist devrimin ön koşullarını bağrında taşıyan bir içerik yüklemiş ve demokratik devrim proletarya devrimi ile olabilirlik kazanmıştı.

Yüzyılın başlarında gerçekleşen iki burjuva devrimi, 1905 Rus Devrimi ve Sun Yat Sen önderliğindeki Çin Yeni Demokratik Devrimi, proletaryanın öncü olmasa da çok önemli rol oynadığı iki devrim olmuştur. Ancak gerek Rusya'da ve gerekse de Çin'de bu iki devrim, demokrasi sorununu, toprak sorununu çözmeye yetmemiş, bu çözümler ancak Rusya'da 1917'de, Çin'de de 1949'da gerçekleşebilmiştir.

3. Bunalım Dönemine yeni sömürge ülkelerin büyük çoğunluğu bu türden dönüşümleri ya hiç yaşamamış ya da yetersiz düzeyde yaşamış olarak girmişlerdir. Dolayısıyla demokratik devrim hiç başlamamış ya da tamamlanmamıştı. Bu durum, ulusal kurtuluş hareketlerinin demokratik devrimi de içermesini getirmiş ve bu hareketlere demokratik

halk devrimini stratejik olarak hedefleyen ve bunu kesintisiz biçimde sosyalist devrimle tamamlayan hareketler olma özelliğini vermiştir. Bunun en somut iki örneği Vietnam ve Küba devrimleridir. Her ikisinde de köylülüğün toprak ve bağımsızlık sorunları başta olmak üzere demokratik devrimin içeriğini oluşturan diğer özellikler, hareketin ilk halkasını oluşturmuş ve sosyalist devrim bu temel üzerinde yükselmiştir. Ulusal burjuvazinin artık olmaması, Çin Yeni Demokratik Devrim tipi devrimleri ortadan kaldırmıştır.

c) işçi önderliği esastır; yeni sömürgelerde, bu önderlik ideolojik karakterdedir.

Ulusal kurtuluş hareketlerinin diğer bir ayırt edici noktası da, işçi sınıfının fiili ya da ideolojik önderliği temelinde yükselmesidir. Yukarda sözünü ettiğimiz amaçlara, yani demokratik halk devrimi ve sosyalist devrim amaçlarına değişik karakterli önderliklerle ulaşılamaz. Bunlar başarısızdıktan sonra siyasal düzeyde varolan bağımsızlıkta yiter. Üçüncü bunalım dönemi, sık sık değiştiğimiz gibi bunun sayısız örnekleriyle doludur.

Bu noktada da geçmişte ve günümüzde tanıklığını yaptığımız, burjuva içerikli ve proletarya önderliğinde yükselmeyen hareketler sorununa girmiş oluyoruz.

Söz konusu olan demokratik devrime önderlik edecek bir burjuva sınıfın olmadığı ya da emperyalizmin girişi ile gelişemediği, demokratik devrime önderlik edecek güç ve düzeyde bir proletaryanın da olmadığı koşullarda yaşanan süreçlerdir. Önderlik görevi genellikle burjuva değerleri benimseyen orta katlarca üstlenilmekte, ancak üretici

güçler-üretim üzerinde yükselmediklerinden kitle hareketi özelliği kazanamamakta, toplumsal bir devrime dönüşememektedir.

Bununla birlikte kapitalizmin gelişmesi ve burjuva değerlerin yerleşmesi sürecinin önünü açması bağlamında bir işlevleri kuşkusuz vardır. Bu sürece koşut toplumsal dönüşüm ve feodalizmin tasfiyesi sorunları çok zorlu ve sancılı bir sürecin parçaları olmaktadır.

Bu tip burjuva devrimlerin yani üst düzeyde sınırlı kurumsallaşma anlamına gelen hareketliliğin ilk örneği 1867-68 Japon Devrimidir. Bazı değişik yönleri içerse de temelde benzer olan diğer iki örnek olarak da İran AK devrimi ve onu izleyen Jön Türk hareketini prototip olarak kabul edebiliriz.

3. Bunalım Dönemi ise emperyalist işgalin biçiminin değişmesine bağlı olarak, olaya geçmişte olduğundan daha sancılı bir nitelik kazandırmıştır. En somut örneğini Nasır ve benzerlerinde bulan bu hareketler, ulusal burjuvazinin ve proleter önderliğin olmadığı koşullarda burjuva içerikli hareketler olarak yaygınlaşmış ancak iktidarı ele aldıktan sonra, SSCB'nin kapitalist olmayan yoldan geçiş teorisini temel olarak anti emperyalist bir görüntüyle bağımsızlaşmaya çalışmıştır. Ne var ki, emperyalizme karşı kapitalist yoldan kalkınmak çabası, tamamını yeni sömürgeciliğin kucağına itmiş ve başlangıçta siyasal düzeyle sınırlı da olsa sözkonusu olan anti emperyalizm de yitmiştir.

Birer kitle hareketi olmaktan çok yarı aydın ve milliyetçi askerler eliyle gerçekleşmesi, ardından toplumsal olmayan anti emperyalizmin fazla direnmeden çözülmesi sonucunu da doğurmuştur. Bu tip iktidarlar genellikle darbe yoluyla işbaşına geçtikten sonra ülkenin egemen sınıfı ve katları ile bütünleşmiş ve Bonapartizm benzeri misyonlar yüklenmişlerdir. İstikrarsızlık ve tutarsızlıkları bir diğer özellikleridir. Dolayısıyla emperyalist sömürüye radikal bir karşı koyuş da sözkonusu değildir.

Unutmamak gerekir ki, yeni sömürgeciliğin gelişen biçimiyle olgunlaşan biçimi aynı şeyler değildir. Örneğin Türkiye’de yeni sömürgecilik olgunlaşmıştır. Alt yapı ve üst yapı emperyalizmin denetimindedir.

Buna karşılık bu ülkede kukla bir siyasal iktidar olmadan da yeni sömürgecilik sürebilir. Bu ülkelere, yeni sömürgeciliğin gelişme durumunda olduğu ülkeler demek yanlış olmaz. Bugün Libya, Suriye, İran gibi ülkeler siyasal düzeyde verdikleri anti-emperyalist görüntüye karşın, bunu sosyalist alt yapı ile pekiştirememiş ülkelerdir ve emperyalist kapitalist dünya pazarlarının parçaları olmaktan çıkamamışlardır. AET, Japonya ve hatta ABD çıkışlı tekeller, uluslar arası sermaye, bu ülkelerin ucuz iş-gücünü, yer altı yerüstü kaynaklarını yağmalamayı sürdürmektedir ve hiç kuşku yor ki bu alt yapı, süreç içinde kendine uygun siyasal kurumlarını oluşturacaktır.

Sonuç olarak, kurtuluş hareketleriyle anti emperyalist kalkışmaları ayrı tutmamız gerekir. Anti-emperyalist, anti oigarşik olmayan demokratik devrim programına sahip

olmayan ve işçi sınıfının ideolojik ya da fiili önderliğinde yükselmeyen hareketler, ulusal kurtuluş hareketi değildir ve bunun içeriğini genişletmek, “kapitalist olmayan yoldan geçiş”, “üç dünya” türünden fason teoriler yaratarak revizyonizme ve ekonomizme temel oluşturma'nın yarattığı tahribat yeterince açıktır. Bu özelliklere sahip olmayan ve özellikle siyasal düzeyde yadsınamayacak bir anti emperyalizmi içeren hareketlere ise anti emperyalist kalkışmalar diyoruz.

Üçüncü bunalım döneminin başlıca Ulusal Kurtuluş hareketlerini ve kalkışmaları ise şöyle sıralayabiliriz:

1954: Vietnam devrimi ve K. Vietnam halk cumhuriyetinin kurulması

1957: G. Kore ulusal kurtuluş hareketi ve emperyalizmin müdahalesiyle çıkan Kore savaşı

1956: Gana devletinin kurulması

1959: Küba devrimi

1960: Zaire'nin kurulması

1962: Cezayir devrimi

1962: K.Yemen'in kurulması

1963: Kenya'nın kurulması (Zanzibar Devrimi ve boğulması)

1967: G.Yemen'in kurulması

1969: G.Yemen Devrimi

1974: Etiyopya Devrimi

1974: Gine-Bissau Devrimi

1975: Kamboçya Devrimi
1975: G.Vietnam'ın kurtuluşu
1975: Laos Devrimi
1975: Sao Tome'nin kurtuluşu
1975: Angola Devrimi
1978: Afganistan PDPA Darbesi
1979: İran Devrimi
1979: Grana'da radikal dönüşüm
1979: Nikaragua Devrimi
1980: Zimbabwe'nin kurtuluşu

Bunun yanında sayısız radikal kalkışma ve en önemli örnekleri olarak Endonezya, Filipinler, Malezya, Şili, Filistin, Batı Sahra, Guetamala, El Salvador, Peru, Venezuela, G.Afrika'da gördüğümüz halk hareketeleri, hemen hemen tüm yeni sömürgelerde öne çıkmış, yaygınlaşmıştır.

BİRİNCİ CİLDİN SONU

EKLER VE KAYNAKLAR

- (1) K.Marks Kapital c.1
- (2) K.Marks agk c.3
- (3) K.Marks Lois Bonapart'ın 18 Brumeir'i
- (4) F.Engels
- (5) F.Engels
- (6) K.Marks Kapital c.3
- (7) K.Marks agk c.3
- (8) K.Marks agk c.3
- (9) K.Marks-New York Daily Tribane Gazetesi, Aktaran – H.Denis, Ekonomik Doktrinler Tarihi c.2
- (10) Lenin-Emperyalizm
- (11) Sweezy-Çağdaş Kapitalizmin Bunalımı
- (12) Bu türden yaklaşımlar için bkz. Materyalist Felsefe Sözlüğü, Materyalist Ekonomi Sözlüğü, Ekonomi Politik (Nikitin) Ekonomi Politığının Temelleri vb
- (13) Prof.Dr. Nevzat Kuyucaklı-İktisadi Doktrinler Tarihi
- (14) N.Kuyucaklı, agk.
- (15) Doğal ekonomiyi; ilkel Komünal, köleci ve feodal ilişkilerin hepsini ifade edecek biçimde kullanıyoruz. Buna doğal ekonomi, eşittir kapitalizm öncesi üretim biçimleri de diyebiliriz.
- (16) Rosa Lüksemburg-Sermaye Birikimi
- (17) Rosa Lüksemburg-age

(18) Mahir Çayan-Bütün Yazılar

(19) Kapitalizmin girdiği yerler, büyük merkezler, limanlar, Ereğli gibi zengin yer altı kaynaklarının olduğu bölgeler ve Çukurova, Ege gibi kapitalizmin gereksindiği ürünlerin yetiştirilmesine uygun havzalardı.

(20) Bir örnek verecek olursak; geçmişte ipek dokuma alan tacir, daha sonra artık ipek ipliği almaya başlayacak, böylece önce ipekli dokuma sanayini yıkarak, daha sonra ipek ipliği yerine ham ipek alarak küçük üreticiliğin yan uğraşı olan ipek üreticiliğini yıkacak ve daha sonra da ham ipeği de kendisi üreterek, bu uğraşı asıl iş edinen küçük üreticiyi yıkacaktı. (M. Erdost, Asya Üretim Biçimi ve Kapitalist Üretime Geçiş Koşulları, Ülke Kitap Dizisi)

(21) Y. A. Patrosyan, Sovyet Gözüyle Jöntürkler, Bilgi Yayınevi

(22) Örneğin, bu tip bir kuruluş olan tütün rejisi, 40 yılı aşkın bir süre tütün üreticisini sömürdü. Rejinin yıllık ortalama kârı 2.000.000 altın liraydı. 130.000'i aşkın tütün üreticisini sömüren reji , beslemeleri aracılığıyla, reji sömürsünden kurtuluşu kaçak tütün ekmekte bulan 20.000'den fazla yoksul köylüyü öldürmüştü. (H.A. Şando, Yarı Sömürgeleşme Tarihi, Aktaran, Tefik Çavdar, Osmanlıların Yarı-Sömürgeleşmesi.)

(23) E.Z. Karal, Osmanlı Tarihi

(24) T.Çavdar, Türkiye'de Burjuva Düzene Yönelik İlk Hareketler.

(25) Son ve kesin tasfiyesi 25 Mayıs 1954'te ancak tamamlanabilen Düyun-u Umumiye'nin gücünü ve halk üzerindeki sömürsünü bir örnekle anlatalım: 1910 yılında %5,58 gibi yüksek bir faizle 550.000 altın değerinde İtalyan hisse senedi alınmıştı. İtalya, Düyun-u Umumiye'nin istekleriyle yapılan bu alışverişten elde ettiği 550.000 altın lirayı Osmanlı Devletiyle tuttuğu Trablusgarp savaşının masraflarında kullanacaktı. Dolayısıyla komprodor feodal Osmanlı Devleti, niyeti ve amacı çok açık olan İtalya'nın kendisine karşı açacağı savaşa yardım etmiş oluyordu. Rezalet bu kadarla da bitmeyecekti. Savaş sonrasında Libya'yı işgal eden İtalya, Türkiye'ye tazminat olarak 30 milyon frank ödedi. Ancak bu paraya Düyun-u Umumiye el koydu. Gerekçesi ise Osmanlı Devletini gerçekte kimin yönettiğini yeterince ortaya koyuyordu. Buna göre, Trablus, Osmanlı toprağıydı, ve yitirilmesi, Osmanlı Devletine tazminat yoluyla gelir sağlamıştı. Oysa Düyun-u Umumiye kendisine gelir getiren bir kazanç kapısını yitirmiş oluyordu; bu durumda tazminat, yitirdiklerinin karşılığı olarak Düyun-u Umumiye'ye verilmeliydi. (Türk Düşününde Batı Sorunu, N. Berkes, Bilgi Yayınevi)

(26) Bu konuya ve savaşın tamamlanmasına ilişkin çeşitli yaklaşımlar vardır. Troçkist E.Mandel'e göre, II. Dünya Savaşı, beş savaşın bir tek savaşta bileşimiydi. Buna göre; "savaşa kalkışanların kendi aralarında sürdürdükleri bir savaş... Sovyet bürokratikleşmiş işçi devletinin, Nazi Almanyası ve müttefiklerinin emperyalist saldırganlığa karşı verdiği öz savunma savaşı, Japon emperyalizmine

karşı-yarı sömürge Çin'in verdiği haklı ulusal kurtuluş savaşları; ve son olarak işçi kitlelerinin ve baskı altında tutulanların Avrupa'nın işgal edilmiş ülkelerinde Nazilere karşı verdiği haklı direniş savaşı" Günümüzde Devrimci Marksizm, E. Mandel).

Anthony Barnet ise, savaşın tanımlamasını şöyle yapmakta: "Pasifikte çatışma esas olarak kapitalistler arası bir çatışmaydı ve yalnızca ikinci olarak bir kapitalist-komünist karşılaşmasıydı, Avrupa sahnesinde ise, çatışma esas olarak komünizmle kapitalizm arasındaydı ve kapitalistler arası yön yalnızca ikincildir." Amerikalı Marksist Paul Sweezy ise daha 1942'de sürmekte olan savaşı şöyle tanımlıyordu: " İkinci Dünya Savaşı bir bütün olarak, birincisi gibi basitçe dünyanın yeniden bölüşümü için emperyalistler arası bir mücadele değildir. Bu savaş, gerçekte askeri açıdan bütünlük sağlayamamış olan üç ayrı savaştır. Bu savaşın birincisi, 1914-18'deki gibi bir bölüşüm savaşıdır; Almanya, İtalya, Japonya bir taraftadır, İngiltere ve ABD diğer tarafta. İkinci savaş kapitalizmle sosyalizm arasındadır ve bir tarafta Almanya, diğer tarafta da Sovyetler Birliği vardır. Üçüncüsü ise, Çin'in Japonya'ya karşı verdiği anti-emperyalist bir bağımsızlık savaşıdır."

Fred Holiday ise savaşı ve sonuçlarını şöyle özetlemektedir: İkinci Dünya Savaşını patlatan kapitalist devletler arası çelişkiydi. Haziran 1941'de SSCB'ye Alman saldırısıyla Avrupa'daki savaş çok büyük ölçüde kapitalizm-komünizm karşılaşmasına büründü. Nazi Almanya'sının yenilgisine en fazla katkıyı Kızıl Ordu yaptı. 1937'den 39'a

kadar Asya’da Sovyetler Birliği Japonya ile savaştı ve Japonya’nın yarıya yakın gücünü yolladığı Çin’deki savaş da büyük ölçekli bir kapitalist komünist savaşıydı. Ama çelişkinin ana eksenini, kapitalistler arası nitelikteydi. Japonya ile ABD arasındaydı. İkinci Dünya savaşı bu yüzden, hem kapitalist devletler arası, hem de kapitalizm ile komünizm arası bir çatışmaydı. Savaş, kapitalistler arası çelişkinin hakim olduğu bir dünyadan rekabet eden toplumsal sistemler arasındaki çelişkinin hakim olduğu bir diğerine geçiş dönemini işaret ediyordu. Bu yeni çelişki, gelecek dönemin uluslar arası ilişkilerini karakterize edecekti artık. Coğrafi, demografik ve ekonomik iki büyük varlık, ABD ve SSCB arasında gerçekteşen uluslar arası bölünme, her biri kendisi için bir dünya yaratma peşinde olan iki sistem arası bir çelişki bağlamında yer almıştı” (Günümüzde Soğuk Savaş, Holiday,)

(27) Bu durum hükümetlerin, üniversitelerin finansman sorununu çözümlmek yoluyla onları kendisine bağımlı kılmasıyla sağlanmakta idi.

(28) Bernall-Materyalist Bilimler Tarihi

(29) A. Shpirt, agk

(30) A. Shpirt, agk

(31) Bernall, agk

(32) Bernall, agk

(33) Mahir Çayan agk

(34) SBKP/MK Siyasal Raporu

(35) F.Engels, Anti-Dühring

- (36) Mao, Seçme Eserler c.1
- (37) Lenin, Felsefe Defterleri
- (38) Mao, agk
- (39) Aktaran G.Politzer, Felsefenin Temel İlkeleri
- (40) Mao, agk c.1
- (41) Mao, agk c.1
- (42) Politzer, agk
- (43) Mao, agk, c.1
- (44) Lenin, agk
- (45) Engels, Anti-Dühring
- (46) Politzer, agk
- (47) Politzer, agk
- (48) Mao, agk
- (49) Stalin, Diyalektik Materyalizm ve Tarihi Materyalizm

(50) SBKP/MK, agk

(51) Temel çelişme üretici güçlerle üretim ilişkileri arasındaki çelişkidir. Bu durumda emperyalistler çatışmayı bu temelde bire bir uyararak açıklamak güç gibi görünür. Ancak sürecin gelişimi içinde dünya zenginliklerinin yağmalanması öne çıkarak emperyalistler arası çelişmeye başat bir karakter kazandırdı. Çelişmenin iki kutbu arasındaki ilişkiler inişli çıkışlı bir seyir izler. İki kutuptan birinin diğerinin üzerindeki baskısının önem kazanması, kesinliğe yakın hakimiyeti durumunda, sürecin yönelimi önemli değişiklikler gösterebilir.

Nitekim üretici güçlerle üretim ilişkileri arasındaki çatışmanın karşılığı, emperyalizmle dünya halkları arasındaki çatışmaydı. Ancak I. ve II. Bunalım Dönemlerinde çelişmenin iki kutbundan biri olan emperyalizmin baskın niteliği, buna karşılık dünya halklarının emperyalizme karşı hareket anlamındaki görece yetersizlik düzeyi, pazarların yağmalanması yolunda çatışmayı öne çıkararak, çelişmenin kutuplarından biri olan emperyalizmin birkaç uçtan oluşması, emperyalistler arası çatışmaya baş çelişmelerden biri haline gelecek değerde özellikler kazandırdı.

(52) New York Times- 30 Ağustos 1971. (Aktaran Sweezy- Baran-Magdof Çağdaş Kapitalizmin Bunalımı)

(53) New York Times- 23 Ağustos 1971. agk.

(54) Business Week- 21 Ağustos 1971. agk.

(55) New York Times- 30 Ağustos 1971. agk

(56) K.Marks-Ekonomi Politikasının Eleştirisine Katkı

(57) K.Marks- Gothe Programının Eleştirisi

(58) Aktaran J. Ellenstein- Devrimlerin Devrimi

(59) Aktaran Marksizmin Leninizmin İlkeleri-SBKP Bilimler Akademisi

(60) Aktaran J. Ellenstein-agk.

(61) Lenin- Bir Avrupa Birleşik Devletleri Sloganı Hakkında

(62) Aktaran J. Ellenstein-agk.

(63) Paul Baran- Büyümenin Ekonomi Politikası

(64) Troçki – Sürekli Devrim

(65) Troçki. agk.

(66) Mao-Yayınlanmış Yazılar

(67) Bakınız Stalin, Son Yazılar

(68) Yugoslavya kastediliyor

(69) Mao-agk.

(70) Marks-Kapital

(71) Gün Dergisinden

(72) 3. Bunalım Döneminde önemli yeri olan petrol yataklarına sahip olmaları OPEC ülkelerini bu durumun dışına çıkarmış, petrol yatakları modern teknolojik yöntemlerle işlenmiştir. Ancak bu teknolojinin sahibi de OPEC ülkeleri değil, petrol yataklarını işleyen emperyalist tekellerdir.

(73) Time – 7.7.1976 ve New York Times – 23.12.1981
Aktaran Kriz, Neo Liberalizm ve Reagan Dosyası

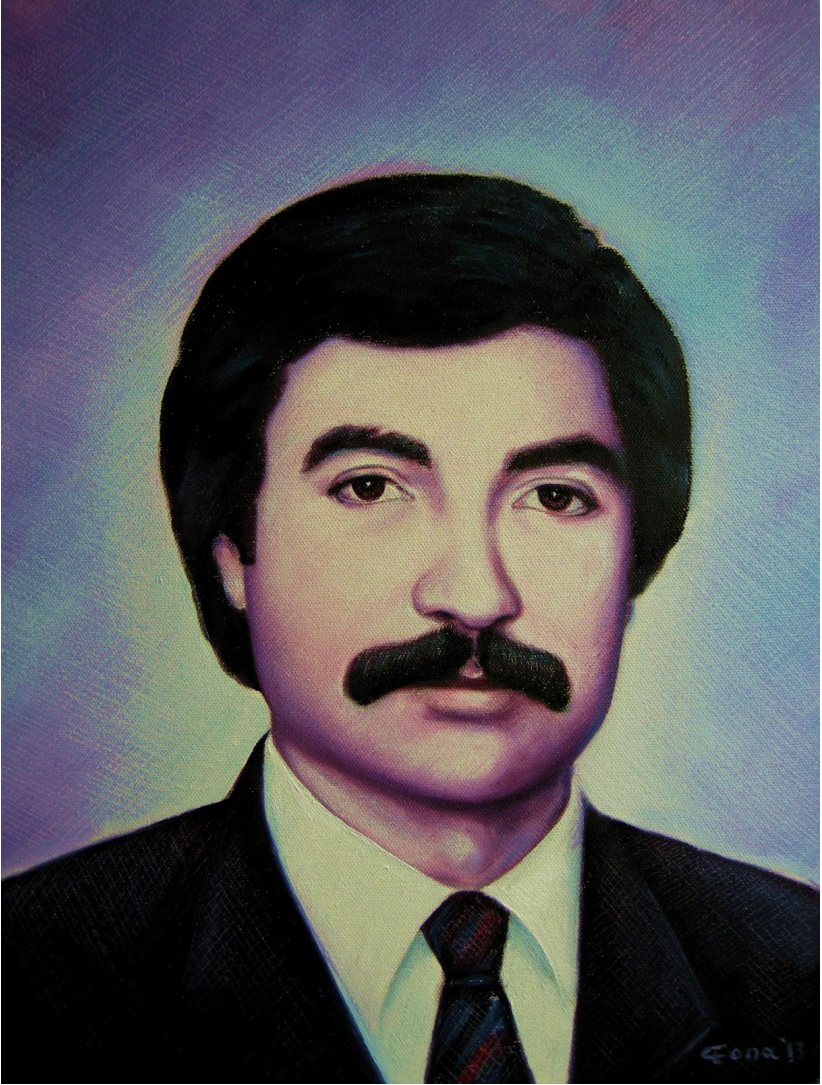
(74) Fakat kuşkusuz bu durumu bir kural halinde sunamayız. Örneğin yeni sömürgeler içinde kapitalizmin en çok geliştiği ülkelerden İspanya ve Portekiz uzun yıllar açık faşist uygulamalara sahne olmuştur. Demek ki olayın rengi toplumsal hareketlilikle belirlenmektedir.

(75) Ki Olanaksızlığı, Eşitsiz Gelişim Yasasına uygun olarak geri kapitalist ülkenin emperyalistler arasına katılmanın olanaksızlığı çerçevesindedir. Günümüzde emperyalist-kapitalist sistemin dünya pazarlarını bir bütün durumuna getiren ve sistem ülkelerini birbirine eklemleyen özellikleri, aynı zamanda bu ülkelerin birbirlerini

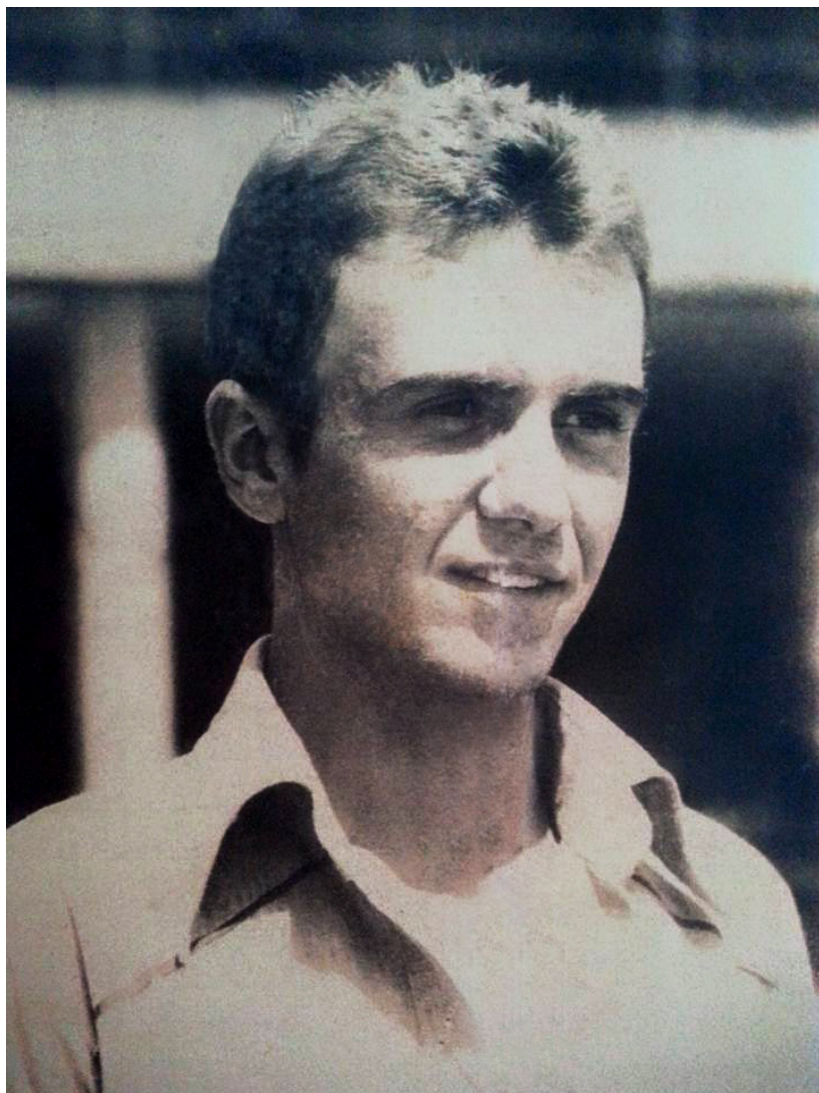
denetlemesi anlamına gelmektedir ve bu Eşitsiz Gelişim Yasası'nın kapitalist anlamda işleyişinin önünü tıkamıştır. Bırakalım 3. Bunalım Dönemini, 2. bunalım döneminde bunun bir örneğini bulamayız. Geri ülkenin ilerlemesi ve bağımsızlaşması ancak sosyalizmle olanaklıdır. Yeni sömürgelerin hiç biri bugün otuz yıl önceki düzeyde değildir. Kuşkusuz her birinde değişik oranda da olsa bir gelişme söz konusudur. Ancak bu gelişme emperyalizmle olan bağımlılık ilişkisi son bulmadığından ve hatta aradaki mesafe giderek derinleşen bir uçuruma dönüştüğünden esasta yanılısamadır.

HÜSEYİN CEVAHİR

M. ATILLA ERMUTLU

TAMER ARDA

«TESLİM OL» ÇAĞIRISINA
ATEŞLE CEVAP VERDİLER

100'den fazla cinayet işlemişler,
milyonlarca liralık soygunlar yapmışlardı

MLSPB'nin 4 lideri ölü ele geçti

**Tamer Arda, Atilla Ermutlu,
Doğan Özzümrüt ve Ercan
Yurtbilir çatışmada öldü,
Hülya Özzümrüt ile Yavuz
Akkuş yaralı olarak yakalandı**

BAZI EYLEMLERİ

- Recep Hasepli ile
göğüsünü dövürdüler
- Sakırtkılı'da Jüney
Küçük soygunu
- Ataköy'de 4 Ame-
rikalı'nın öldürül-
mesi
- Çarşıbaşı Hastane-
sinde...

**Matür Çaycan ve Deniz Gezmis'ten sonra son öl-
ümün en tehlikeli kenti geride bıraktığı
söylenen Tamer Arda'nın sonu kurbanlarından
farklıydı. Başlarını boyayarak ipini değiştirdiği
halede tutuklanıp Arda, "teslim ol" çağrısına sızılıla
barajlık verince öldürüldü.**

İki idam daha

● MLSPB militanlarından
Abdül Sami ve İzzet
Yurtbilir'in idamı
tutuklu da Fıratlılar
Çaycan'ın vatanı
kurbanı oldu

● İstanbul'da bir Amerikan
Çaycan'ın Fıratlı
gözetiminde olduğu
gözetiminde...

**Piyangotepe
bir idam**

YeniGündem
Cezaevinde
İşkence
İddiası

**nül: Bedelli
erlik yok**

**8 bin hâkim
sınav için...**

25 Haziran Perşembe 81

İki idam daha

- MLSPB militanlarından Ahmet Saner ve Kadir Tandoğan'ın cezaları İstanbul'da Paşakapısı Cezaevi'nde sabaha karşı infaz edildi

- İstanbul'da bir Amerikalı çavuşu bir Türk'ü öldürmüşler ve çeşitli eylemlere katılmışlardı

ETİLER, Akatlar semtinde, 16 Nisan 1980 günü, bir Amerikalı çavuş ile Türk arkadaşı- nı öldüren THKP-C/MLSPB'yesi militanlar, Ahmet Saner ile Kadir Tandoğan haklarında verilen ölümlü cezaları bugün sabaha karşı Paşakapısı Cezaevi'nde infaz edildi.

Ahmet Saner ve Kadir Tandoğan haklarındaki idam cezası kararları, Milli Güvenlik Konseyi'nin onayından sonra dünkü Resmi Gazete'de yayımlandı. İki terörist hakkındaki idam cezası kararları bugün sabaha karşı infaz edildi. İlk olarak Ahmet Saner, daha sonra Kadir Tandoğan idam sehpasına getirildi. İdam cezalarının infazı sırasında, infaz saati ve avukatlar bulundu.

Ahmet Saner ve Kadir Tandoğan'ı idama götüren eylemler şöyle:

Etiller'de geçen sene bir Amerikalı ile Türk arkadaşını öldürdükten sonra kaçarken ele geçirilen yasadışı MLSPB örgütü militanları Ahmet Saner, ve Kadir Tandoğan İstanbul'da sabaha karşı idam edildi.

KADİR TANDOĞAN - AHMET SANER

